image
not
available

ARISTOTELIS
ARS RHETORICA

CUM ADNOTATIONE

LEONARDI SPENGEL

ACCEDIT VETUSTA TRANSLATIO LATINA

VOLUMEN I

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCCLXVII.

In **B. G. Teubner's** Verlag in Leipzig sind ferner erschienen:

Aeschinis orationes e codicibus partim nunc primum excussis edidit, scholia adiecit Ferd. Schultz. gr. 8. 1865. geh. 2 Thlr. 20 Ngr.

Aeschylos Agamemnon. Griechisch und Deutsch mit Einleitung, einer Abhandlung zur Aeschylischen Kritik u. Commentar von K. H. Keck. gr. 8. 1863. geh. 3 Thlr.

Aeschyli Septem ad Thebas. Ex recensione G. Hermanni cum scripturae discrepantia scholiisque codicis Medicei scholarum in usum edidit Fridericus Ritschelius. gr. 8. 1853. geh. 16 Ngr.

Alberti, Eduard, zur Dialektik des Platon. Vom Theaetet bis zum Parmenides. gr. 8. 1856. geh. 15 Ngr.

—— **die Frage über Geist und Ordnung der Platonischen Schriften** beleuchtet aus Aristoteles. gr. 8. 1864. 24 Ngr.

Alciphronis rhetoris epistolae cum adnotatione critica editae ab Augusto Meinekio. gr. 8. 1853. geh. 1⅓ Thlr.

Anthologia lyrica continens Theognidem Babrium Anacreontea cum ceterorum poetarum reliquiis selectis. Edidit Theodorus Bergk. gr. 8. 1854. geh. 22½ Ngr.

Apollonii Argonautica. Emendavit, apparatum criticum et prolegomena adiecit R. Merkel. Scholia vetera e codice Laurentiano edidit Henricus Keil. gr. 8. 1854. geh. 5 Thlr.

Aristophanes, die Acharner. Griechisch und Deutsch mit kritischen und erklärenden Anmerkungen und einem Anhang über die dramatischen Parodien bei den attischen Komikern. Von Wold. Ribbeck. gr. 8. 1864. geh. 2 Thlr. 8 Ngr.

Artemidori Daldiani Onirocriticon libri V ex recensione Rudolphi Hercheri. gr. 8. 1864. geh. 2 Thlr. 20 Ngr.

Ascherson, F., Umrisse der Gliederung des griech. Drama. gr. 8. 1862. geh. 8 Ngr.

Bambergeri, F., opuscula philologica maximam partem Aeschylea collegit F. G. Schneidewin. gr. 8. 1856. geh. 1 Thlr. 20 Ngr.

Becker, Paul, über eine Sammlung unedierter Henkelinschriften aus dem südlichen Russland. gr. 8. 1862. geh. 10 Ngr.

Benndorf, Otto, de anthologiae Graecae epigrammatis quae ad artes spectant. gr. 8. 1862. geh. 16 Ngr.

Bentley's, Dr. Richard, Abhandlungen über die Briefe des Phalaris, Themistocles, Socrates, Euripides und über die Fabeln des Aesop. Deutsch von Woldemar Ribbeck. Dr. gr. 8. 1857. geh. 4 Thlr. 20 Ngr.

Boeckh, A., zur Geschichte der Mondcyclen der Hellenen. gr. 8. 1855. geh. 22½ Ngr.

—— **epigraphisch-chronologische Studien.** Zweiter Beitrag zur Geschichte der Mondcyclen der Hellenen. gr. 8. 1857. geh. 1 Thlr. 3 Ngr.

—— **gesammelte kleine Schriften.** Herausgegeben von Ferdinandus Ascherson. Erster bis dritter Band. gr. 8. 1858—66. geh. 8 Thlr. 20 Ngr.

Bredovius, F. I. C., quaestionum criticarum de dialecto Herodotea libri quattuor. gr. 8. 1846. geh. 2 Thlr.

Brunn, Heinrich, die Philostratischen Gemälde gegen K. Friederichs vertheidigt. gr. 8. 1861. geh. 24 Ngr.

Bucolicorum Graecorum Theocriti Bionis Moschi reliquiae accedentibus incertorum idylliis. Ed. H. L. Ahrens. 2 Voll. gr. 8. 1855. 1859. geh. 7 Thlr. 6 Ngr.

Christ, Wilhelm, Grundzüge der griechischen Lautlehre. gr. 8. 1859. geh. 2 Thlr.

Cron, Christian, kritische und exegetische Bemerkungen zu Platons Apologie, Kriton und Laches. gr. 8. 1864. geh. 12 Ngr.

Curtius, Georg, Grundzüge der griechischen Etymologie. 2. Aufl. gr. 8. 1866. geh. 6 Thlr.

Deimling, Dr. Karl Wilhelm, die Leleger. Eine ethnographische Abhandlung. gr. 8. 1862. geh. 1 Thlr. 20 Ngr.

Demosthenis orationes contra Aeschinem de corona et de falsa legatione cum argumentis graece et latine. Recensuit cum apparatu critico copiosissimo edidit Dr. I. Th. Voemelius. gr. 8. 1862. geh. 5 Thlr. 10 Ngr.

—— **oratio adversus Leptinem** cum argumentis graece et latine. Rec. cum apparatu critico copiosissimo ed. Dr. I. Th. Voemelius. gr. 8. 1866. geh. 1⅓ Thlr.

Didymi Chalcenteri grammatici Alexandrini **fragmenta quae supersunt.** Collegit et disposuit Mauricius Schmidt. gr. 8. 1854. geh. 3 Thlr.

Dilthey, C., de Callimachi Cydippa. Accedunt Aristaeneti epistula I 10 Ovidianae epistulae XX et XXI Maximi Planudis Graeca metaphrasis epistularum Ovidianarum XX et XXI 1—12 nunc primum edita. gr. 8. 1863. geh. 1 Thlr.

Dronke, Gustav, die religiösen und sittlichen Vorstellungen des Aeschylos und Sophokles. gr. 8. 1861. geh. 24 Ngr.

Düntzer, H., die Interpolationen im eilften Buche der Ilias. gr. 8. 1861. geh. 8 Ngr.

Ellendt, Joh. Ernst, drei Homerische Abhandlungen. Vorangeschickt sind Mittheilungen über das Leben des Verfassers. gr. 8. 1864. geh. 24 Ngr.

Frick, Dr. Otto, das plataeische Weihgeschenk zu Konstantinopel. Ein Beitrag zur Geschichte der Perserkriege. gr. 8. 1859. geh. 24 Ngr.

ARISTOTELIS

ARS RHETORICA

CUM ADNOTATIONE

LEONARDI SPENGEL

ACCEDIT VETUSTA TRANSLATIO LATINA

VOLUMEN I

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCCLXVII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

Aristotelis Rhetoricorum scripti libri non multi exstant, quorum vetustissimus et optimus est Paris. 1741[1]), non minus insignis quam Isocratis *Γ*, Demosthenis *Σ*; tantum a ceteris distat, eo quoque memorabilis, quod duplicis recensionis vestigia praebet II, 23 p. 1397 b, 17; ibi enim idem locus aliis verbis compositus repetitur, ut quae Aristotelis dicendi morem sequantur, discernere possimus[2]). Liber multum correctus et cum archetypo collatus, ut quae librarii incuria omissa erant, pleraque incertum eadem an alia eiusdem, non inferioris aetatis manu addita legantur, ut I, 2 p. 1357, 17 scriptum erat *ὁ πρῶτος συλλογισμὸς διὸ καὶ τεκμήριον*, versus XXV *ἐὰν γὰρ ᾖ τι . . . συλλογισμὸς* propter similiter cadens exciderunt, qui in m a r g. p a u l o r e c. (ut Bekkerus dicit, sed eiusdem aetatis) suppleti sunt: haec igitur posterior, sive alia sive eadem manus, a ceteris qui multo post librum emendabant (r e c) probe discernenda est.

Primus usus est hoc codice, qui cardinalis Nic. Rodulphi erat, Petrus Victorius, cuius collatio accurata Venetae recensioni adscripta exstat in bibl. Monac. cod. gr. CLXXV; secutus est Th. Gaisford, qui eum cum aliis Parisiensibus conferendum curavit, postremo Imm. Bekker contulit. Horum auctoritate confisi varietatem illius libri diligenter in margine adnotavimus, et si quid dubii erat, Andr. Laubmann, auditorem nostrum, qui denuo litteris

---

[1]) Saec. XI, continet plura Dionysii scripta, Menandrum, Aristidem, Aristot. rhet. et poet., Demetrium, Apsinem.

[2]) Vid. Ueber die Rhetorik des Aristoteles p. 48—59. Sauppe Dionysios u. Aristoteles p. 2 seqq.

inspectis litem dirimeret, rogavimus, quare si tacite a Bekkeri varietate discessimus, id casu factum non est[1]).

Praeter hunc tres alios Victorius commentariis suis inseruit, literis notatos

m p v

e quibus p est Franc. Puccii liber, cuius in praefatione meminit.

Parisienses in Gaisfordi usum collati sunt praeter A

B cod. 1869 saec. XIV,
C cod. 1818 saec. XVI,
D cod. 2338 saec. XV,
E cod. 2116

qui plerumque inter se tantum consentiunt, quantum ab A distant, nisi quod C quaedam sagaciter et feliciter emendata praebet.

Imm. Bekker praeter Par. A (A^c notatum) usus est

Q, Marciano 200
Y^b, Vaticano 1340 (Brandis nr. 200)
Z, Oxoniensi

qui item paucis exceptis consentiunt.

Medium locum tenet vetusta translatio latina, modo A, modo ceteros sequens, de qua vid. quae ad illam praefati sumus.

Rhetoricam artem sequitur in A poetica, cuius omnes qui supersunt, libros ex nostro ortos esse mihi certum est, rhetoricis vero deterioribus fons vetustior atque integrior communis est; leguntur enim in his quae in A desunt:

I, 2 p. 1357 b, 27: *πρὸς μέρος (οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον, ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος)'*

I, 14 p. 1374 b, 31: *καὶ οὐ μή ἐστιν (ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων καὶ οὐ μή ἐστιν) ἴασις*

---

[1]) Interdum in litteris scribendis lapsus est vir egregius, v. c. I, 12 p. 1372 b, 2 *ἤ*] *ἔχειν ἤ* A^c, sic Bekker, at verbum A om. ceteri omnes tenent. p. 1373, 19 *ἐποίει*] *ἐποίησε* QYZ, at A praebet *ἐποίησε*, ceteri *ἐποίει*. p. 1400, 24 *ὑποβεβλημένης τινὸς* A habet, *διαβεβλημένης τινὸς πρὸς* ceteri, sic alia.

II, 6 p. 1383 b, 22: οὐ δεῖ (ἢ ὅτε μὴ δεῖ)
II, 23 p. 1398 b, 21: ἀλλὰ οἵ γε πλεῖστοι (ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι) ἢ ἀγαθοὶ
II, 23 p. 1400 b, 3: ὕστερον γίνεται δῆλον (πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον, πρότερον δὲ ἄδηλον)

inclusa, quae propter ὁμοιοτέλευτον excidisse constat, in ceteris servantur[1]; sed alia quoque desiderantur, ut I, 13 p. 1374 b, 10: τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας, at de his dubitandum, vid. adn. II, 25 p. 1402 b, 29: οὐ γὰρ ἂν ἦν. II, 26 p. 1403, 25: ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν. Incertus haereo de libri primi epilogo: περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων εἰρήσθω τοσαῦτα, quae A omittit et facile quis de suo addere poterat. Sunt etiam duo loci, quibus deteriores cum Dionysii libris[2]) conveniunt, II, 23 p. 1397 b, 1 ἁρμόττει A, ἂν ἁρμόττῃ ceteri, ἂν ἁρμόττει Dionysii libri, sed Dionysius paulo supra v. 29 cum A τοῦτο, ubi illi ἐν τούτῳ corrigunt, et ibidem b, 27 ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν A, ἄλλος εἰς τὸν χρόνον σκοπεῖν deteriores, ita et Dionysius, sed σκοπεῖ. Haec non multum valent, et Dionysius, quamvis philosophi verba κατὰ λέξιν afferre spondeat, caute adhibendus, sic II, 24 p. 1401 b, 33: μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος tribus comprehendit verbis μετ' ἐκεῖνο γάρ.

Recentiores libri quae incerta aut singularia in A exstant, commutant in vulgaria atque depravant, ut p. 1402 b, 3 καύνικος ἔρως in κάλλιστος ἢ κάκιστος ἔρως. Talia intellectu difficilia mutata esse mirum non est, sunt vero plurima, quae cur mutata sint, non apparet, ut p. 1377, 27 δικαστῶν A, κριτῶν ceteri, p. 1380 b, 16 νομίζουσιν A, οἴονται ceteri, p. 1417, 16 χρὴ A, δεῖ ceteri, et sic saepius; nec video, quomodo sit factum, ut librorum divisio quae recte in A et vet. tr. exstat, in ceteris depravaretur; vid.

---

[1]) Similiter in his desiderantur III, 17 p. 1418 b, 28 καταλλάττεσθαι (εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι), quae A et vet. tr. tenent.

[2]) Vid. Sauppe l. l. p. 6 seqq.

ad I, 10 et II, 1. Ex interpolatione addita p. 1360 b, 23: *ἀρετὴν [ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς φρόνησιν ἀνδρίαν δικαιοσύνην σωφροσύνην]*. Feliciter verba corrupta p. 1394 b, 16: *οὐδεὶς ἐρασθεὶς ὅστις οὐχὶ καὶ φιλεῖ* correxerunt, haud dubie ex Euripide, non correxerunt eiusdem poetae p. 1411 b, 30 *τοὐλεύθερον*, quod est *τοὐντεῦθεν οὖν*, sed addito *δ'* magis corruperunt. Multa vero, si ex ingenio nec ex libro sumpta sunt, dextre restituta esse nemo negabit, ut p. 1417 b, 30 *χρονιστέον* pro *χρηστέον*, 37 *τι ψεύδεται ἐκτὸς πράγματος* pro *τις . . ἐκ τοσούτου πράγματος*, p. 1412, 16 *ἀνωμαλίσθαι* pro *ἄνω μάλιστα εἶναι* (nisi quod *ὁμαλισθῆναι* propius accedit), b, 10 *ἀπόφησιν* pro *αὐτό φησιν*, p. 1394 b, 13 in tetrametro *μὲν* male additum omittunt, p. 1390 b, 11 utrum *περὶ τὰ* ex ingenio an libri fide addiderint, quaerendum, vid. adn. p. 1410 b, 14 *καλάμην* pro *καλήν*, quod ex Homero corrigi poterat, p. 1411, 13 *δήμου* pro *μήδμου*, nisi fort. aliud latet, 14 *τηλίαν* pro *τὴν λείαν* acutissime inventum, b, 8 *ἀλλ' οὐκ ἀεὶ* pro *ἄλλου καί*.

Hi libri omnes, quamvis in verbis plurimum discrepent meliorque quae dicitur recensio in A tradita sit, ex eodem tamen posterioris aetatis fonte sunt hausti; nam III, 16 p. 1416 b, 29, ubi lacunam exstare docuimus, haec XXI versibus ex I, 9 male repetitis in omnibus expletur, quod si iam antiquitus diversi erant, nullo modo fieri poterat; ergo post lacunam illatam maleque expletam altera illa recensio, sive melior (A) ex deteriore, sive, quod verum puto, haec ex ista nata est.

Scholia quae supersunt, non eiusdem sunt auctoris:

I. *Εἰς τὴν Ἀριστοτέλους ῥητορικὴν ὑπόμνημα ἀνώνυμον* Parisiis ap. Conr. Neobarium, 1539 foliis LXXXI comprehensa, quorum auctor Byzantinus postremi temporis in fabulis fingendis more interpretum illius aetatis lepidissimus et feracissimus est [1]). Prima sunt verba: *πολλὰ ἐκλείπει ἐν τῷ ἀντιγράφῳ*, incipit enim I, 2 p. 1356 b, 29, quo factum, ut nomen eius ignobile interci-

[1]) Vid. A. Brandis Philolog. IV, 34—47. Vater. animadv. ad Arist. rhet. XI—XVI.

deret. Ipsius quidem doctrina admodum infausta est, sed aliorum quoque auxiliis adiutus est; magistrum suum laudat fol. 47, 32: *καὶ ὁ μὲν διδάσκαλος οὕτως τὸ παρὸν ῥητὸν ἡρμήνευσε*, 67, 32: *ὁ δὲ διδάσκαλος εἶπε τὰ χίμετλα εἶναι ξύλα τινά*, philosophum ipso non doctiorem 14 b, 34: *ὁ μὲν φιλόσοφος . . . εἶπεν*, 15, 10: *ὅτι δὲ οὐδὲ μάτην . . . ἀντιλέγω τοῖς τοῦ φιλοσόφου ῥήμασιν*. 33: *οὕτω μὲν ὁ φιλόσοφος γράφεσθαι βούλεται τὸ ῥητόν*. 19, 27: *οὕτω μὲν ὁ φιλόσοφος ἔφη*. Is qui sit, nescio; nam cum Stephani philosophi scholiis illa parum conveniunt. 47, 40: *εὗρον δὲ σχόλιον οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεῦον*. 48, 21: *εὗρον δὲ σχόλιον*. 63 b, 20: *εὗρον δὲ καὶ σχόλιον, ὅτι ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους ἐστὶ τοῦτο* (III, 10 p. 1410 b, 29), recte, ex Philippo, sed bonus interpres de suo quaedam fingens ex Panegyrico dicit esse sumpta. 65 b, 16 et 39. 69, 14: *εὗρον δὲ ὅπερ μᾶλλον ἀληθὲς σχόλιον ἔν τινι τῶν τριπηδεστάτων βιβλίων τοιοῦτον*. 70, 2: *εὗρον δὲ σχόλιον οὕτως*, item 74, 23. b, 16: *εὗρον δὲ σχόλιον εἰς τὴν πεντηκοντάδραχμον τοιοῦτον*. 78 b, 16: *εὗρον καὶ σχόλιον τοιοῦτον*. Insunt tamen in his pauca quaedam egregia, quae non facile exspectaveris. III, 16 p. 1417, 15 ad verba *καὶ ὁ ἐν Οἰνεῖ πρόλογος* quatuor primi fabulae versus non suo loco 76 b, 43, sed multo post 78 b, 19 referuntur, similiter Euripidis versus, quos Aristoteles Sophoclis dicit III, 9 p. 1409 b, 9 non fol. 61, 37—41, sed 61 b, 29, ut haec ab alio inserta esse coniicias. III, 2 p. 1405, 20 Euripidis verba *ἀποβὰς εἰς Μυσίαν* 53 b, 12 explet integro senario

ἐτραυματίσθη πολεμίῳ βραχίονι.

Inde Alcidamantis verbis quae affert I, 13 fides accedere videtur, probavitque A. Brandis p. 37, sed de his incertus haereo; facile enim fingere poterat.

Interdum verba explicat, quae in nostris libris non leguntur, ut I, 9 p. 1366 b, 36 *ἀρετῶν* pro *αἱρετῶν*, p. 1369 b, 17 *πρακτικώτερος* pro *καταλλακτικώτερος*, ibidem v. 29 *εὐήθειαν* pro *καὶ παιδείαν*, neque tamen alterum in aliis legi libris negligit. III, 3 p. 1406, 29 nostri omnes habent *τίμιον*, ipse vero hoc ignorans *ἀντίμιμον* interpreta-

tur, simul addens ὁ δὲ μητροπολίτης οὕτως ἡρμήνευσε, idque verum est, sic et Stephanus; ibidem v. 31 codices omnes ἐξεῦρον exhibent, noster tacite optime ἔξεδρος explicat. Haec eum negligendum non esse docent, multaque ex eius interpretationibus in marginem Venetae aliasque editiones translata sunt.

Haud dubie haec sunt scholia, quae tum inedita ab Italis in adagiis componendis liberaliter sibi commodata Gregorii Nazianzeni esse Erasmus s. v. festina lente II, 1, 1 tradit.

II. Σχόλια τοῦ κυρίου Στεφάνου εἰς Ἀριστοτέλους τέχνην ῥητορικήν, edita 1839 ab I. A. Cramer in Anecd. Paris. I, 245—312. Is Stephanus Suida recentior alios quoque libros commentatus est, commentarium suum in Ethic. p. 263 memorat exstantque scholia εἰς τὰ περὶ ἑρμηνείας ἀπὸ φωνῆς Στεφάνου φιλοσόφου. Praecedente interprete paulo doctior est nec tam rudi utitur lingua, nos si quod memoratu dignum reperiebatur, in adnotationes retulimus.

III. Egregium Choerili carminis exordium, quod Victorius primus ad III, 14 ex scholiis laudaverat, in editis non legitur, invenit vero Gaisfordus in Bodleiano scholiorum codice saec. XVI vel XVII, cui duo adhaerent folia, quae praeter alia quinque illos versus Choerili complectuntur; quae cum ex Paris. 1869 sumpta viderentur, A Laubmannum precibus adiimus, qui haec integra nostrum in usum describeret. Pertinent ad finem tertii libri (cap. 14—19), non ordine congesta; primum enim quaedam ex cap. 15—19, deinde ex cap. 14—16 [1]) adduntur; fuisse qui III, 14 verba τί φροιμιάζῃ (quod scil. in Antigona non inveniantur) delerent, inde docemur. Haec ut istorum quoque scholiorum ratio intelligeretur, editioni nostrae inseruimus I p. 153—162.

---

[1]) E verbis p. 160, 21 ὄπισθεν πρόδνο ἴσως τετράδια .. ἐμνήσθη .. ἔπους τοῦ Χοιρίλου de foliis codicis nihil certi erui potest; usus est exemplo, quale in A exstat, id corruptum p. 1418 b, 29 ἃ ἔλιπον in Archilochi versu pro ἄελπτον, in quo interpretando turpiter lapsus est, ostendit.

Aspasii scholia, quae in codice regio 745 exstare Labbeus tradit, nulla sunt, is Ethica Nic. non rhetoricam artem interpretatus est; sed veteres hos quoque Aristotelis libros non neglexisse, paraphrasis capitis 18 libri III a Seguerio 1838 edita docet, id fragmentum est omnesque tres libros eadem ratione enarratos esse probabile est, vid. adn. ad l. l. Itaque animum verba Fabricii tetigerunt II, 118, a Labbeo p. 732 paraphrasim graecam doctissimam et antiquissimam ineditam memorari dicentis[1]) videbarque iam integrum invenisse opus, cuius penultimum caput Seguerius edidit. Sed inanis erat coniectura; haec dicit Labbeus p. 371[2]): *Isaacus Heraldus Desid. F. exhibuit mihi catalogum librorum aliquot MSS. qui ex Anglia in hanc urbem iam pridem deportati venditi sunt superiori anno nobili cuidam Germano. In iis erant* . . . sequiturque largus numerus codicum antiquissimorum, vetustissimorum, optimorum, elegantissimorum, inter quos est: *Paraphrasis graeca doctissima et vetustissima in Aristotelis rhetoricam, codex elegantissima manu exaratus nec usquam in lucem editus*, ut quamvis sit mirum, Rhetoricorum paraphrasim auguratam esse, vix tamen fallas, si nebulonem doctis harum rerum avidissimis imposuisse risumque captasse dixeris[3]).

---

[1]) E Fabricio hausit Schöll gr. litt. II, 166: Commentar zur Rhetorik von Aspasius u. Scholien von einem sonst unbekannten Peripatetiker Stephanus, beide so wie auch eine alte gelehrte Paraphrase noch ungedruckt.

[2]) Phil. Labbei nov. bibl. MSS. Paris. 1653. 4.

[3]) v. c. Phocylidis codex antiquissimus, in quo habentur pleraque carmina, quae in libris excusis desiderantur. Ocelli Lucani codex antiquissimus. Theophrasti characteres, codex optimae notae, in quo habentur pleraque quae in libris excusis desiderantur. Si quid veri in illo catalogo inest, Politiani libri fortasse ficti non sunt, Ovidii codex optimae notae ab Ang. Politiano cum multis aliis collatus, variis lectionibus auctus; Lycophronis codex antiquissimus ab Ang. Politiano recognitus; Demosthenis de syntaxi cum interpretatione Ang. Pol. eiusque notis perquam eruditis, in quibus pleraque Demosthenis et aliorum scriptorum loca emendantur et illustrantur. — Vulgata erat illo tempore: Antonii Riccoboni paraphrasis in rhetoricam Aristotelis, unde graeca ista ficta videtur paraphrasis.

In codicis Marciani CCIII, fol. 230 catalogo interpretum: *τίνες ἐξηγηταὶ εἰς τὰ Ἀριστοτελικὰ* postremum locum haec tenent:

οὗτοι ἐξηγηταὶ τῆς ῥητορικῆς· Εὐστάθιος Μητρο[φάνης Νι]κόλαος Γεωμέτρης Παῦλος Ἀθανάσιος Ἑρμαγόρας Πορφύριος Γεώργιος ὁ διαιρέτης Συριανὸς Φοιβάμων Τρωΐλος.

inania nomina, quae nihil sani continere recte monuit H. Usener[1]); de arte rhetorica illi scripserunt, Aristotelis artem eos interpretatos esse nemo prodidit.

His expositis pauca sunt, quae de editionibus moneamus.

Aldus Manutius in rhetorum graecorum tomo priore fol. 161—234 ex codice inferioris generis, in quo, ut in DEYZ p. 1377, 7 glossa maior non erat, anno MDVIII edidit. Plura seu operarum sive librarii errore desunt, sed ingenio editor abusus non est, quod in arte poetica ibidem fol. 269—286 excusa evenit.

Editio Veneta ap. Ioa. Gryphium MDXLVI praeter hos libros rhet. ad Alexandrum et poeticam comprehendens iam multum distat ab Aldina; margini variae lectiones ex codicibus, schol. gr. et coniectura haustae adscriptae sunt; in textum recepta est glossa illa supra memorata[2]).

Palmam et recensionis et interpretationis Pet. Victorius assecutus est, Florent. MDXLVIII. MDLXXIX. Nam codicis A atque vet. tr. auxilio graeca correxit, et quae difficilia explicatu sunt, in Aristotelis libris atque oratorum scriptis bene versatus commentariis seculi vitio iusto amplioribus feliciter expedivit, qui si integram Isocratis antidosin vidisset, nobis p. 1399 b, 9 verba *περὶ Σωκράτους* emendanda non reliquisset.

In Basiliensi Isingriniana MDL multa ex ingenio

---

[1]) Mus. Rhen. XX, 133—136.

[2]) Utrum Veneta anni MDXXXVI in aedibus Barth. Zanetti, aere et diligentia Io. Fr. Trincavelli Gryphianae nostrae fons sit, nescio; quantum ex aliorum adnotationibus coniicias, quaedam iam in illa apparent, quae in hac leguntur.

(Matth. Flaccii Illyrici studio quod praefatio profitetur,) partim recte, partim perverse mutata sunt, eaque prima librorum capita, quae nunc sunt, distinxit.

Victorium secutus est Guil. Morelius Parisiis MDLXII[1]), fini adhaerent variae lectiones partim e Victorii commentariis partim aliunde conquisitae. Hunc expressit Frid. Sylburg Francof. MDLXXXIV addita varietate ed. Basil. et Camotianae.

M. Antonius Muretus Victorio ingeniosior duos priores libros latine redditos Romae MDLXXXV edidit in fine praefationis haec monens: *in his .. facile prospicio fore, ut multi multa mirentur, partim longe aliter a me accepta quam ab aliis, partim etiam a vulgata graecorum librorum editione discrepantia. qui hoc velim cogitent, neque causam mihi ullam fuisse suscipiendi novi laboris, si nulla in re dissensissem a ceteris, et ipsos inter se graecos libros ita variare, ut a multis discedere necesse sit, quicunque unum sequi velit. spero autem me brevi breves quasdam notas in hos libros editurum, ex quibus quid in eis aut praestiterim aut praestare voluerim, curque locis aliquot non ab aliis modo, sed ab ipso quoque eruditorum coryphaeo, Petro Victorio, cui debetur quicquid fructus hac aetate ex horum librorum lectione percipitur, dissentire ausus sim, commodius intelligatur.* Scholia M. Velseri cura servata Ingolstadii MDCII lucem aspexerunt, sed p. 744 ed. Ruhnk. magna est lacuna; tacite enim a primo capite ad ultimum libri primi transeunt, integris Riccobonus usus erat. Muretus in vertendo multa, quae interpolatione illata censet, omittit, alia transponit, plura corrigit, ut magna sit eius apud recentiores auctoritas, qui inde emendationes suas confirmare studeant.

Post Io. Theophil. Buhle[2]) de his libris Thomas

---

[1]) Calci numerus additus est: M. D. LIX.

[2]) Laude sua non defraudandus est Severin. Vater.: Animadversiones et lectiones ad Aristotelis libros tres rhetoricorum, Lipsiae 1794, sed rhetorica a Graeculo Minoide Myna curata Paris. 1837 quam hic referamus indigna est, conf. censura nostra (München, gelehrte Anzeigen 1840. X, 49—72).

Gaisford Oxonii MDCCCXX varietate codicum Parisiensium addita meritus est; ipse quae ex copiis suis adnotavit (nomen eius in editione nusquam apparet), egregia sunt et plenae frugis, ut quae nos fugissent (sero enim Creuzeri liberalitate librum accepimus), nomine eius adscripto reciperemus.

Agmen claudit Imm. Bekker noster χαλκέντερος, qui Aristotele ad codicum optimorum fidem MDCCCXXXI edito studiosorum animos ad philosophi scripta pertractanda quam maxime incitavit, Rhetorica ab ipso MDCCCLIX tertium emissa (B^3), unde praeter nos[1]) alii multi studia ad explicandam hanc artem conferebant, e quibus A. Brandis[2]), I. Vahlen[3]), Herm. Bonitz[4]), Ch. Thurot[5]) nominasse sufficit.

Codicem vetustum A, ex quo hos libros quam maxime dependere vidimus, fideliter expressimus, ut quae ab eo recedant, in margine indicata legantur; caeteri deteriores quae praebent, prima adnotationis verba graeca ad maiorem Bekkerianam editionem instituta plerumque tacite

---

[1]) Specimen commentariorum in Ar. libros de arte rhetorica, Monachii 1839. Spec. comm. in Arist. libri II, 23 de arte rhet. Heidelbergae 1844. Ueber die Rhetorik des Aristoteles, München 1851.

[2]) Ueber Aristoteles Rhetorik u. die griechischen Ausleger derselben, Philolog. IV, 1—47.

[3]) Zur Kritik der Rhetorik des Aristoteles, Rhein. Mus. IX, 555—567. Zur Kritik der aristotelischen Schriften (Poetik u. Rhetorik), Wien 1861. Nuperrime in Mus. Rhen. XXII, 100—110 de Aristot. dictione *πρότερον εἴρηται* meliora doctus locum I, 2 p. 1356 b, 10 seqq. sic distinguens: *τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν (ἐκεῖ γὰρ .. εἴρηται πρότερον), ὅτι τὸ μὲν ..* explicat, ut sit idem atque *φανερὸν ἐκ τῶν ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἰρημένων, ὅτι τὸ μὲν ..* quam interpretationem haud veriorem quam supplementum, quod antea (adn. p. 52 seq.) commentus erat, esse censeo.

[4]) Aristotelische Studien I, 86—96. Wien 1862.

[5]) Études sur Aristote politique, dialectique, rhétorique, Paris 1860. Observations critiques sur la rhétorique d' Aristote, Revue Archéolog. IV, 52—65. 291—308. V, 40—61.

docent, alia quae res exigebat, disertim adscripta[1]), plurima ut inania nulliusque frugis omissa sunt. Pauca certa coniectura inventa recipere non dubitavimus, sic p. 1402 b, 19 ἀεὶ auctore Vahleno insertum, p. 1414 b, 27 οἰκεῖον cum Bonitzio mutatum in κοινόν, neque dubium est quin multa in his restent sagacioribus restituenda[2]).

Vetusta translatio codicibus collata, ut rectius de libro, quo interpres utebatur, iudicari posset, exempli causa addita est; nam et admodum rara et corrupta est, quod lectionis docet varietas, quare haud libenter, nam ne in his ineptiis quidem philologis negligentibus esse licet, hunc laborem exantlavimus, et fortasse non desunt, qui me frustra tempus et operam perdidisse querantur; tamen non negligenda est, sic I, 15 p. 1377, 28 A τούτῳ exhibet, ceteri αὐτῷ, vet. tr. *ipsis*, ut facile *ipsi* corrigas, nunc vero Stephanus alios codices αὐτοῖς exhibere testatur; tali igitur usus est libro interpres. Ceterum ne quis quod in Themistio nuper edito factum est, negligentiae nos accuset, monemus singulis paginis plurima quae quivis more suo emendet, restare, ut v. c. p. 275, 1 *enthimescides dicit*, vel quod M praebet *enthimifori dicit*, (graeca verba sunt Εὔθυνος [al. Εὔθυμος] ἔμαθεν). Interpretem *didicit* scripsisse constat, sed cum in versione nomen incertum sit (videtur *Euthymus* invenisse), corruptum istud *dicit* servavimus; p. 289, 3 *Maximediam non* (*maxime dyram non* M), Μιξιδημίδῃ δ' οὔ. *Mixidemidi* interpretem scripsisse apparet, utrum *vero non*, an *autem non* dederit, non liquet et lector diiudicet; non enim tironibus, sed doctis qui ipsi iudicent, haec tradimus.

Commentarii anno MDCCCXXXVII conscripti haud raro retractabantur, incertum in melius an deterius; nam p. 1397, 30 primum verba δικαίως πέπονθεν iure delevimus,

---

[1]) Addendum adnot. II p. 206, v. 10 in ceteris praeter A libris legi ἀξιοῦμεν .. ἐμμενοῦμεν.

[2]) Sic nuperrime Gust. Teichmüller (Beiträge z. Erkl. der Poet. des Ar. p. 112) III, 7 p. 1408, 26 pro ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις iure οἰκείων proposuit.

postea ut haec servaremus, deteriorum librorum *ἀπέθανεν* pro eo quod A praebet *ἔπαθέν τι* et verum est, male defendimus, ut denuo Sauppio moniti ad priorem sententiam reverteremur. Praeter verborum interpretationem, ut in Anaximenis arte, praecepta rhetorica exemplis illustrabamus, quae res si nobis minus bene cessit, pergant alii et meliora praestent; nam et hic valet quod dicitur *τοῖς μὲν παραλελειμμένοις τῆς μεθόδου συγγνώμην, τοῖς δ' εὑρημένοις πολλὴν ἔχειν χάριν.*

Monachii.

L. Spengel.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ Α.

---

ed.Ber. p. 1354

Ἡ ῥητορική ἐστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ· ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσὶν ἃ κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσιν. τῶν μὲν οὖν πολλῶν οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν, οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως. ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν· δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν οἵ τε διὰ συνήθειαν καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται, τὸ δὲ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔργον εἶναι. νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον· αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι μόνον, τὰ δ' ἄλλα προσθῆκαι, οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως, περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται· διαβολὴ γὰρ καὶ ἔλεος καὶ ὀργὴ καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν. ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις καθάπερ ἐν ἐνίαις γε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων καὶ μάλιστα ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὅ τι λέγωσιν· ἅπαντες γὰρ οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν, οἱ

Varietas codicis Par. 1741 = A^c apud Bekk.

10 *τοῦ αὐτομάτου* 13 *γρ. οὐδὲν ὡς εἰπεῖν πεπορίκασι αὐτῆς μόριον* 20 *γε] τε*

δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες· οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον· ὅμοιον γὰρ κἂν εἴ τις ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσειε στρεβλόν. ἔτι δὲ φανερὸν ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδέν ἐστιν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν· εἰ δὲ μέγα ἢ μικρὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὁ νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δή που τὸν δικαστὴν δεῖ γιγνώσκειν καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτούς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι, πρῶτον μὲν ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾷον ἢ πολλοὺς εὖ φρονοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν· ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται, αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογυίου, ὥστε χαλεπὸν ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνοντας. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις οὐ κατὰ μέρος ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν, ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσιν, πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηται πολλάκις, ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν, περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα τὸν νομοθέτην προϊδεῖν. εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερὸν ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν ὅσοι τἆλλα διορίζουσιν, οἷον τί δεῖ τὸ προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιήσωσιν, περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσιν, τοῦτο δ' ἐστὶν ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. διὰ

26 φθόνον ἢ ἔλεον] γρ. ἢ φόβον ἢ ἔχθραν 27 ποιήσει b 11 ἐπισκοπεῖν 15 ἀνάγκη] ἀνάπαλιν mrg. 16 δὴ] δὲ

γὰρ τοῦτο τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικὰ καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν, ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς καὶ ἧττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ οἰκείων κρίνει, ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ πλὴν ἀποδεῖξαι ὅτι οὕτως ἔχει ὡς φησὶν ὁ συμβουλεύων· ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις, ὥστε πρὸς τὸ αὑτῶν σκοπούμενοι καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσιν. διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴπομεν, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος· ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς.

ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος περὶ τὰς πίστεις ἐστίν, ἡ δὲ πίστις ἀπόδειξίς τις· τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν, ἔστι δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ ἐνθύμημα, καὶ ἔστι τοῦτο ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς κυριώτατον τῶν πίστεων, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός τις, περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης ἢ μέρους τινός, δῆλον [δ'] ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τ' ἐστὶ τὰ ἐνθυμήματα καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς· τό τε γὰρ ἀληθὲς καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν, ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας· διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐστίν.

ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν· χρήσιμος δ' ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ διά τε τὸ φύσει

---

29 *κοινότερον ἀλλὰ καινότερον* addito super *κοινότερον* rc *ὅτι* 29 *ἔνθα* *1355* 1 alterum *καὶ* om 2 *εἶπον* 3 *αὐτὸ*

εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων, ὥστε ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως. ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥάδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας· διδασκαλίας γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος, τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως. ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν (οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν) ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ πῶς ἔχει, καὶ ὅπως ἄλλου χρωμένου μὴ δικαίως [τοῖς λόγοις] αὐτοῖς λύειν ἔχωμεν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται, ἡ δὲ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιοῦσιν· ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων. τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' ἀεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρόν· ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. εἰ δ' ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό γε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος ὑγιείας πλούτου στρατηγίας· τούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα χρώμενος δικαίως καὶ βλάψειεν ἀδίκως.

ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἡ ῥητορική, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτική, καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν, καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις· οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρι οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς. πρὸς δὲ τούτοις ὅτι τῆς αὐτῆς τό τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ

22 μὴ om 30 et 31 πιθεῖν 38 ἁπλῶς] γρ. ἀληθῶς mrg b 4 τε

ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμόν. ἡ γὰρ σοφιστικὴ οὐκ ἐν τῇ δυνάμει ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ, ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων. πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

ἔστω δὴ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆ- 2
σαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη περὶ τὸ αὑτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ καὶ πειστική, οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινῶν καὶ νοσερῶν καὶ γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμῶν, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἡ δὲ ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος ὡς εἰπεῖν δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν, διὸ καί φαμεν αὐτὴν οὐ περί τι γένος ἴδιον ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν.

τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν αἱ δ' ἔντεχνοι. ἄτεχνα δὲ λέγω ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται ἀλλὰ προϋπῆρχεν, οἷον μάρτυρες βάσανοι συγγραφαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἔντεχνα δὲ ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυ-
νατόν, ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι τὰ δὲ εὑρεῖν. 1356

τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν· αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος, αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα· τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ πάντων μὲν ἁπλῶς, ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μή ἐστιν ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦ προδεδοξάσθαι ποιόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα· οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὴν ἐπιείκειαν

---

17 *τε . . συλλογισμὸν* **pr. om** **29** *πιστικὴ*

τοῦ λέγοντος ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν, ἀλλὰ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαί φαμεν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας. περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται καθ' ἕκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν· διὰ δὲ τοῦ λόγου [πιστεύουσιν], ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον ⟨ἀληθὲς⟩ δείξωμεν ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. ἐπεὶ δ' αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσί, φανερὸν ὅτι ταῦτα [τὰ τρία] ἐστὶ λαβεῖν τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου καὶ τοῦ θεωρῆσαι περὶ τὰ ἤθη καὶ περὶ τὰς ἀρετὰς καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται καὶ πῶς, ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν. διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς ἡ ῥητορικὴ καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης τὰ μὲν δι' ἀπαιδευσίαν τὰ δὲ δι' ἀλαζονείαν τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς· ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοία, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν· περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους.

περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς. τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι τὸ δὲ συλλογισμὸς τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμός, καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός, τὸ δὲ φαινόμενον ἐνθύμημα φαινόμενος συλλογισμός. καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν ῥητορικὸν συλλογισμόν, παράδειγμα δὲ ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ παραδείγματα λέγοντες ἢ ἐνθυμήματα, καὶ

1356 13 *τοῦ λέγοντος* om pr   19 *τὸν λόγον*   20 *ἀληθὲς* om   22 *ταύτας ἐστι*   24 *τε* om pr   24 *ἔστι* om pr   30 alterum *τὰ δὲ* om pr   31 *δι'* om.   *b* 1 *τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμὸς* om pr   3 *τὸ δὲ φαινόμενον ἐνθύμημα φαινόμενος συλλογισμός* om

παρὰ ταῦτα οὐδέν· ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη ⟨ἢ⟩ συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν [ἢ ὁντινοῦν], δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν, ἀναγκαῖον ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον, ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει ἐκεῖ μὲν ἐπαγωγή ἐστιν ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα, τὸ δὲ τινῶν ὄντων ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα τῷ ταῦτα εἶναι ἢ καθόλου ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται. φανερὸν δ' ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ῥητορείας· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι αἱ δὲ ἐνθυμηματικαί, καὶ ῥήτορες ὁμοίως οἱ μὲν παραδειγματώδεις οἱ δὲ ἐνθυμηματικοί. πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων, θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον· νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς.

ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν τινὶ πιθανόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν εὐθὺς ὑπάρχει δι' αὑτὸ πιθανὸν καὶ πιστὸν τὸ δὲ τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων, οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον, οἷον ἡ ἰατρικὴ τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν ἢ Καλλίᾳ, ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦτο γὰρ ἔντεχνον, τὸ δὲ καθ' ἕκαστον ἄπειρον καὶ οὐκ ἐπιστητόν, οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει, οἷον Σωκράτει ἢ Ἱππίᾳ, ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική. καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχεν· φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν, ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δεομένων, ἡ δὲ ῥητορικὴ ἐκ τῶν 1357
ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων. ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περί τε τοιούτων περὶ ὧν βουλευόμεθα καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν. βουλευόμεθα δὲ

---

8 ἢ om 14 πολλῶν] γρ ὀλίγων 26 ὕστερον et τούτων om pr 33 ἡ et τὸ om 34 τοιοιςδει

περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι ἢ ἔσεσθαι ἢ ἔχειν οὐδεὶς βουλεύεται οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλέον. ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν τὰ μὲν ἐκ συλλελογισμένων πρότερον, τὰ δ' ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν δεομένων δὲ συλλογισμοῦ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα, ἀνάγκη δὲ τούτων τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον διὰ τὸ μῆκος· ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς, τὰ δὲ μὴ πιθανὰ διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι μηδ' ἐνδόξων, ὥστ' ἀναγκαῖον τό τε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περί τε τῶν ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν ἄλλως, τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγὴν τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμόν, καὶ ἐξ ὀλίγων τε καὶ πολλάκις ἐλαττόνων ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός· ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν· αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής, οἷον ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν ὅτι Ὀλύμπια γὰρ νενίκηκεν, τὸ δ' ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι· γιγνώσκουσι γὰρ πάντες.

ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοί εἰσι· τὰ γὰρ πολλὰ περὶ ὧν αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν· περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι βουλεύονται καὶ σκοποῦσι, τὰ δὲ πραττόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστί, καὶ οὐδὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐξ ἀνάγκης τούτων, τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων συλλογίζεσθαι, τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων, δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν, φανερὸν ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἔσται, τὰ δὲ πλεῖστα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τὰ δ' ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ ἐκ σημείων, ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸ εἶναι. τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενον, οὐχ ἁπλῶς δὲ καθάπερ ὁρίζονταί τινες, ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν,
b οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο πρὸς ὃ εἰκός, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος· τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει ὡς τῶν καθ' ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου, τὸ δὲ ὡς τῶν

1357 18 ἐὰν — *b* 6 συλλογισμὸς mrg   18 τούτων] τοιούτων   34 ἑκάτερον] ἕτερον

καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω ἐξ ὧν γίνεται συλλογισμός. διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν· ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθέν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας ταὐτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν. ἔστι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου ὧδε, οἷον εἴ τις εἴπειεν σημεῖον εἶναι ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος. τοῦτο μὲν οὖν σημεῖον, λυτὸν δέ, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ. τὸ δέ, οἷον εἴ τις εἴπειεν σημεῖον ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ, ἢ τέτοκεν ὅτι γάλα ἔχει, ἀναγκαῖον. ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστίν· μόνον γάρ, ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτον ἐστίν. τὸ δὲ ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον, οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ. λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, κἂν ἀληθὲς ᾖ· ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι καὶ τί σημεῖον καὶ τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν, μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τὰ μὲν ἀσυλλόγιστά ἐστι τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν. παράδειγμα δὲ ὅτι μέν ἐστιν ἐπαγωγὴ καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή, εἴρηται· ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον, ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν. οἷον ὅτι ἐπιβουλεύει τυραννίδι Διονύσιος αἰτῶν τὴν φυλακήν· καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων ᾔτει φυλακὴν καὶ λαβὼν ἐτυράννευσε, καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις· καὶ ἄλλοι ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίγνονται τοῦ Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασί πω εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι φυλακὴν αἰτεῖ.

---

b 11 εἴποιεν   14 λυτὸν] αυτὸν   27 οὔθ' ὡς ὅλον — 28 πρὸς μέρος om   30 ᾖ] ἢ τοῦτο ᾖ   31 ἐπεβούλευε

1358 ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαί, εἴρηται. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγίστη διαφορὰ καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν παρὰ πᾶσίν ἐστιν ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶ κατὰ τὴν ῥητορικὴν ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν, τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις, τὰς μὲν οὔσας τὰς δ' οὔπω κατειλημμένας· διὸ καὶ λανθάνουσί τε [τοὺς ἀκροατάς], καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν. μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον διὰ πλειόνων ῥηθέν. λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινοὶ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν καὶ περὶ πολιτικῶν καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων εἴδει, οἷον ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων ἢ περὶ φυσικῶν ἢ περὶ ὁτουοῦν· καίτοι ταῦτα εἴδει διαφέρει. ἴδια δὲ ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεων ἐστίν, οἷον περὶ φυσικῶν εἰσὶ προτάσεις ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν, καὶ περὶ τούτων ἄλλαι ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτ' ἔχει ἐπὶ πάντων. κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστίν· ταῦτα δὲ ὅσῳ τις ἂν βελτίω ἐκλέγηται, τὰς προτάσεις λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκέτι διαλεκτικὴ οὐδὲ ῥητορικὴ ἀλλ' ἐκείνη ἔσται ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων, ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ἐλάττω. καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους ἐξ ὧν ληπτέον. λέγω δ' εἴδη μὲν τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις, τόπους δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. πρότερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν· πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστί, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

1358 12 τόπους] λόγους γρ τόπους 15 ἐκ τούτου pr om 17 αὐτὰ

ἔστι δὲ [τῆς ῥητορικῆς εἴδη] τρία τὸν ἀριθμόν· τοσοῦ- 3
τοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες. σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος καὶ περὶ οὗ λέγει καὶ πρὸς ὅν, καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν b
ἐστι, λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν. ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι ἢ κριτήν, κριτὴν δὲ ἢ τῶν γεγενημένων ἢ τῶν μελλόντων. ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων οἷον ἐκκλησιαστής, ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων οἷον ὁ δικαστής, ὁ δὲ [περὶ] τῆς δυνάμεως [ὁ] θεωρός, ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικόν, δικανικόν, ἐπιδεικτικόν. συμβουλῆς δὲ τὸ μὲν προτροπὴ τὸ δὲ ἀποτροπή· ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες τούτων θάτερον ποιοῦσιν. δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία τὸ δ' ἀπολογία· τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας. ἐπιδεικτικοῦ δὲ τὸ μὲν ἔπαινος τὸ δὲ ψόγος. χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσὶ τῷ μὲν συμβουλεύοντι ὁ μέλλων· περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει ἢ προτρέπων ἢ ἀποτρέπων, τῷ δὲ δικαζομένῳ ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ ὁ δὲ ἀπολογεῖται, τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες, προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες. τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι, καὶ τρισὶν οὖσι τρία, τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων ὡς βέλτιον συμβουλεύει, ὁ δὲ ἀποτρέπων ὡς χεῖρον ἀποτρέπει, τὰ δ' ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρόν· τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα· τοῖς δ' ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν, τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσιν. σημεῖον δ' ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν, οἷον ὁ δικαζόμενος ὡς οὐ γέγονεν ἢ οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέ ποτ' ἂν ὁμολογήσειεν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔδει δίκης. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμ-

---

b 6 περὶ om

βουλεύοντες τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται, ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν· ὡς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες καὶ οἱ ψέγοντες οὐ σκοποῦσιν εἰ συμφέροντα ἔπραξεν ἢ βλαβερά, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος ἔπραξεν ὅ τι καλόν, οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ εἰδὼς ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐξὸν ζῆν. τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος κάλλιον, τὸ δὲ ζῆν συμφέρον.

φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις· τὰ γὰρ τεκμήρια καὶ τὰ εἰκότα καὶ τὰ σημεῖα προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί· ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστι, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός ἐστι συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων.

ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα ἀλλὰ τὰ δυνατά, οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα ἢ μὴ ἐσόμενα οὐχ οἷόν τε τὰ μὲν πεπρᾶχθαι τὰ δὲ πραχθήσεσθαι, ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι καὶ τῷ δικαζομένῳ καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ εἰ γέγονεν ἢ μή, καὶ εἰ ἔσται ἢ μή. ἔτι δ' ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρόν, ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον, ἢ καθ' αὑτὰ λέγοντες ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες, δῆλον ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος προτάσεις ἔχειν, καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου, οἷον τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται· μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων, οἷον περὶ ὧν συμβουλὴ καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι, τρίτον δὲ περὶ ὧν αἱ δίκαι.

---

37 **οὐδὲ** pr   *1359* 12 *πραχθήσεσθαι*] *πεπρᾶχθαι*

4. πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει, ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μή. ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων· ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθὰ τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίγνεσθαι καὶ μή, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι. τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστίν· μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν εἰ ἡμῖν δυνατὰ ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι.

καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ' ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς, πολλῷ τε πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων· ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται [μὲν] ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς, ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν ἢ ταύτην μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων. ὅμως δ' ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν, ἔτι δ' ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ νῦν.

σχεδὸν γάρ, περὶ ὧν βουλεύονται πάντες καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ' ἐστὶ περί τε πόρων, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων, καὶ περὶ νομοθεσίας. ὥστε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν δέοι ἂν

31 δὴ et ἀλλὰ om pr 34 ἔσται b 10 μὲν om pr 19 καὶ περὶ ἃ ὧν 23 καὶ ἐξαγομένων om pr

τὰς προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι τίνες καὶ πόσαι, ὅπως εἴτε τις παραλείπεται προστεθῇ καὶ εἴ τις ἐλάττων αὐξηθῇ, ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας, ὅπως εἴ τις περίεργος ἀφαιρεθῇ καὶ εἴ τις μείζων ἐλάττων γένηται· οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλουσιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνορᾶν, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένων ἱστορικὸν εἶναι πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν.

περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπάρξαι, καὶ ποία τις ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι καὶ ἥ τις ἐνδέχεται προσγενέσθαι, ἔτι δὲ πολέμους πῶς καὶ τίνας πεπολέμηκεν. οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι. [ἢ] καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν, 1360 ὅπως πρὸς μὲν τοὺς κρείττους εἰρηνεύηται, πρὸς δὲ τοὺς ἥττους ἐπ' αὐτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν. καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι· ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦσθαι. ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν.

ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ λανθάνειν πῶς φυλάττεται, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς καὶ τὸ εἶδος καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων, τοῦτο δ' ἀδύνατον μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας, ἵν' εἴτ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ προστεθῇ καὶ εἴ τις περίεργος ἀφαιρεθῇ καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον.

ἔτι δὲ περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος, καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται καὶ τίνων εἰσαγωγῆς, ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαι καὶ συμβολαὶ γίγνωνται· πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός τε τοὺς κρείττους καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους.

εἰς δ' ἀσφάλειαν ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύνα-

---

36 ἥ τις et 39 ἢ om pr *1360* 1 ἐφ' αὐτοῖς 13 γρ καὶ πόση τε αὐτόθεν γινομένη καὶ πόση εἰσαγώγιμος 14 τούτοις

σθαι θεωρεῖν, οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως, ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι πόσα τ' ἐστὶ πολιτειῶν εἴδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέφυκε καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας καὶ ἐναντίων. λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέμεναι καὶ ἐπιτεινόμεναι φθείρονται, οἷον δημοκρατία οὐ μόνον ἀνιεμένη ἀσθενεστέρα γίνεται ὥστε τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα, ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γινόμενα ἢ σιμὰ οὕτω διατίθεται ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι. χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. ὥστε δῆλον ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι· ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἔστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους, πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλὰς τὰς τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίας· ἅπαντα δὲ ταῦτα πολιτικῆς ἀλλ' οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν.

περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν, τὰ μέγιστα τοσαῦτα ἐστίν· ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τις 5
ἐστίν, οὗ στοχαζόμενοι καὶ αἱροῦνται καὶ φεύγουσιν· καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν ἥ τ' εὐδαιμονία καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν τί ἐστιν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· περὶ γὰρ ταύτης καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ αἵ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαι εἰσίν· τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν, τὰ δὲ φθείροντα ἢ ἐμποδίζοντα ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα μὴ πράττειν.

31 γρ ἃ τῇ πολιτείᾳ   b 3 ἢ ἀποτρέπειν om pr   λέγομεν   9 ταύτης καὶ om pr

ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετ' ἀρετῆς, ἢ αὐτάρκεια ζωῆς, ἢ ὁ βίος ὁ μετ' ἀσφαλείας ἥδιστος, ἢ εὐθενία κτημάτων καὶ σωμάτων μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν ἢ πλείω τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες.

εἰ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν πολυφιλίαν χρηστοφιλίαν πλοῦτον εὐτεκνίαν πολυτεκνίαν εὐγηρίαν, ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς, οἷον ὑγίειαν κάλλος ἰσχὺν μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν, δόξαν τιμὴν εὐτυχίαν ἀρετήν· οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχοι αὐτῷ τά τ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα. ἔστι δ' ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχὴν καὶ τὰ ἐν σώματι, ἔξω δὲ εὐγένεια καὶ φίλοι καὶ χρήματα καὶ τιμή. ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη. λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστιν.

εὐγένεια μὲν οὖν ἐστὶν ἔθνει μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις· ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια ἢ ἀπ' ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ ὥσπερ ἐπὶ πόλεως τούς τε πρώτους γνωρίμους ἢ ἐπ' ἀρετῇ ἢ πλούτῳ ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους.

1361 εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία οὐκ ἄδηλα· ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν [εὐτεκνία], νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή, ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος κάλλος ἰσχὺν δύναμιν ἀγωνιστικήν· ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ ἀνδρία νέου ἀρεταί. ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα καὶ ἄρρενα· θηλειῶν δὲ ἀρετὴ σώματος μὲν κάλλος καὶ μέγεθος, ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας δεῖ ζητεῖν ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων· ὅσοις γὰρ τὰ

18 εἶναι om pr 29 ἂν om 30 εἴη corr

κατὰ γυναῖκας φαῦλα ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσιν.

πλούτου δὲ μέρη νομίσματος πλῆθος, γῆς, χωρίων κτῆσις, ἔτι δὲ ἐπίπλων κτῆσις καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων, ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον τὰ κάρπιμα, ἐλευθέρια δὲ τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν· κάρπιμα δὲ λέγω ἀφ᾽ ὧν αἱ πρόσοδοι, ἀπολαυστικὰ δὲ ἀφ᾽ ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ τι καὶ ἄξιον. ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι ὥστ᾽ ἐφ᾽ αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν αὐτῶν, τοῦ δὲ οἰκεῖα εἶναι ἢ μή, ὅταν ἐφ᾽ αὐτῷ ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν δόσιν καὶ πρᾶσιν. ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλοῦτος.

εὐδοξία δ᾽ ἐστὶ τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν οὗ πάντες ἐφίενται ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ ἀγαθοὶ ἢ οἱ φρόνιμοι.

τιμὴ δ᾽ ἐστὶ μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς εὐδοξίας, τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες, οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν· εὐεργεσία δὲ ἢ εἰς σωτηρίαν καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἴς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις ἢ ὅλως ἢ ἐνταῦθα ἢ ποτέ· πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν, ἀλλ᾽ οἱ τόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι. μέρη δὲ τιμῆς θυσίαι, μνῆμαι ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι, τὰ βαρβαρικά, οἷον προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις, δῶρα τὰ παρ᾽ ἑκάστοις τίμια. καὶ γὰρ τὸ δῶρόν ἐστι κτήματος δόσις καὶ τιμῆς σημεῖον, διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν· ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει ὧν δέον- b
ται· καὶ γὰρ κτῆμα ἐστίν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι, καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ φιλότιμοι.

σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια, αὕτη δὲ οὕτως ὥστε ἀνόσους

1361 14 ἔτι . . ἀνδραπόδων om pr 14 καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων mrg 16 καὶ post πάντα om 18 ἀπολαυτικὰ 22 ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι] τὸ ἀλλοτριῶσαι pr 24 ἡ om

εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασιν· πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων ἢ τῶν πλείστων. κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστίν. νέου μὲν οὖν κάλλος τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα τούς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν, διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν· ἀκμάζοντος δὲ πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικούς, ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος· γέροντος δὲ πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανόν, ἄλυπον δὲ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται. ἰσχὺς δ' ἐστὶ μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον ὡς βούλεται, ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον ἢ ἕλκοντα ἢ ὠθοῦντα ἢ αἴροντα ἢ πιέζοντα ἢ συνθλίβοντα, ὥστε ὁ ἰσχυρὸς ἢ πᾶσιν ἢ τούτων τισίν ἐστιν ἰσχυρός. μεγέθους δὲ ἀρετὴ τὸ ὑπερέχειν κατὰ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος τῶν πολλῶν τοσούτῳ μείζονι ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν. ἀγωνιστικὴ δὲ σώματος ἀρετὴ σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν· ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως καὶ κινεῖν ταχὺ καὶ πόρρω δρομικός, ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν παλαιστικός, ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ πυκτικός, ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις παγκρατιαστικός, ὁ δὲ πᾶσι πένταθλος.

εὐγηρία δ' ἐστὶ βραδυτὴς γήρως μετ' ἀλυπίας· οὔτε γὰρ εἰ ταχὺ γηράσκει, εὔγηρως, οὔτ' εἰ μόγις μὲν λυπηρῶς δέ. ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν καὶ τύχης· μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν μηδὲ ἰσχυρὸς οὐκ ἔσται ἀπαθής, οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος [οὔτ'] ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν. ἔστι δέ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος· πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν μακρόβιοί εἰσιν· ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος ἡ περὶ τούτων εἰς τὰ νῦν.

πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία οὐκ ἄδηλα τοῦ φίλου ὡρισμένου, ὅτι ἔστιν ὁ τοιοῦτος φίλος ὅς τις, ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον.

---

b 5 εὐδαιμονήσειε 13 ἱκανόν pr om 17 πιεζοῦντα 31 οὔτ' ἂν εὐτυχὴς

ᾧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύφιλος, ᾧ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρηστόφιλος.

εὐτυχία δ' ἐστίν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίγνεσθαι καὶ ὑπάρχειν ἢ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα ἢ τὰ μέγιστα. 1362
αἰτία δ' ἐστὶν ἡ τύχη ἐνίων μὲν ὧν καὶ αἱ τέχναι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὅσων ἡ φύσις, ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν γὰρ τέχνη αἰτία, κάλλους δὲ καὶ μεγέθους φύσις. ὅλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστὶν ὁ φθόνος. ἔστι δὲ καὶ τῶν παρὰ λόγον ἀγαθῶν αἰτία τύχη, οἷον εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοί, ὁ δὲ καλός, ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρόν, ὁ δ' εὗρεν, ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος, τούτου δὲ μή, ἢ εἰ μὴ ἦλθε μόνος ἀεὶ φοιτῶν, οἱ δὲ ἅπαξ ἐλθόντες διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι.

περὶ δὲ ἀρετῆς ἐπείπερ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιώμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον.

6 ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντα ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων, καὶ ὧν ἀποτρέποντα, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ἐστίν. ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλεύοντι σκοπὸς τὸ συμφέρον, βουλεύονται γὰρ οὐ περὶ τοῦ τέλους ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα κατὰ τὰς πράξεις, τὸ δὲ συμφέρον ἀγαθόν, ληπτέον ἂν εἴη τὰ στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς. ἔστω δὴ ἀγαθὸν ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν, καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἱρούμεθα, καὶ οὗ ἐφίεται πάντα ἢ πάντα τὰ αἴσθησιν ἔχοντα ἢ νοῦν ἢ εἰ λάβοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη, καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν, καὶ οὗ παρόντος εὖ διάκειται καὶ αὐτάρκως ἔχει, καὶ τὸ αὔταρκες, καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων, καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων καὶ τὰ φθαρτικά. ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅμα ἢ ὕστερον, οἷον τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι ὕστερον, τῷ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν ἅμα. καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς, τὰ μὲν ὡς τὸ ὑγιαίνειν ὑγιείας, τὰ δὲ ὡς σιτία ὑγιείας, τὰ δὲ ὡς τὸ γυμ-

---

δὲ
1362 10 εἰ om 19 γὰρ 21 τὰ] τ. 26 ἐστιν ἑκάστῳ pr om 32 τὰ pr om

νάζεσθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν. τούτων δὲ κειμένων ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μὲν τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν [ἅμα], τῷ δὲ τὸ ἔχειν ἀγαθὸν ὕστερον. καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λῆψις καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ ἐλάττονος· ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τούτῳ γίνεται τοῦ μὲν λῆψις τοῦ δ' ἀποβολή. καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύτας εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσὶ καὶ πρακτικαί. περὶ ἑκάστης δὲ καὶ τίς καὶ ποία χωρὶς ῥητέον. καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῷα αὐτῆς τῇ φύσει. ὥστε καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν γὰρ ἡδονῆς ποιητικά, τῶν δὲ καλῶν τὰ μὲν ἡδέα τὰ δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν.

ὡς δὲ καθ' ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε. εὐδαιμονία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν καὶ αὔταρκες, καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα. δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται ἕξεις· ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς. καὶ ὑγίεια καὶ κάλλος καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος καὶ ποιητικαὶ πολλῶν, οἷον ἡ ὑγίεια καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν, διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι, ὅτι δύο τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων αἴτιόν ἐστιν, ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως καὶ ποιητικὸν πολλῶν. φίλος καὶ φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν αἱρετὸς ὁ φίλος καὶ ποιητικὸς πολλῶν. τιμή, δόξα· καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ πολλῶν, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται. δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν· ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν. ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια, ἀγχίνοια, πάντα τὰ τοιαῦτα· ποιητικαὶ γὰρ αὗται ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι καὶ αἱ τέχναι. καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἕποιτο ἀγαθόν, καθ' αὑτὸ αἱρετόν ἐστιν. καὶ τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστίν.

ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα ἀγαθά ἐστιν·

---

37 ἅμα om

ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί. ᾧ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ' ἀγαθόν. καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει· οἷον εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον ὅτι ἀνδρία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εἴρηται

ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος.

ἔστι δ' οὐκ ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐθὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλα- 1363 βερὸν ἀμφοῖν. καὶ οὗ μή ἐστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν, ὃ δ' ἂν ᾖ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν. καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται ἢ δεδαπάνηται· φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη, καὶ ὡς τέλος τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται καὶ τέλος πολλῶν, τὸ δὲ τέλος ἀγαθόν. ὅθεν ταῦτ' εἴρηται,

κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ

καὶ

αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν·

καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον· οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν, οἱ δὲ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται. καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ [καὶ οἱ φαῦλοι] ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ τὸ φανερὸν ὁμολογοῖεν ἄν, ὥσπερ καὶ φαῦλοι [οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι καὶ ἀγαθοὶ] οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσιν. διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

καὶ ὃ τῶν φρονίμων τις ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν προέκρινεν, οἷον Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ καὶ Ἑλένην Θησεὺς καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαὶ καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος. καὶ ὅλως τὰ προαιρετά· προαιροῦνται δὲ πράττειν τά τε εἰρημένα καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθὰ

1363 9 τοῦτ'] τὸ   11 ἐπαινοῦσιν pr om   14 οὓς . . ἀγαθοὶ om. sed in marg. οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι

καὶ τὰ δυνατά. ταῦτα δὲ διχῶς ἐστὶ τά τε γενόμενα [ἂν] καὶ τὰ ῥᾳδίως γιγνόμενα. ῥᾴδια δὲ ὅσα ἢ ἄνευ λύπης ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ ἢ πλήθει χρόνου. καὶ ἐὰν ὡς βούλονται· βούλονται δὲ ἢ μηδὲν κακὸν ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ· τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία ἢ μικρὰ ᾖ. καὶ τὰ ἴδια, καὶ ἃ μηδείς, καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον. καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τά τε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν, καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ· οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ ὡς ῥᾴδια· εὐκατέργαστα δὲ ἃ πάντες ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ ὅμοιοι ἢ οἱ ἥττους κατώρθωσαν. καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς. καὶ ὅσα οὓς θαυμάζουσι προαιροῦνται πράττειν. καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσὶ καὶ ἔμπειροι· ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται. καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον. καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ ἀλλὰ καὶ βέλτιον φαίνεται. καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι, οἷον οἱ φιλόνικοι εἰ νίκη ἔσται, οἱ φιλότιμοι εἰ τιμή, οἱ φιλοχρήματοι εἰ χρήματα, καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως.

περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις·

7 ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω συμφέρειν περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος. ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν τοσοῦτον καὶ ἔτι, ὑπερεχόμενον δὲ τὸ ἐνυπάρχον. καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον, μέγα δὲ καὶ μικρὸν καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος, καὶ ὑπερέχον μὲν τὸ μέγα, τὸ δὲ ἐλλεῖπον μικρόν, καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον ὡσαύτως. ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν τό τε αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλλου αἱρετόν, καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται, καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο, καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικόν, ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα, τὸ δ' οὗ ἕνεκα τὸ τέλος ἐστί, τέλος δ' ἐστὶν οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα, αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ

---

30 κἂν] καὶ ἂν   31 γὰρ pr om   32 ὡς] καὶ pr   b 2 φιλόνεικοι
8 τὸ τοσοῦτον corr   13 ἀγαθὰ (ὸν supra)   αὐτὸ pr om

πρὸς αὐτὸν ταῦτα πεπονθός, ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ, τὸ δὲ ἐνυπάρχον ὑπερέχεται. καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ αὐτῶν· καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου, οἷον εἰ ὁ μέγιστος ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες ὅλως τῶν γυναικῶν μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. καὶ ὅταν τόδε μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή· ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα ἢ τῷ ἐφεξῆς ἢ τῇ δυνάμει· ἐνυπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις ἡ τοῦ ἑπομένου ἐν τῇ θατέρου. ἕπεται δὲ ἅμα μὲν τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὔ, ὕστερον δὲ τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι, δυνάμει δὲ τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας κἂν ἀποστερήσειεν. καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ μείζω· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος καὶ μεῖζον ἀγαθόν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ τοῦ μὴ καθ' αὑτό, οἷον ἰσχὺς 1364 ὑγιεινοῦ· τὸ μὲν γὰρ οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα, τὸ δὲ αὑτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. κἂν ᾖ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ ἄλλου ἕνεκα, τὸ δὲ αὑτοῦ, οἷον τὸ γυμνάζεσθαι τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου ἢ ἑτέρων· αὐταρκέστερον γάρ· ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον. καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον, ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν. κἂν ᾖ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον διὰ τὸ αὐτό· ἄνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι. καὶ δυοῖν ἀρχαῖν τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος μεῖζον, καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ ἀπὸ τοῦ

1364 13 τὸ om pr   καὶ δυοῖν . . μεῖζον pr om

μείζονος αἰτίου μεῖζον. καὶ ἀνάπαλιν δὲ δυοῖν ἀρχαῖν ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ μείζων, καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον μεῖζον. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζον ἐστίν· καὶ γὰρ εἰ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ ἀρχή, δόξει μεῖζον εἶναι, καὶ εἰ μὴ ἀρχή, τὸ δὲ ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος μεῖζον καὶ οὐκ ἀρχή, ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι μὴ βουλευσαμένου· πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου, τὸν πράξαντα τοῦ βουλεύσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβουλεύειν, ὅπως πράξωσιν. καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου, οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν· μεῖζον γὰρ ἡ κτῆσις διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι. ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει, ὅθεν λέγεται.

ἄριστον μὲν ὕδωρ.

καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος· σπανιώτερον γάρ. ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει γὰρ ὡς βουλόμεθα. καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον, καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων. καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς καὶ κακία μὴ κακίας μείζων· τὰ μὲν γὰρ τέλη, τὰ δ' οὐ τέλη. καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά. καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω, ἐπείπερ ὡς τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί. καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων, οἷον τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι· καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως· καὶ τὸ φιλέταιρον εἶναι τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον κάλλιον, ὥστε καὶ φιλεταιρία φιλοχρηματίας. καὶ ἀντικειμένως δὲ τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους καὶ καλλιόνων καλλίους. καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις μειζόνων εἰσίν. καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ καὶ βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ αὐτῆς ἑκάστη. καὶ τῶν σπου-

---

14 *δὲ*] *δὴ* 17 *ἐστίν*] *φαίνεσθαι* add mrg

δαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι ἀνάλογον διὰ ταῦτα. καὶ ὃ κρίνειαν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι ἢ πάντες ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ πλείους ἢ οἱ κράτιστοι ἀγαθὸν [ἢ] μεῖζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν. ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τὶ καὶ ποσὸν καὶ ποιὸν οὕτως ἔχει ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις εἴποι. ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὥρισται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον· δῆλον οὖν ὅτι καὶ μεῖζον, ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις λέγει. καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ βελτίους, οἷον ἡ ἀνδρία ἰσχύος. καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ βελτίων, οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἂν ἕλοιτο. καὶ τὸ ἥδιον τοῦ ἧττον ἡδέος· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται, ὥρισται δὲ τούτοις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ τέλος. ἥδιον δὲ τό τε ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ. καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἤτοι τὸ ἡδὺ ἢ τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετόν. καὶ ὅσων αὐτοὶ αὑτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά, ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. καὶ τὰ πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων· ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις τῶν μὲν τῷ χρόνῳ τῶν δὲ τῇ βουλήσει· ὅταν γὰρ βούλωνται, ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τοῦ βεβαίου. καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἆλλ' ἀκολουθεῖ, οἷον εἰ τὸ ἀνδρείως κάλλιον καὶ αἱρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρία σωφροσύνης αἱρετωτέρα καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν. καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται τοῦ μὴ ὃ πάντες. καὶ ὃ οἱ πλείους ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθὸν γὰρ ἦν οὗ πάντες ἐφίενται, ὥστε καὶ μεῖζον οὗ μᾶλλον. καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες ἢ οἱ ἐχθροὶ ἢ οἱ κρίνοντες ἢ οὓς οὗτοι κρίνουσιν· τὸ μὲν γὰρ ὡς ἂν εἰ πάντες φαῖεν ἐστί, τὸ δὲ οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. καὶ ὁτὲ μὲν οὗ πάντες μετέχουσι μεῖζον· ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν· ὁτὲ δὲ οὗ μηδεὶς ἢ οὗ ὀλίγοι· σπανιώτερον γάρ. καὶ τὰ ἐπαινε-

b 14 ἢ] εἰ   21 ἀνδρεία   25 ὀρέγονται] ἥδεσθαι add mrg
32 μὴ om, unde rc ἀβεβαιοτέρων

τώτερα· καλλίω γάρ. καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως· ἡ γὰρ τιμὴ ὥσπερ ἀξία τις ἐστίν. καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους. καὶ τὰ τῶν ὁμολογουμένων ἢ φαινομένων μεγάλων μείζω. καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται· πλειόνων γὰρ ὑπερέχειν φαίνεται, ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησι πεῖσαι [λέγουσαν] τὸν Μελέαγρον ἀναστῆναι

ὅσσα κάκ' ἀνθρώποισι πέλει τῶν ἄστυ ἁλώῃ·
λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσιν.

καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρμος, διά τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει· ἡ γὰρ σύνθεσις ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν, καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἴτιον. ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ καὶ αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ χρόνοι καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα· εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν καὶ παρ' ἡλικίαν καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως ἢ ἐνταῦθα ἢ τόθ', ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ τῶν ἐναντίων, ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ·

πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν
ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον.

καὶ ὁ Ἰφικράτης αὑτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα. καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γάρ. ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν

αὐτοδίδακτος δ' εἰμί.

καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος, οἷον Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαιρεθείη. καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα, οἷον τὰ ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις. καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους. καὶ τὸ αὐτῷ καὶ ἁπλῶς. καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου· τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δ' οὔ. καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς
b τῷ τέλει. καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν. ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἕλοιτο. διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἱρετώτερον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ κἂν λανθάνῃ αἱρήσεται, ποιεῖν δ'

1365 12 λέγουσαν om 18 ὅτι] ὃ 26 mrg γρ πρόσθεν μὲν τραχεῖαν ἔχων ὤμοισιν ἄσιλλαν

εὖ λανθάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἑλέσθαι. καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον. διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι, ὅτι δοκεῖν ἢ εἶναι αἱρετώτερον· τὸ δὲ ὑγιαίνειν οὔ. καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον, οἷον τὸ πρὸς τὸ ζῆν καὶ εὖ ζῆν καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ πράττειν τὰ καλά. διὸ [καὶ] ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑγίεια μέγιστα δοκεῖ εἶναι· ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. καὶ τὸ ἀλυπότερον καὶ μεθ' ἡδονῆς· πλείω γὰρ ἑνός, ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀλυπία. καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ. καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα ἢ ἃ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα. διὸ τὸ πλουτεῖν φανείη ἂν μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ δοκεῖν. καὶ τὸ ἀγαπητόν, καὶ τοῖς μὲν μόνον τοῖς δὲ μετ' ἄλλων. διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ καὶ τὸν δύ' ἔχοντα· ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῄρηται.

ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται· μέγιστον δὲ καὶ 8
κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν καὶ καλῶς συμβουλεύειν τὰς πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διελεῖν. πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι, συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν. ἔτι δὲ κυρία μέν ἐστιν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις, τὰ δὲ κύρια διῄρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύρια ἐστίν. εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέτταρες, δημοκρατία ὀλιγαρχία ἀριστοκρατία μοναρχία, ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον τούτων τί ἐστιν ἀεὶ μόριον ἢ ὅλον τούτων. ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν πολιτεία ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς, ὀλιγαρχία δὲ ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων, ἀριστοκρατία δὲ ἐν ᾗ κατὰ τὴν παιδείαν. παιδείαν δὲ λέγω τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν. ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους, ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο. μοναρχία δ' ἐστὶ κατὰ τοὔνομα 1366

---

b 10 καὶ om   12 καὶ τὸ μεθ' corr   13 ὑπάρχει] ὑπερέχει corr   15 ἃ λανθάνει] λανθάνειν   τείνει] τινι   18 οὐκ ἴση] γρ οὐχ ἡ αὐτή   25 ἤθη (ε supra η)   31 ἀεὶ] ἂν εἰ   32 τούτων post ὅλον corr

ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός ἐστιν· τούτων δὲ ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ βασιλεία, ἡ δ' ἀόριστος τυραννίς. τὸ δὴ τέλος ἑκάστης πολιτείας οὐ δεῖ λανθάνειν· αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος. ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος ἐλευθερία, ὀλιγαρχίας δὲ πλοῦτος, ἀριστοκρατίας δὲ τὰ περὶ παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα, τυραννίδος δὲ φυλακή. δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διαιρετέον, εἴπερ αἱροῦνται πρὸς τοῦτο ἐπαναφέροντες. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται δι' ἀποδεικτικοῦ λόγου ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικοῦ· τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα πιστεύομεν, τοῦτο δ' ἐστὶν ἂν ἀγαθὸς φαίνηται ἢ εὔνους ἢ ἄμφω, δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἦθος πιθανώτατον ἀνάγκη πρὸς ἑκάστην εἶναι. ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἡ δὲ προαίρεσις ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος.

ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων, καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν, ἔτι δὲ περὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων διὰ τίνων τε καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται· διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς περὶ τούτων.

9 *μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας κἀκεῖνα δηλοῦν ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ἥπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις οὐ μόνον ἄνθρωπον ἢ θεὸν ἀλλὰ καὶ ἄψυχα καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τὸ τυχόν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις, ὥστε ὅσον παραδείγματος χάριν εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων.*

καλὸν μὲν οὖν ἐστιν ὃ ἂν δι' αὐτὸ αἱρετὸν ὂν ἐπαινετὸν ᾖ, ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν. εἰ δὲ

1366 1 *κατὰ τάξιν] γρ κατ' ἀξίαν* 19 *γρ κατὰ τάς*

τοῦτό ἐστι τὸ καλόν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὂν ἐπαινετόν ἐστιν. ἀρετὴ δ' ἐστὶ μὲν δύναμις ὡς δοκεῖ ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτική, καὶ δύναμις εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ b πάντα. μέρη δὲ ἀρετῆς δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πραότης, φρόνησις, σοφία. ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας, εἴπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ δύναμις εὐεργετική. διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἡ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ ἡ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμος ἄλλοις. εἶτα ἡ ἐλευθεριότης· προΐενται γὰρ καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλλοι. ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν ἀρετὴ δι' ἣν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος, ἀδικία δὲ δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. ἀνδρία δὲ δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ· δειλία δὲ τοὐναντίον. σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ δι' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς τὰς τοῦ σώματος οὕτως ἔχουσιν ὡς ὁ νόμος κελεύει· ἀκολασία δὲ τοὐναντίον. ἐλευθεριότης δὲ περὶ χρήματα εὐποιητική, ἀνελευθερία δὲ τοὐναντίον. μεγαλοψυχία δὲ ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων, μικροψυχία δὲ τοὐναντίον. μεγαλοπρέπεια δὲ ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητική, μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια τἀναντία. φρόνησις δ' ἐστὶν ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν.

περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου καὶ περὶ τῶν μορίων εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· φανερὸν γὰρ ὅτι ἀνάγκη τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· πρὸς ἀρετὴν γάρ, καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα, τοιαῦτα δὲ τά τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ ἔργα. ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα ἅ ἐστιν ἀγαθοῦ ἔργα ἢ πάθη, καλά, ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρίας ἔργα ἢ σημεῖα ἀνδρίας ἢ ἀνδρείως πέπρακται καλὰ εἶναι, καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ δικαίως ἔργα, πάθη δὲ οὔ·

b 15 ἀκολασία] γρ ἀκρασία rc 29 πάθη corr

ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως καλόν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμή, καλά. καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα. καὶ ὅσα μὴ αὑτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν, καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίησε παριδὼν τὸ αὑτοῦ, καὶ τὰ τῇ φύσει 1367 ἀγαθά, καὶ ἃ μὴ αὑτῷ ἀγαθά· αὑτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἧττον γὰρ αὑτοῦ. καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὑτόν. καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ. καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὑτόν. καὶ τὰ ἐναντία ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται καὶ λέγοντες καὶ ποιοῦντες καὶ μέλλοντες, ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου

θέλω τι ϝειπῆν, ἀλλά με κωλύει
αἰδώς,
αἰ δ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν
καὶ μή τι ϝειπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακόν,
αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματ',
ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσιν. καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους καὶ τὰ ἔργα, οἷον ἀνδρὸς ἢ γυναικός. καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη καλόν. καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι [μᾶλλον] καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον. τὸ δὲ δίκαιον καλόν, καὶ ἀνδρείου τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν· αἱρετά τε γὰρ ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. καὶ τὰ μνημονευτά, καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον. καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται. καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ. καὶ τὰ πε-

---

37 ὑπὲρ τῆς] ὑπέρ τε   *1367* 3 τὰ ζῶντα   10 ϝειπῆν] τ' εἰπῆν   11 εἶχες] ἦχες ἐς   12 μητιτειπῆν γλῶσσαι κυκᾶι   20 μᾶλλον om   24 μνημονεύματα   25 οἷς] ἡ

ριττά. καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα καλλίω· εὐμνημονευτότερα γάρ. καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. καὶ τὰ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια καλά, καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων, οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν· ἐλευθέρου γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν ὡς ταὐτὰ ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ πρὸς ψόγον, οἷον τὸν εὐλαβῆ ψυχρὸν καὶ ἐπίβουλον καὶ τὸν ἠλίθιον χρηστὸν ἢ τὸν ἀνάλγητον πρᾶον. καὶ ἕκαστον δ' ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον, οἷον τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν ἁπλοῦν καὶ τὸν αὐθάδη μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν. καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας, οἷον τὸν θρασὺν ἀνδρεῖον καὶ τὸν ἄσωτον ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς, καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ οὗ μὴ ἀνάγκη κινδυνευτικός, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν ὅπου καλόν, καὶ εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκάστοις τίμιον ὂν λέγειν ὡς ὑπάρχει, οἷον ἐν Σκύθαις ἢ Λάκωσιν ἢ φιλοσόφοις. καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν, ἐπείπερ γε δοκεῖ γειτνιᾶν. καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον, οἷον εἰ ἄξια τῶν προγόνων καὶ τῶν προϋπηργμένων· εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλὸν τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. καὶ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον, οἷον εἰ εὐτυχῶν μὲν μέτριος ἀτυχῶν δὲ μεγαλόψυχος, ἢ μείζων γιγνόμενος βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἵων εἰς οἷα, καὶ τὸ τοῦ ὀλυμπιονίκου

πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν,

καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου

ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων.

ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον δεικνύναι πράττοντα

---

33 τὰ om b 14 τὸ] καὶ τὸ 15 οἷον ἐπεὶ

κατὰ προαίρεσιν. χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα. διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. ἔστι δ᾽ ἔπαινος λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι ὡς τοιαῦται. τὸ δ᾽ ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστίν, τὰ δὲ κύκλῳ εἰς πίστιν, οἷον εὐγένεια καὶ παιδεία· εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοὺς καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτον εἶναι. διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας. τὰ δ᾽ ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεως ἐστίν, ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν ἂν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον. μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς αὐτοῖς μὲν ταὐτά, τούτοις δ᾽ οὐ ταὐτά, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετήν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα.

ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ
1368 γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἄν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίγνεται. ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ πράττειν καὶ ποῖόν τινα εἶναι δεῖ, ταῦτα ὡς ὑποθήκας λέγοντας τῇ λέξει μετατιθέναι δεῖ καὶ στρέφειν, οἷον ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην ἀλλὰ τοῖς δι᾽ αὐτόν. οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν ὑποθήκην δύναται, ὡδὶ δ᾽ ἔπαινον, μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν ἀλλὰ τοῖς δι᾽ αὐτόν. ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλῃ, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο, καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας. ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν κωλῦον τὸ δὲ μὴ κωλῦον μετατεθῇ.

χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς, οἷον εἰ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μετ᾽ ὀλίγων ἢ καὶ [ὃ] μάλιστα πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλά. καὶ τὰ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκεν· μέγα γάρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης ἀλλὰ δι᾽ αὐτὸν ἂν δόξειεν. καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη. καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη, οἷον εἰς Ἱππόλοχον, καὶ δι᾽ Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. κἂν μὴ καθ᾽ αὐτὸν εὐπορῇς, πρὸς

32 ἂν om *1368* 13 τὰ] τὸ

ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν, ὅπερ ὁ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικολογεῖν. δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλόν, εἰ σπουδαίων βελτίων. πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν, ἡ δ' ὑπεροχὴ τῶν καλῶν. διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ παραβάλλειν, ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν, ὥστε λοιπὸν μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι κρίνομεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς διὰ τὸ ἀσαφές.

ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων τὰ ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν. 10 *περὶ δὲ κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων ποιεῖσθαι δεῖ τοὺς συλλογισμούς, ἐχόμενον ἂν εἴη λέγειν. δεῖ δὴ λαβεῖν τρία, ἓν μὲν τίνων καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι, δεύτερον δὲ πῶς αὐτοὶ διακείμενοι, τρίτον δὲ τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν λέγωμεν ἑξῆς.*

ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος ὁ δὲ κοινός· λέγω δὲ ἴδιον μὲν καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται, κοινὸν δὲ ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν ὅσα εἰδότες καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι. ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι, ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς γὰρ ὃ προαιρεῖται ἀγνοεῖ. δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία· ἐάν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν ἢ μίαν ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν, οἷον ὁ μὲν ἀνελεύθε-

33 γένος 37 ἐχομένως 38 ἐστίν.περὶ] ἐστίν . περὶ τοῦ δικανικοῦ. περὶ b 15 ὃ] οἱ

ρος περὶ χρήματα, ὁ δ' ἀκόλαστος περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς, ὁ δὲ μαλακὸς περὶ τὰ ῥᾴθυμα, ὁ δὲ δειλὸς περὶ τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον, ὁ δὲ φιλότιμος διὰ τιμήν, ὁ δ' ὀξύθυμος δι' ὀργήν, ὁ δὲ φιλόνικος διὰ νίκην, ὁ δὲ πικρὸς διὰ τιμωρίαν, ὁ δ' ἄφρων διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον, ὁ δ' ἀναίσχυντος δι' ὀλιγωρίαν δόξης. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων.

ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων δῆλον, τὰ μὲν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων, τὰ δ' ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων· λοιπὸν δ' εἰπεῖν τίνος ἕνεκα καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι καὶ τίνας. πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα τίνων ὀρεγόμενοι καὶ ποῖα φεύγοντες ἐγχειροῦσιν ἀδικεῖν· δῆλον γὰρ ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦντι πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ σκεπτέον, ὧν ἐφιέμενοι πάντες τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι, τῷ δ' ἀπολογουμένῳ ποῖα καὶ πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει. πάντες δὴ πράττουσι πάντα τὰ μὲν οὐ δι' αὑτοὺς τὰ δὲ δι' αὑτούς. τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὑτοὺς τὰ μὲν διὰ τύχην πράττουσι τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης, τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ φύσει, ὥστε πάντα ὅσα μὴ δι' αὑτοὺς πράττουσι, τὰ μὲν ἀπὸ τύχης τὰ δὲ
1369 φύσει τὰ δὲ βίᾳ. ὅσα δὲ δι' αὑτούς, καὶ ὧν αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ μὲν δι' ἔθος τὰ δὲ δι' ὄρεξιν τὰ μὲν διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν τὰ δὲ δι' ἄλογον· ἔστι δ' ἡ μὲν βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις· οὐδεὶς γὰρ βούλεται ἀλλ' ἢ ὅταν οἰηθῇ εἶναι ἀγαθόν, ἄλογοι δ' ὀρέξεις ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία, ὥστε πάντα ὅσα πράττουσιν ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτά, διὰ τύχην, διὰ φύσιν, διὰ βίαν, δι' ἔθος, διὰ λογισμόν, διὰ θυμόν, δι' ἐπιθυμίαν. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι καθ' ἡλικίας ἢ ἕξεις ἢ ἄλλ' ἄττα τὰ πραττόμενα περίεργον· εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ τοιαῦτα ἀλλὰ δι' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν. οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ συμβέβηκε τοῖς μὲν πένησι διὰ τὴν ἔνδειαν ἐπιθυμεῖν χρημάτων, τοῖς δὲ πλουσίοις διὰ τὴν ἐξουσίαν ἐπιθυμεῖν τῶν

20 διὰ] γὰρ διὰ   21 φιλόνεικος   δὲ πικρὸς] πικρὸς δὲ
1369 8 ἡλικίαν

μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν· ἀλλὰ πράξουσι καὶ οὗτοι οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πράξουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἤθη καὶ πάθη χρηστά, οἱ δὲ διὰ τἀναντία. συμβαίνει μέντοι ταῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν, ταῖς δὲ τοιαῖσδε τὰ τοιάδε· εὐθὺς γὰρ ἴσως τῷ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σώφρονα εἶναι δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδέων, τῷ δ' ἀκολάστῳ αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἐατέον, σκεπτέον δὲ ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας ἢ μέγας ἢ μικρός, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν, εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει. καὶ ὅλως ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων, οἷον πλουτεῖν δοκῶν ἑαυτῷ ἢ πένεσθαι διοίσει τι, καὶ εὐτυχεῖν ἢ ἀτυχεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν, νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον.

ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἥ τε αἰτία ἀόριστος καὶ μὴ ἕνεκά του γίγνεται καὶ μήτε ἀεὶ μήτε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μήτε τεταγμένως· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. φύσει δὲ ὅσων ἥ τ' αἰτία ἐν αὐτοῖς καὶ τεταγμένη· ἢ γὰρ ἀεὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει. τὰ γὰρ παρὰ φύσιν οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερα κατὰ φύσιν τινὰ ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται· δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων. βίᾳ δὲ ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων. ἔθει δὲ ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιηκέναι ποιοῦσιν. διὰ λογισμὸν δὲ τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν ἢ ὡς τέλος ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρειν πράττηται· ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρειν ἀλλὰ δι' ἡδονήν. διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν τὰ τιμωρητικά. διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν, ἡ δὲ τι-

b 2 ἢ ante γὰρ pr om   6 ὅσα διὰ] ὅτι διὰ

μωρία τοῦ ποιοῦντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ. τί μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ὀργή, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν, δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται ὅσα φαίνεται ἡδέα. ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσιν· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν συνεθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτοὺς πράττουσιν, ἅπαντ' ἐστὶν ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὐτούς, ἑκόντες πράττουσιν, οὐχ ἑκόντες δὲ ὅσα μὴ δι' αὐτούς, πάντ' ἂν εἴη, ὅσα ἑκόντες πράττουσιν, ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα· τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινομένων κακῶν ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος μετάληψιν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, αἱρετὰ γάρ πως, καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων ἐν τοῖς ἡδέσιν ὡσαύτως. ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ ἡδέα, πόσα καὶ ποῖα. περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον, περὶ δὲ τοῦ ἡδέος εἴπωμεν νῦν. δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου μήτε ἀσαφεῖς μήτε ἀκριβεῖς.

11 ὑποκείσθω δὴ ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν, λύπην δὲ τοὐναντίον. εἰ δ' ἐστὶν ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον ὅτι καὶ ἡδύ ἐστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως, τὸ δὲ φθαρτικὸν ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικὸν λυπηρόν. ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τό τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ μάλιστα ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κατ' αὐτὴν γιγνόμενα, καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ ἀεί, ἔστι δ' ἡ μὲν φύσις τοῦ ἀεί, τὸ δὲ ἔθος τοῦ πολλάκις. καὶ τὸ μὴ βίαιον· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία, διὸ τὸ ἀναγκαῖον λυπηρὸν καὶ ὀρθῶς εἴρηται

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

τὰς δ' ἐπιμελείας καὶ τὰς σπουδὰς καὶ τὰς συντονίας λυ-

---

14 ἀποκληρωθῇ 18 συνεθίσωσιν 21 οὐκ ἔχοντες 31 εἴπομεν 33 δὴ] δ'

πηράς· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν· οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. τὰ δ' ἐναντία ἡδέα· διὸ αἱ ῥαθυμίαι καὶ αἱ ἀπονίαι καὶ αἱ ἀμέλειαι καὶ αἱ παιδιαὶ καὶ αἱ ἀναπαύσεις καὶ ὁ ὕπνος τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων. καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις. τῶν δὲ ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν ἄλογοί εἰσιν αἱ δὲ μετὰ λόγου. λέγω δὲ ἀλόγους ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν ἐπιθυμοῦσιν· εἰσὶ δὲ τοιαῦται ὅσαι εἶναι λέγονται φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι, οἷον ἡ τροφῆς δίψη καὶ πείνη, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος ἐπιθυμίας, καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ καὶ ἀφροδίσια καὶ ὅλως τὰ ἁπτά, καὶ περὶ ὀσμὴν [εὐωδίας] καὶ ἀκοὴν καὶ ὄψιν. μετὰ λόγου δὲ ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσιν· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους, ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενής, ἀεὶ ἐν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθοῖ ἂν φαντασία τις οὗ μέμνηται ἢ ἐλπίζει. εἰ δέ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ ἅμα μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις. ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γενόμενα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν οὐ μόνον ὅσα b
ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλ' ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο· ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων,

καὶ

μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
μνησάμενος ὅτε πολλὰ πάθῃ καὶ πολλὰ ἐόργῃ.

τούτου δ' αἴτιον ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, καὶ ἄνευ λύπης ὠφελεῖν. ὅλως δ' ὅσα παρόντα

1370 15 αἱ ante ἀμέλειαι om 16 παιδειαι 20 λαμβάνειν 22 δίψα καὶ πείνη

εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ

ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο·

οὐθεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν, οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται ἢ ἧττον. καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι ὡς ἔτυχον ἢ ἐλπίζοντες ὡς τεύξονται χαίρουσί τινα ἡδονήν, οἷον οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις καὶ μεμνημένοι ὡς ἔπιον καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι χαίρουσιν, καὶ οἱ ἐρῶντες καὶ διαλεγόμενοι καὶ γράφοντες καὶ ποιοῦντές τι ἀεὶ περὶ τοῦ ἐρωμένου χαίρουσιν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου. καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος αὕτη γίγνεται πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρωσιν ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι [ἐρῶσιν] καὶ λύπη προσγένηται τῷ μὴ παρεῖναι, καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ὡσαύτως ἐπιγίγνεταί τις ἡδονή· ἡ μὲν γὰρ λύπη ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν, ἡδονὴ δ' ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον καὶ ἃ ἔπραττε καὶ οἷος ἦν, διὸ καὶ τοῦτ' εἰκότως εἴρηται,

ὣς φάτο, τοῖσι δὲ πᾶσιν ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο.

καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρόν, τὸ τυγχάνειν ἡδύ· οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως μὴ τιμωρούμενοι, ἐλπίζοντες δὲ χαίρουσιν. καὶ τὸ νικᾶν ἡδύ, οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις ἀλλὰ πᾶσιν· φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν ἢ ἠρέμα ἢ μᾶλλον. ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη
1371 καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς ἐριστικάς· πολλάκις γὰρ ἐν ταύταις γίγνεται τὸ νικᾶν, καὶ ἀστραγαλίσεις καὶ σφαιρίσεις καὶ κυβείας καὶ πεττείας. καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἄν τις ᾖ συνήθης, αἱ δ' εὐθὺς ἡδεῖαι, οἷον κυνηγία καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἅμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστίν. διὸ καὶ ἡ δικανικὴ καὶ

---

b 19 χαίρουσι γὰρ καὶ ἐρῶντες 24 χαίρουσιν 24 ἐρῶσιν δ . . . . . ὅταν καὶ λύπη προςγένηται punctis notata evanuerunt.

[ἡ] ἐριστικὴ ἡδεῖα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις. καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων διὰ τὸ γίγνεσθαι φαντασίαν ἑκάστῳ ὅτι τοιοῦτος οἷος ὁ σπουδαῖος, καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν οὓς οἴεται ἀληθεύειν. τοιοῦτοι δ' οἱ ἐγγὺς μᾶλλον τῶν πόρρω, καὶ οἱ συνήθεις καὶ οἱ πολῖται τῶν ἄπωθεν, καὶ οἱ ὄντες τῶν μελλόντων, καὶ οἱ φρόνιμοι ἀφρόνων, καὶ πολλοὶ ὀλίγων· μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν, ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι. καὶ ὁ φίλος τῶν ἡδέων· τό τε γὰρ φιλεῖν ἡδύ· οὐδεὶς γὰρ φίλοινος μὴ χαίρων οἴνῳ, καὶ τὸ φιλεῖσθαι ἡδύ· φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμενοι· τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἀγαπᾶσθαί ἐστιν αὐτὸν δι' αὐτόν. καὶ τὸ θαυμάζεσθαι ἡδὺ δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι. καὶ τὸ κολακεύεσθαι καὶ ὁ κόλαξ ἡδύ· φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς καὶ φαινόμενος φίλος ὁ κόλαξ ἐστίν. καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν πολλάκις ἡδύ· τὸ γὰρ σύνηθες ἡδὺ ἦν. καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ· εἰς φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν· τὸ γὰρ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως, ὅθεν εἴρηται

μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

διὰ τοῦτο καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐστί, καὶ ἄνθρωποι καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόντος ἐστίν, ἅμα δὲ καὶ σπάνιον τὸ διὰ χρόνου. καὶ τὸ μανθάνειν καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστίν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν, ἐν δὲ τῷ μανθάνειν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. καὶ τὸ εὖ ποιεῖν καὶ τὸ εὖ πάσχειν τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν τυγχάνειν ὧν ἐπιθυμοῦσι, τὸ δὲ εὖ ποιεῖν ἔχειν καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὐποιητικόν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν. ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ καὶ τὸ θαυμάζειν,

1371 8 ἡ om 16 ἢ] καὶ 23 αὐτὸ τὸ] αὐτὸ τῷ 23 ἡδὺς

καὶ τὰ τοιάδε ἀνάγκη ἡδέα εἶναι οἷον τό τε μιμούμενον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ποιητική, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ, κἂν ᾖ μὴ ἡδὺ αὐτὸ τὸ μεμιμημένον· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός ἐστιν ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει. καὶ αἱ περιπέτειαι καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδύ, τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστίν, πάντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ ἵππος ἵππῳ καὶ νέος νέῳ, ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει, καὶ ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον, καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα, καὶ γὰρ κολοιὸς παρὰ κολοιόν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δ᾽ αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη πάντας φιλαύτους εἶναι ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὑτὸν μάλιστα. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, οἷον ἔργα καὶ λόγους. διὸ καὶ φιλοκόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ φιλερασταὶ καὶ φιλότιμοι καὶ φιλότεκνοι· αὑτῶν γὰρ ἔργον τὰ τέκνα. καὶ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν ἡδύ· αὑτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται. καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι ἡδύ· ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν, ἔστι δ᾽ ἡ σοφία πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. ἔτι ἐπεὶ φιλότιμοι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ ἄρχειν. καὶ τὸ ἐν ᾧ δοκεῖ βέλτιστος αὐτὸς αὑτοῦ εἶναι, ἐνταῦθα διατρίβειν, ὥσπερ καὶ ὁ ποιητής φησι

κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται,
νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,
ἵν᾽ αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει βέλτιστος ὤν.

ὁμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων καὶ πᾶσα ἄνεσις, [καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων,] ἀνάγκη καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι,
1372 καὶ ἀνθρώπους καὶ λόγους καὶ ἔργα· διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

---

b 6 μιμούμενον] μεμιμημένον 24 καὶ φιλερασταὶ om 25 ἔργον corr ἔργων pr 27 δοκεῖν] δίκαιον pr 34 παιδιὰ διὰ τῶν

περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα, τὰ δὲ λυπηρὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά.

ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστίν· πῶς δ' ἔχον- 12 *τες καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. αὐτοὶ μὲν οὖν ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι καὶ αὑτοῖς δυνατόν, εἴτ' ἐὰν λαθεῖν πράξαντες, ἢ μὴ λαθόντες μὴ δοῦναι δίκην, ἢ δοῦναι μὲν ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὑτοῖς ἢ ὧν κήδονται. ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ ταῦτα πάντων τῶν λόγων, αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι καὶ οἱ πρακτικοὶ καὶ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων, κἂν πολύφιλοι ὦσιν, κἂν πλούσιοι. καὶ μάλιστα μὲν ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονται δύνασθαι, εἰ δὲ μή, κἂν ὑπάρχωσιν αὐτοῖς τοιοῦτοι φίλοι ἢ ὑπηρέται ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν καὶ λανθάνειν καὶ μὴ δοῦναι δίκην. καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις ἢ τοῖς κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ προσκαταλλάττονται πρὶν ἐπεξελθεῖν, οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται οἷς ἂν φίλοι ὦσι, καὶ ἢ ὅλως ἀφιᾶσιν ἢ μικροῖς ζημιοῦσιν. λαθητικοὶ δ' εἰσὶν οἵ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν, οἷον ἀσθενὴς περὶ αἰκίας καὶ ὁ πένης καὶ [ὁ] αἰσχρὸς περὶ μοιχείας. καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ διὰ τὸ ὅλως μηδένα ἂν οἴεσθαι. καὶ τὰ τηλικαῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα οἷα μηδ' ἂν εἷς· ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα ὥσπερ ἀρρωστήματα φυλάττονται καὶ τἀδικήματα, ὃ δὲ μηδείς πω ἠρρώστηκεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ οἴονται λήσειν διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι, οἱ δὲ λανθάνουσι διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν. καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις ἢ τρόποις ἢ τόποις ἢ διάθεσις εὔπορος. καὶ ὅσοις μὴ λανθάνουσιν ἔστι δίωσις δίκης ἢ ἀναβολὴ χρόνου ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. καὶ οἷς, ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτί-*

1372 5 *οἴωνται*] *δέωνται* pr 7 *εἴτ' ἐὰν*] *εἴτε ἂν* 21 *φίλοι ὦσι*] *φιλῶσι* 23 *ἀσθενεῖς* 24 *τὸ λίαν φανερῷ* 26 *πάντα* 33 *διαθέσεις εὔποροι* 35 *ἐκτίσεως*] *κτήσεως*

σεως ἢ ἀναβολὴ χρόνιος. ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει ὅ τι ἀπολέσῃ. καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ ἢ μεγάλα ἢ ἐγγύς,
b αἱ δὲ ζημίαι μικραὶ ἢ ἀφανεῖς ἢ πόρρω. καὶ ὧν μή ἐστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἡ τυραννίς. καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα λήμματα, αἱ δὲ ζημίαι ὀνείδη μόνον. καὶ οἷς τοὐναντίον τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα, οἷον εἰ συνέβη ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρός, ὥσπερ Ζήνωνι, αἱ δὲ ζημίαι εἰς χρήματα ἢ φυγὴν ἢ τοιοῦτόν τι· δι' ἀμφότερα γὰρ ἀδικοῦσι καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσιν. καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθότες ἢ μὴ ἐζημιωμένοι, καὶ [οἱ] πολλάκις ἀποτετυχηκότες· εἰσὶ γάρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷοι ἀναμάχεσθαι. καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδύ, τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον, ἢ τὸ κέρδος, ἡ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ γὰρ ἀκρατεῖς τοιοῦτοι, ἔστι δ' ἀκρασία περὶ πάντα ὅσων ὀρέγονται. καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ ἢ ἡ ζημία, τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον ὕστερα καὶ χρονιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι τὰ τοιαῦτα διώκουσιν. καὶ οἷς ἂν ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι ἢ δι' ἀνάγκην ἢ διὰ φύσιν ἢ δι' ἔθος, καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. καὶ οἷς ἂν ᾖ τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν. καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσιν. διχῶς δ' εἰσὶν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένητες, ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες, οἱ μὲν ὡς οὐ δόξοντες, οἱ δ' ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες.

αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες ἐπιχειροῦσιν, ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἔχοντας ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς ἢ εἰς τἀναγκαῖα ἢ εἰς ὑπεροχὴν ἢ εἰς ἀπόλαυσιν, καὶ τοὺς πόρρω καὶ τοὺς ἐγγύς· τῶν μὲν γὰρ ἡ λῆψις ταχεῖα, τῶν δ' ἡ τιμωρία βραδεῖα, οἷον οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς μηδὲ φυλακτικοὺς ἀλλὰ πιστευτικούς· ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. καὶ τοὺς ῥαθύμους· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελθεῖν. καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. καὶ τοὺς ὑπὸ

---

b 9 οἱ om 11 οἷον 14 ῇ ᾖ] ῇ

πολλῶν ἀδικηθέντας καὶ μὴ ἐπεξελθόντας ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν τούτους Μυσῶν λείαν. καὶ τοὺς μηδεπώποτε καὶ τοὺς πολλάκις· ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι, οἱ μὲν ὡς οὐδέποτε, οἱ δ' ὡς οὐκ ἂν ἔτι. καὶ τοὺς διαβεβλημένους ἢ εὐδιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὔτε προαιροῦνται φοβούμενοι τοὺς κριτάς, οὔτε δύνανται πείθειν, ὡς οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοι εἰσίν. καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι 1373 πρόφασιν ἢ προγόνων ἢ αὐτῶν ἢ φίλων ἢ ποιησάντων κακῶς ἢ μελλησάντων ἢ αὐτοὺς ἢ προγόνους ἢ ὧν κήδονται· ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς φίλους· τοὺς μὲν γὰρ ῥᾴδιον, τοὺς δ' ἡδύ. καὶ τοὺς ἀφίλους. καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι· ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσιν. καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην ἢ ἔκτισιν, οἷον οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μικρῷ τε γὰρ διαλύονται καὶ ῥᾳδίως καταπαύονται. καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς ἢ βουληθέντας ἢ βουλομένους ἢ ποιήσοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ καλόν, καὶ ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις ἢ θαυμαζομένοις ἢ ἐρωμένοις ἢ κυρίοις ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί. καὶ πρὸς οὓς ἔστιν ἐπιεικείας τυχεῖν. καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι καὶ προδιακεχωρηκότες, οἷον Κάλλιππος ἐποίησε τὰ περὶ Δίωνα· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοί, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι, ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοττάβια ἀνδραποδισαμένῳ, ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥᾳδίως ἰασόμενοι, ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. καὶ ἃ

ὧν
34 τοὺς πολλάκις] οὓς πολλάκις 37 ὡς] ὡς *1373* 13 δ' ὅτι εἰ αἰκίσοιτο 15 ποιήσαντας

πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασιν· συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι· τοιαῦτα δ' ὅσα ταχὺ ἀναλίσκεται, οἷον τὰ ἐδώδιμα. ἢ τὰ εὐμετάβλητα σχήμασιν ἢ χρώμασιν ἢ κράσεσιν, ἢ ἃ πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὔπορον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα. καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. καὶ ὅσα αἰσχύνονται οἱ ἀδικηθέντες λέγειν, οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις ἢ εἰς αὑτοὺς ἢ [εἰς] υἱεῖς. καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών· τοιαῦτα δὲ τὰ μικρὰ καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη.

13 *ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα καὶ ποίους καὶ διὰ τί, σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν, τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ τὰ δικαιώματα διέλωμεν ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν. ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα πρός τε νόμους [δύο] καὶ πρὸς οὓς ἐστι, διχῶς. λέγω δὲ νόμον τὸν μὲν ἴδιον τὸν δὲ κοινόν, ἴδιον μὲν τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὑτούς, καὶ τοῦτον τὸν μὲν ἄγραφον τὸν δὲ γεγραμμένον, κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν. ἔστι γάρ ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ μηδὲ συνθήκη, οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον·*

οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ τοῦτο, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ οὐ τισὶ μὲν δίκαιον τισὶ δ' οὐ δίκαιον,

ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διά τ' εὐρυμέδοντος
αἰθέρος ἠνεκέως τέταται διά τ' ἀπλέτου αὖ γῆς.

καὶ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ λέγει Ἀλκιδάμας . . . πρὸς οὓς δέ, δίχα ὥρισται· ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν. διὸ καὶ τἀδικήματα καὶ τὰ δικαιώματα διχῶς ἔστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν· ἢ γὰρ πρὸς ἕνα καὶ ὡρισμένον ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὁ γὰρ μοιχεύων καὶ τύπτων ἀδικεῖ τινὰ τῶν ὡρισμένων, ὁ δὲ μὴ στρατευόμενος τὸ κοινόν.

---

29 *τεύξασθαι* 35 *εἰς* om b 1 *δ'* om 11 *πολινίκη* 17 *αὐγῆς* 19 *Ἀλκιδάμας πρὸς οὓς δὲ διώρισται δίχα ὥρισται*

ἁπάντων δὴ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρὸς τὸ κοινὸν τῶν δὲ πρὸς ἄλλον ἢ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν. ἔστι δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντος τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι. ἐπεὶ δ' ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι ἐκ τῶν πρότερον φανεραί εἰσιν· τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ εἴρηται καθ' αὑτὰ πρότερον, καὶ τὰ ἑκούσια, ὅτι ἔστιν ὅσα εἰδότες, ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι, καὶ ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος, καὶ τούτων τὰ μὲν προελομένου τὰ δὲ διὰ πάθος. περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη, ποῖα δὲ προαιροῦνται καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα, οἷον λαβεῖν μὲν ἀλλ' οὐ κλέψαι, καὶ πατάξαι πρότερον ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι, καὶ συγγενέσθαι ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι, ἢ κλέψαι μὲν ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι, οὐ γὰρ θεοῦ, ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν ἀλλ' οὐ δημοσίαν, ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις ἀλλ' οὐ προδοῦναι, διὰ ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διωρίσθαι, τί κλοπή, τί ὕβρις, τί μοιχεία, ὅπως ἐάν τε ὑπάρχειν ἐάν τε μὴ ὑπάρχειν βουλώμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα περὶ τοῦ ἄδικον εἶναι καὶ φαῦλον ἢ μὴ ἄδικον ἡ ἀμφισβήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἡ μοχθηρία καὶ τὸ ἀδικεῖν, τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν, οἷον ὕβρις καὶ κλοπή· οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν, ἀλλ' εἰ ἕνεκά του, οἷον τοῦ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι. οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρᾳ ἔλαβεν, ἔκλεψεν, ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ [ἔκλεψε] καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων.

ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη· τὰ μὲν γὰρ γεγραμμένα τὰ δ' ἄγραφα, περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν εἴρηται, τῶν δ' ἀγράφων δύο ἐστὶν εἴδη· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ μὲν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας,

---

35 καὶ ἢ] ἢ καὶ ἢ ἄκοντος 1374 5 θεοῦ ἢ] θεοῦ τι

ἐφ' οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι καὶ ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ καὶ δωρεαί, οἷον τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, τὰ δὲ τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα. τὸ γὰρ ἐπιεικὲς δοκεῖ δίκαιον εἶναι, ἔστι δὲ ἐπιεικὲς τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον δίκαιον. συμβαίνει δὲ τοῦτο τὰ μὲν ἑκόντων τὰ δὲ ἀκόντων τῶν νομοθετῶν, ἀκόντων μὲν ὅταν λάθῃ, ἑκόντων δ' ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι, ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν, μὴ ᾖ δέ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ ὅσα μὴ ῥάδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν, οἷον τὸ τρῶσαι σιδήρῳ πηλίκῳ καὶ ποιῷ τινί· ὑπολείποι γὰρ ἂν ὁ αἰὼν διαριθμοῦντα. ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δέῃ δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν, ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων ἐπάρηται τὴν χεῖρα ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ, κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἀδικεῖ, καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦτο ἐστίν. εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον τὸ ἐπιεικές, φανερὸν ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα, καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἀτυχήματα· τὰ μὲν γὰρ ὅσα παράλογα καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας, ἁμαρτήματα δὲ ὅσα μὴ παράλογα καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας, ἀδικήματα δὲ ὅσα μήτε παράλογα ἀπὸ πονηρίας τ' ἐστίν· τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας. καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν ἐπιεικές. καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην, καὶ μὴ πρὸς τὸν λόγον ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν, καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν, καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον, μηδὲ ποιός τις νῦν, ἀλλὰ ποιός τις ἦν ἀεὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν ἢ κακῶν, καὶ ἀγαθῶν ὧν ἔπαθε μᾶλλον ἢ ἐποίησεν. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον. καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι ἢ ἔργῳ. καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι· ὁ γὰρ διαιτητὴς τὸ

---

25 *εἶναι* om   28 *τὸ* ante *παρὰ* om   34 *ἀόριστον δὲ ᾖ νομοθετῆσαι*   b 1 *ἔσται*   3 *ὡρισμένον* pr ut videtur   6 *μὲν γὰρ* rec m   10 *τὰ γὰρ . . πονηρίας* om

ἐπιεικὲς ὁρᾷ, ὁ δὲ δικαστὴς τὸν νόμον· καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ.

14 περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον, ἀδίκημα δὲ μεῖζον, ὅσῳ ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας· διὸ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα, οἷον ὃ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς· ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον. ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ἐνυπάρχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ κλέψας κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσειεν. ὁτὲ μὲν δὴ οὕτω τὸ μεῖζον, ὁτὲ δ' ἐκ τοῦ βλάβους κρίνεται. καὶ οὗ μή ἐστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων. καὶ οὗ μή ἐστιν ἴασις· χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον. καὶ οὗ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα· ἀνίατον γάρ· ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις ἴασις. καὶ εἰ ὁ παθὼν καὶ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὑτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δίκαιος κολασθῆναι, οἷον Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθείς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττονος ἢ ὁ παθὼν ἑαυτῷ ἐτίμησεν. καὶ ὃ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκεν. καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν [μέγα]. καὶ δι' ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα, οἷον ἐν Ἄργει ζημιοῦται δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ. καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. καὶ τὸ θηριωδέστερον ἀδίκημα μεῖζον. καὶ ὃ ἐκ προνοίας μᾶλλον. καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσιν. καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνῄρηκεν ἢ ὑπερβέβηκεν, οἷον ὅρκους δεξιὰς πίστεις ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. καὶ τὸ ἐνταῦθα οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες, ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομαρτυροῦντες· ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσειεν, εἴ γε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ; καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα. καὶ εἰ τοῦτον ὑφ' οὗ εὖ πέπονθεν· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ καὶ ὅτι οὐκ εὖ. καὶ ὃ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια· ἀμείνονος γὰρ μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον εἶναι· τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα ἐξ ἀνάγκης, τὰ δ' ἄγραφα οὔ. ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα·

---

31 ἴση .. ἐστιν om   33 δίκη κόλασις καὶ   35 μεῖζον ἢ ὁ   1375 4 ζητηθείη καὶ εὑρεθείη   9 ἂν εἴρηκεν   11 ὑπερέχει   14 ἐφ'   16 παρὰ] περὶ

ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια καὶ τὰ ἀζήμια ἀδικήσειεν ἄν.

περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος εἴ-
15 ρηται, περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων ἐπιδραμεῖν· ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν. εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμόν, νόμοι μάρτυρες συνθῆκαι βάσανοι ὅρκος.

πρῶτον μὲν οὖν περὶ νόμων εἴπωμεν, πῶς χρηστέον [καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα] καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον. φανερὸν γὰρ ὅτι, ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ χρηστέον καὶ τοῖς ἐπιεικεστέροις καὶ δικαιοτέροις. καὶ ὅτι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἐστί, τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς ἀεὶ μένει καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοινός, κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν, οἱ δὲ γεγραμμένοι πολλάκις, ὅθεν εἴρηται τὰ ἐν τῇ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ· ἀπολογεῖται γὰρ ὅτι ἔθαψε παρὰ τὸν [τοῦ Κρέοντος] νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον,

οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε.
ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός.

καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τε καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν, ὥστ' οὐ νόμος ὁ γεγραμμένος· οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι καὶ ἐμμένειν. καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι ἢ καὶ αὐτὸς αὑτῷ, οἷον ἐνίοτε ὁ μὲν κελεύει κύρια εἶναι ἅττ' ἂν συνθῶνται, ὁ δ' ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὁρᾶν ἐπὶ ποτέραν τὴν ἀγωγὴν ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει ἢ τὸ συμφέρον, εἶτα τούτῳ χρῆσθαι. καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος, πειρατέον τοῦτο δηλοῦν καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς τὸν νόμον. ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τό τε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον ὅτι οὐ τοῦ παρὰ

---

35 τοῦ Κρέοντος om   b 1 τι] τὸν   2 ἤμελλον   9 ἢ] ἦι

τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστίν, ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ τί λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκῇ· καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδείς, ἀλλὰ τὸ αὑτῷ. καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει ἢ μὴ κεῖσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι. καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτο βλάπτει ἡ ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται.

καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων οὕτω διωρίσθω, περὶ δὲ μαρτύρων μάρτυρές εἰσι διττοί, οἱ μὲν παλαιοὶ οἱ δὲ πρόσφατοι, καὶ τούτων οἱ μὲν μετέχοντες τοῦ κινδύνου οἱ δ' ἐκτός. λέγω δὲ παλαιοὺς μὲν τούς τε ποιητὰς καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί, οἷον Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς. καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων ὅτι πάλαι ἀσελγὴς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε Σόλων

εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυρρότριχι πατρὸς ἀκούειν.

περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες, περὶ 1376 *δὲ τῶν ἐσομένων καὶ οἱ χρησμολόγοι, οἷον Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον τεῖχος λέγων. ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι ὥσπερ [εἴρηται,] μαρτύρια ἐστίν, οἷον εἴ τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία,*

μήποτ' εὖ ἕρδειν γέροντα.

καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν ὧν καὶ τοὺς πατέρας,

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς καταλείπει.

πρόσφατοι δ' ὅσοι γνώριμοί τι κεκρίκασιν· χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν, οἷον Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι. οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τούτων μόνον μάρτυρές εἰσιν, εἰ γέγονεν [ἢ μή], εἰ ἔστιν

---

18 *ἐὰν* om 31 *τενέδειοι* 32 *σιγιεῖς* *1376* 7 *πατέρας* 9 *τῶν αὐτῶν*] *τούτων* 11 *ἀρτίβιον* 14 *ἢ μή* om

ἢ μή, περὶ δὲ τοῦ ποῖον οὐ μάρτυρες, οἷον εἰ δίκαιον ἢ ἄδικον, εἰ συμφέρον ἢ ἀσύμφορον· οἱ δ᾿ ἄπωθεν καὶ περὶ τοιούτων πιστότατοι. πιστότατοι δ᾿ οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ. πιστώματα δὲ περὶ μαρτυριῶν μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν καὶ τοῦτ᾿ ἐστὶ τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπὶ ἀργυρίῳ, καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται τὰ εἰκότα ψευδομαρτυριῶν· ἔχοντι δὲ πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα, καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι αἱ μὲν περὶ αὐτοῦ αἱ δὲ περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, καὶ αἱ μὲν περὶ τοῦ πράγματος αἱ δὲ περὶ τοῦ ἤθους, ὥστε φανερὸν ὅτι οὐδέποτ᾿ ἔστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος ἢ αὐτῷ ὁμολογουμένης ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. τὰ δ᾿ ἄλλα περὶ μάρτυρος ἢ φίλου ἢ ἐχθροῦ ἢ μεταξύ, ἢ εὐδοκιμοῦντος ἢ ἀδοξοῦντος ἢ μεταξύ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραί, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον ἐξ οἵων περ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν.

περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν τοσαύτη τῶν λόγων χρῆσίς ἐστιν ὅσον αὔξειν ἢ καθαιρεῖν ἢ πιστὰς ποιεῖν ἢ ἀπίστους, ἐὰν μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος τοὐναντίον. πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν. ὁμολογουμένης δ᾿ εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης αὐξητέον· ἡ γὰρ συνθήκη νόμος ἐστὶν ἴδιος καὶ κατὰ μέρος, καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον, οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ νόμους συνθήκας. καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τις ἐστίν, ὥστε ὅς τις ἀπιστεῖ ἢ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. ἔτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων καὶ τὰ ἑκούσια κατὰ συνθήκας, ὥστε ἀκύρων γιγνομένων ἀναιρεῖται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων. καὶ τἆλλα δὲ ὅσα ἀρ-

15 οἷον ἢ δίκαιον 16 ἢ συμφέρον 17 πιστότατοι] ἂν ἀπιστότατοι 21 καὶ οὐχ ὅτι οὐχ 26 ὥστε] ὅτι 35 πιστά b 1 ὑπάρχῃ

μόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἔστιν. ἂν δ' ἐναντία ᾖ καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μέν, ὅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχέσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει· ἄτοπον γὰρ εἰ τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν ἀλλ' ἐξαμάρτωσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι, ταῖς δὲ συνθήκαις ἀναγκαῖον. εἶθ' ὅτι τοῦ δικαίου ἐστὶ βραβευτὴς ὁ δικαστής· οὔκουν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. καὶ τὸ μὲν δίκαιον οὐκ ἔστι μεταστρέψαι οὔτ' ἀπάτῃ οὔτ' ἀνάγκῃ, πεφυκὸς γάρ ἐστιν, συνθῆκαι δὲ γίγνονται καὶ ἐξαπατηθέντων καὶ ἀναγκασθέντων. πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν εἰ ἐναντία ἐστί τινι τῶν γεγραμμένων νόμων ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις, ἔπειτα εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις ἢ προτέραις· αἱ γὰρ ὕστεραι κύριαι, ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαί, αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. ἔτι δὲ τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ που ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεώρητα ὁμοίως.

αἱ δὲ βάσανοι μαρτυρίαι τινές εἰσιν, ἔχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστόν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστιν. οὔκουν χαλεπὸν οὐδὲ περὶ τούτων εἰπεῖν τὰ ἐνδεχόμενα, ἐξ ὧν ἐάν τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι αὔξειν ἔστιν, ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσὶν αὗται· ἐάν τε ὑπεναντίαι ὦσι καὶ μετὰ 1377 τοῦ ἀμφισβητοῦντος, διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ λέγων καθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν βασάνων· οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν ἢ τἀληθῆ, καὶ διακαρτεροῦντες μὴ λέγειν τἀληθῆ, καὶ ῥᾳδίως καταψευδόμενοι ὡς παυσόμενοι θᾶττον. δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες. [δεῖ δὲ λέγειν ὡς οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς αἱ βάσανοι· πολλοὶ μὲν γὰρ παχύφρονες οἱ καὶ λιθόδερμοι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὄντες δυνατοὶ γενναίως ἐγκαρτεροῦσι ταῖς ἀνάγκαις, οἱ δὲ δειλοὶ καὶ εὐλαβεῖς πρὸ τοῦ τὰς ἀνάγκας ἰδεῖν αὐτῶν καταθαρροῦσιν, ὥστε οὐδέν ἐστι πιστὸν ἐν βασάνοις.]

περὶ δ' ὅρκων τετραχῶς ἔστι διελεῖν· ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον, ἢ τὸ μὲν τὸ δ' οὔ, καὶ τούτων ἢ δίδωσι [μὲν] οὐ λαμβάνει δέ, ἢ λαμβάνει μὲν δίδωσι

26 ἔπειτα ἢ   *1377* 10 μὲν om

δ' οὔ. ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὀμώμοσται οὗτος ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἢ ὑπ' ἐκείνου. οὐ δίδωσι μὲν οὖν, ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσιν, καὶ διότι ὁ μὲν ὀμόσας οὐκ ἀποδίδωσι, τοὺς δὲ μὴ ὀμόσαντος οἴεται καταδικάσειν. καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ πιστεύει τῷ δ' οὔ. οὐ λαμβάνει δ', ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος. καὶ ὅτι εἰ ἦν φαῦλος, κατωμόσατο ἄν· κρεῖττον γὰρ ἂν ἕνεκά του φαῦλον εἶναι ἢ μηδενός· ὀμόσας μὲν οὖν ἕξει, μὴ ὀμόσας δ' οὔ. οὕτως δὲ δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιορκίαν τὸ μή· καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ πατάξαι ἢ πληγῆναι προκαλέσαιτο. εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὑτῷ, ἐκείνῳ δ' οὔ. καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα φατέον οὕτως ἴσον εἶναι ἂν ὁ μὲν ἀσεβὴς διδῷ, ὁ δ' εὐσεβὴς ὀμνύῃ· δεινόν τε τὸ μὴ θέλειν αὐτόν, ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν, καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων δικαστῶν δεῖσθαι· τούτῳ γὰρ δίδωσι κρίσιν. καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῦσιν ὀμνύναι. ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζομένων πῶς λεκτέον δῆλον, οἷον εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν διδόναι δὲ μή, καὶ εἰ δίδωσι μὲν λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει, καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι θέλει εἴτε μηδέτερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς λόγους συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία· ἑκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν, τὸ δ' ἐπιορκεῖν ἀδικεῖν ἐστί, τὰ δὲ βίᾳ καὶ ἀπάτῃ ἀκούσια. ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἔστι τὸ τῇ διανοίᾳ ἀλλ' οὐ τῷ στόματι. ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὀμωμοσμένος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ μὴ ἐμμένων οἷς ὤμοσεν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμόσαντες. καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦσιν ἐμμένειν οἷς ὀμόσαντες δικάζετε, αὐτοὶ δ' οὐκ ἐμμένουσιν. καὶ ὅσα ἂν ἄλλα αὔξων τις εἴπειεν.

[περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων εἰρήσθω τοσαῦτα.]

14 ὀμόσαντας   15 πιστεύειν   18 δὲ δι'] δ' οὐ δι'   30 ὅπως συνδυαζόμενον   b 1 ἐθέλει   3 ὑφ' αὐτοῦ   4 ἐπιορκία] ἐπιορκήσει   12 περὶ . . τοσαῦτα om

Β.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν καὶ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτ' ἐστίν· περὶ γὰρ τούτων καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα, ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν, ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν· πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς, εἶτα καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τὸ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν πως διακεῖσθαι αὐτόν, πρὸς δὲ τούτοις ἐὰν καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πως τυγχάνωσιν. τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστιν, τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας· οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πρᾴως ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα ἢ 1378
κατὰ μέγεθος ἕτερα· τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν, τῷ δὲ μισοῦντι τοὐναντίον· καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι ὄντι, ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται, τῷ δ' ἀπαθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι τοὐναντίον.

τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα φρόνησις καὶ ἀρετὴ καὶ εὔνοια· διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν ἢ δι' ἅπαντα ταῦτα ἢ διὰ τούτων τι· ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν, ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν, ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσὶν ἀλλ' οὐκ εὖνοι, διόπερ ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας. καὶ παρὰ ταῦτα

---

15 τέλος ἀριστοτέλους τέχνης ῥητορικῆς ᾱ ἀριστοτέλους τέχνη ῥητορική β̄ 1378 3 δοκεῖν

οὐδέν. ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτ᾽ ἔχειν εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. ὅθεν μὲν οὖν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖεν ἄν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν κἂν ἕτερόν τις κἂν ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον· περὶ δ᾽ εὐνοίας καὶ φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον. ἔστι δὲ τὰ πάθη δι᾽ ὅσα μεταβάλλοντες διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή, οἷον ὀργὴ ἔλεος φόβος καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. δεῖ δὲ διαιρεῖν περὶ ἕκαστον εἰς τρία, λέγω δ᾽ οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσί, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις· εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ περὶ τούτων ποιήσωμεν καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

2 Ἔστω δὴ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας [φαινομένης] διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἢ αὐτοῦ ἢ τῶν αὐτοῦ, τοῦ ὀλιγωρεῖν μὴ προσήκοντος. εἰ δὴ τοῦτ᾽ ἐστὶν ἡ ὀργή, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστόν τινι, οἷον Κλέωνι ἀλλ᾽ οὐκ ἀνθρώπῳ, καὶ ὅτι αὐτὸν ἢ
b τῶν αὐτοῦ [τινά] τι πεποίηκεν ἢ ἤμελλεν, καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται, οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὑτῷ, ὁ δ᾽ ὀργιζόμενος ἐφίεται δυνατῶν αὑτῷ. διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ

ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται·

ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ· ἡ οὖν τότε γινομένη φαντασία ἡδονὴν ἐμποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. ἐπεὶ δ᾽ ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον· καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς αὐτά· ὅσα

32 ἢ αὐτοῦ] ἢ αὐτὸς b 1 τινά om 2 τὴν] τῆς 7 στήθεσιν

δὲ μηδέν τι ἢ μικρόν, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν· τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε καὶ ἐπηρεασμὸς καὶ ὕβρις· ὅ τε γὰρ καταφρονῶν ὀλιγωρεῖ, ὅσα γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια, τούτων καταφρονοῦσιν, τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσιν, καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν οὐχ ἵνα τι αὐτῷ ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ. ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλον γὰρ ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει, ἐφοβεῖτο γὰρ ἂν καὶ οὐκ ὠλιγώρει, οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου, ἐφρόντιζε γὰρ ἂν ὥστε φίλος εἶναι. καὶ ὁ ὑβρίζων δ' ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν καὶ λέγειν ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τι γίγνηται αὐτῷ ἄλλο ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες οὐχ ὑβρίζουσιν ἀλλὰ τιμωροῦνται. αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες αὐτοὺς ὑπερέχειν μᾶλλον. διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι ὑβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. ὕβρεως δὲ ἀτιμία, ὁ δ' ἀτιμάζων ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον οὐδεμίαν ἔχει τιμήν, οὔτ' ἀγαθοῦ οὔτε κακοῦ. διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς

ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς

καὶ

ὡς εἴ τιν' ἀτίμητον μετανάστην,

ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετήν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταῦτα ὑπερέχῃ πολύ, οἷον ἐν 1379 χρήμασιν ὁ πλούσιος πένητος καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς ἀδυνάτου εἰπεῖν καὶ ἄρχων ἀρχομένου καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. διὸ εἴρηται

θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων

καὶ

ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον·

ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν. ἔτι ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν· οὗτοι δ' εἰσὶν οὓς εὖ πεποίηκεν ἢ ποιεῖ,

---

19 οὖν οὐχ] οὖν μὴ   34 πολυωρῆσθαι   1379 1 ὑπερέχει 5 ἀλλά τε

ἢ αὐτὸς ἢ δι᾿ αὐτόν τις ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ βούλεται ἢ ἐβουλήθη.

φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη πῶς τ᾿ ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ καὶ τίσι καὶ διὰ ποῖα. αὐτοὶ μὲν γάρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος· ἐάν τε οὖν κατ᾿ εὐθυωρίαν ὁτιοῦν ἀντικρούσῃ τις, οἷον τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν, ἐάν τε μή, ὁμοίως ταὐτὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἐάν τε ἀντιπράττῃ τις ἐάν τε μὴ συμπράττῃ ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχοντα, πᾶσιν ὀργίζεται. διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ⟨πολεμοῦντες⟩, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντές τι καὶ μὴ κατορθοῦντες ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι, μάλιστα πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας, οἷον κάμνων μὲν τοῖς πρὸς τὴν νόσον, πενόμενος δὲ τοῖς πρὸς τὴν πενίαν, πολεμῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον, ἐρῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προωδοποίηται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. ἔτι δ᾿ ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γένηται ὃ βούλεται. διὸ καὶ ὧραι καὶ χρόνοι καὶ διαθέσεις καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραί, ποῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν καὶ ποῦ καὶ πότε, καὶ ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσί, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι.

αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν, ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι καὶ χλευάζουσι καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν ὅσα ὕβρεως σημεῖα. ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι ἃ μήτε ἀντί τινος μήτ᾿ ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι᾿ ὕβριν. καὶ τοῖς κακῶς λέγουσι καὶ καταφρονοῦσι περὶ ὧν αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν, οἷον οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι ἐάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν, οἱ δ᾿ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύσωσι μὴ ὑπάρχειν b αὐτοῖς, ἢ ὅλως ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν· ἐπειδὰν γὰρ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν [ἐν τούτοις] ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσιν. καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ φίλοις·

---

16 πολεμοῦντες om b 2 οἴονται

οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν ἢ μή. καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσιν· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι· ταὐτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν. καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσιν. καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσιν· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται, καὶ οἱ μὲν ὡς ἡττόνων οἱ δ' ὡς παρ' ἡττόνων. καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον· ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας, προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι μὴ ὀλιγωρεῖν. τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν ἢ ποιῶσιν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐὰν τἀναντία, καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων, ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγωρίας γὰρ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι σημεῖον· ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς αὐτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν ἐὰν λυπήσωσιν· διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γάρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦσιν ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσιν, θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, [πρὸς] οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἄν τις ἐν τούτοις ὀλιγωρῇ, ὀργίζονται μᾶλλον. καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν, οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσιν· παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὐποιητικοῖς, ἐὰν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, τὸ μὴ ἀξιοῦν ὧν πάντας καὶ αὐτόν. ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη, οἷον καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων οὕτως οὖσα περὶ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι· διὰ μὲν γὰρ ἀμέλειαν ἡ λήθη γίγνεται, ἡ δ' ἀμέλεια ὀλιγωρία τίς ἐστιν.

---

18 ἐνθυμουμένοις 31 εἰρηνευομένοις

1380 οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται καὶ ὡς ἔχοντες καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται· δῆλον δ' ὅτι δέοι ἂν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους οἷοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσιν, καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας ἐφ' οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτους οἵοις ὀργίζονται.

3 ἐπεὶ δὲ τῷ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τὸ πραΰνεσθαι καὶ ὀργὴ πραότητι, ληπτέον πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι καὶ πρὸς τίνας πράως ἔχουσι καὶ διὰ τίνων πραΰνονται. ἔστω δὴ πράυνσις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς. εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δ' ἑκούσιον, φανερὸν ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιοῦσιν ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν ἢ φαινομένοις τοιούτοις πρᾶοι εἰσίν. καὶ τοῖς τἀναντία ὧν ἐποίησαν βουλομένοις. καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν. καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις παύονται τῆς ὀργῆς. σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀντιλέγοντας καὶ ἀρνουμένους μᾶλλον κολάζομεν, πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι παυόμεθα θυμούμενοι. αἴτιον δ' ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι, ἡ δ' ἀναισχυντία ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς καὶ μὴ ἀντιλέγουσιν· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι, οἱ δ' ἥττους φοβοῦνται, φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις. καὶ τοῖς δεομένοις καὶ παραιτουμένοις· ταπεινότεροι γάρ. καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς μηδὲ χλευασταῖς μηδ' ὀλιγώροις εἰς μηδένα ἢ μὴ εἰς χρηστοὺς μηδ' εἰς τοιούτους οἷοί περ αὐτοί. ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραΰνοντα. καὶ οὓς φοβοῦνται ἢ αἰσχύνονται, ἕως ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γὰρ ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν ἢ οὐκ ὀργίζονται ἢ

1380 3 ὀργίλως] ὀλιγώρως   30 μὴ εἰς] εἰς μὴ

ἧττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι᾽ ὀλιγωρίαν φαίνονται πρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ· ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία ἄλυπον, ἡ δ᾽ ὀργὴ μετὰ λύπης. καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς.

καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι δῆλον ὅτι πρᾶοι εἰσίν, οἷον ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει, ὅλως ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. ἔτι κεχρονικότες καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω ἡ παρ᾽ ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον· διὸ εὖ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς ὀργιζομένου τοῦ δήμου τί οὐκ ἀπολογεῖ; οὔπω γε ἔφη. ἀλλὰ πότε; ὅταν ἴδω ἄλλον διαβεβλημένον· πρᾶοι γὰρ γίγνονται ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν, οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλου· μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες ἢ Καλλισθένει ἀφεῖσαν διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον. καὶ ἐὰν ἐλεῶσιν, καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἂν ἔδρασαν· ὥσπερ εἰληφέναι γὰρ οἴονται τιμωρίαν. καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ γίγνεται ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον νομίζουσι πάσχειν, ἡ δ᾽ ὀργὴ τοῦτο ἦν. διὸ δεῖ τῷ λόγῳ προκολάζειν· ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται ὅτι δι᾽ αὐτοὺς καὶ ἀνθ᾽ ὧν ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργὴ πρὸς τὸν καθ᾽ ἕκαστον ἐστίν· δῆλον δ᾽ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ. διὸ ὀρθῶς πεποίηται

φάσθαι Ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον,

ὡς οὐ τετιμωρημένος εἰ μὴ ᾔσθετο καὶ ὑφ᾽ ὅτου καὶ ἀνθ᾽ ὅτου. ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις ὅσοι μὴ αἰσθάνονται ὀργίζονται, οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν οὐδ᾽ αἰσθησομένοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητής, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος,

κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

δῆλον οὖν ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις ἐκ τού-

---

29 *αἰκίζει*

των τῶν τόπων λεκτέον, αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους, οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς ἢ αἰσχύνης ἀξίους ἢ κεχαρισμένους ἢ ἄκοντας ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις.

4 *τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, τὴν φιλίαν καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι λέγωμεν. ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθά, ἐκείνου ἕνεκα ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. φίλος δ' ἐστὶν ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. οἴονται δὲ φίλοι εἶναι οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους. τούτων δὲ ὑποκειμένων ἀνάγκη φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς μὴ διά τι ἕτερον ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. γιγνομένων γὰρ ὧν βούλονται χαίρουσι πάντες, τῶν ἐναντίων δὲ λυποῦνται, ὥστε τῆς βουλήσεως σημεῖον αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἡδοναί. καὶ οἷς δὴ ταὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη, ὥστε ἅ περ αὑτῷ καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ φιλοῦσιν ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ εἰ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν ἕνεκα· ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους καὶ φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσιν. καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς. καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς καὶ μισοῦντας οὓς αὐτοὶ μισοῦσιν, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν αὐτοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις ταὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς, ὥστε βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθά, ὅ περ ἦν τοῦ φίλου. ἔτι τοὺς εὐποιητικοὺς εἰς χρήματα καὶ εἰς σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ ἀνδρείους τιμῶσι καὶ τοὺς δικαίους. τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας· τοιοῦτοι δ' οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι, καὶ τούτων οἱ ἀπὸ γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα. καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι. καὶ τοὺς ἀπράγμονας διὰ τὸ αὐτό. καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνωνται βουλόμενοι· εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἵ τ' ἀγαθοὶ κατ' ἀρετὴν καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ ἐν ἅπασιν ἢ ἐν τοῖς βελ-*

---

35 *λέγομεν* *1381* 18 *αὐτοῖς μισουμένοις* 26 *τὸ αὐτὸ*] *ταῦτα*

τίστοις [ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑφ' αὐτῶν] ἢ ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτοί. ἔτι τοὺς ἡδεῖς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι· τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων καὶ μὴ φιλόνεικοι μηδὲ δυσέριδες· πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί, οἱ δὲ μαχόμενοι τἀναντία φαίνονται βούλεσθαι. καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ τῷ παῖσαι καὶ τῷ ὑπομεῖναι· ἐπὶ ταὐτὸ γὰρ ἀμφότεροι σπεύδουσι τῷ πλησίον, δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι καὶ ἐμμελῶς σκώπτοντες. καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά, καὶ τούτων ἃ μάλιστα φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. καὶ τοὺς καθαρίους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον. καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστὰς μήτε τῶν ἁμαρτημάτων μήτε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί. καὶ τοὺς μὴ μνησικακοῦντας, μηδὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἵους γὰρ ἂν ὑπολαμβάνωσιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὑτοὺς οἴονται. καὶ τοὺς μὴ κακολόγους μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ μήτε τὰ αὑτῶν, ἀλλὰ τἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς ταῦτα δρᾷ. καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις ἢ σπουδάζουσιν· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. καὶ τοὺς πρὸς αὑτοὺς σπουδαίως πως ἔχοντας, οἷον θαυμάζοντας αὑτοὺς καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας καὶ χαίροντας αὑτοῖς, καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι ἢ ἡδεῖς. καὶ τοὺς ὁμοίους καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύοντας, ἐὰν μὴ παρενοχλῶσι μηδ' ἀπὸ ταὐτοῦ ᾖ ὁ βίος· γίγνεται γὰρ οὕτω

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.

καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μή, ταὐτὸ καὶ οὕτω συμβαίνει. καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες. καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν. καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττωσιν, ἐὰν μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω

b 9 αὐτῶν 11 et 12 ἑαυτοὺς 20 καταφρονοῦντας 24 συμπρακτῶσιν

κακά. καὶ τοῖς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσιν· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους πάντες φιλοῦσιν. καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς. καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ οἱ καὶ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες. εἴρηται γὰρ ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικεν. καὶ τοὺς μὴ φοβερούς, καὶ οὓς θαρροῦμεν· οὐδεὶς γὰρ ὃν φοβεῖται φιλεῖ. εἴδη δὲ φιλίας ἑταιρεία οἰκειότης συγγένεια καὶ ὅσα τοιαῦτα. ποιητικὰ δὲ φιλίας χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται καὶ οὐ διά τι ἕτερον.

1382 *περὶ δ' ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν φανερὸν ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστὶ θεωρεῖν. ποιητικὰ δ' ἔχθρας ὀργή, ἐπηρεασμός, διαβολή. ὀργὴ μὲν οὖν ἐστὶν ἐκ τῶν πρὸς αὑτόν, ἔχθρα δὲ καὶ ἄνευ τοῦ πρὸς αὑτόν· ἐὰν γὰρ ὑπολαμβάνωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει, τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἅπας. καὶ τὸ μὲν ἰατὸν χρόνῳ, τὸ δ' ἀνίατον. καὶ τὸ μὲν λύπης ἔφεσις, τὸ δὲ κακοῦ· αἴσθεσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος, τῷ δ' οὐδὲν διαφέρει. ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ αἰσθητὰ πάντα, τὰ δὲ μάλιστα κακὰ ἥκιστα αἰσθητά, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης, τὸ δ' οὐ μετὰ λύπης· ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται, ὁ δὲ μισῶν οὔ. καὶ ὁ μὲν πολλῶν ἂν γενομένων ἐλεήσειεν, ὁ δ' οὐδενός· ὁ μὲν γὰρ ἀντιπαθεῖν βούλεται ᾧ ὀργίζεται, ὁ δὲ μὴ εἶναι.*

φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν καὶ

---

28 *ἐγκαταλιπόντας* *γὰρ*] *δὲ* 29 *φιλεῖν ἀγαθοὺς*] *φιλαγάθους* 30 *αὐτοὺς*] *ἑαυτοὺς* *οἱ καὶ*] *καὶ οἱ* *αὐτῶν* *1382* 5 post *εἶναι* duae vel tres literae deletae 6 *σωκράτηι* 8 *τὸν μὲν ἰατρὸν* pr

φάσκοντας διαλύειν, καὶ δι' ὀργὴν ἢ δι' ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας ἐφ' ὁπότερ' ἂν προαιρῆταί τις ἄγειν.

ποῖα δὲ φοβοῦνται καὶ τίνας καὶ πῶς ἔχοντες, ὧδ' ἔσται φανερόν. ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ· οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς, ἀλλ' ὅσα λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύναται, καὶ ταῦτ' ἐὰν μὴ πόρρω ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται ὥστε μέλλειν. τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα οὐ φοβοῦνται· ἴσασι γὰρ πάντες ὅτι ἀποθανοῦνται, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγύς, οὐδὲν φροντίζουσιν. εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστίν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερά· ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός. τοιαῦτα δὲ ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι· δῆλον γὰρ ὅτι βούλονται, ὥστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα. τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος ἄδικος. καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη δύναμιν ἔχουσα· δῆλον γὰρ ὅτι προαιρεῖται μὲν ὅταν ὑβρίζηται, ἀεί, δύναται δὲ νῦν. καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν καὶ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι, ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι δεινὸν φοβεροὶ ἢ κατειπεῖν ἢ ἐγκαταλιπεῖν. καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅταν δύνωνται. καὶ οἱ ἠδικημένοι ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἂν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροί, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταί, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοὺς τοιούτους. καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτούς, εἰ καὶ τοὺς κρείττους. καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ

---

18 *ἀμφισβητοῦντος* 21 *δὴ*] *δὴ ὁ* *b* 14 *ὅσα*] *καὶ ὅσα* pr

κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό. καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες. καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ ἢ αὐξηθέντες. καὶ τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοί, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι· ἄδηλοι γὰρ εἰ ἐγγύς, ὥστ' οὐδέποτε φανεροὶ ὅτι πόρρω. πάντα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα ὅσα ἁμαρτάνουσιν ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὧν βοήθειαι μή εἰσιν ἢ μὴ ῥᾴδιαι. ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν.

τὰ μὲν οὖν φοβερὰ καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν ὡς εἰπεῖν τὰ μέγιστα ταῦτ' ἐστίν, ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. εἰ δή ἐστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται παθεῖν, οὐδὲ τούτους ὑφ' ὧν μὴ οἴονται, οὐδὲ τότε ὅτε μὴ οἴονται. ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους τι παθεῖν ἄν, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων καὶ ταῦτα
1383 *καὶ τότε. οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἂν οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες καὶ δοκοῦντες, διὸ ὑβρισταὶ καὶ ὀλίγωροι καὶ θρασεῖς, ποιεῖ δὲ τοιούτους πλοῦτος ἰσχὺς πολυφιλία δύναμις, οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι πάντα νομίζοντες τὰ δεινὰ καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ἀποτυπανιζόμενοι ἤδη· ἀλλὰ δεῖ τινὰ ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσιν. σημεῖον δέ· ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ, καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων. ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι παθεῖν· καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον· καὶ τοὺς τοιούτους δεικνύναι πάσχοντας ἢ πεπονθότας, καὶ ὑπὸ τοιούτων ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο.*

ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν τί ἐστι, καὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τὸ θαρρεῖν τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαρραλέοι εἰσὶ καὶ πῶς

---

20 ἀντιπολέμων 22 εἰ] ἢ 24 ἐπ' αὐτοῖς 31 τοῦ] τινὸς τοῦ 32 μηδὲ

διακείμενοι θαρραλέοι εἰσίν· τό τε γὰρ θάρσος τὸ ἐναντίον τῷ (φόβῳ καὶ τὸ θαρραλέον τῷ) φοβερῷ, ὥστε μετὰ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων ὡς ἐγγὺς ὄντων, τῶν δὲ φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων ἢ πόρρω ὄντων. ἔστι δὲ θαρραλέα τά τε δεινὰ πόρρω ὄντα καὶ τὰ θαρραλέα ἐγγύς. καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ ἢ μεγάλαι ἢ ἄμφω, καὶ μήτε ἠδικημένοι μήτε ἠδικηκότες ὦσιν, ἀνταγωνισταί τε ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν, ἢ δύναμιν ἔχοντες ὦσι φίλοι ἢ πεποιηκότες εὖ ἢ πεπονθότες. ἢ ἂν πλείους ὦσιν οἷς ταὐτὰ συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω. αὐτοὶ δὲ οὕτως ἔχοντες θαρραλέοι εἰσίν, ἂν πολλὰ κατωρθωκέναι οἴωνται καὶ μὴ πεπονθέναι, ἢ ἐὰν πολλάκις ἐληλυθότες εἰς τὰ δεινὰ καὶ διαπεφευγότες ὦσι· διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις οἵ τε ἄπειροι χειμῶνος θαρροῦσι τὰ μέλλοντα καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες διὰ τὴν ἐμπειρίαν. καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις ᾖ μὴ φοβερόν, μηδὲ τοῖς ἥττοσι καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι· οἴονται δὲ ὧν κεκρατήκασιν ἢ αὐτῶν ἢ τῶν κρειττόνων ἢ τῶν ὁμοίων. καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες φοβεροί b εἰσιν· ταῦτα δ' ἐστὶ πλῆθος χρημάτων καὶ ἰσχὺς σωμάτων καὶ φίλων καὶ χώρας καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν ἢ τῶν μεγίστων. καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσι μηδένα ἢ μὴ πολλοὺς ἢ μὴ τούτους περὶ ὧν φοβοῦνται. καὶ ὅλως ἂν πρὸς τοὺς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ, τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων· θαρραλέον γὰρ ἡ ὀργή, τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν ἀλλ' ἀδικεῖσθαι ὀργῆς ποιητικόν, τὸ δὲ θεῖον ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. καὶ ὅταν ἐπιχειροῦντες ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι ἢ κατορθώσειν οἴωνται.

καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων εἴρηται· 6
ποῖα δ' αἰσχύνονται καὶ ἀναισχυντοῦσιν, καὶ πρὸς τίνας καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἔστω δὴ αἰσχύνη λύπη τις ἢ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν

---

17 τῷ φόβῳ καὶ τὸ θαρραλέον om   ὥστε] ὡς   b 5 τούτους ἢ περὶ

κακῶν, ἢ παρόντων ἢ γεγονότων ἢ μελλόντων, ἡ δ' ἀναισχυντία ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν ὅσα αἰσχρὰ δοκεῖ εἶναι ἢ αὐτῷ ἢ ὧν φροντίζει· τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν, οἷον τὸ ἀποβαλεῖν ἀσπίδα ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ. καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην ἢ ἀδικῆσαι· ἀπ' ἀδικίας γάρ. καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ ἢ οὗ οὐ δεῖ ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀπ' ἀκολασίας γάρ. καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν ἢ αἰσχρῶν ἢ ἀπ' ἀδυνάτων, οἷον πενήτων ἢ τεθνεώτων, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν· ἀπὸ αἰσχροκερδείας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας. καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν. καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων. καὶ δανείζεσθαι ὅτε δόξει αἰτεῖν, καὶ αἰτεῖν ὅτε ἀπαιτεῖν, καὶ ἀπαιτεῖν ὅτε αἰτεῖν, καὶ ἐπαινεῖν ἵνα δόξῃ αἰτεῖν, καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα μηδὲν ἧττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. τὸ δ' ἐπαινεῖν παρόντας κολακείας, καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν, καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἀλγοῦντι παρόντα, καὶ τἆλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα· κολακείας
1384 γὰρ σημεῖα. καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους οὓς οἱ πρεσβύτεροι ἢ τρυφῶντες ἢ ἐν ἐξουσίᾳ μᾶλλον ὄντες ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι· πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα. καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις, καὶ ὃ εὖ ἐποίησεν ὀνειδίζειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος σημεῖα. καὶ τὸ περὶ αὑτοῦ πάντα λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι, καὶ τὸ τἀλλότρια αὑτοῦ φάσκειν· ἀλαζονείας γάρ. ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ ἀναίσχυντα. καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ τῶν καλῶν ὧν πάντες μετέχουσιν ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν. ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἡλικιώτας, συγγενεῖς, ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν, οἷον παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι' ἑαυτὸν φαίνηται· οὕτω γὰρ ἤδη

---

20 ὧν] ᾧ   24 ἢ ὅτε μὴ δεῖ om   27 αἰσχροκερδίας

ἀπὸ κακίας μᾶλλον, ἂν αὐτὸς ᾖ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων ἢ ὑπαρχόντων ἢ μελλόντων. πάσχοντες δὲ ἢ πεπονθότες ἢ πεισόμενοι τὰ τοιαῦτα αἰσχύνονται ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνείδη· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος ἢ ἔργων αἰσχρῶν, ὧν ἐστὶ τὸ ὑβρίζεσθαι. καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα, τὰ δ' εἰς βίαν ἄκοντα· ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ ἢ δειλίας ἡ ὑπομονὴ καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι.

ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτ' ἐστὶ καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων, οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας, ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι ὧν λόγον ἔχει. λόγον δ' ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων καὶ θαυμάζουσι τούτους ὅσοι τι ἔχουσιν ἀγαθὸν τῶν τιμίων, ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς ὧν ἐκεῖνοι κύριοι, οἷον οἱ ἐρῶντες· φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους, φροντίζουσι δ' ὡς ἀληθευόντων τῶν φρονίμων, τοιοῦτοι δ' οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ μᾶλλον· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα. καὶ τοὺς μὴ περὶ ταὐτὰ ἐνόχους· δῆλον γὰρ ὅτι τἀναντία δοκεῖ τούτοις. καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν, ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον ὅτι νεμεσᾷ. καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν. ἐξαγγελτικοὶ δὲ οἵ τε ἠδικημένοι διὰ τὸ παρατηρεῖν καὶ οἱ κακολόγοι· εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας. καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις, οἷον χλευασταῖς καὶ κωμῳδοποιοῖς· κακολόγοι γάρ πως οὗτοι καὶ ἐξαγγελτικοί. καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν· ὥσπερ

1384 16 αὐτὸς] οὗτος 26 ἀλλὰ διὰ τοὺς δόξαντας

γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται. διὸ καὶ τοὺς πρῶτον δεηθέντας τι αἰσχύνονται ὡς οὐδέν πω ἠδοξηκότες ἐν αὐτοῖς· τοιοῦτοι δ' οἱ ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶναι· τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται, διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακοσίους, καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες. αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλὰ ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα, οἷον οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρά, ἀλλὰ καὶ λέγοντες. ὁμοίως δὲ οὐ τοὺς εἰρημένους μόνον αἰσχύνονται, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσοντας αὐτοῖς, οἷον θεράποντας καὶ φίλους τούτων. ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται οὔθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται, οὔτε ταὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας, ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα τοὺς δὲ ἄπωθεν τὰ πρὸς τὸν νόμον.

αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι αἰσχυνθεῖεν ἄν, πρῶτον μὲν εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινὲς οἵους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνονται. ἦσαν δ' οὗτοι ἢ θαυμαζόμενοι ἢ θαυμάζοντες ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν ὧν μὴ τεύξονται ἄδοξοι ὄντες, καὶ οὗτοι ἢ ὁρῶντες, ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶντας καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους ἃ ἂν ψηφίσωνται, ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι. διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ οὐ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνουσιν ἔργα καὶ πράγματα ἢ αὐτῶν ἢ προγόνων ἢ ἄλλων τινῶν πρὸς οὓς ὑπάρχει τις ἀγχιστεία. καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί· εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ἢ ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασιν, ἢ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους καὶ ποιοῦσι καὶ οὐ ποιοῦσιν. καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι καὶ ἐν

b 25 *ταῦτα*   35 *ἂν* post *ἢ* om   37 *ποτὲ οὐ* om   *1385* 1 *αἰσχύνωσιν*   4 *αἰσχυνοῦνται*

φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν αἰσχυντηλοὶ μᾶλλον εἰσίν. ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε ἔφη· ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων;

περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης ταῦτα· περὶ δὲ ἀναισχυντίας δῆλον ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν. τίσι δὲ χάριν
ἔχουσι καὶ ἐπὶ τίσιν ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις τὴν 7
χάριν δῆλον ἔσται. ἔστω δὴ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ἔχειν, ὑπουργία δεομένῳ μὴ ἀντί τινος, μηδ' ἵνα τι αὐτῷ ὑπουργοῦντι ἀλλ' ἵνα τι ἐκείνῳ· μεγάλη δ' ἂν ᾖ σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μάλιστα. δεήσεις δ' εἰσὶν αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γιγνομένου· τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι, οἷον ἔρως. καὶ αἱ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ λυπούμενος. διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσιν, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως καὶ τὸν καιρὸν κεχαρισμένοι, οἷον ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς. ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν εἰς ταὐτὰ ἔχειν τὴν ὑπουργίαν, εἰ δὲ μή, εἰς ἴσα ἢ μείζω, ὥστ' ἐπεὶ φανερὸν καὶ οἷς καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον, τοὺς μὲν δεικνύντας ἢ ὄντας ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ καὶ δεήσει, τοὺς δὲ ὑπηρετηκότας ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ τοιοῦτόν τι ἢ ὑπηρετοῦντας. φανερὸν δὲ καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ ὅτι αὑτῶν b
ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν ἢ ὑπηρέτησαν, τοῦτο δ' οὐκ ἦν χάρις, ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν ἢ συνηναγκάσθησαν, ἢ ὅτι ἀπέδωκαν ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴτ' εἰδότες εἴτε μή· ἀμφοτέρως γὰρ τὸ ἀντί τινος, ὥστ' οὐδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις. καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον· ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν ἢ ὅτι τοδὶ ἢ τοσόνδε ἢ τοιόνδε ἢ ποτὲ ἢ ποῦ. σημεῖον δὲ εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησαν, καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς ἢ

---

9 αἰσχυντηροὶ 13 ἐγκαλύπτεσθαι 15 εὑρήσομεν 18 δεομένων 22 εἰσὶ διορέξεις 28 κεχαρισμένον 30 ταῦτα 33 τοιαύτῃ] τῇ αὐτῇ 34 ἐν] ἐν τῇ b 4 εἴτ' εἰδὼς εἴτε μὴ εἰδὼς

ταὐτὰ ἢ ἴσα ἢ μείζω· δῆλον γὰρ ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα. ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι φαύλων.

καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν εἴρηται· ποῖα δ' ἐλεεινὰ καὶ τίνας ἐλεοῦσι, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες,
8 λέγωμεν. ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ ἢ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν ἢ τῶν αὐτοῦ τινά, καὶ τοῦτο ὅταν πλησίον φαίνηται· δῆλον γὰρ ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν ὑπάρχειν τοιοῦτον οἷον οἴεσθαι παθεῖν ἄν τι κακὸν ἢ αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ τινά, καὶ τοιοῦτο κακὸν οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ ἢ ὅμοιον ἢ παραπλήσιον. διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴονται· πεπόνθασι γάρ, οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν τἀγαθά, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν μηδὲν κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἷοι νομίζειν παθεῖν ἂν οἵ τε πεπονθότες ἤδη καὶ διαπεφευγότες, καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν καὶ δι' ἐμπειρίαν, καὶ οἱ ἀσθενεῖς, καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι γάρ. καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς ἢ τέκνα ἢ γυναῖκες· αὐτοῦ τε γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα παθεῖν τὰ εἰρημένα. καὶ οἱ μήτε ἐν ἀνδρίας πάθει ὄντες, οἷον ἐν ὀργῇ ἢ θάρρει, ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα, μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει, καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι, ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων. μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει. κἂν οἴωνταί τινας εἶναι τῶν
1386 ἐπιεικῶν· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. καὶ ὅλως δὴ ὅταν ἔχῃ οὕτως ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ.

ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται, ἃ δ' ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον· ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, πάντα ἐλεεινά, καὶ ὅσα ἀναιρετικά, καὶ

---

15 τούτων 30 οἱ om 1386 4 γενέσθαι αὐτῷ 6 φαρτικά

ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἐχόντων. ἔστι δ' ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ θάνατοι καὶ αἰκίαι σωμάτων καὶ κακώσεις καὶ γῆρας καὶ νόσοι καὶ τροφῆς ἔνδεια, ὧν δ' ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία, καὶ τὸ διασπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων ἐλεεινόν, αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία. καὶ τὸ ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι. καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτον. καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν, οἷον Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως τεθνεῶτι κατεπέμφθη. καὶ τὸ ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθόν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν.

ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐστίν· ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἂν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους ὥσπερ περὶ αὑτοὺς μέλλοντας ἔχουσιν. διὸ καὶ ὁ Ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασίν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι· τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν, ἐκεῖνο δὲ δεινόν· τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. ἔτι ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῖς τοῦ δεινοῦ ὄντος. καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι κατὰ ἡλικίαν, κατὰ ἤθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι· ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν ὅτι, ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά ἐστι, τὰ δὲ μυριοστὸν ἔτος γενόμενα ἢ ἐσόμενα οὔτ' ἐλπίζοντες οὔτε μεμνημένοι ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν ἢ οὐχ ὁμοίως, ἀνάγκη τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι καὶ φωναῖς καὶ ἐσθῆσι καὶ ὅλως ἐν ὑποκρίσει ἐλεεινοτέρους εἶναι· ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον ἢ ὡς γεγονός. καὶ γεγονότα ἄρτι ἢ μέλλοντα b
διὰ ταχέων ἐλεεινότερα. διὰ τοῦτο καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰς πράξεις, οἷον ἐσθῆτάς τε τῶν πεπονθότων καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ λόγους καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτώντων. καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶναι ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας ἐλεεινόν· ἅπαντα

7 μεγέθους 12 ἀναπειρία 14 πεπονθὸς γενέσθαι τὸ 23 ἐλέους 32 αἰσθήσει 36 μέλλοντα ἢ ὡς γεγονότος

γὰρ ταῦτα διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον, καὶ ὡς ἀναξίου ὄντος καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις. καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ· δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς συνάχθεσθαι καὶ ἐλεεῖν, τοῖς δὲ εὖ νεμεσᾶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον, διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον ὡς σύνεγγυς ὢν καὶ ταὐτὸν τῷ νεμεσᾶν, ἔστι δ' ἕτερον· λύπη μὲν γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. τὸ δὲ μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν νέμεσις τὸ δὲ φθόνος, ἀλλὰ φόβος, ἐὰν διὰ τοῦτο ἡ λύπη ὑπάρχῃ καὶ ἡ ταραχή, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. φανερὸν δ' ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις· ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίως κακοπραγοῦσιν ἡσθήσεται ἢ ἄλυπος ἔσται ἐπὶ τοῖς ἐναντίως κακοπραγοῦσιν, οἷον τοὺς πατραλοίας καὶ μιαιφόνους, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυπηθείη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι ἂν ἅπερ τῷ ὁμοίῳ καὶ αὐτῷ. καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα, τὰ δ' ἐναντία τοῦ ἐναντίου· ὁ γὰρ αὐτός
1387 ἐστιν ἐπιχαιρέκακος καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γάρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ στερήσει καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. διὸ κωλυτικὰ μὲν ἐλέου πάντα ταῦτα ἐστί, διαφέρει δὲ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα.

---

b 14 εὖ pr om 20 ἴσου] ἀξίου corr *1387* 5 vocis ὥστε syllabam τε corr loco plurium capace

πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν, τίσι τε νεμεσῶσι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί, εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων. φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς νεμεσᾶν· οὐ γὰρ εἰ δίκαιος ἢ ἀνδρεῖος, ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ· οὐδὲ γὰρ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσίν, ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά, οἷον εὐγένειαν καὶ κάλλος καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει, ἀνάγκη τοῖς ταὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθόν, ἐὰν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσᾶν· μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι καὶ διὰ γένος· ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες καὶ δυνάμενοι καὶ πολύφιλοι καὶ εὔτεκνοι καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. καὶ ἐὰν διὰ ταῦτ' ἄλλο τι ἀγαθὸν γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως· καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. αἴτιον δ' ὅτι οἱ μὲν δοκοῦσι τὰ αὑτῶν ἔχειν οἱ δ' οὔ· τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν ἀληθὲς δοκεῖ, ὥστε οἱ ἕτεροι οὐ τὰ αὑτῶν ἔχειν. καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλά τις ἔστιν ἀναλογία καὶ τὸ ἁρμόττον, οἷον ὅπλα ὢν κάλλος οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ, καὶ γάμοι ἁρμόττοντες οὐ τοῖς νεωστὶ πλουσίοις ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν· ἂν οὖν ἀγαθὸς ὢν μὴ τοῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητόν. καὶ τὸν ἥττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν, μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ, ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο·
Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσασχ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο.

εἰ δὲ μή, κἂν ὁπωσοῦν ὁ ἥττων τῷ κρείττονι, οἷον εἰ ὁ b
μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βέλτιον γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς.

---

11 *δίκαιος καὶ ἀνδρεῖος* 12 *εἰ* pr om 18 *καὶ*] *ἢ* 20 *γένους*
35 *νεμέσασκε* b 1 *ὁ κρείττων τῷ ἥττονι* pr

οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι καὶ διὰ τί, ἐκ τούτων δῆλον· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐστίν. αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους οὐ δίκαιον. δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσιν· κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσιν. καὶ ἐὰν φιλότιμοι καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πραγμάτων, καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι ὄντες τυγχάνουσιν. καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὐτοὺς ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τούτοις καὶ τούτων. διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις καὶ φαῦλοι καὶ ἀφιλότιμοι οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γάρ ἐστιν οὗ ἑαυτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι.

φανερὸν δ' ἐκ τούτων ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι καὶ κακοπραγοῦσιν ἢ μὴ τυγχάνουσι χαίρειν ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενά ἐστι δῆλα, ὥστ' ἐὰν τούς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δείξῃ ἀναξίους ὄντας τυγχάνειν ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

10 *δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι καὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους· φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι ἢ φαίνονται. ὁμοίους δὲ λέγω κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, καθ' ἡλικίαν, καθ' ἕξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν. διὸ οἱ μεγάλα πράττοντες καὶ οἱ εὐτυχοῦντες φθονεροί εἰσιν· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὐτῶν φέρειν. καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ ἢ εὐδαιμονίᾳ. καὶ οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων. καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ. καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι φθονεροὶ περὶ τοῦτο. καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ μεγάλα δοκεῖ αὐτοῖς εἶναι. ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσιν, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴ-*

---

3 οἷς] *τοῖς*   26 *ἡλικίας καθ' ἕξεις*   34 *καὶ μικρόψυχοι*

ρηται· ἐφ' οἷς γὰρ φιλοδοξοῦσι καὶ φιλοτιμοῦνται ἔρ- 1388
γοις ἢ κτήμασι καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστί, καὶ μάλιστα ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται ἢ οἴονται δεῖν αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν ἢ μικρῷ ἐλλείπουσιν. φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ ἐγγὺς καὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ δόξῃ φθονοῦσιν. ὅθεν εἴρηται

τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.

καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους, πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους ἢ τεθνεῶτας οὐδείς, οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις. οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι, οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν, ὡσαύτως καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς καὶ ἀντεραστὰς καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη μάλιστα τούτοις φθονεῖν, διόπερ εἴρηται

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.

καὶ ὧν ἢ κεκτημένων ἢ κατορθούντων ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι· δῆλον γὰρ ὅτι παρ' αὐτοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ, ὥστε τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόνον. καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα ἢ κεκτημένοις ὅσα αὐτοῖς προσῆκεν ἢ κέκτηντο ποτέ· διὸ πρεσβύτεροί τε νεωτέροις, καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς ταὐτὸ τοῖς ὀλίγα φθονοῦσιν. καὶ τοῖς ταχὺ οἱ μήπω τυχόντες ἢ μὴ τυχόντες φθονοῦσιν. δῆλον δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ οὐκ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται, ὥστε ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεεῖσθαι ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι ὦσιν οἷοι οἱ εἰρημένοι, δῆλον ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι καὶ τὰ ποῖα καὶ ἐπὶ τίσιν, 11
ἐνθένδ' ἐστὶ δῆλον. εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ

1388 8 γὰρ καὶ] καὶ γὰρ 12 ἢ] καὶ 22 τε] γε 26 ἐναντίως 28 οἷοι om

λαβεῖν περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλῳ ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὑτῷ ἐστίν· διὸ καὶ ἐπιεικής ἐστιν ὁ ζῆλος καὶ ἐπιεικῶν, τὸ δὲ φθονεῖν φαῦλον καὶ φαύλων· ὁ μὲν γὰρ αὑτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν, ὁ δὲ τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον· ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας αὑτοὺς ἀγαθῶν ὧν μὴ ἔχουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα. διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι. καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ ἃ τῶν ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν· ἔστι γὰρ ταῦτα πλοῦτος καὶ πολυφιλία καὶ ἀρχαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα· ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσιν. καὶ ὧν πρόγονοι ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκεῖοι ἢ τὸ ἔθνος ἢ ἡ πόλις ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὑτοῖς εἶναι, καὶ ἄξιοι τούτων. εἰ δ' ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθά, ἀνάγκη τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά· τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας καὶ τοὺς ἀγαθούς. καὶ ὅσων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν, οἷον πλοῦτος καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας. φανερὸν δὲ καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι ζηλωτοί. ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἷον ἀνδρία σοφία ἀρχή· οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν, στρατηγοί, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι. καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί. ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσιν. καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται ἢ ὑπὸ ποιητῶν ἢ λογογράφων. καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι, καὶ τῷ ζηλοῦν τὸ καταφρονεῖν. ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας ὥστε ζηλῶσαί τινας ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικοὺς εἶναι τούτων τε καὶ ἐπὶ τούτοις ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη.

b 23 τὸ ζηλοῦν τὸ

δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται· τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἡλικίας 12
καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. λέγω δὲ πάθη μὲν ὀργὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον, ἕξεις δὲ ἀρετὰς καὶ κακίας, εἴρηται δὲ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. ἡλικίαι δ' εἰσὶ νεότης καὶ ἀκμὴ καὶ γῆρας. 1389
τύχην δὲ λέγω εὐγένειαν καὶ πλοῦτον καὶ δυνάμεις καὶ τἀναντία τούτοις καὶ ὅλως εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν.

οἱ μὲν οὖν νέοι τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί, καὶ οἷοι ποιεῖν ἃ ἂν ἐπιθυμήσωσιν. καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι τῇ περὶ τὰ ἀφροδίσια καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι ταχέως δὲ παύονται· ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι. καὶ θυμικοὶ καὶ ὀξύθυμοι καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὀργῇ. καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ· διὰ γὰρ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι· ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης, ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις. καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον ἢ φιλοχρήματοι· φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι, ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ' εὐήθεις διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. καὶ εὔπιστοι διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ πολλὰ ἀποτετυχηκέναι. καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντός ἐστιν ἡ δὲ μνήμη τοῦ παροιχομένου, τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον πολὺ τὸ δὲ παρεληλυθὸς βραχύ· τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἷόν τε, ἐλπίζειν δὲ πάντα. καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. καὶ ἀνδρειότεροι· θυμώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες, ὧν τὸ μὲν μὴ φοβεῖσθαι τὸ δὲ

1389 5 τῇ] ταῖς 25 οἷόν τε] οἴονται

θαρρεῖν ποιεῖ· οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται, τό τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι θαρραλέον ἐστίν. καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου πω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσιν, καὶ τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων μεγαλοψυχία· τοῦτο δ' εὐέλπιδος. καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων· τῷ γὰρ ἔθει ζῶσι μᾶλλον ἢ τῷ λογισμῷ, ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμὸς τοῦ συμφέροντος ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ. καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλοίκειοι καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδέν, ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι παρὰ τὸ Χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσιν· φιλοῦσι γὰρ ἄγαν καὶ μισοῦσιν ἄγαν καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως. καὶ εἰδέναι ἅπαντα οἴονται καὶ διισχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ πάντα ἄγαν. καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, οὐ κακουργίαν. καὶ ἐλεητικοὶ διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν, ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. καὶ φιλογέλωτες, διὸ καὶ φιλευτράπελοι· ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστίν.

13 τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος, οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη· διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι καὶ ἐξημαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδέν, ἧττόν τε ἄγαν ἅπαντα ἢ δεῖ. καὶ οἴονται, ἴσασι δ' οὐδέν, καὶ ἀμφιδοξοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως καὶ τάχα, καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως δ' οὐδέν. καὶ κακοήθεις εἰσίν· ἔστι γὰρ κακοήθεια τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν πάντα. ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν, ἄπιστοι δὲ δι' ἐμπειρίαν. καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα οὔτε μισοῦσι διὰ ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες καὶ μισοῦσιν ὡς

32 πω] οὔπω 36 ἔτι 37 φιλοίκειοι] φίλοι b 4 χειλώνειον

φιλήσοντες. καὶ μικρόψυχοι διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσιν. καὶ ἀνελεύθεροι· ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. καὶ δειλοὶ καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις· κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν, οἱ δὲ θερμοί, ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς ἐστιν. καὶ φιλόζωοι, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμεῖν. καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ· μικροψυχία γάρ τις καὶ αὕτη. καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλόν, μᾶλλον ἢ δεῖ διὰ τὸ φίλαυτοι εἶναι· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον αὑτῷ ἀγαθόν ἐστι, τὸ δὲ καλὸν ἁπλῶς. καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον ἢ αἰσχυντηλοί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν. καὶ δυσέλπιδες διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλείω τῶν γιγνομένων φαῦλά ἐστιν· ἀποβαίνει γὰρ τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον· καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν. καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ βίου τὸ μὲν λοιπὸν ὀλίγον τὸ δὲ παρεληλυθὸς πολύ, ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος ἡ δὲ μνήμη τῶν παροιχομένων. ὅ περ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται. καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μὲν ἀσθενεῖς δέ εἰσιν, καὶ ἐπιθυμίαι αἱ μὲν ἐκλελοίπασιν αἱ δὲ ἀσθενεῖς εἰσίν, ὥστε οὔτ' ἐπιθυμητικοὶ οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος. διὸ σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι· αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασι καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμὸν ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς τοῦ συμφέροντος τὸ δ' ἦθος τῆς ἀρετῆς ἐστίν. καὶ τἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐχ ὕβριν. ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταὐτὸ τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν· πάντα γὰρ

1390 2 *αὐτῶν* 4 *τὸ δοκεῖν* 14 *οὔτε πρακτικοὶ οὔτ' ἐπιθυμητικοὶ* 20 *ταυτὰ*

οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν, τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικόν, ὅθεν ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλωτι.

τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα, ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις τοιοῦτοι φανοῦνται καὶ αὐτοὶ καὶ
14 οἱ λόγοι. οἱ δὲ ἀκμάζοντες φανερὸν ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν, καὶ οὔτε σφόδρα θαρροῦντες, θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον, οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες, οὔτε πᾶσι πιστεύοντες οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον, καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον ἀλλὰ πρὸς ἄμφω, καὶ οὔτε πρὸς φειδὼ οὔτε πρὸς ἀσωτίαν ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρμόττον. ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. καὶ σώφρονες μετ' ἀνδρίας καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης. ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διῄρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι, οἱ δὲ πρεσβύτεροι σώφρονες καὶ δειλοί. ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διῄρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν, ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον. ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πεντεκαιτριάκοντα, ἡ δὲ ψυχὴ [περὶ τὰ] ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα.

περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων
15 ἠθῶν ἕκαστόν ἐστιν, εἰρήσθω τοσαῦτα· περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη ποί' ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· ἅπαντες γάρ, ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν, ἡ δ' εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστίν. καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων ἐστὶ τοῖς προγόνοις αὐτῶν, διότι πόρρω ταὐτὰ μᾶλλον ἢ ἐγγὺς

---

23 φιλόγελοι   32 καλῶς] ἄλλως   b 12 ψυχὴ ἑνὸς δεῖ   15 δι'] καὶ

γιγνόμενα ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα. ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν, γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι τῆς φύσεως· ὅ περ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς· φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις, καὶ ἐνίοτε ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί, κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη, οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ προτέρου, τὰ δὲ στάσιμα εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα, οἷον [οἱ] ἀπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους καὶ Σωκράτους.

τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν 16
ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου· ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τἀγαθὰ οὕτω διάκεινται· ὁ δὲ πλοῦτος οἷον τιμή τις 1391
τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων, διὸ φαίνεται ὤνια ἅπαντα εἶναι αὐτοῦ. καὶ τρυφεροὶ καὶ σαλάκωνες, τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας, σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τῷ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους ἃ καὶ αὐτοί. ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσιν· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος ἐρομένην πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον ἢ σοφόν· πλούσιον εἰπεῖν· τοὺς σοφοὺς γὰρ ἔφη ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις διατρίβοντας. καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται ὧν ἕνεκεν ἄρχειν ἄξιον. καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθος πλούτου ἐστίν. διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἤθη τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικά, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικὰ τὰ δὲ ἀκρατευτικά, οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

---

31 οἱ om   *1391* 2 ἄλλων διαφαίνεται   16 φαυλότερον

ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα
17 φανερά ἐστιν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις
τῷ πλούτῳ τὰ δὲ βελτίω· φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ φιλανδρω-
δέστεροί εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων διὰ τὸ
ἐφίεσθαι ἔργων ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύ-
ναμιν. καὶ σπουδαστικώτεροι διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι,
ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. καὶ σεμνό-
τεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ γὰρ σεμνοτέρους τὸ ἀξίωμα,
διὸ μετριάζουσιν· ἔστι δὲ ἡ σεμνότης μαλακὴ καὶ εὐσχή-
μων βαρύτης. κἂν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταί εἰσιν ἀλλὰ
μεγαλάδικοι.

ἡ δ' εὐτυχία κατὰ μόριά τε τῶν εἰρημένων ἔχει τὰ
ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι
εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν καὶ κατὰ τὸ σῶμα
ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν. ὑπερηφανώ-
b τεροι μὲν οὖν καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν,
ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί
εἰσι καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ
γιγνόμενα ἀπὸ τῆς τύχης.

περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρη-
ται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φα-
νερά ἐστιν, οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος καὶ ἀδυνάτου·
18 ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί,
περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου,
ἔστι δ' ἐάν τε πρὸς ἕνα τις τῷ λόγῳ χρώμενος προτρέπῃ
ἢ ἀποτρέπῃ, οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν ἢ πείθοντες,
οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτὴς ὁ εἷς· ὃν δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν
ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς κριτής, ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα
ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις, ὁμοίως· τῷ γὰρ λόγῳ
ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ ἀναιρεῖν τἀναντία, πρὸς ἃ ὥσπερ
ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιεῖται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν
τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν τὸν θεωρὸν
ὁ λόγος συνέστηκεν. ὅλως δὲ μόνος ἐστὶν ἁπλῶς κριτὴς
ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν ὁ τὰ ζητούμενα κρίνων· τά τε
γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βου-

21 τὰς αὐτὰς ἔχει δυνάμεις 24 ἔξουσι 27 ἢ] ἢ βραδύτεροι
ἢ b 13 πρὸς ἀμφ.] εἰς ἀμφ.

λεύονται. περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον, ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη πῶς [τε] καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους ἠθικοὺς ποιητέον.

ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερον ἦν τὸ τέλος, περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπιδεικνύμενοι καὶ ἀμφισβητοῦντες, ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται, λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν· πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον τὸ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις, καὶ τοὺς μὲν ὡς ἔσται τοὺς δὲ ὡς γέγονε πειρᾶσθαι δεικνύναι. ἔτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὔξειν καὶ συμβουλεύοντες [ἢ ἀποτρέποντες] καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. 1392
τούτων δὲ διορισθέντων περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται, τὸ δὲ γεγονὸς τοῖς δικανικοῖς, περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις, τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον τοῖς συμβουλευτικοῖς.

πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου λέγωμεν. 19
ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν, οἷον εἰ δυνατὸν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι· ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία. καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατόν, καὶ τὸ ὅμοιον. καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατόν, καὶ τὸ ῥᾷον. καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον καὶ καλὸν γενέσθαι δυνατόν, καὶ ὅλως δυνατὸν γενέσθαι· χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν εἶναι. καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδ' ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων, οἷον τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι οὔτε γίγνεται. καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. καὶ εἰ τὸ

---

23 *τε* om 24 *καὶ* post *δόξαι* om *1392* 6 *γένος*

ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον, οἷον εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατόν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται, καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· καὶ ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη. καὶ ὧν ἢ ἔρως ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὰ ταῦτα καὶ ἔστι καὶ γίγνεται. καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν ἢ πείσαιμεν· ταῦτα δ' ἐστὶν ὧν κρείττους ἢ κύριοι ἢ φίλοι. καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατά, καὶ τὸ ὅλον, καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτὼν δύναται γενέσθαι, καὶ ὑποδήματα δυνατὸν γενέσθαι, καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλίς. καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος, καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος, οἷον εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατόν, καὶ τριήρη, καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον, οἷον εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ, καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. καὶ εἰ ἄνευ τέχνης καὶ παρασκευῆς δυνατὸν γίγνεσθαι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν, ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται

καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τέχνῃ πράσσειν, τὰ δὲ
ἡμῖν ἀνάγκῃ καὶ τύχῃ προσγίγνεται.

καὶ εἰ τοῖς χείροσι καὶ ἥττοσι καὶ ἀφρονεστέροις δυνατόν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον, ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν. περὶ δὲ ἀδυνάτου δῆλον ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει.

εἰ δὲ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. πρῶτον μὲν γάρ, εἰ τὸ ἧττον γίγνεσθαι πεφυκὸς γέγονεν, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονεν, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν, οἷον εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχεν· πάντες γάρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. ἔτι εἰ [ἐβούλετο καὶ] μηδὲν τῶν ἔξω

---

23 *κἀκεῖνο* 33 *προσχίσματα* b 2 *καὶ εἰ τὸ εἶδος* om 5 *καὶ* ante *διπλάσιον* om 8 *τύχῃ πράσσει* 19 *καὶ εἰ ἐβούλετο*

ἐκώλυεν [καὶ εἰ δυνατὸν] καὶ ὠργίζετο, καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολύ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, ποιοῦσιν, οἱ μὲν φαῦλοι δι' ἀκρασίαν, οἱ δ' ἐπιεικεῖς ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσιν. καὶ εἰ ἔμελλε [γίγνεσθαι καὶ] ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. καὶ εἰ γέγονεν ὅσα ἢ πεφύκει πρὸ ἐκείνου ἢ ἕνεκα ἐκείνου, οἷον εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησεν, καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξεν. καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πεφύκει γίγνεσθαι ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται γέγονεν, καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονεν, οἷον εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψεν, καὶ εἰ ἔπραξεν, ἐπείρασεν. ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις.

καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ ἐν βουλήσει ὂν ἔσται, καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ [καὶ λογισμῷ] μετὰ δυνάμεως ὄντα, ταῦτα καὶ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει ἔσται· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. καὶ εἰ προγέγονεν ὅσα πρότερον πεφύκει γίγνεσθαι, οἷον εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὗσαι. καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γέγονεν, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι, οἷον εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία.

περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων καὶ μείζονός τε καὶ ἐλάττονος καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἐστὶ φανερόν· εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος, ὥστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν, οἷον τὸ συμφέρον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον, φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσιν. τὸ δὲ παρὰ ταῦτα ἔτι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς κενολογεῖν ἐστίν· κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων.

περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν καὶ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ περὶ

1393 5 μέλλοντα ante ἢ om 13 ἐπὶ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τῶν προκειμένων

μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων εἰρήσθω ταῦτα· λοιπὸν δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπεί περ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίστεις δύο τῷ γένει, παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα· ἡ γὰρ γνώμη μέρος ἐνθυμήματός ἐστιν. πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὅμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα, ἡ δ' ἐπαγωγὴ ἀρχή.

παραδειγμάτων δ' εἴδη δύο· ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα, ἓν δὲ τὸ αὐτὸν ποιεῖν. τούτου δ' ἓν μὲν παραβολὴ ἓν δὲ λόγοι, οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί. ἔστι δὲ τὸ μὲν πράγματα λέγειν τοιόνδε τι, ὥσπερ εἴ τις λέγοι ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι καὶ μὴ ἐᾶν Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος οὐ πρότερον διέβη πρὶν Αἴγυπτον ἔλαβεν, λαβὼν δὲ διέβη, καὶ πάλιν Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε πρὶν ἔλαβεν, λαβὼν δὲ διέβη, ὥστε καὶ οὗτος ἐὰν λάβῃ, διαβήσεται, διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. παραβολὴ δὲ τὰ Σωκρατικά, οἷον εἴ τις λέγοι ὅτι οὐ δεῖ κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη μὴ οἳ δύνανται ἀγωνίζεσθαι ἀλλ' οἳ ἂν λάχωσιν, ἢ τῶν πλωτήρων ὅν τινα δεῖ κυβερνᾶν κληρώσειεν, ὡς οὐ δέον τὸν ἐπιστάμενον ἀλλὰ τὸν λαχόντα. λόγος δέ, οἷος ὁ Στησιχόρου περὶ Φαλάριδος καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ. Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἆλλα διαλεχθεὶς εἶπεν αὐτοῖς λόγον ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος, ἐλθόντος δ' ἐλάφου καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον ἠρώτα τινὰ ἄνθρωπον εἰ δύναιτ' ἂν μετ' αὐτοῦ τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν ἔχων ἀκόντια· συνομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι αὐτὸς ἐδούλευσε τῷ ἀνθρώπῳ. οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ὁρᾶτε μὴ βουλόμενοι τοὺς πολεμίους τιμωρήσασθαι ταὐτὸ

---

21 ταῦτα. περὶ τῶν κοινῶν πίστεων. λοιπὸν   31 πράγματα] παραδείγματα   b 6 μὴ οἳ] οἳ μὴ   7 ὅτινα   8 τὸν λαχόντα ἀλλὰ τὸν ἐπιστάμενον   16 αὐτοῦ] αὐτὸν

πάθητε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν ἔχετε ἤδη, ἑλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα· ἐὰν δὲ φυλακὴν δῶτε καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύσετε ἤδη Φαλάριδι. Αἴσωπος δὲ ἐν Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου ἔφη ἀλώπεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν ἀπωσθῆναι εἰς φάραγγα, οὐ δυναμένην δ' ἐκβῆναι πολὺν χρόνον κακοπαθεῖν καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς, ἐχῖνον δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτήν, κατοικτείραντα ἐρωτᾶν εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστάς, τὴν δὲ οὐκ ἐᾶν· ἐρομένου δὲ διὰ τί, ὅτι οὗτοι μὲν φάναι ἤδη μου πλήρεις εἰσὶ καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα, ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃς, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα. ἀτὰρ καὶ ὑμᾶς, ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάψει, πλούσιος γάρ ἐστιν, ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτεροι 1394 *ἥξουσι πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες. εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοί, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα χαλεπόν, λόγους δὲ ῥᾷον· ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ καὶ παραβολάς, ἄν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅ περ ῥᾴδιόν ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας. ῥᾷον μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων, χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι τὰ διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσιν.*

δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα ὡς ἀποδείξεσιν· ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων, ἔχοντα δὲ ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγῳ χρώμενον τοῖς ἐνθυμήμασιν· προτιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν ἐπαγωγῇ, τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ πλὴν ἐν ὀλίγοις, ἐπιλεγόμενα δὲ μαρτυρίοις, ὁ δὲ μάρτυς πανταχοῦ πιθανός. διὸ καὶ προτιθέντι μὲν ἀνάγκη πολλὰ λέγειν, ἐπιλέγοντι δὲ καὶ ἓν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ χρηστὸς καὶ εἷς χρήσιμος.

πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται· περὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέν- 21 *τος τί ἐστι γνώμη, μάλιστ' ἂν γένοιτο φανερὸν περὶ ποίων τε καὶ πότε καὶ τίσιν ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνω-*

---

21 *τὸ μὲν*   24 *δημηγορῶν κρινομένῳ δημαγωγῷ*   31 *ἀφέληται*   *1394* 10 *μὴ*] *οὐκ*   12 *ἐπὶ λόγῳ*

μολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις. ἔστι δ' ἡ γνώμη ἀπόφανσις, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον, οἷον ποῖός τις Ἰφικράτης, ἀλλὰ καθόλου· καὶ οὐ περὶ πάντων, οἷον ὅτι τὸ εὐθὺ τῷ καμπύλῳ ἐναντίον, ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσί, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράττειν, ὥστ' ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τοιούτων συλλογισμός ἐστι, σχεδὸν τὰ συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων καὶ αἱ ἀρχαὶ ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ γνῶμαί εἰσιν, οἷον

χρὴ δ' οὔ ποθ', ὅς τις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ,
παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας καὶ τοῦ διὰ τί ἐνθύμημά ἐστι τὸ ἅπαν, οἷον

χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν ἀργίας,
φθόνον παρ' ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ.

καὶ τὸ

οὐκ ἔστιν ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.

καὶ τὸ

οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅς τις ἔστ' ἐλεύθερος

γνώμη, πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα,

ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν ἢ τύχης.

εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἴδη εἶναι γνώμης· ἢ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται ἢ ἄνευ ἐπιλόγου. ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν ἢ ἀμφισβητούμενον· ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου. τούτων δ' ἀνάγκη τὰς μὲν διὰ τὸ προεγνῶσθαι μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου, οἷον

ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ,

φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω, τὰς δ' ἅμα λεγομένας δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν, οἷον

οὐδεὶς ἐραστὴς ὅς τις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου αἱ μὲν ἐνθυμήματος μέρος εἰσίν, ὥσπερ

χρὴ δ' οὔ ποθ' ὅς τις ἀρτίφρων,

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μέν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος· αἵ περ καὶ μάλιστ' εὐδοκιμοῦσιν. εἰσὶ δ' αὗται ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον, οἷον ἐν τῷ

---

23 περὶ] οὔτε περὶ   b 13 ἄριστον] μὲν ἄριστον   16 ἐρασθεὶς ὅστις οὐχὶ καὶ φιλεῖ

ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλασσε θνητὸς ὤν·

τὸ μὲν γὰρ φάναι μὴ δεῖν φυλάττειν γνώμη, τὸ δὲ προσκείμενον θνητὸν ὄντα τὸ διὰ τί. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ θνητὰ χρὴ τὸν θνητόν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνητὸν φρονεῖν.

φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων ἢ παραδόξων μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι, οἷον εἴ τις εἴποι, ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ οὔτ' ἀργὸν εἶναι, οὔ φημι χρῆναι παιδεύεσθαι, ἢ τοῦτο προειπόντα ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν, περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων ἀδήλων δὲ προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. ἁρμόττει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τὰ Λακωνικὰ ἀποφθέγματα καὶ τὰ αἰνιγματώδη, οἷον εἴ τις λέγει ὅ περ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικίᾳ μὲν πρεσβυτέρων, περὶ δὲ τούτων ὧν ἔμπειρός τις ἐστίν, ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν ἀπρεπὲς ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν, περὶ δ' ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. σημεῖον δ' ἱκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσὶ καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται. καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν μάλιστα ἁρμόττει ἐν σχετλιασμῷ καὶ δεινώσει, καὶ ἐν τούτοις ἢ ἀρχόμενον ἢ ἀποδείξαντα. χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἐὰν ὦσι χρήσιμοι· διὰ τὸ γὰρ εἶναι κοιναί, ὡς ὁμολογούντων πάντων, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν, οἷον παρακαλοῦντι ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης,

καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας

ξυνὸς Ἐνυάλιος,

καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν, οἷον παροιμία,

---

29 προσθέντα 32 ἐπειπεῖν] ἔτι εἰπεῖν *1395* 12 κοινὰ 17 κτείνων

Ἀττικὸς πάροικος. δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα, λέγω δὲ δεδημοσιευμένα οἷον τὸ γνῶθι σαυτὸν καὶ μηδὲν ἄγαν, ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλῃ βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένη ᾖ. ἔστι δὲ παθητικὴ μὲν οἷον εἴ τις ὀργιζόμενος φαίη ψεῦδος εἶναι ὡς δεῖ γιγνώσκειν αὑτόν· οὗτος γοῦν εἰ ἐγίγνωσκεν ἑαυτόν, οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσεν. τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντας ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντας. δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν συνδηλοῦν, εἰ δὲ μή, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν, οἷον οὕτως εἰπόντα, ὅτι δεῖ δὲ φιλεῖν οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ἐπιβούλου γὰρ θάτερον, ἢ ὧδε, οὐκ ἀρέσκει δέ μοι τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τὸν ἀληθινὸν φίλον ὡς φιλήσοντα ἀεὶ φιλεῖν. καὶ οὐδὲ τὸ μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τούς γε κακοὺς ἄγαν μισεῖν.

b ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην μίαν μὲν διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ ἐάν τις καθόλου λέγων ἐπιτύχῃ τῶν δοξῶν ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν. ὃ δὲ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε, ἅμα δὲ καὶ πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν. ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, ἀπόφανσις καθόλου ἐστίν, χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου ὃ κατὰ μέρος προϋπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν· οἷον εἴ τις γείτοσι τύχοι κεχρημένος ἢ τέκνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον ἢ ὅτι οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιίας, ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι πῶς τυγχάνουσι ποῖα προϋπολαμβάνοντες, εἶθ' οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν. ταύτην τε δὴ ἔχει μίαν χρῆσιν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἠθικοὺς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους. ἦθος δ' ἔχουσιν οἱ λόγοι ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις. αἱ δὲ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρέσεων, ὥστ' ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα.

περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι καὶ πόσα εἴδη ταύτης καὶ πῶς χρηστέον αὐτῇ καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρή-

---

19 παρὰ τὰ] πάντα   22 ᾖ om   27 φιλήσαντας   33 γε] τε
b 7 ὃ] ἃ   8 τις] τι   9 γειτονείας   12 δὲ δὴ   ἔχειν

σθω ταῦτα· περὶ δ' ἐνθυμημάτων καθόλου τε εἴπωμεν,
τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τόπους· ἄλλο 22
γὰρ εἶδος ἑκάτερον τούτων ἐστίν. ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός ἐστιν, εἴρηται πρότερον, καὶ πῶς συλλογισμός, καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν· οὔτε γὰρ πόρρωθεν οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντας συνάγειν· τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ τὸ μῆκος, τὸ δὲ ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν· οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ καθόλου λέγουσιν, οἱ δ' ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς· ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων τῶν δοκούντων ἀλλ' ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον, οἷον ἢ
τοῖς κρίνουσιν ἢ οὓς ἀποδέχονται, καὶ τοῦτο δὴ ὅτι οὕτω 1396
φαίνεται, δῆλον εἶναι ἅπασιν ἢ τοῖς πλείστοις, καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ εἴθ' ὁποιῳοῦν, ἀναγκαῖον καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν ὑπάρχοντα, ἢ πάντα ἢ ἔνια· μηδὲν γὰρ ἔχων ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. λέγω δ' οἷον πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίοις εἰ πολεμητέον ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔχοντες τίς ἡ δύναμις αὐτῶν, πότερον ναυτικὴ ἢ πεζικὴ ἢ ἄμφω, καὶ αὕτη πόση, καὶ πρόσοδοι τίνες ἢ φίλοι καὶ ἐχθροί, ἔτι δὲ τίνας πολέμους πεπολεμήκασι καὶ πῶς, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα· ἢ ἐπαινεῖν, εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἢ τὰ ὑπὲρ τῶν Ἡρακλειδῶν λεχθέντα ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων· ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων ἢ δοκούντων ὑπάρχειν καλῶν ἐπαινοῦσι πάντες. ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων, σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν, οἷον ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον ἀριστεύσαντας καὶ συμμαχεσαμένους ἠνδραποδίσαντο, Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιάτας, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἁμάρ-

33 κρινοῦσιν *1396* 8 ξυμβουλεύειν 9 ἢ μὴ πολεμητέον om 11 ἔτι δὲ] εἴτε 14 ἡρακλειωδῶν

τημα ὑπάρχει αὐτοῖς. ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες καὶ οἱ ἀπολογούμενοι ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοπούμενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. οὐδὲν δὲ διαφέρει περὶ Ἀθηναίων ἢ Λακεδαιμονίων ἢ ἀνθρώπου ἢ θεοῦ ταὐτὸ τοῦτο δρᾶν· καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν ληπτέον, ἵν' ἐκ τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες εἴ τι καλὸν ἢ αἰσχρὸν ὑπάρχει, κατηγοροῦντες δ' ἢ ἀπολογούμενοι εἴ τι δίκαιον ἢ ἄδικον, συμβουλεύοντες δ' εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν, οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθόν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῷ ἀγαθῷ, ὥστ' ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἐάν τε ἀκριβέστερον ἐάν τε μαλακώτερον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ ἁπάντων λαμβάνουσιν ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου δῆλον ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι, φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων, περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ περιγράφοντα ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος· ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχῃ τῶν ὑπαρχόντων, τοσούτῳ ῥᾷον δεικνύναι, ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτῳ οἰκειότερα καὶ ἧττον κοινά. λέγω δὲ κοινὰ μὲν τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα ὅτι ἄνθρωπος καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο· ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει πολλοῖς, ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος τὸν Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ ἢ Διομήδην· ἴδια δὲ ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἕκτορα τὸν ἄριστον τῶν Τρώων καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκώλυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν ἄτρωτος ὤν, καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσεν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

---

24 ἢ Λακ.] καὶ Λακ. ἀνθρώπους ἢ θεοὺς 26 καὶ κατηγοροῦντα om 30 εἰ συμφέρον εἰ 32 ἢ μὴ ἀγαθὸν om 34 πάντες] οἱ πάντες *b* 9 περιγράφοντας 16 διομήδη

εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός, τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. πρῶτον δ' εἴπωμεν περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστιν ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, τὰ δ' ἐλεγκτικά, καὶ διαφέρει ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος καὶ συλλογισμός. ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν, τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν [τὸ] τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι· ἐξειλεγμέναι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστόν εἰσιν, ὥστ' ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων καὶ ἕξεων ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι. ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν παρασημαινόμενοι τοὺς ἐλεγκτικοὺς καὶ τοὺς ἀποδεικτικοὺς καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπεί περ οὐδὲ συλλογισμῶν. δηλωθέντων δὲ τούτων περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

23 ἔστι δ' εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν ἐκ τῶν ἐναντίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει, ἀναιροῦντα μὲν εἰ μὴ ὑπάρχει, κατασκευάζοντα δὲ εἰ ὑπάρχει, οἷον ὅτι τὸ σωφρονεῖν ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν βλαβερόν. ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ· εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι.

εἴ περ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
ἀκουσίως δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν,
οὐδ' ἂν ἀναγκασθείς τις εὖ δράσῃ τινά,
προσῆκον εἶναι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν.
ἀλλ' εἴ περ ἔστιν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν

---

23 τὸν αὐτὸν 27 ante ἐξ litterae duae deletae 28 τὸ om 32 ἀγαθοῦ ἢ αἰσχροῦ ἢ κακοῦ ἢ δικαίου 34 εἰλημμένων *1397* 11 εἰ] ἃ 13 πεπραχόσιν 17 ψευδηγερον

πιθανά, νομίζειν χρή σε καὶ τοὐναντίον,
ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν, οἷον ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως, νῦν δ' οὐχ αἱρετὸν τὸ δικαίως ἀποθανεῖν. ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα· εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι, καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι, οἷον ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν, εἰ γὰρ μηδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογίσασθαι· εἰ γὰρ δικαίως ἔπαθέν τι, [δικαίως πέπονθεν,] ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ. διὸ δεῖ σκο-
b πεῖν χωρὶς εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι, εἶτα χρῆσθαι ὁποτέρως ἁρμόττει· ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτον καὶ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου

μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔ τις ἐστύγει βροτῶν;

φησὶ δ' ἀποκρινόμενος

ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν·

ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας πῶς, ὑπολαβών φησι

τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

καὶ ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ κελεύει κρίνεσθαι εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον ὂν τὸ ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. ἄλλος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, οἷον εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ γε οἱ ἄνθρωποι· τοῦτο γάρ ἐστιν, εἰ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι οὐδ' ᾧ ἧττον. τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα [τύπτει, ἐκ τοῦ εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει, καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι,] τύπτει (ἐκ τοῦ) ὅτι εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει·

---

19 συμβαίνει 27 οὐδ'] μηδ' 28 ποιήσαντι] πείσαντι ἢ ποιήσαντι b 3 ἀλκμέονι 4 οὔ τις] οὗτος δ'] δεῖ 16 τοῦ εἰ] τοῦ κατὰ τὸ post καὶ om 18 ἐκ τοῦ ante ὅτι om

τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον. ἢ δὴ οὕτως ἢ εἰ ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, ἢ ᾧ ἧττον εἰ ὑπάρχει, ὁπότερον δεῖ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει εἴθ' ὅτι οὔ. ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον μήτε ἧττον· ὅθεν εἴρηται

καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ·
Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχὶ [τὸν Ἑλλάδος] κλεινὸν ἀπολέσας γόνον;

καὶ ὅτι, εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος, καὶ εἰ μηδ' οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος, καὶ εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος. καὶ εἰ μηδ' ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι. καὶ εἰ μηδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι ὅτι θανατοῦνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί. καὶ ὅτι εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων. ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν, οἷον ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον, ὅτι εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυχεῖν ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν· ποιήσαντι δ' ἆρ' οὐ δώσετε; μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν ὑπισχνεῖσθε, παθόντες δ' ἀφαιρεῖσθε. καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους διεῖναι Φίλιππον εἰς τὴν Ἀττικήν, ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο 1398 *ἄν· ἄτοπον οὖν εἰ διότι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε μὴ διήσουσιν. ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος, οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ· ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν· οὐ φάσκοντος δέ, εἶτα εἶπεν σὺ μὲν ὢν Ἀριστοφῶν οὐκ ἂν προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης; δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μή, γελοῖον ἂν φανείη, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα τοῦτό τις ἂν εἴπειεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου· ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί. καθόλου δ' ἄτοπός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις ἃ αὐτὸς ποιεῖ ἢ ποιήσειεν ἄν, ἢ προτρέπῃ ποιεῖν ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ μηδὲ ποιήσειεν ἄν. ἄλλος ἐξ ὁρι-*

ὁπότερον δεῖ] *ὁ δεῖ* deletis post *ὁ* litteris octo vel novem 21 *μὴ* 23 *καὶ εἰ ἀχιλλέα* 31 *ὑπισχνεῖσθαι ἀφαιρεῖσθαι* 32 *διεῖναι*] *δεῖ εἶναι* *1398* 7 *οὐ προδοίης* 14 *προτρέποι*

σμοῦ, οἷον τί τὸ δαιμόνιον ἐστίν; ἆρα θεὸς ἢ θεοῦ ἔργον; καίτοι ὅς τις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. καὶ ὡς ὁ Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι. καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός· τὰ γοῦν ἔργα συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἢ τὰ σά. καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ ἑνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν. καὶ δι' ὃ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον· ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως καὶ εὖ παθόντας ὥσπερ καὶ κακῶς. πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς, οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ τοῦ ὀρθῶς. ἄλλος ἐκ διαιρέσεως, οἷον εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν· ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα ἢ τοῦδε ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ δύο ἀδύνατον, διὰ δὲ τὸ τρίτον οὐδ' αὐτοί φασιν. ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς, οἷον ἐκ τῆς Πεπαρηθίας, ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες
b *πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές· τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν ἀπέφηνεν ἡ μήτηρ, τοῦτο δὲ Θήβησιν Ἰσμηνίου καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων ἡ Δωδωνὶς ἀπέδειξεν Ἰσμηνίου τὸν υἱόν, καὶ διὰ τοῦτο Θετταλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμιζον. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου, εἰ τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων οὐ παραδιδόασι τοὺς οἰκείους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς· οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ' ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσιν· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον καίπερ βλάσφημον ὄντα τετιμήκασι, καὶ Χῖοι Ὅμηρον οὐκ ὄντα πολίτην, καὶ Μυτιληναῖοι Σαπφὼ καίπερ γυναῖκα οὖσαν, καὶ Λακεδαιμόνιοι Χείλωνα καὶ τῶν γερόντων ἐποίησαν ἥκιστα φιλόλογοι ὄντες, καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγόραν, καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθα-*

16 ἄρα b 3 δαδμονὶς 9 ἐφ' om 10 ἀλκίδαμος 13 πολιτικὸν

ψαν καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν ... ὅτι Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος νόμοις χρησάμενοι εὐδαιμόνησαν καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Λυκούργου, καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγένοντο καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις. ἄλλος ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ ἢ ὁμοίου ἢ ἐναντίου, μάλιστα μὲν εἰ πάντες καὶ ἀεί, εἰ δὲ μή, ἀλλ' οἵ γε πλεῖστοι, ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ ἀγαθοί, καὶ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν, οἷον τοῖς κυρίοις, ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν, οἷον θεοῖς ἢ πατρὶ ἢ διδασκάλοις, ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς, εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι τὰ δίκαια, Μιξιδημίδῃ δ' οὔ. ἢ ὥσπερ Σαπφώ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. ἢ ὥσπερ Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, ὡς ᾤετο· ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐθὲν τοιοῦτον, λέγων τὸν Σωκράτην. καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἠρώτα τὸν θεόν, πρότερον κεχρημένος Ὀλυμπίασιν, εἰ αὐτῷ ταὐτὰ δοκεῖ ἅ περ τῷ πατρί, ὡς αἰσχρὸν ὂν τἀναντία εἰπεῖν. καὶ περὶ τῆς Ἑλένης ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν ὅτι σπουδαία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινεν· καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν, καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησίν· Κόνων γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπών, ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν. ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ποία κίνησις ἡ ψυχή· ἥδε γὰρ ἢ ἥδε. παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου· εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκεν; τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν ὧν ἡ πόλις νομίζει; ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει ὥσθ' ἕπεσθαί τι τῷ αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ κακόν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι καὶ ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν, οἷον τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν, τὸ δὲ σοφὸν εἶναι ἀγαθόν· οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι, φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι, σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. ὁ

16 *νῦν ὅτι* 21 *ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι* om 23 *οἴονται* 24 *κυρίοις οἷς* 32 *σωκράτη* *1399* 2 *σωκράτης* 7 *ποία*] *ἢ οἷα* 11 *τῷ αὐτῷ*] *τῷ αὐτοῖς* 15 *εἶναι δεῖ*] *εἶναι εἰ*

τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη προσλαβοῦσα τὸ δυνατὸν καὶ τἆλλα, ὡς εἴρηται. ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν ἢ προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, καὶ τῷ πρότερον εἰρημένῳ τρόπῳ ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. διαφέρει δέ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τἀναντία. οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν· ἐὰν μὲν γάρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι. τουτὶ δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας· καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστίν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ ταὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς, ἀλλὰ φανερῶς μὲν τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα, ἰδίᾳ δὲ τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. ἄλλος ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν, οἷον ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παίδων ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται. καὶ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιείκειαν· φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα διαπεπραγμένους; ἄλλος ἐκ τοῦ τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτόν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταὐτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει μὴ εἶναι τοὺς θεούς ποτε. καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκάστου λαμβάνειν ὡς ταὐτὸ ἀεί· μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Ἰσοκράτους ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν. καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ δουλεύειν [ἐστίν], καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ποιεῖν τὸ προσταττόμενον. ληπτέον δ' ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον.

---

26 *τοὺς*] *τὰς* 33 *τρόπος* *b* 10 *σωκράτους* 12 *ἐστίν* om 13 *ἂν ὁπότερον*

ἄλλος ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ ἀεὶ αἱρεῖσθαι ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν, οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα, εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα ὅπως κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ φευξόμεθα ὅπως μὴ μαχώμεθα· ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο, ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν. ἄλλος τὸ οὗ ἕνεκ' ἂν εἴη ἢ γένοιτο, τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι ἢ γεγενῆσθαι, οἷον εἰ δοίη ἄν τις τινὶ ἵν' ἀφελόμενος λυπήσῃ, ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων
μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα
τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος,

οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες
ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διομήδης προείλετο Ὀδυσσέα οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκολουθῶν· ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύουσι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ ὧν ἕνεκα καὶ πράττουσι καὶ φεύγουσιν· ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ δεῖ πράττειν, (ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ, μὴ πράττειν,) οἷον εἰ δυνατὸν καὶ ῥᾴδιον καὶ ὠφέλιμον ἢ αὑτῷ ἢ φίλοις, ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον, ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος. καὶ προτρέπουσι δ' ἐκ τούτων καὶ ἀποτρέπουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόντων ἀπολογοῦνται, ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων κατηγοροῦσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη ἥ τε Παμφίλου καὶ ἡ Καλλίππου. ἄλλος ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι ἀπίστων δέ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν ἢ ἐγγὺς ἦν. καὶ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ ὄντα ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν· εἰ οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκός, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανὸν δοκεῖ οὕτως. οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς κατηγορῶν

---

18 ἀντὶ] ἐναντίον 19 εἴη ἢ γένοιτο] εἴη εἰ μὴ γένοιτο 33 ἃ om 34 ἐὰν δὲ . . πράττειν om 37 προτρέπονται *1400* 1 ἀποτρέπονται 4 κατηγοροῦσιν] κατηγοροῦσιν ἀπολογοῦνται

τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός, καίτοι οὐκ εἰκὸς οὐδὲ πιθανὸν ἐν ἅλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός, καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου· καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου. ἄλλος ἐλεγκτικός, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων καὶ χρόνων καὶ πράξεων καὶ λόγων, χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, οἷον καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα, χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ, καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην, χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, καὶ οὗτος μὲν οὐ δεδάνεικε πώποτ' οὐδέν, ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι ὑμῶν. ἄλλος τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ἢ δοκοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου· ἔστι γάρ τι δι' ὃ φαίνεται. οἷον ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὑτῆς υἱὸν διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ, λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου ἐλύθη ἡ διαβολή· καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τῷ Θεοδέκτου Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος οὐ δοκεῖ. ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου, ἄν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἔστι, κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου οὐθέν ἐστιν, οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα· οὐκ ἐνδέχεσθαι ἔφη· μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον. ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε σκοπεῖν· φανερὸν γὰρ ὅτι,
b *εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γιγνώσκων προαιρεῖται. ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίνεται δῆλον πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον, πρότερον δὲ ἄδηλον. ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν, οἷον Ξενο-*

12 διορθώσαντος 15 εἴ τι . . 16 λόγων post 17 ἀμφισβητοῦντος 19 με om 23 ἢ] μὴ 28 θεοδέκτῳ 30 τε] δὲ 37 ἢι ἐνδέχεται b 1 πέπρακεν 3 πῶς . . 4 ἄδηλον om

φάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ καὶ θρηνῶσιν ἢ μή, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν, εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. ἄλλος τόπος τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ οἱ μὲν κατηγοροῦσιν ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν, οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς· ἥμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων· ἡ δ' ἀπολογεῖται ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινεν· τοῦτο γὰρ ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος καὶ τὸ εἶδος ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη.

ἄλλος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, οἷον ὡς ὁ Σοφοκλῆς

σαφῶς Σιδηρὼ καὶ φοροῦσα τοὔνομα,

καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν, καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον θρασύβουλον ἐκάλει, καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον ἀεὶ θρασύμαχος εἶ, καὶ Πῶλον ἀεὶ σὺ πῶλος εἶ, καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι ἀλλὰ δράκοντος· χαλεποὶ γάρ. καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην

καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς,

καὶ ὡς Χαιρήμων

Πενθεὺς ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα, παρ' ἄλληλα δὲ φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι, ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' αὑτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι, καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν ὥσθ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται τὸν μὲν εἶναι συλλογισμόν, τὸν δὲ
μὴ εἶναι μὲν φαίνεσθαι δέ, ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα τὸ μὲν 24
εἶναι, τὸ δὲ μὴ εἶναι ἐνθύμημα φαίνεσθαι δέ, ἐπείπερ τὸ

---

19 ἡρόδικος ὁ θρασύμαχον 26 μᾶλλον] καλὸν 31 ἀρχόμενοι τῷ om

ἐνθύμημα συλλογισμός τις. τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομέ-
1401 *νων ἐνθυμημάτων εἷς μὲν ὁ παρὰ τὴν λέξιν, καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό. καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι τὸ συνεστραμμένον καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν φαίνεται ἐνθύμημα· ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος. καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν, ὅτι τοὺς μὲν ἔσωσε, τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε, τοὺς δ' Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν· ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη, συντεθέντων δὲ φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίγνεσθαι. ἓν δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, τὸ φάναι σπουδαῖον εἶναι μῦν, ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή· τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. ἢ εἴ τις κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνοι ἢ τὸν Πᾶνα, ὅτι Πίνδαρος ἔφησεν*

> *ὦ μάκαρ, ὅν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν*
> *καλέουσιν Ὀλύμπιοι.*

ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύν' ἀτιμότατόν ἐστιν, ὥστε τὸν κύνα δῆλον ὅτι τίμιον. καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς. καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι· τὸ γὰρ λόγου ἄξιον οὐχ ἁπλῶς λέγεται. ἄλλος τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα· ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸ δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν ταὐτὸ πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος, οἷον τὸ εἰδέναι ὅτι τριήρης ἐμ Πειραιεῖ ἐστίν· ἕκαστον γὰρ οἶδεν. καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον ὅτι τὸ ἔπος οἶδεν· τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστιν. καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι· ἄτοπον γὰρ εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ ἓν κακόν ἐστιν. οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν, ὧδε δὲ δεικτικόν· οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν δύο κακά. ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. πά-

---

1401 9 χρησμὸν   16 συμπαραλαμβανοίη τὸν   19 τὸν κύν' ἃ

λιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσεν· συντίθησι γάρ. ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν.

δίκαιόν ἐστιν, ἥ τις ἂν κτείνῃ πόσιν,
ἀποθνήσκειν ταύτην, καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν·

οὐκοῦν [καὶ] ταῦτα καὶ πέπρακται· συντεθέντα γὰρ ἴσως οὐκέτι δίκαιον. εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖ γὰρ τὸ ὑπὸ τίνος. ἄλλος δὲ τόπος τὸ δεινώσει κατασκευάζειν ἢ ἀνασκευάζειν. τοῦτο δ' ἐστὶν ὅταν, μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι ἢ ὡς οὐ πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων αὔξῃ, ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται, οὔκουν ἐστὶν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς ὅτι ἐποίησεν ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. ἄλλος τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο. οἷον εἴ τις λέγοι, ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον. ἢ εἴ τις λέγοι ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γὰρ δὴ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης, ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρός. ἄλλος διὰ τὸ συμβεβηκός, οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς. ἢ εἴ τις φαίη τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισεν, συνέβη δὲ τοῦτο διὰ τὸ [ἐπὶ τοῦ] μὴ κληθῆναι. ἄλλος τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον, οἷον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὁμιλίαν ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ' αὑτόν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν. καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός· τοιοῦτοι γάρ. ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται, καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν ὅπου ἂν θέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ταῦτα ὑπάρχει, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν. διαφέρει

---

37 εἴ τις b 6 ὡς οὐ] ὡς οὔτε 7 ὄρσηι 22 γὰρ] δὲ
24 οὗτοι μεγαλόψυχοι δόξειαν 25 τοιοῦτοι γάρ] τοιούτοις ἄρα
27 ἐὰν

δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. ἄλλος παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον, οἷον τῷ ἅμα ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις, οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. ἄλλος παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς, οἷον ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός. οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος. ἢ εἴ τις φαίη τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως, ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ τί, γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός, οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὂν ὄν, ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν μὴ ὄν, καὶ ὅτι ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον, ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον ὅτι ἄγνωστον, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστὶ φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκὸς ἀλλὰ τὶ εἰκός. ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει

τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,
βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός, ὥστε εἰκὸς καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς εἰκός. ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν τὸ κατὰ τί καὶ πρὸς τί καὶ πῇ οὐ προστιθέμενα ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι μὴ ἁπλῶς ἀλλὰ τὶ εἰκός. ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη· ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὢν αἰκίας φεύγῃ· οὐ γὰρ εἰκός· κἂν ἔνοχος ὤν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὤν· οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ· φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα, ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰκός, τὸ δὲ οὐχ ἁπλῶς ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται. καὶ τὸ τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν τοῦτ' ἐστίν. καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωτα-

1402 4 ἄλλο τι   17 δ' ἐκ τούτου] δὲ τοῦτο   20 ἂν ἰσχυρὸς] ἀνίσχυρος

γόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἀληθὲς ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ.

καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων εἴρηται, περὶ δὲ λύσεως ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. 25 ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι δῆλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων, δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων. λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μέν, οἷον εἰ περὶ ἔρωτος εἴη τὸ ἐνθύμημα ὡς σπουδαῖος, ἡ ἔνστασις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρόν, ἢ κατὰ μέρος ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο Καύνιος ἔρως, εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. ἀπὸ δὲ τοῦ ἐναντίου ἔνστασις φέρεται, οἷον εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ, ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς κακῶς. ἀπὸ δὲ τοῦ ὁμοίου, εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες ἀεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδ' οἱ εὖ πεπονθότες ἀεὶ φιλοῦσιν. αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν, οἷον εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν, ἔνστασις ὅτι οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ.

ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων, τὰ δὲ τέτταρα ταῦτ' ἐστὶν εἰκὸς παράδειγμα τεκμήριον σημεῖον, ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ (τὸ) πολὺ ἢ ὄντων ἢ δοκούντων συνηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων, τὰ δὲ [δι' ἐπαγωγῆς] διὰ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς ἢ πλειόνων, ὅταν λαβὼν τὸ καθόλου εἶτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος, διὰ παραδείγματος, τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου καὶ (ἀεὶ) ὄντος διὰ τεκμηρίου, τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος, ἐάν τε ὂν ἐάν τε μή, διὰ σημείων, τὸ δὲ εἰκὸς οὐ τὸ ἀεὶ

32 ἄν τις συλλογίζεσθαι 36 ἐξ] γε b 4 καύνικος ἀπὸ] ἐπὶ 7 ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων 15 τὸ om 19 δι'] λίαν ἀεὶ om

ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, φανερὸν ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων ἀεὶ ἔστι λύειν φέροντα ἔνστασιν, ἡ δὲ λύσις φαινομένη ἀλλ' οὐκ ἀληθὴς ἀεί· οὐ γὰρ ὅτι οὐκ εἰκός, λύει ὁ ἐνιστάμενος, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. διὸ καὶ ἀεὶ ἔστι πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν· ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν, ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸ λῦσαι ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἀεὶ δ' ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον· ὁ δὲ κριτὴς οἴεται, ἂν οὕτως ἐλύθη, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι ἢ οὐχ αὐτῷ κριτέον, παραλογιζόμενος, ὥσπερ ἐλέγομεν· οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν· οὔκουν ἱκανὸν ἂν λύσῃ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ δεῖ λύειν ὅτι οὐκ εἰκός. τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ ἢ τοῖς πράγμασιν, κυριώ-
1403 *τατα δέ, εἰ ἀμφοῖν· εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτως, τοῦτ' ἔστιν εἰκὸς μᾶλλον. λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂν ᾖ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα· ἐάν τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, εἰ καὶ πλείω ἢ πλεονάκις ἄλλως· ἐάν τε καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκις οὕτω, μαχετέον ἢ ὅτι τὸ παρὸν οὐχ ὅμοιον ἢ οὐχ ὁμοίως ἢ διαφοράν γέ τινα ἔχει. τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον οὐκ ἔσται λῦσαι, δῆλον δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν, λείπεται δ' ὡς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον δεικνύναι. εἰ δὲ φανερὸν καὶ ὅτι ὑπάρχει καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη γίγνεται τοῦτο· πάντα γὰρ γίγνεται ἀπόδειξις ἤδη φανερά.*

26 *τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοι-*

---

23 *φέροντα*] *φανερὸν τὰ* 30 *οὐ γὰρ ἂν ἦν* om 32 *οὐκ αὐτῷ* 34 *οὐκοῦν* *1403* 1 *πλειονάκις* 7 *εἰ καὶ*] *ἢ κατὰ* 8 *ἐάν τε*] *αἰὰν δὲ* 9 *μαχετέον*] *μάχεται ὂν* 13 *οὐχ* om

χεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον· ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει. τὸ δ᾽ αὔξειν καὶ μειοῦν ἐστὶν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι μέγα ἢ μικρόν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. ταῦτα δ᾽ ἐστὶ πάντα περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, ὥστ᾽ εἰ μηδὲ τούτων ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ μειοῦν. οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδός τι ἐστὶν [ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν]· δῆλον γὰρ ὅτι λύει μὲν ἢ δείξας ἢ ἔνστασιν ἐνεγκών, ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον, οἷον εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν, οὗτος ὅτι οὐ γέγονεν, εἰ δ᾽ ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος ὅτι γέγονεν. ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι· ὅτι γὰρ οὐκ ἔστιν ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν· ἡ δ᾽ ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα, ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς τὸ εἰπεῖν δόξαν τινὰ ἐξ ἧς ἔσται δῆλον ὅτι οὐ συλλελόγισται ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν.

ἐπεὶ δὲ δὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων καὶ γνωμῶν καὶ ἐνθυμημάτων καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα, λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως.

Γ.

Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ἓν μὲν ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται, δεύτερον δὲ περὶ τὴν λέξιν, τρίτον δὲ πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου, περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσί, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα· ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῷ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες. εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, πόθεν δεῖ πορίζεσθαι· ἔστι γὰρ τὰ μὲν εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων, τὰ δὲ τόποι. περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν·

---

26 ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν om ἢ ὁ δείξας 33 ἐξ ἧς] ἐξῆς *b* 5 ἀριστοτέλους τέχνη ῥητορικὴ γ.

οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα ὡς δεῖ εἰπεῖν, καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅ περ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν, δεύτερον δὲ τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι, τρίτον δὲ τούτων ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται, τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν. καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν, ὅ περ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν καὶ Γλαύκων ὁ Τήιος. ἔστι δὲ αὐτὴ μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος, οἷον πότε μεγάλῃ καὶ πότε μικρᾷ καὶ μέσῃ, καὶ πῶς τοῖς τόνοις, οἷον ὀξείᾳ καὶ βαρείᾳ καὶ μέσῃ, καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα. τρία γάρ ἐστι περὶ ἃ σκοποῦσιν· ταῦτα δ' ἐστὶ μέγεθος ἁρμονία ῥυθμός. τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσιν, καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν,
1404 ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθεν· καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον. ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ τὴν ῥητορικήν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον, ἐπεὶ τό γε δίκαιον μηδὲν πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον ἢ ὡς μήτε λυπεῖν μήτε εὐφραίνειν· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν, ὥστε τἆλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι περίεργα ἐστίν· ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν. τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ὅμως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι ὡδὶ ἢ ὡδὶ εἰπεῖν, οὐ μέντοι τοσοῦτον, ἀλλ' ἅπαντα φαντασία ταῦτ' ἐστὶ καὶ πρὸς τὸν ἀκροατήν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει. ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ, ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν

---

24 αὐτοῖς 28 πῶς] πῶς δὲ *1404* 7 περιεργία

τινές, οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις· καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι καὶ ἀτεχνότερον, περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν· οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν ἢ διὰ τὴν διάνοιαν.

ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματα ἐστίν, ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν ἥ τε ῥαψῳδία καὶ ἡ ὑποκριτικὴ καὶ ἄλλαι γε. ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε [τὴν] δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστίν. δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν, οἷς [δ'] οἱ πρότερον ἐκόσμουν, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες ἀφείκασιν. διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους οἳ αὐτοὶ οὐκέτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ, ὥστε φανερὸν ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεως ἔστιν εἰπεῖν ἀκριβολογητέον ἡμῖν, ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης οἵας λέγομεν. περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα, καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι· σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος, ὡς ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον· καὶ μήτε ταπεινὴν μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ. τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνο-

---

19 ἰσχυοῦσι 25 τὴν om 33 et 35 ἀφίκασιν 34 πρότερον] πρῶτον b 8 ἐξαλαπάξαι

τέραν· ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον· θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσίν, ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἃ καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων, ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιεποῖτο ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, ἢ περὶ λίαν μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον· διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους, καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν· ἡ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι, αἱ δ' ἀλλότριαι. κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ· ὅ περ Εὐριπίδης ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος.

ὄντων δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκεν, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς, τούτων γλώτταις μὲν καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ πεποιημένοις ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δέ, ὕστερον ἐροῦμεν, τό τε διὰ τί εἴρηται· ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος, τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμαι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν. σημεῖον δὲ ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται καὶ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς κυρίοις, ὥστε δῆλον ὡς ἂν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικὸν καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται καὶ σαφηνιεῖ. αὕτη δ' ἦν ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή. τῶν δ' ὀνομάτων τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι· παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ, τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι, λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα οἷον τὸ πορεύεσθαι καὶ τὸ βαδίζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφότερα καὶ κύρια καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις.

---

19 ποιοῦντος 28 ποιήσεως

τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραί, εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· τοσούτῳ δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσῳ ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. καὶ τὸ σαφὲς καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά, καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου. δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν. τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ μή, ἀπρεπὲς φανεῖται διὰ τὸ παρ' ἄλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι. ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ φοινικίς, οὕτω γέροντι τί· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. καὶ ἐάν τε κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταὐτῷ γένει φέρειν τὴν μεταφοράν, ἐάν τε ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων, λέγω δ' οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι τὸν μὲν πτωχεύοντα εὔχεσθαι τὸν δὲ εὐχόμενον πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν, ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν μητραγύρτην ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον. ὁ δ' ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον· ἄμφω γὰρ περὶ θεόν, ἀλλὰ τὸ μὲν τίμιον τὸ δὲ ἄτιμον. καὶ ὁ μὲν διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὑτοὺς τεχνίτας καλοῦσιν· ταῦτα δ' ἄμφω μεταφορά, ἡ μὲν ῥυπαινόντων ἡ δὲ τοὐναντίον. καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ αὑτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν· διὸ ἔξεστι λέγειν τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἁμαρτάνειν, τὸν δ' ἁμαρτάνοντα ἀδικῆσαι, καὶ τὸν κλέψαντα καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι. τὸ δὲ ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησί,

κώπης ἀνάσσων κἀποβὰς εἰς Μυσίαν,

ἀπρεπές, ὅτι μεῖζον τὸ ἀνάσσειν ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κέκλεπται οὖν. ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία, ἐὰν μὴ ἡδείας ᾖ σημεῖα φωνῆς, οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις κραυγὴν Καλλιόπης τὴν ποίησιν, ὅτι ἄμφω φωναί· φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ ταῖς

1405 6 τοσούτῳ] οὕτω 14 νέοι φοίνικες οὐ τῶι γέροντι· οὐ 30 κώπας ἀνάσσειν 34 κραυγὴν καὶ καλλιόπης

ἀσήμοις φωναῖς. ἔτι δὲ οὐ πόρρωθεν δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές, οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι

ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα·

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος, ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις· κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς σικύας προσβολήν. καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων ἔστι μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται, ὥστε δῆλον ὅτι εὖ μετενήνεκται. καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ ὀνόματος τὸ μὲν ὥσπερ Λικύμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις ἢ τῷ σημαινομένῳ, καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως. ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ [ὡς] ἔφη Βρύσων οὐθένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε ἀντὶ τοῦδε εἰπεῖν· τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος· ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον καὶ οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. ἔτι οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε καὶ τόδε, ὥστε καὶ οὕτως ἄλλου ἄλλο κάλλιον καὶ αἴσχιον θετέον· ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν, ἀλλ' οὐχ ᾗ καλὸν ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρόν· ἢ ταῦτα μέν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον. τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον, ἀπὸ καλῶν ἢ τῇ φωνῇ ἢ τῇ δυνάμει ἢ τῇ ὄψει ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον ῥοδοδάκτυλος ἠώς μᾶλλον ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον ἐρυθροδάκτυλος. καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰσχροῦ, οἷον ὁ μητροφόντης, ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος, οἷον ὁ πατρὸς ἀμύντωρ· καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν, ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε

χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων·

καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. ἔτι τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι· ἔστι δ' ὁ ὑποκορισμὸς ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης

---

35 *δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν*] *διαλέκτων* b 2 *πυρίχαλκον* 9 *ὡς* om
28 *ὑπ' ὀρκίζεσθαι* et *ὑπορκισμὸς*

σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου ἱματιδάριον, ἀντὶ δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον καὶ νοσημάτιον. εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν, 3 ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν, οἷον Λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον, καὶ ὡς Γοργίας ὠνόμαζε, πτωχόμουσος κόλαξ, ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας. καὶ ὡς Ἀλκι- 1406 δάμας μένους μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γιγνομένην, καὶ τελεσφόρον ᾠήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι, καὶ τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησεν, καὶ κυανόχρων τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος· πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται. μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία, μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις, οἷον Λυκόφρων Ξέρξην πέλωρον ἄνδρα, καὶ Σκίρων σίννις ἀνήρ, καὶ Ἀλκιδάμας ἄθυρμα τῇ ποιήσει, καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν, καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον. τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις τὸ ἢ μακροῖς ἢ ἀκαίροις ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα, τὰ δέ, ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει καὶ ποιεῖ φανερὸν ὅτι ποίησις ἐστίν, ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῷ· ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν. ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου, ἐπεὶ μεῖζον ποιεῖ κακὸν τοῦ εἰκῇ λέγειν· ἡ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ, ἡ δὲ τὸ κακῶς. διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ἡδύσματι χρῆται ἀλλ' ὡς ἐδέσματι τοῖς ἐπιθέτοις, οὕτω πυκνοῖς καὶ μείζοσι καὶ ἐπιδήλοις, οἷον οὐχ ἱδρῶτα ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα, καὶ οὐκ εἰς Ἴσθμια ἀλλ' εἰς τὴν τῶν Ἰσθμίων πανήγυριν, καὶ οὐχὶ νόμους ἀλλὰ [τοὺς] τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους, καὶ οὐ δρόμῳ ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ, καὶ οὐχὶ μουσεῖον ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον, καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς, καὶ οὐ χάριτος

1406 2 μένους] μὲν οὓς 6 ταῦτα γὰρ 8 σίννις] οἰνὶς 21 ἱδρῶντα 23 νόμους] νόμον τοὺς om νόμους] νομίμους 25 περιλαβὼν

ἀλλὰ πανδήμου χάριτος δημιουργός, καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς, καὶ οὐ κλάδοις ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψεν, καὶ οὐ τὸ σῶμα παρήμπισχεν ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην, καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν, τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν καὶ ἐπίθετον, ὥστε ποίημα γίνεται, καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι ἐπεμβάλλῃ, διαλύει τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν· οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἷον τὸ χρονοτριβεῖν· ἀλλ' ἂν πολύ, πάντως ποιητικόν. διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ ψοφώδεις· αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὔθαδες· ἡ μεταφορὰ [δὲ] τοῖς ἰαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς, αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον, χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς, αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δέ, ἂν πόρρωθεν. οἷον Γοργίας χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα· σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς [μὲν] ἔσπειρας κακῶς δὲ ἐθέρισας· ποιητικῶς γὰρ ἄγαν. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτείχισμα τῶν νόμων, καὶ τὴν Ὀδύσσειαν καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν· εἶπε γὰρ αἰσχρόν γε ὦ Φιλομήλα. ὄρνιθι μὲν γάρ, εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν, παρθένῳ δὲ αἰσχρόν. εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν εἰπὼν ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ ὃ ἔστιν.

ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μικρόν·
4 ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα

ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν,

εἰκών ἐστιν, ὅταν δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά· διὰ τὸ γὰρ

---

30 ἀντίμιμον] τίμιον 32 ἔξεδρον] ἐξεῦρον b 4 δὲ om 11 μὲν om 17 εἶπε] ἐπεὶ

ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε μετενέγκας λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ, ὀλιγάκις δέ· ποιητικὸν γάρ. οἰστέαι δὲ ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραὶ γάρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. εἰσὶ δ' εἰκόνες οἷον ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις· ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ Ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ ἐν τῷ ἀνάλογον· ἔσται γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμενα. καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ ἰσχυρῷ μὲν ὑποκώφῳ δέ. καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις· οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα οὐχ ὅμοια φαίνεται. καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μέν, κλαίοντα δέ. καὶ εἰς Βοιωτούς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὑτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. καὶ ἡ Δημοσθένους (εἰς) τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσιν. καὶ ὡς Δημοκράτης εἴκασε τοὺς ῥήτορας ταῖς τίτθαις αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παραλείφουσιν. καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει. πάσας γὰρ ταύτας καὶ ὡς εἰκόνας καὶ ὡς μεταφορὰς ἔξεστι λέγειν, ὥστε ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν ὡς μεταφοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἀνταποδιδόναι καὶ ἐπὶ θάτερα [καὶ ἐπὶ] τῶν ὁμογενῶν, οἷον εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς Διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττει λέγεσθαι φιάλην Ἄρεος.

5 *ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται ἐκ τούτων, ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ ἑλληνίζειν· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν πέντε, πρῶτον*

32 πολιτίδι 37 ἀπανθίσαντες *1407* 6 ὁ δημοσθένης τὸν 8 τιτθαῖς 13 μεταφορᾶς 18 ἄρεος

μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῷ τις ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίγνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν, ὥσπερ ὁ μέν καὶ ὁ ἐγὼ μέν ἀπαιτεῖ τὸν δέ καὶ τὸν ὁ δέ. δεῖ δὲ ἕως μέμνηται ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγαχοῦ γὰρ ἁρμόττει. ἐγὼ δ', ἐπεί μοι εἶπεν, ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν, ἐπορευόμην παραλαβὼν αὐτούς. ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου προεμβέβληνται σύνδεσμοι· ἐὰν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμην, ἀσαφές. ἓν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις, δεύτερον δὲ τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν καὶ μὴ τοῖς περιέχουσιν. τρίτον μὴ ἀμφιβόλοις· ταῦτα δέ, ἂν μὴ τἀναντία προαιρῆται, ὅ περ ποιοῦσιν ὅταν μηθὲν μὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς· φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ ὅ περ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσιν,

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἁμάρτημα διὰ τῶν γενῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντεις· τύχοι γὰρ ἄν τις μᾶλλον ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς ἄρτια ἢ περισσὰ εἰπὼν μᾶλλον ἢ πόσα ἔχει, καὶ τὸ ὅτι ἔσται ἢ τὸ πότε, διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται τὸ πότε. ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια, ὥστ' ἂν μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, φευκτέον. τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει, ἄρρενα καὶ θήλεα καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· ἡ δ' ἐλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα ᾤχετο. πέμπτον ἐν τῷ τὰ πολλὰ καὶ ὀλίγα καὶ ἓν ὀρθῶς ὀνομάζειν· οἱ δ' ἐλθόντες ἔτυπτόν με.

ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον καὶ εὔφραστον· ἔστι δὲ τὸ αὐτό, ὅ περ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν, οὐδ' ἃ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι ἔργον διὰ τὸ

---

33 ὅπερ ποιοῦσιν] ὃ περιποιοῦσιν b 6 προσορίζονται πότε

ἄδηλον εἶναι ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον ἢ τῷ πρότερον, οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ τοῦ λόγου τοῦ δέοντος ἀεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται· ἄδηλον γὰρ τὸ ἀεί, πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι. ἔτι τάδε ποιεῖ σολοικίζειν τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν ὃ ἁρμόττει, οἷον ἢ ψόφον ἢ χρῶμα· τὸ μὲν ἰδὼν οὐ κοινόν, τὸ δ' αἰσθόμενος κοινόν. ἀσαφῆ δὲ ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν, οἷον ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε πορεύεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορεύεσθαι, εἶτα τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε ἐγένετο.

εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τῷ λόγῳ 6 χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος, οἷον μὴ κύκλον, ἀλλ' ἐπίπεδον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ λόγου ὄνομα. καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπές· ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρόν, τοὔνομα λέγειν, ἐὰν δ' ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν καὶ τοῖς ἐπιθέτοις εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν. καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν, ὅ περ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν· ἑνὸς ὄντος λιμένος ὅμως λέγουσι

λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς

καὶ

δέλτου μὲν αἵδε πολύθυροι διαπτυχαί.

καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἑκατέρῳ ἑκάτερον, τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας· ἐὰν δὲ συντόμως, τοὐναντίον, τῆς ἡμετέρας γυναικός. καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν· ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ, οἷον πορευ- 1408 θεὶς καὶ διαλεχθείς, πορευθεὶς διελέχθην. καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ,

ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος·

αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον, ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ

---

18 πρὸς προτέρῳ 25 εἶτα] εἰ ὧδε ἐγένετο] ὧδε δεῖ ἐγένοντο 31 μεταφοραὶ 32 ἓν om 35 δελτούμεναι δὲ

ἄχορδον καὶ τὸ ἄλυρον μέλος· ἐκ τῶν στερήσεων γὰρ ἐπιφέρουσιν· εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον ταῖς ἀνάλογον, οἷον τὸ φάναι τὴν σάλπιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον.

τὸ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ
7 ἠθικὴ καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκιβδήλως λέγηται μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος· εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται, οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε καὶ εἰ εἴπειεν ἂν πότνια συκῆ. παθητικὴ δέ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις, ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρά, δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβουμένου καὶ λέγειν, ἐὰν δὲ ἐπαινετά, ἀγαμένως, ἐὰν δὲ ἐλεεινά, ταπεινῶς, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως. πιθανοῖ τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ οἰκεία λέξις· παραλογίζεταί τε γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν ὥστ' οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων, τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν, καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηθὲν λέγῃ. διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει. λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς ἢ ἀνὴρ ἢ γέρων, καὶ γυνὴ ἢ ἀνήρ, καὶ Λάκων ἢ Θετταλός, ἕξεις δέ, καθ' ἃ ποιός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες. ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταὐτὰ οὐθ' ὡσαύτως ἂν ἀγροῖκος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειεν. πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταὶ καὶ ᾧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι, τίς δ' οὐκ οἶδεν; ἅπαντες ἴσασιν· ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ οὗ περ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

b τὸ δ' εὐκαίρως ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι κοινὸν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐστίν. ἄκος δ' ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ τὸ θρυλούμενον· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν· δο-

1408 7 et 9 μέρος 14 ἐπῇ] εἰ πῆι 22 ἔχει] ἔχειν 23 συνομοπαθεῖ 24 παθητικῶι 31 τῆι λέξει 34 κατακόρει οἶδεν] εἶδεν

κεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε ὃ ποιεῖ τὸν λέγοντα. ἔτι τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρήσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής. λέγω δὲ οἷον ἐὰν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ καὶ τοῖς ἁρμόττουσιν· εἰ δὲ μή, φανερὸν γίνεται ἕκαστον ὅ ἐστιν. ἐὰν δὲ τὸ μὲν τὸ δὲ μή, λανθάνει ποιῶν τὸ αὐτό. ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς καὶ τὰ σκληρὰ μαλακῶς λέγηται, ἀπίθανον γίγνεται. τὰ δὲ ὀνόματα τὰ διπλᾶ καὶ τὰ ἐπίθετα πλείω καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ κακὸν φάναι οὐρανόμηκες ἢ πελώριον εἰπεῖν. καὶ ὅταν ἔχῃ ἤδη τοὺς ἀκροατὰς καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι ἢ ἐπαίνοις ἢ ψόγοις ἢ ὀργῇ ἢ φιλίᾳ, οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, φήμην δὲ καὶ μνήμην, καί, οἵ τινες ἔτλησαν· φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες, ὥστε καὶ ἀποδέχονται δῆλον ὅτι ὁμοίως ἔχοντες. διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὥσπερ Γοργίας ἐποίει καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι 8 *μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον, πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησιν· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει. ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία τὸ τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα. τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον, δεῖ δὲ πεπεράνθαι μέν, μὴ μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά. διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται. ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται ἐὰν μέχρι του ᾖ. τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικῆς ἁρμονίας δεόμενος, ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνό-*

---

b 6 *κέκλεπται* 8 *τὸ μὲν] τόδε μὲν* 9 *τὰς μαλακὰς* 16 *φήμη δὲ καὶ γνώμη καὶ* 20 *εἰρωνίας* 22 *ἄρυθμον*, item infra 32 *δ' εὐρύθμων* 33 *λεκτικὸς* 34 *πάντες*

τητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακι-
1409 κώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι, οὐκ εἶχον δὲ λέγειν τίς ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύ' ἐστίν, ἐκείνων δὲ ὁ μὲν ἓν πρὸς ἕν, ὁ δὲ δύο πρὸς ἕν. ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διά τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιὰν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν, ὥστε μάλιστα λανθάνειν. νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι (καὶ τελευτῶντες), δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευτὴν τῆς ἀρχῆς. ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις, ὧν τὸ μὲν ἓν ἀρχῇ ἁρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται· οὗτος δ' ἐστὶν οὗ ἄρχει μὲν ἡ μακρά, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι,

Δαλογενὲς εἴτε Λυκίαν

καὶ

χρυσεοκόμα Ἕκατε παῖ Διός.

ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς, ἡ δὲ μακρὰ τελευταία·

μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.

οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ· ἡ γὰρ βραχεῖα διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι ποιεῖ κολοβόν. ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι καὶ δήλην εἶναι τὴν τελευτὴν μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν.

ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν καὶ μὴ ἄρρυθμον, καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοὶ καὶ πῶς
9 ἔχοντες, εἴρηται· τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί, ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις ἡ ἀρχαία ἐστίν· Ἡροδότου Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις· ταύτῃ γὰρ πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶν-

---

1409 1 τροχερὸς ῥυθμὸς] ῥυθμὸς τροχαῖος 2 παιάν] παιδείαν 11 καὶ τελευτῶντες om 19 κόλοβον 25 τῶν συνδέσμων 28 θυρίου ἀπόδειξις 29 ταύτην

ται. λέγω δὲ εἰρομένην ἣ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτήν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθῇ. ἔστι δὲ ἀηδὴς διὰ τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾶν. διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεώς ἐστιν ἥδε, κατεστραμμένη δὲ ἡ ἐν περιόδοις· λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτὴν καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. ἡδεῖα b *δ' ἡ τοιαύτη καὶ εὐμαθής, ἡδεῖα μὲν διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ, καὶ ὅτι ἀεί τι οἴεται ἔχειν ὁ ἀκροατὴς καὶ πεπεράνθαι τι αὑτῷ· τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι μηδὲ ἀνύειν ἀηδές. εὐμαθὴς δὲ ὅτι εὐμνημόνευτος. τοῦτο δὲ ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. διὸ καὶ τὰ μέτρα πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει ᾧ μετρεῖται. δεῖ δὲ τὴν περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα,*

Καλυδὼν μὲν ἥδε γαῖα Πελοπείας χθονός·

τοὐναντίον γὰρ ἔστιν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου.

περίοδος δὲ ἡ μὲν ἐν κώλοις ἡ δ' ἀφελής. ἔστι δ' ἐν κώλοις μὲν λέξις ἡ τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει ὥσπερ καὶ ἡ περίοδος, ἀλλ' ὅλη. κῶλον δ' ἐστὶ τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα καὶ τὰς περιόδους μήτε μυούρους εἶναι μήτε μακράς. τὸ μὲν γὰρ μικρὸν προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν· ἀνάγκη γάρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω καὶ τὸ μέτρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῇ παυσαμένου, οἷον προσπταίειν γίγνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι λόγος γίνεται

---

b 3 ἔχειν ὁ] ἔχειν περαντω α ὁ 4 πεπεράνθαι] πεπεράσθαι 5 ἀνύειν] ἀνοίγειν 10 πελοπίας 19 προπταίειν 20 οὗ] οὔτ' 25 ἄλογος

καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον, ὥστε γίνεται ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ Χῖος εἰς Μελανιππίδην ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολάς,

οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων,
ἡ δὲ μακρὰ ἀναβολὴ τῷ ποιήσαντι κακίστη·

ἁρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους λέγειν. αἵ τε λίαν βραχύκωλοι οὐ περίοδος γίγνεται· προπετῆ οὖν ἄγει τὸν ἀκροατήν.

τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως ἡ μὲν διῃρημένη ἐστὶν ἡ δὲ ἀντικειμένη, διῃρημένη μὲν οἷον, πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων, ἀντικειμένη δὲ ἐν ᾗ ἑκατέρῳ τῷ κώλῳ 1410 *ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται ἢ ταὐτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις, οἷον, ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν, καὶ τοὺς ὑπομείναντας καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας· τοῖς μὲν γὰρ πλείω τῆς οἴκοι προσεκτήσαντο, τοῖς δὲ ἱκανὴν τὴν οἴκοι κατέλιπον. ἐναντία ὑπομονὴ ἀκολούθησις, ἱκανόν πλεῖον. ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις· ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται. καὶ ἔτι, συμβαίνει πολλάκις ἐν ταύταις καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἔλαβον. πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας. καὶ φύσει πολίτας ὄντας νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν κακῶς ἀπώλοντο, οἱ δ' αἰσχρῶς ἐσώθησαν. ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι, κοινῇ δὲ πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾶν δουλεύοντας. ἢ ζῶντας ἕξειν ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν. καὶ ὃ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, οὗτοι δ' ὑμᾶς οἴκοι μὲν ὄντες ἐπώλουν, ἐλθόντες δ' ὡς ὑμᾶς ἐώνηνται. ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. ἡδεῖα δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τἀναντία γνωριμώτατα καὶ παρ' ἄλληλα μᾶλλον γνώριμα, καὶ ὅτι*

---

26 ἀναβολή   *1410* 3 ἀκολουθήσοντος   12 θαλάσσης τὸν
16 ἕξειν] ἄξειν   18 ὄντες] ἐόντες

ἔοικε συλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν.

ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτον ἐστίν, παρίσωσις δ' ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα, παρομοίωσις δ' ἐὰν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ ἑκάτερον τὸ κῶλον. ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. καὶ ἀρχὴ μὲν ἀεὶ τὰ ὀνόματα, ἡ δὲ τελευτὴ τὰς ἐσχάτας συλλαβὰς ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτώσεις ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα, ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ,

> δωρητοί τ' ἐπέλοντο παράρρητοί τ' ἐπέεσσιν·

ἐπὶ τελευτῆς δέ, ᾠήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι, ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσιν. πτώσεις δὲ ταὐτοῦ, ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ. ταὐτὸ δ' ὄνομα, σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς καὶ νῦν γράφεις κακῶς. ἀπὸ συλλαβῆς δέ, τί ἂν ἔπαθες δεινόν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν; ἔστι δὲ ἅμα πάντα ἔχειν ταὐτό, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι ταὐτὸ καὶ πάρισον καὶ ὁμοιοτέλευτον. αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται. εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει,

> τόκα μὲν ἐν τήνων ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγών.

ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ 10 ἀστεῖα καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα λεκτέον. ποιεῖν μὲν οὖν ἐστὶ τοῦ εὐφυοῦς ἢ τοῦ γεγυμνασμένου, δεῖξαι δὲ τῆς μεθόδου ταύτης. εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη. τὸ γὰρ μανθάνειν ῥᾳδίως ἡδὺ φύσει πᾶσιν ἐστί, τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι, ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνῶτες, τὰ δὲ κύρια ἴσμεν, ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διό περ ἂν εὖ, ἀστεῖον φαίνεται. ἔστι γὰρ ἡ εἰκών, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προθέσει· διὸ ἧττον ἡδύ, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ λέγει ὡς τοῦτο ἐκεῖνο· οὔκουν

---

23 παρ' ἴσως 27 πτῶσις 30 ἐπέλοντι τ'] δ' *b* 2 ὁμοτέλευτον 11 ὅσα] ὅσω 14 καλὴν

οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχή. ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν καὶ ἐνθυμήματα ταῦτ᾽ εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχεῖαν. διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ· ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι, οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενα, ἀλλ᾽ ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίνεται, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίγνεται γὰρ οἷον μάθησις, ἐκείνως δὲ οὐδέτερον. κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων, κατὰ δὲ τὴν λέξιν τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται, οἷον καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων τοῖς αὐτῶν ἰδίοις πόλεμον· ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. τοῖς δ᾽ ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν, καὶ ταύτην μήτ᾽ ἀλλοτρίαν, χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν, μήτ᾽ ἐπιπόλαιον, οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν. ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον ἢ μέλλοντα. δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς ἀντιθέσεως ἐνεργείας.

1411 τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατ᾽ ἀναλογίαν, ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, οὐκ ἐᾶν περιιδεῖν τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην. καὶ Κηφισόδοτος σπουδάζοντος Χάρητος εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον ἠγανάκτει, φάσκων εἰς πνῖγμα τὸν δῆμον ἔχοντα τὰς εὐθύνας πειρᾶσθαι δοῦναι. καὶ παρακαλῶν ποτὲ τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὔβοιαν ἐπισιτισομένους ἔφη δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα. καὶ Ἰφικράτης σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν παραλίαν ἠγανάκτει, φάσκων αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου παρῃρῆσθαι. καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον ῥόπαλον τοῦ δήμου, Σηστὸν δὲ τηλίαν τοῦ Πειραιέως. καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως. καὶ Μοιροκλῆς οὐθὲν ἔφη πονηρότερος εἶναι, ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν·

---

34 ποιεῖν 36 ἐναργείας *1411* 10 ἐπισιτισαμένους 13 πάραλον] πάρλον δήμου] μήδμον 14 τηλίαν] τὴν λείαν

ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπιτρίτων τόκων πονηρεύεσθαι, αὐτὸς δὲ ἐπιδεκάτων. καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν,

ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι.

καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον, τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης ἐν πεντεσυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον. καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει μύλωνας ποικίλους, ὁ Κύων δὲ τὰ καπηλεῖα τὰ Ἀττικὰ φιδίτια. Αἰσίων δέ, ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν· τοῦτο γὰρ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα· καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομάς, ἐκκλησίας. καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσιν. καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷ τάφῳ τῷ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας· εἰ μὲν γὰρ εἶπεν ὅτι ἄξιον δακρῦσαι συγκαταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς, μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων, τὸ δὲ τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας ἀντίθεσίν τινα b
ἔχει. καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν ἡ γὰρ ὁδός μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων ἐστίν· μεταφορὰ κατ' ἀναλογίαν, καὶ τὸ διὰ μέσου πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ. καὶ τὸ φάναι παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας, πρὸ ὀμμάτων μεταφορά. καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ, τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν· μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ ἀεί, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ ἱκετεύει ἡ εἰκών, τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων. καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες· τὸ γὰρ μελετᾶν αὔξειν τι ἐστίν. καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ· ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι. οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα· ἄμφω γάρ ἐστι μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη. καὶ τὸ τὰς συνθήκας φάναι τρό-

---

21 *ἀποκλητικὸν* 24 *καπηλεῖα τὰ*] *καπηλικὰ* 25 *φιλίτια*
b 9 *ἀλλ' οὐκ ἀεί*] *ἄλλον καὶ εἰ* 11 *μικρὸν*] *ἃ μικρὸν*

παιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γινομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν καὶ μιᾶς τύχης, αὗται δ' ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου· ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα. ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν· ἡ γὰρ εὔθυνα βλάβη τις δικαία ἐστίν.

ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον
11 *λέγεται καὶ τῷ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, εἴρηται· λεκτέον δὲ τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποιοῦσι γίγνεται τοῦτο. λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει, οἷον τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον μεταφορά, ἄμφω γὰρ τέλεια, ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν· ἀλλὰ τὸ ἀνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν ἐνέργεια, καὶ τὸ σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον ἐνέργεια, καὶ*

τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ᾄξαντες ποσίν

το ᾄξαντες ἐνέργεια καὶ μεταφορά· ταχὺ γὰρ λέγει. καὶ ὡς κέχρηται πολλαχοῦ Ὅμηρος, τὸ τὰ ἄψυχα ἔμψυχα ποιεῖν διὰ τῆς μεταφορᾶς. ἐν πᾶσι δὲ τῷ ἐνέργειαν ποιεῖν εὐδοκιμεῖ, οἷον ἐν τοῖσδε,

αὖτις ἐπὶ δάπεδόνδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής,

καὶ

ἔπτατ' ὀιστός,

καὶ

ἐπιπτέσθαι μενεαίνων,

καὶ

1412 *ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι,*

καὶ

αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.

ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι ἐνεργοῦντα φαίνεται· τὸ ἀναισχυντεῖν γὰρ καὶ μαιμᾶν καὶ τἆλλα ἐνέργεια. ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατ' ἀναλογίαν μεταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυφον, ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων ταῦτα·

κυρτά, φαληριόωντα· πρὸ μέν τ' ἄλλ', αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα·

---

28 *τελεῖ* 29 *ἐνάργεια* utrobique *ἀφετέον* 30 *τοὐντεῦθεν οὖν*] *τοὐλεύθερον* 31 *τὸ ἐξαίξαντες* *1412* 2 *μεμόωσα* 8 *ταυτὰ*

κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα, ἡ δ' ἐνέργεια κίνησις.

δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἀπὸ οἰκείων καὶ μὴ φανερῶν, οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν εὐστόχου, ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη ταὐτὸν εἶναι διαιτητὴν καὶ βωμόν· ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει. ἢ εἴ τις φαίη ἄγκυραν καὶ κρεμάθραν τὸ αὐτὸ εἶναι· ἄμφω γὰρ ταὐτό τι, ἀλλὰ διαφέρει τῷ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις ἐν πολὺ διέχουσι ταὐτό, ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμεσι τὸ ἴσον.

ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν· μᾶλλον γὰρ γίγνεται δῆλον ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δ' ἥμαρτον. καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ ὅ φησι λέγειν, οἷον τὸ Στησιχόρου, ὅτι οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα· μάθησις γάρ, καὶ λέγεται μεταφορά. καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. γίγνεται δὲ ὅταν παράδοξον ᾖ, καὶ μὴ ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα, ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα· ἐξαπατᾷ γάρ. καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν·

ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμεθλα·

ὁ δ' ᾤετο πέδιλα ἐρεῖν. τούτου δ' ἅμα λεγομένου δεῖ δῆλον εἶναι. τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ οὐχ ὃ λέγει λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα, οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν θράττει σε· προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ θράττει σε καὶ ἐξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει. διὸ μαθόντι b ἡδύ, ἐπεὶ εἰ μὴ ὑπολαμβάνει Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι. καὶ τὸ βούλει αὐτὸν πέρσαι. δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι. οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα, οἷον τὸ φάναι Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ. ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν

---

9 κίνησις] μίμησις 12 ἀρχύτης 16 καὶ τῷ ἄνω μάλιστα εἶναι τὰς πόλεις ἐν πολὺν 23 ἔσονται 31 ποσὶ 32 ἐρεῖ

ἀρχὴν τῇ πόλει ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν. ἀμφοτέρως γὰρ ὃ οὐκ ἂν ᾠήθη τις ἐρεῖν, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώσθη ὅτι ἀληθές· τό τε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι οὐθὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει ἀλλ' ἄλλως, καὶ ἀρχὴν οὐχ ὃ εἶπεν ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως. ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμίᾳ ἢ μεταφορᾷ, τότε τὸ εὖ. οἷον Ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος· ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ ἀηδής. καὶ

οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σε δεῖ ξένος
ξένος

[ἢ] οὐ μᾶλλον ἤ σε δεῖ τὸ αὐτὸ καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον ἀεὶ εἶναι· ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον,

καλόν γ' ἀποθανεῖν πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον·

ταὐτὸ γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν, ἢ ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ εὐδοκιμεῖ μᾶλλον. τὸ δ' αἴτιον ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι μᾶλλον, διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ θᾶττον γίνεται. δεῖ δ' ἀεὶ προσεῖναι ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται ἢ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς καὶ μὴ ἐπιπόλαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν, οἷον ἀποθνήσκειν δεῖ μηθὲν ἁμαρτάνοντα· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον. τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον. ἀλλ' ἐὰν ἄμφω ἔχῃ· ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ ἀστειότερον φαίνεται, οἷον εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη καὶ μεταφορὰ τοιαδὶ καὶ ἀντίθεσις καὶ παρίσωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν.

εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, ἀεὶ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραί· ἀεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορά. οἷον ἡ

b 10 αὐτό φησιν ἐὰν] ἐὰν μὴ 11 ὁμωνυμίαι ἢ μεταφοραὶ 12 ἄσχετος οὐκ 19 γ'] σ' 20 ποιοῦντα] τριοῦντα 22 τοσοῦτο 24 προσεῖναι ἢ τὸ προσεῖναι 25 εἰ] ἢ 28 ἀλλ' ἐὰν] καὶ ἐὰν 32 παρίωσις

ἀσπὶς φαμέν ἐστι φιάλη Ἄρεως, καὶ τόξον φόρμιγξ ἄχορδος. οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἁπλοῦν, τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγγα ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἁπλοῦν. καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως, οἷον πιθήκῳ αὐλητήν, λύχνῳ ψακαζομένῳ [εἰς] μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. τὸ δὲ εὖ ἐστὶν ὅταν μεταφορὰ ᾖ· ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα φιάλῃ Ἄρεως· καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίας, καὶ τὸ τὸν Νικήρατον φάναι Φιλοκτήτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος, ὥσπερ εἴκασε Θρασύμαχος ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράτυος ῥαψῳδοῦντα, κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι. ἐν οἷς μάλιστά τ' ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὖ, εὐδοκιμοῦσιν. λέγω δ' ὅταν ἀποδιδῶσιν, 1413

ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ,
ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ.

καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν. αἱ δ' εἰκόνες ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις.

καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδος εἰσίν· οἷον ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ Καρπάθιός φησι τὸν λαγώ· ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν.

ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται καὶ διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον· εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ μεταφοραί, οἷον εἰς ὑπωπιασμένον, ᾠήθητε δ' ἂν αὐτὸν εἶναι συκαμίνων κάλαθον· ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον, ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. τὸ δὲ ὥσπερ τὸ καὶ τό ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα.

ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ·

ᾠήθης δ' ἂν αὐτὸν Φιλάμμωνα εἶναι μαχόμενον τῷ κωρύκῳ.

ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖν·

ᾠήθης δ' ἂν οὐ σκέλη ἀλλὰ σέλινα ἔχειν, οὕτως οὖλα. εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσιν. διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα·

οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.
κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο,

1413 4 αὐλητῆι 6 φιάλην 8 φιλοκτήτη 11 καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσιν 20 ᾠήθη· τότε δ' 28 ᾠήθησαν δ' οὐ 31 δοίης

οὐδ' εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζοι,
ἔργα δ' Ἀθηναίῃ.

b χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες. διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές.

12 δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική, οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικανική. ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι· τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι, τὸ δὲ μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾶν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις, ὅ περ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν ἡ ἀκριβεστάτη, ἀγωνιστικὴ δὲ ἡ ὑποκριτικωτάτη. ταύτης δὲ δύο εἴδη· ἡ μὲν γὰρ ἠθικὴ ἡ δὲ παθητική. διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί, οἷον Χαιρήμων, ἀκριβὴς γὰρ ὥσπερ λογογράφος, καὶ Λικύμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. καὶ παραβαλλόμενοι οἱ μὲν τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι στενοὶ φαίνονται, οἱ δὲ τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν. αἴτιον δ' ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει· διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως οὐ ποιοῦντα τὸ αὑτῶν ἔργον φαίνεται εὐήθη, οἷον τά τε ἀσύνδετα καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται, ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ οὔ, καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας, ὅ περ ὥσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι· οὗτός ἐστιν ὁ κλέψας ὑμῶν, οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας, οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει ἔν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης, καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Εὐσεβῶν τὸ ἐγώ· ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίγνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων. καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην· ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι· ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά,

---

33 χρυσῆι b 4 ἡ αὐτὴ γραφικὴ] ἡδὺ τῆι γραφικῆι 15 γραφῶν 21 οὔ] οὐ 26 ὑποκριτικὸς

ὥστ' ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά. ἔχει οὖν αὔξησιν· ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα· 1414 πολλὰ δοκεῖ, ὑπερεῖδεν ὅσα εἶπον. τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ

Νιρεὺς αὖ Σύμηθεν,
Νιρεὺς Ἀγλαΐης,
Νιρεὺς ὃς κάλλιστος.

περὶ οὗ γὰρ πολλὰ λέγεται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι· εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ, ὥστε ηὔξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμόν, καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος.

ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα, διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις· ἡ δὲ δικανικὴ ἀκριβεστέρα. ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἑνὶ κριτῇ· ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος καὶ τὸ ἀλλότριον, καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστιν, ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες· ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι. τοῦτο δὲ ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης.

ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις γραφικωτάτη· τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἀνάγνωσις· δευτέρα δὲ ἡ δικανική. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περίεργον· τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον καὶ εἴ τις ἄλλη ἤθους ἀρετή; τὸ δὲ ἡδεῖαν εἶναι ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι ἀλλὰ πρέπουσαν; ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφής, οὐδὲ ἂν σύντομος. ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει. καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ, τὸ εἰωθὸς καὶ ξενικόν, καὶ ὁ ῥυθμός, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος.

περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος· λοιπὸν δὲ περὶ τάξεως

1414 2 ὑπεριδεῖν εἶπεν 11 δικανικὴ ἀκριβεστέρα] δίκη ἀκριβέστερον 12 ῥητορικῆς

εἰπεῖν. ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γὰρ τό
13 *τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τοῦτ' ἀποδεῖξαι. διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδεῖξαι ἢ ἀποδεῖξαι μὴ προειπόντα ἀδύνατον· ὅ τε γὰρ ἀποδεικνύων τι ἀποδείκνυσι, καὶ ὁ προλέγων ἕνεκα τοῦ ἀποδεῖξαι προλέγει. τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι τὸ δὲ πίστις, ὥσπερ ἂν εἴ τις διέλοι ὅτι τὸ μὲν πρόβλημα τὸ δὲ ἀπόδειξις. νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως· διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ μόνου λόγου ἐστίν, ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν οἵαν λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν; προοίμιον δὲ καὶ ἀντιπαραβολὴ καὶ ἐπάνοδος ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνεται ὅταν ἀντιλογία ᾖ. καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ᾗ συμβουλή· ἀλλ' ὁ ἐπίλογος [ἔτι] οὐδὲ δικανικοῦ παντός, οἷον ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γὰρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι. ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις καὶ πίστις. ἴδια μὲν οὖν ταῦτα, τὰ δὲ πλεῖστα προοίμιον πρόθεσις πίστις ἐπίλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι, καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ αὔξησις τῶν αὐτοῦ, ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων· ἀποδείκνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο, ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. ἔσται οὖν, ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅ περ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον καὶ ἡ ἐπιδιήγησις καὶ προδιήγησις καὶ ἔλεγχος καὶ ἐπεξέλεγχος. δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντα καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεσθαι· εἰ δὲ μή, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λικύμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων καὶ ἀποπλάνησιν καὶ ὄζους.*

14 *τὸ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν ἀρχὴ λόγου, ὅ περ ἐν ποιήσει πρόλογος καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσί, καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταί, ὅ τι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλήσαντες συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὅ τι γὰρ ἂν βούληται εὐθὺ*

b 5 *οὐχ ἡ συμβουλή* 8 *ἰδίαι* 16 *ὀνόματι θέσθαι* 22 *προοιμίων*

εἰπόντα ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι, ὅ περ πάντες ποιοῦσιν. παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐθὲν γὰρ κοινὸν ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ. ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει, καὶ μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια ἐξ ἐπαίνου ἢ ψόγου, οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ, ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες· ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δὲ ψέγει, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτίμησαν, τοῖς δ' εὖ φρονοῦσιν οὐθὲν ἆθλον ἐποίησαν. καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν, διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ, ἢ τοὺς τοιούτους οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι μήτε φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες ἄδηλοι, ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου· οὗτος γὰρ συμβουλεύει. ἔτι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίων· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν, εἰ περὶ παραδόξου λόγος ἢ περὶ χαλεποῦ ἢ περὶ τεθρυλημένου πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν, οἷον Χοιρίλος

νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται.

τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια ἐκ τούτων, ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν· δεῖ δὲ ἢ ξένα ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια δεῖ λαβεῖν ὅτι ταὐτὸ δύναται ὅ περ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς·

διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα εἴτε σκῦλα.

ἐν δὲ τοῖς [λόγοις καὶ] ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προειδῶσι περὶ οὗ [ἦν] ὁ λόγος καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον πλανᾷ· ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχὴν ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. διὰ τοῦτο

μῆνιν ἄειδε θεά.
ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα.
ἡγεό μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης
ἦλθεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.

28 κοινὸν] οἰκεῖον *1415* 8 προοιμίου 11 εἶτα σκύλλα 13 προίδωσι 17 ἧγε ὁμοίλογον

καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθὺς ὥσπερ Εὐριπίδης, ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς

ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.

καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι τί ἐστι τὸ τέλος οὗ ἕνεκα ὁ λόγος· διόπερ ἂν δῆλον ᾖ καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοιμίῳ. τὰ δὲ ἄλλα εἴδη οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα καὶ κοινά. λέγεται δὲ ταῦτα ἔκ τε τοῦ λέγοντος καὶ τοῦ ἀκροατοῦ καὶ τοῦ πράγματος καὶ τοῦ ἐναντίου. περὶ αὐτοῦ μὲν καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποιῆσαι. ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν, κατηγοροῦντι δ' ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. δι' ὃ δέ, οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὑτόν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα, ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν· τῷ δὲ διαβάλλοντι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύσωσι μᾶλλον. τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν ἔκ τε τοῦ εὔνουν ποιῆσαι καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσαι, καὶ ἐνίοτε τὸ προσεκτικὸν ἢ τοὐναντίον· οὐ γὰρ ἀεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν, διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν. εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις βούληται, καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι· προσέχουσι γὰρ μᾶλλον τούτοις. προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσιν· διὸ δεῖ ἐμποιεῖν ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικούς, ὅτι μικρόν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα, ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐθὲν δεῖ προοιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ ὥσπερ σῶμα κεφαλήν. ἔτι τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν κοινόν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον ἢ ἀρχόμενοι. διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. ὥστε ὅπου ἂν ᾖ καιρός, λεκτέον, καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν· οὐθὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν ἢ ὑμέτερον, καὶ

21 πολύβιος   b 11 ανειασιν

ἐρῶ γὰρ ὑμῖν οἷον οὐδεπώποτε
ἀκηκόατε δεινὸν ἢ οὕτω θαυμαστόν.

τοῦτο δ' ἐστίν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυστάζοιεν οἱ ἀκροαταί, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς. ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατής, δῆλον· πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις.

ἄναξ, ἐρῶ μὲν οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο.
τί φροιμιάζῃ;

καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν ἢ ἐν τῷ πράγματι, διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται. πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων. ἐπεὶ δ' εὖ λέγεται

δός μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν ἠδ' ἐλεεινόν,

τούτων δεῖ δύο στοχάζεσθαι. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι οὖν δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατήν, ἢ αὐτὸν ἢ γένος ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ ἢ ἄλλως γέ πως· ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθές, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις.

τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστίν, φύσει δ' ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ περὶ οὗ ἴσασι, καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ ἡλίκον βούλει ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον ἢ ἔλαττον. διὸ ἢ διαβάλλειν ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι ἢ μειῶσαι. τούτων δὲ ἕνεκα προοιμίου δεῖται, ἢ κόσμου χάριν, ὡς αὐτοκάβδαλα 1416 φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχῃ. τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας οὐδὲ προανακινήσας εὐθὺς ἄρχεται Ἦλις πόλις εὐδαίμων.

15 περὶ δὲ διαβολῆς ἓν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐθὲν γὰρ διαφέρει εἴτε εἰπόντος τινὸς εἴτε μή, ὥστε τοῦτο καθόλου. ἄλλος τρόπος ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν ἢ οὐ τούτῳ ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδικον ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις, ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυ-

36 βούλῃι *1416* 7 ἅπαντα 8 ὡς] ὧι

σικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι ὃ ἔλεγε καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν. ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα, εἰ βλαβερόν, ἀλλ' οὖν καλόν, εἰ λυπηρὸν ἀλλ' ὠφέλιμον ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. ἄλλος τρόπος ὡς ἐστὶν ἁμάρτημα ἢ ἀτύχημα ἢ ἀναγκαῖον, οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν οὐχ ὡς ὁ διαβάλλων ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἑκόντι εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα, ὅτι οὐ βλάψαι ἐβούλετο ἀλλὰ τόδε, καὶ οὐ τοῦτο ὃ διεβάλλετο ποιῆσαι, συνέβη δὲ βλαβῆναι· δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο γένηται ἐποίουν. ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς. ἄλλος, εἰ ἄλλοι ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ, οἷον εἰ ὅτι καθάριος ὁ μοιχός, καὶ ὁ δεῖνα ἄρα. ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτούς, ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι. ἄλλος ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γὰρ εἰ ὃς αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί. ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις, ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ ἀντιδόσει κατηγοροῦντα ὡς ἀσεβής, ὅς γ' ἐποίησε κελεύων ἐπιορκεῖν

ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ γὰρ αὐτῶν δεδωκέναι λόγον ἢ δώσειν, εἰ βούλεται κατηγορεῖν. ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον, καὶ τοῦτο ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐ πιστεύει τῷ πράγματι. κοινὸς
b δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος τὸ σύμβολα λέγειν, οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς ὅτι οἰκεῖος τῷ Πριάμῳ· ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή· ὁ δὲ ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ, ὁ Τελαμών, καὶ ὅτι οὐ κατεῖπε τῶν κατασκόπων. ἄλλος τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν μακρῶς ψέξαι μέγα συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει ἓν

13 οὖν] οὐ 20 ὅπως] οὕτως 23 καθαρὸς 25 διαβαλλεῖν αὐτούς] αὐτὸς 30 ὥς γ' 31 ἐφιορκεῖν ὀμώμοκεν 33 εἰς om 35 ἐκ τοῦ ἐκ

ψέξαι. τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ.

κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι κακοηθιστέον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι, τῷ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον, οἷον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο, τῷ μὲν ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα, τῷ δ' ὅτι οὔ, ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστεῖν ὡς φαῦλον.

καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα, διήγησις
δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστὶν οὐκ ἐφεξῆς ἀλλὰ κατὰ 16
μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν ἐξ ὧν ὁ λόγος·
σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος τὸ μὲν ἄτεχνον, οὐθὲν γὰρ
αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων, τὸ δ' ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο
δ' ἐστὶν ἢ ὅτι ἔστι δεῖξαι, ἐὰν ᾖ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποιόν, ἢ
ὅτι ποσόν, ἢ καὶ ἅπαντα. διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς
δεῖ διηγεῖσθαι πάντα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι
οὕτως. ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀνδρεῖος, ἐκ δὲ τῶνδε σοφὸς
ἢ δίκαιος. καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος, ἐκεῖνος δὲ
ποικίλος καὶ οὐ λιτός. δεῖ δὲ τὰς μὲν γνωρίμους ἀναμι-
μνήσκειν· διὸ οἱ πολλοὶ οὐδὲν δέονται διηγήσεως, οἷον εἰ
θέλεις Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν· ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις,
ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ. ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ
πολλοὶ ἴσασιν * * * νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν
εἶναι ταχεῖαν. καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ πό-
τερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξῃ, τί δ'; ἔφη, εὖ ἀδύνα-
τον; καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι
ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέ-
γειν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθά ἐστι τὸ εὖ ἢ τὸ ταχὺ ἢ τὸ συν-
τόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα
δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι 1417
ἢ βεβλαφέναι ἢ ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα ἡλίκα βούλει· τῷ
δὲ ἐναντίῳ τὰ ἐναντία. παραδιηγεῖσθαι δὲ ὅσα εἰς τὴν
σὴν ἀρετὴν φέρει, οἷον ἐγὼ δ' ἐνουθέτουν ἀεὶ τὰ δίκαια

---

b 14 ἀνταγωνιστὴν 30 post ἴσασιν leguntur ἔστι δὲ . . . μετατεθῇ p. 1367 *b* 26 — 1368, 10. 31 ἐρωμένωι 36 δ' ἐστὶ τὸ] δεῖ ὑπο *1417* 2 βούληι 4 δὲ νουθετῶν

λέγων, μὴ τὰ τέκνα ἐγκαταλείπειν, ἢ θατέρου κακίαν· ὁ δ' ἀπεκρίνατό μοι ὅτι, οὗ ἂν ᾖ αὐτός, ἔσται ἄλλα παιδία, ὃ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθαί φησιν ὁ Ἡρόδοτος. ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς. ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἡ διήγησις· αἱ γὰρ ἀμφισβητήσεις ἢ μὴ γεγονέναι ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι ἢ μὴ ἄδικον ἢ μὴ τηλικοῦτον, ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον. ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον ἢ δείνωσιν φέρει. παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. καὶ ὡς Φάυλλος τὸν κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος. ἠθικὴν δὲ χρὴ τὴν διήγησιν εἶναι. ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν τί ἦθος ποιεῖ. ἓν μὲν δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν, ποιὸν δὲ τὸ ἦθος τῷ ποιὰν ταύτην· ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει. διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν. ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί· περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν. ἄλλα ἠθικὰ τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει, οἷον ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζεν· δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἤθους. καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως· ἐγὼ δ' ἐβουλόμην· καὶ προειλόμην γὰρ τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην, βέλτιον. τὸ μὲν γὰρ φρονίμου τὸ δὲ ἀγαθοῦ· φρονίμου μὲν γὰρ ἐν τῷ τὸ ὠφέλιμον διώκειν, ἀγαθοῦ δ' ἐν τῷ τὸ καλόν. ἂν δ' ἄπιστον ᾖ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν, ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ· παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο ἢ ἀνδρὸς ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα,

μητρὸς δ' ἐν Ἅδου καὶ πατρὸς βεβηκότων
οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅς τις ἂν βλάστοι ποτέ.

ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἄπιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ· ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἑκόντα πλὴν τὸ συμφέρον. ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγε διηγούμενος καὶ τὰ ἑπόμενα καὶ ἃ ἴσασι, καὶ

---

7 παιδία ὃ] πανδιο 14 ἔτεσι 20 γὰρ οὕνεκα 26 ὠνίμην
33 ἀναβλάστοι

τὰ ἴδια ἢ αὐτῷ ἢ ἐκείνῳ προσόντα· ὁ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας. καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης, ὅτι διασίζων b καὶ τοῖν χεροῖν διασείων· πιθανὰ γάρ, διότι σύμβολα γίνεται ταῦτα ἃ ἴσασιν ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασιν. πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου ἔστιν.

ὣς ἄρ' ἔφη, γρῆυς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα·

οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν. καὶ εὐθὺς εἰσάγαγε σεαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνων δὲ ποίει. ὅτι δὲ ῥάδιον, ὁρᾶν ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηθὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψίν τινά. πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ.

ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησίς ἐστιν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐθεὶς διηγεῖται· ἀλλ' ἐάν περ διήγησις ᾖ, τῶν γενομένων ἔσται, ἵν' ἀναμνησθέντες ἐκείνων βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον. ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθύς, καὶ διατάττειν οἷς βούλονται, οἷον ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι ἀεὶ ὑπισχνεῖται πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν, καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδεικνύναι 17 δὲ χρή, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν, οἷον εἰ ὅτι οὐ γέγονεν ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν, εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψεν, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε ἢ ὅτι δικαίως, ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἀμφισβήτησις. μὴ λανθανέτω δ' ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν, ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς τὸ πολύ, ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἡ αὔξησις ἔσται· τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεύεσθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ ἢ ἐὰν ἄλλως αἰτίαν ἔχῃ.

---

b 1 διασίζων τοῖν 7 εἰσάγει καὶ σεαυτὸν 8 ὅτι ῥάδιον ὁρᾶν δὲ ἐκ 25 εἶθ' ὅτι 30 χρονιστέον] χρηστέον 34 ἄλλος

ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς ἢ ὡς οὐκ ἔσται ἀμφισβητήσειεν ἄν τις, ἢ ὡς ἔσται μὲν ἃ κελεύει, ἀλλ' οὐ δίκαια ἢ οὐκ ὠφέλιμα ἢ οὐ τηλικαῦτα. δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ
1418 *τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται. ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτερα, τὰ δ' ἐνθυμήματα δικανικώτερα· ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον, ὥστ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν, ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην. οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμιγνύναι· εἰ δὲ μή, καταβλάπτει ἄλληλα. ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος·*

ὦ φίλ', ἐπεὶ τόσα εἶπες ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ,

ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· εἰ δὲ μή, ποιήσεις ὅ περ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, οἳ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ πιστότερα ἢ ἐξ ὧν λέγουσιν. καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος οὔτε προαίρεσιν ἡ ἀπόδειξις. γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ, καὶ ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ' εἰδὼς ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν. ἐὰν δὲ παθητικῶς, καὶ οὐ μεταμέλει μοι καίπερ ἠδικημένῳ· τούτῳ μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον. τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι, εἰκότως, διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν ἀδήλων δέ. καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς· ἔχοντα δὲ ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν. καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς, οἷον πρὸς ἀντίδικον ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν. ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἐὰν μὴ ἐξιστῇ. δεῖ οὖν ἀποροῦντα τοῦτο ποιεῖν

---

37 *τις ψεύδεται ἐκ τοσούτου πράγματος* *1418* 24 *Κρὴς*] *κράτης*
29 *ἐξίστη*

ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλεύων κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν ἐν τῷ πανηγυρικῷ, Χάρητος δ' ἐν τῷ συμμαχικῷ. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει. καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, ταὐτόν ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγων Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακόν, εἶτα τὸν θεόν, ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν ἢ τὰ καὶ τά, ποιεῖ ὃ τοιόνδε ἐστίν. ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις καὶ ἠθικῶς λεκτέον καὶ ἀποδεικτικῶς, ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει χρηστὸν φαίνεσθαι ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν, ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται· παρ' ἄλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται.

τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεων ἔστι τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει τὰ δὲ συλλογισμῷ. δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ καὶ ἐν δίκῃ ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον, ὕστερον δὲ πρὸς τἀναντία ἀπαντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία, οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι προανελὼν οὕτω τότε αὐτὸς εἶπεν. ὕστερον δὲ λέγοντα πρῶτον πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχή, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ· ἔσται δὲ ἂν ἀνέλῃς. διὸ ἢ πρὸς πάντα ἢ τὰ μέγιστα ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα ἢ [τὰ] εὐέλεγκτα μαχεσάμενον οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον.

ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·
ἐγὼ γὰρ Ἥραν.

ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου.

περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα· εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ

---

37 ποιεῖ ὃ] ποιεῖ ἢ b 14 συλλογιξόμενον 19 τὰ om 21 τοῖς θεοῖς

ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν ἢ ἐπίφθονον ἢ μακρολογίαν ἢ ἀντιλογίαν ἔχει, καὶ περὶ ἄλλου ἢ λοιδορίαν ἢ ἀγροικίαν, ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὅ περ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει, καὶ ὡς Ἀρχίλοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ

χρημάτων δ' ἄελπτον οὐθέν ἐστιν οὐδ' ἀπώμοτον,

καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ οὗ ἀρχὴ

οὔ μοι τὰ Γύγεω.

καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα ὡς λεγόντων ἑτέρων. δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε, οἷον χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν. ἐνθυμηματικῶς δέ, εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλαγαί, τότε καταλλάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι.

18 *περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι μάλιστα*
1419 *μὲν ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε ἑνὸς προσερωτηθέντος συμβαίνει τὸ ἄτοπον, οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς σωτείρας ἱερῶν, εἰπόντος δὲ ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν, ἤρετο εἰ οἶδεν αὐτός, φάσκοντος δὲ καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν; δεύτερον δὲ ὅταν τὸ μὲν φανερὸν ᾖ, τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ ὅτι δώσει· πυθόμενον μὲν γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερὸν ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν, οἷον Σωκράτης Μελήτου οὐ φάσκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἴρηκεν ὡς ἂν δαιμόνιόν τι λέγοι, ἤρετο εἰ οὐχ οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν ἢ θεῖόν τι, φήσαντος δὲ ἔστιν οὖν ἔφη ὅς τις θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ; ἔτι ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγοντα δείξειν ἢ παράδοξον. τέταρτον δὲ ὅταν μὴ ἐνῇ ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον λῦσαι· ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν ἔστι δ' οὔ, ἢ τὰ μὲν τὰ δ' οὔ, ἢ πῇ μὲν πῇ δ' οὔ,*

---

25 *ἐπιφθόνον* 30 *δ' ἄελπτον] ἃ ἔλιπον* 32 *αἵμωνα* 38 *τότε] τὸ δὲ* *1419* 9 *Μελήτου] μεγαλήτου* *ἑαυτὸν* 14 *ἐν ἦι* 16 *μὲν τὰ] μὲν ἢ τὰ*

θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντος. ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν· ἐὰν γὰρ ἐνστῇ, κεκρατῆσθαι δοκεῖ· οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ.

ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα διαιροῦντα λόγῳ καὶ μὴ συντόμως, πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει, πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπιὸν ἢ συλλογίσασθαι· οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν ἐν τίνι ὁ λόγος. φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν καὶ τοῦτο καὶ αἱ λύσεις. καὶ συμπεραινόμενον, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου εἰ ἔδοξεν αὐτῷ ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους, ἔφη. τί δέ; οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι; ἔφη. οὐκοῦν σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά; ναὶ ἔφη· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. καὶ ὡς ὁ Λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορίας, ἐρωτώμενος εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἅτεροι, ἔφη. ὁ δὲ οὐκοῦν σὺ τούτοις ταὐτὰ ἔθου; καὶ ὃς ἔφη. οὐκοῦν δικαίως ἂν ἔφη καὶ σὺ ἀπόλοιο; οὐ δῆτα ἔφη· οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες ταῦτα ἔπραξαν, ἐγὼ δ' οὔ, ἀλλὰ γνώμῃ. διὸ οὔτ' ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς.

περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας τὴν μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ, ὀρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς, ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ τὸ δ' οὔ. ὅπως τὸ ἁρμόττον αὐτῷ λήψεται. ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ γελοῖον, ὁ δὲ βωμολόχος ἑτέρου.

ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἔκ τε τοῦ
πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὖ τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν ἐναν- 19
τίον φαύλως, καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι, καὶ ἐξ ἀνα-

17 ἀποροῦντας 18 οἷόν τε] οἴονται 35 οὐ om

μνήσεως. πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι αὐτὸν μὲν ἀληθῆ τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν καὶ ἐπιχαλκεύειν. δυοῖν δὲ θατέρου δεῖ στοχάζεσθαι, ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς ἢ ὅτι ἁπλῶς, ὁ δ' ὅτι κακὸς τούτοις ἢ ὅτι ἁπλῶς. ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται οἱ τόποι πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεδειγμένων ἤδη αὔξειν ἐστὶ κατὰ φύσιν ἢ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις ἐκ προϋπαρχόντων ἐστίν. ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον. μετὰ δὲ ταῦτα, δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν ἔλεος καὶ δείνωσις καὶ ὀργὴ καὶ μῖσος καὶ φθόνος καὶ ζῆλος καὶ ἔρις. εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον, ὥστε λοιπὸν ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα. τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθὴς ᾖ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν. ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ οὗ ἡ κρίσις, ἐνταῦθα δὲ δι' ὧν δέδεικται κεφαλαιωδῶς. ἀρχὴ δὲ διότι ἃ ὑπέσχετο ἀποδέδωκεν, ὥστε ἅ τε καὶ δι' ὃ λεκτέον. λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου. παραβάλλειν δὲ ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, ἢ μὴ καταντικρύ· ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου, ἐγὼ δὲ ταδί, καὶ διὰ ταῦτα. ἢ ἐξ εἰρωνείας, οἷον οὗτος γὰρ τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. καὶ τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ ταδί; ἢ ἐξ ἐρωτήσεως, τί οὐ δέδεικται; ἢ οὗτος τί ἔδειξεν; ἢ δὴ οὕτως [ἢ] ἐκ παραβολῆς ἢ κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω τὰ αὐτοῦ, καὶ πάλιν, ἐὰν βούλῃ, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ, εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε.

---

b 16 δὲ om 18 τοιούτους] τούτου 35 εἰπεῖν εἰ μὴ *1420* 1 διὰ] ἅδε καὶ 4 ἢ δὴ] ἤδη in fine: τέλος ἀριστοτέλους τέχνης ῥητορικῆς.

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΩΣ.

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΗΣΕΩΣ.

Ἐρώτα δὲ αὐτὸν τετραχῶς· τοσοῦτοι γάρ εἰσι τῶν ἐρωτήσεων οἱ τρόποι. πολλάκις γὰρ αὗται κατὰ καιρὸν ἢ μὴ γενόμεναι καὶ ὤνησαν καὶ ἔβλαψαν. εἰσὶ δὲ οἱ τρόποι οἵδε· τὸ εἰς ἄτοπον ἀπάγειν, τὸ τὰ ὁμολογούμενα ἐρωτᾶν, καὶ τὸ ἐρωτᾶν τότε, ὅταν μέλλῃς εἰς τοὐναντίον περιτρέπειν, καὶ τὸ ἀληθέσι ψευδῆ συμπλέκοντα πυνθάνεσθαι.

Εἰς μὲν οὖν τὸ ἄτοπον ἐμβαλεῖς τὸν ἀντίδικον ἐρωτήσας οὕτως ὡς Περικλῆς Λάμπωνα ἤρετο, Τί ταῦτα ἐστίν, εἰπών, τὰ δρώμενα ἐν τοῖς μυστηρίοις; εἰπόντος δὲ τοῦ Λάμπωνος ὡς οὐχ οἷόν τε ταυτὶ τοῖς ἀμυήτοις ἐξαγγέλλειν, ἀνήρετο ὁ Περικλῆς, εἰ αὐτὸς οἶδεν· συμφήσαντος δὲ τοῦ Λάμπωνος, καὶ πῶς εἶπεν ἀτέλεστος ὤν;

Ὁμολογούμενα δὲ ἐρωτήσεις, εἰ τὰ ἐξ ἀνάγκης δοθησόμενα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων πυνθάνοιο καὶ ὧν ῥηθέντων ἐπὶ τὸ συμπέρασμα εὐθὺς χωρήσεις, τὰ ὁμολογούμενα παραλιπών, ὡς Πλάτων ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ. λεγόντων γὰρ τῶν κατηγόρων ὡς Σωκράτης θεοὺς οὐ νομίζει καὶ καινὰ δαιμόνια εἰσάγει, ἀνήρετο αὐτοὺς περὶ τῶν δαιμόνων, εἰ μὴ θεοὺς ἢ θεῶν παῖδας ἡγοῦνται αὐτούς· ὡς δὲ συνέφησαν, ἔστι δὲ ὅστις θεοὺς οὐ νομί-

---

περὶ ἐρωτήσεως] **Edidit hoc fragmentum 1838 Seguerius ex cod. Par. 1874. vid. adnot. Rhet. III, 18. Cobeti apographum Bakius ad Apsinem prol. p. L — LII praebet.**

2 ἢ] Seg. om. cod. malim καιρὸν γενόμεναι ἢ μὴ γενόμεναι 13 οὐ συμφήσαντος δὲ τοῦ Λάμπωνος ἐν τοῖς οὐχ οἷόν τε ταυτὶ τοῖς ἀμυήτοις ἐξαγγέλλειν καὶ πῶς εἶπες cod. corr. Schneidewin. 16 καὶ ὧν] καὶ del. Finckh 17 εὐθὺς οὐ, tum εὐθὺς παραλιπὼν C(odex), corr. Schn. 21 δαιμόνων] Finckh, δαιμονίων C

ζει θεῶν παῖδας νομίζων; παρέλιπε γὰρ τὸ αὐτόθεν ὁμολογούμενον, ὅτι ὁ δαιμόνια νομίζων θεοὺς νομίζει.

Εἰς τὸ ἐναντίον δὲ περιστήσεις, ὡς Λυσίας ἐν τῷ Ἐρατοσθένους. ἐπειδὴ γὰρ ὡμολόγει μὲν ἀπαγαγεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πολέμαρχον διὰ τὸ προστάξαι τοὺς τριάκοντα, ὧν εἷς ἦν καὶ αὐτός, ἐρωτηθεὶς δὲ εἰ παρῆν καὶ αὐτὸς προτεθείσης περὶ αὐτοῦ βουλῆς, καὶ εἰ ἀντέλεγεν ἢ ἐπῄνει τὰ δοκοῦντα τοῖς ἄλλοις, ὡς ἔφη καὶ παρεῖναι καὶ ἀντιλέγειν τοῖς ἄλλοις, προσηρώτα εἰ ἄδικα πάσχειν ἡγεῖτο αὐτόν, καὶ συγχωρήσαντος ἐπήγαγεν· εἶτα, ὦ σχετλιώτατε πάντων, ἀντέλεγες μὲν ἵνα σώσειας, συνελάμβανες δὲ ἵνα ἀποκτείνοις;

Τελευταῖος δὲ τοῦ ἐρωτᾶν καιρός, ὅταν μὴ ἐγχωρῇ λῦσαι τὴν ἐρώτησιν, (ἀλλ' ἢ) σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον· οἷον τὰ μὲν ἔστι, τὰ δ' οὔ· ἢ πῇ μὲν ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, πῇ δὲ ψεῦδός ἐστι. πρὸς γὰρ τοὺς οὕτω ἀποκριναμένους οἱ ἀκροώμενοι θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντας καὶ οὐκ ἔχοντας ἀντειπεῖν.

Δεῖ δὲ παρὰ ταῦτα μηδένα ἄλλον τρόπον ἐρωτήσεων τῶν πρὸς τὸν ἀντίδικον ἐπινοεῖν· ἐνστάντος γὰρ τοῦ ἐρωτωμένου πρὸς ὁτιοῦν [οὐ πρὸς ὁτιοῦν] ἡττῆσθαι δόξει. δεῖ δὲ ὁμοίως ἐρωτᾶν μηδὲ διὰ πολλῶν ῥημάτων περαιοῦσθαι τὰ ἐννοήματα· ἀσθενὴς γὰρ ὁ ἀκροατής, φεύγοντος τοῦ ἐρωτωμένου τὴν ἀπόκρισιν ἀναγκάζει αὐτὸν ἀποκρίνεσθαι· οἵ τε γὰρ φεύγοντες τὰς ἀποκρίσεις ἐγνωκέναι δοκοῦσι, καὶ τάχα ἂν εὕροιέν τινα διάλογον βιασθέντες ἀπαντῆσαι πρὸς τὴν ἀπόκρισιν.

Ἔστι δὲ ἄλλος τρόπος ἔξω τῶν πρὸς τὸν ἀντίδικον τοῦ

---

4 Ἐρατοσθένους] *κατ' Ἐρατ.* § 25. 8 *ὡς δὲ ἔφη* C, corr. Schn. malim et *ὡς* abesse 10 *αὐτόν*] *αὐτόθεν* C 12 *ἀποκτείνῃς* C 13 *τοῦ ἐρωτᾶν*] Schn. *τοῦ ἔρωτ* C (ο supra), fort *τῆς ἐρωτήσεως* 14 *ἀλλ' ἢ* add. Schn. *εἰ μὴ* Seg. *ἀποκρινομένην* C 22 *ὁμοίως*] *συντόμως* Schn. *ῥημάτων περαιοῦσθαι*] *ἐρωτήσεων συμπεραίνειν* infra. *ἐρωτημάτων περαίνεσθαι* Finckh 24 *ἀναγκάζει* C, *καὶ ἀναγκάζει* C ap Cob. *μὴ ἀνάγκαζε* Finckh, fort. *ὁμοίως ἐρωτῶντα μήτε . . τὰ ἐνθυμήματα . . μήτε φεύγοντος . . ἀναγκάζειν* 25 *ἀπεγνωκέναι* Bake 26 *λόγον* Finckh

ἐρωτᾶν· τοῦτο δὲ ποιεῖν δεῖ, ὅταν ἴδωμεν τοὺς δικαστὰς συμπεριφερομένους ἡμῖν, καὶ ἃ ἡμεῖς ἂν βουληθείημεν ἀποκρινομένους, πυνθάνεσθαι καὶ τούτων· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον ἔστιν ἄνευ κινδύνου πάντα συλλογίζεσθαι. ὡς γὰρ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἔχοντος τἀληθὲς οἱ ἀκούοντες καὶ τοῖς ἐξ ἐναντίας [τοῖς] ἐρωτῶσι προσομολογοῦσιν. δεῖ δὲ καὶ τὰς αἰτίας ἐπιφέρειν ταῖς ἐρωτήσεσιν [καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν], αἷς αὐτοὶ μὲν ἐρωτῶμεν, οἷον· εἰ δέ τίς σε ἔροιτο· τί δή ποτε; τοῦτο γὰρ εὔλογον ἢ φύσιν ἔχον ἐστὶ [τοῦ] ἀποκρίνεσθαι ἢ τοῦ εὐνοϊκῶς ἔχοντος τῇ πόλει· καὶ γὰρ ἡδὺ καὶ ἀκριβέστερον οὕτω φαίνεσθαι. χρήσῃ δὲ [καὶ] τούτῳ τῷ ὀργάνῳ πανταχοῦ.

Εἰσὶν οὖν τῶν ἐρωτήσεων οὗτοι οἱ τρόποι· τὸ τὰ ὁμολογούμενα ἐρωτᾶν, τὸ εἰς ἄτοπον ἐμβάλλειν τὸν ἐρωτώμενον, καὶ τὸ ἐρωτᾶν τότε ὅτε εἰς τοὐναντίον μέλλεις περιστήσειν, καὶ ἀληθέσι ψευδῆ συμπλέκοντα ἐρωτᾶν, καὶ μὴ διὰ πολλῶν ἐρωτήσεων συμπεραίνειν τὸν συλλογισμόν, καὶ αὐτὸν ἐρωτᾶν, ὅταν ἴδωμεν καὶ τοὺς δικαστὰς συμπεριφερομένους ἡμῖν, καὶ τὸ μετὰ προσθέσεως τῆς αἰτίας ἐρωτᾶν.

ΠΕΡΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΩΣ.

Τρόποι δ' αὐτῶν ἢ διώσασθαι τὰς ἀποκρίσεις τέλεον, ἢ φθάσαντες αὐτοὺς ἐρωτήσομεν· εἰ ἄρα δὲ ἀποκρίνα-

2 *συμφέρον* C, corr. Seg. 3 *ἀποκριναμένους* Cobeti apogr. fort. *ἀποκρινουμένους* 4 num *πάντως*? 6 *προσομολογεῖν* C, corr. Schn. 18 *αὐτὸν*] num *αὖ τό*? 13—20 haec postrema pars prius dicta parum apte repetit; sunt enim quatuor Aristotelis rationes, quibus quintam, qua non adversarius interrogatur, autor addidit; at hic male septem enumerantur, quasi *τρόποι* essent, (ne multis utamur interrogationibus, *ἁπλοῦς γὰρ ὑπόκειται ὁ κριτής*, et ut causas addamus, quae communia sunt praecepta). haec hominem qui autorem parum intellexerit, deliquisse credas. Bakius novam illam quintam rationem de iis interrogationibus, quibus ipse qui interroget, respondet, non de iudicibus qui responsuri sint, intelligit, unde et supra *ἀποκριναμένους* praefert et pro *καὶ αὐτὸν ἐρωτᾶν* corrigit *ἑαυτόν*, sed nescio quomodo V. D. illam sententiam ex verbis eruat. 22 *διωσόμεθα* Schn. 23 scrib. *εἰ δ' ἄρα*

σθαι δεῖ, τὴν αἰτίαν προσθέντες ἀποκρινούμεθα, καὶ τὰ ἀμφίβολα ἐξαπλώσομεν [καὶ] τῷ λόγῳ, καὶ πρὸ τοῦ συμπεράσματος, ὅταν εἰς τοὐναντίον ἡ ἐρώτησις περιάγῃ, φέρειν δεῖ τὴν λύσιν, καὶ αὐτὸ τὸ συμπέρασμα, αὐτὸς ἔχων λῦσαι, μὴ προσποιούμενος, ὅτι αὐτὸς ἀντερωτᾷ τὸ συμπέρασμα.

Τρόποι μὲν οὖν οὗτοι· παραδείγματος δὲ ἕνεκα ὑποτάξω καθ' ἕκαστον. ἔφην γὰρ τὰς ἀποκρίσεις ἤτοι διωσόμεθα καθάπαξ, ἂν ἔχωσί τι δυσχερές· οἷον ὡς Καλλίας ποτὲ λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀποκρινεῖται, εἰ τοσοῦτον αὐτῷ δοίη χρόνον ὁ ἐρωτῶν, ὅσον αὐτὸς ἐμελέτα τὴν ἐρώτησιν· ἢ φθάσαντες ἐρωτήσομεν αὐτοὺς ἃ ῥᾴδιά ἐστιν ἀποκρίνασθαι, οἷον ἐπειδὰν ἐρωτᾷ με τί ἂν ἐποίησα; οὐκ ἂν τόδε, ἀλλὰ τόδε, οἷον οὐκ ἂν ἐσυκοφάντουν τοὺς φίλους, ἀλλ' εἰργαζόμην.

Ἐὰν δὲ ἀναγκαῖον ᾖ πάντως ἀποκρίνασθαι, αἰτίαν τινὰ χρὴ προστιθέναι τῇ ἀποκρίσει, οἷον ὡς Ὑπερίδης ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Ἀριστογείτονος, εἰ ἔγραφε τοὺς δούλους ἐλευθέρους εἶναι, ἔφη, ἵνα μὴ οἱ ἐλεύθεροι δουλεύωσιν.

Τά γε μὴν ἀμφίβολα οἷον τὸ πῇ μὲν ἔπραξα, πῇ δὲ οὔ, ἐξαπλοῦν τῷ λόγῳ καὶ τὰς αἰτίας προστιθέναι, οἷον τόδε μὲν ἔπραξα διὰ τόδε, καὶ ὅλως τὰς βραχυλογίας καὶ συντομίας παρέχεσθαι ἐπὶ ταῖς ἀποκρίσεσι, τὰ δὲ προσδιορισμοῦ φευκτέον.

---

4 *φέροι εἰ ε τὴν* C ap S. *εἰ φέροι* Cob. apogr. *δεῖ φέρειν* Bake, *φέρε* Schn. Sensus ex Aristotele et iis quae autor infra exponit, apertus est, ut Bakium mirer, qui Schneid. *ὅταν δὲ εἰς* probaverit. nominativus certus est nec removendus, ut secunda aut tertia verbi persona requiratur; autor dicere videtur, si propositiones non confutas, sed ipsum *συμπέρασμα* exspectaveris, id solvas sic ut finis tibi esse non videatur; fort. verbum excidit imperativi vel futuri, *ἀντερωτᾷ* vero est secunda persona imperf. *ἠρωτῶ.* 7 *τόποι* C, corr Schn. 11 Rhet. gr. VII, 1203 *κατὰ δὲ ἀναβολήν, ὡς Ἰφικράτης ἐρωτηθείς, εἰ ὑπεδέξατο Λακεδαιμονίους, οὐκ ἔχων ἀρνήσασθαί φησιν, εἴ μοι τοσοῦτος καιρὸς ἐγένετο πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, ὅσος τούτῳ πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐγένετο, ῥᾳδίως ἂν ἐλέγξαιμι τὸν λόγον.* 13 *ἂν* om C *οὐκ ἂν*] fort *οὐ* 14 *ἐσυκοφάντουν οὐκ ἂν* C, vid. Rh. gr. VII, 1204, 7. 18 *γέγραφε* Bake, *ἔγραψε* Rh. gr. VII, 1204. 23 *τοὺς δὲ προσδιορισμοὺς* Finckh

*Εἰ δὲ εἰς τοὐναντίον ἡ ἐρώτησις ἀπάγει, τὴν λύσιν φέρειν χρὴ ἤτοι πρὸ τοῦ ἐπιόντος ἐρωτήματος ἢ ἁπλῶς πρὸ τοῦ συμπερανθῆναι τὸν συλλογισμὸν τῷ ἐρωτῶντι· σχεδὸν γὰρ οὐκ ἄδηλον εὐθὺς ἐρωτῶντος ὅ τι βούλεται ὁ λόγος, ὥστε φθάσαντα τὴν αἰτίαν ἐπενεγκεῖν ἢ ἀφαιρήσει τὸν τόπον. ἔστι δὲ καὶ τῷ συμπεράσματι ὡς ἐρωτήματι χρῆσθαι μὴ προσποιούμενον ὅτι ὁ ἐρωτῶν συμπέρασμα ἐπήγαγεν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ἄλλας προτάσεις ἀποκρίνασθαι καὶ πρὸς τὸ συμπέρασμα ὡς ἐρωτῶντος ἔτι, * ἀπομνημονεύουσι περὶ τοῦ τῆς ἐφορείας εὐθυνομένου Λάκωνος· ἑαλωκότων [ἔτι] τῶν συναρχόντων ἐρωτηθεὶς εἰ [δοκήσει] δικαίως ἀπήχθησαν οἱ ἔφοροι, ἔφη· πάλιν δὲ ἀναπυνθανομένων εἰ τῆς πράξεως κεκοινώνηκεν αὐτοῖς, κεκοινώνηκα. οὐκοῦν λεγόντων, καὶ σὺ δικαίως ἂν ἀπόλοιο; οὐ δητα, ἔφη· οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαμβάνοντες ταῦτα ἔπραξαν, ἐγὼ δὲ ἀπὸ γνώμης. μὴ προσποιηθεὶς ὅτι συμπέρασμα ἐπήγαγεν, ἔλυσε καὶ λογικῶς τὸν συλλογισμόν. ὅθεν καὶ τὸ αὐτὸ τοῖς ἐρωτῶσι παραφυλακτέον εἰ μὴ πολλή τις τῶν πραγμάτων ἀλήθεια περιείη μάλιστα, ὡς μήτε αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἀλλά τινα συγχω-*

---

9 lacunam indicavimus, suppleas *οἷον* 11 fort. *Λάκωνος ὃς ἔτι] ἤδη* Schn. 14 *κοινονήσω* C, corr. Schn. 17 fort *ἐπήγαγον* 19 *τῇ ἀληθείᾳ ἀχθείη* C ap. Seg. *ἀληθείᾳ . . . είη* apogr. Cob. in marg. manu recentiore *ἴσως ἐπαχθείη*, sed spatium exesum, nec nisi duarum aut trium litterarum est. locus et interpretandus et corrigendus ex Aristotelis verbis *διὸ οὔτ' ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς*, unde noster scripsisse videtur *εἰ μὴ πολλή τις τῶν πραγμάτων ἀλήθεια περιείη*, vel *ἐὰν . . περιῇ*. 20 *ὡς μήτε*] excidit alterum membrum propter *ὁμοιοτέλευτον* ex Aristotele sic fere reddendum *ὡς (μήτε μετὰ τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν,) μήτε αὐτὸ τὸ συμπέρασμα*, vel sic *μάλιστα ὡς μήτε αὐτὸ τὸ συμπέρασμα (ἐπερωτᾶν, μήτε μετὰ τὸ συμπέρασμα) ἄλλα τινὰ συγχωρεῖν αὐτοὺς συλλογισαμένους ἅπαξ*. in hoc scriptore non offendit *ὡς* cum infinitivo pro *ὅπως* cum coniunctivo 20 Cob. apogr. *ἄλλ ̃ τιν συγχωρεῖν ἀ* (superscr. *ὰ*) *συλλογισαμένου ἅπαξ*. hoc dicit: cavendum est interrogantibus, ne aut ipsam conclusionem interrogativam afferant, nisi forte ea sit quae confutari nequeat, aut post conclusionem rite factam et perfectam (*ἅπαξ συλλογισαμένους*) instantiam aliquam adversarii admittant, qua

ρεῖν ἀ . . . . . τοῦ συλλογισαμένου ἅπαξ· εἰ γὰρ μετὰ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ ἐφόρου τουτουὶ τὴν δευτέραν ὁ συλλογισμὸς ἐπήχθη τῷ κατηγόρῳ, ἀφ' οὗ δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ σὲ τεθνάναι χρή, οὐκ ἂν ἔσχεν ἀποκρίνασθαι καὶ σωθῆναι.

προτάσεις quidem concedat, conclusionem vero neget, neque ipsi quid dicant habeant. 1 Cob. apogr. *ἀφο . . . . .* **δῆλον**, margo supplet **ρμήν** ut sit *ἀφορμήν*, cui nullum video locum; at recte his demum incipit: **δῆλον τοίνυν**, ut sane latere aliquid videatur in *ἀφο* . . v. c. ex iis quae dixit.

SCHOLIA GRAECA

EX

COD. PARISIENSI MDCCCLXIX

NUNC PRIMUM EDITA.

SCHOLIA GRAECA.

Ὁ Εὐριπίδης τὸν ὑγιαίνοντα ἠνάγκασε δοῦναι ἀντίδοσιν. ἡ δὲ ἀντίδοσις λειτούργημα ἦν ὑπὲρ τῆς πόλεως, εἰς τριηραρχίας, εἰς σιτίσεις, εἰς ἐκστρατείας, εἰς πλωΐμους, ἵνα ἀνθ' ἑαυτοῦ δώσει τις τόσους ἢ τόσους· διὰ τοῦτο τοίνυν κατηγόρησε τοῦ Εὐριπίδου οὗτος ὁ ὑγιαίνων ὡς ἀσεβοῦς γράψαντος ἐν τῷ δράματι Ἱππολύτου τὸ ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ' ἡ δὲ φρήν. καὶ γὰρ ἡ θεράπαινα ἡ τροφὸς τῆς Φαίδρας περὶ τοῦ τῆς δεσποίνης μὲν αὐτῆς, μητρυιᾶς δὲ τοῦ νεανίσκου μέλλουσα εἰπεῖν αὐτῷ περὶ ἔρωτος, ὅρκοις αὐτὸν προεκράτησε, μὴ πρός τινα εἰπεῖν τὸ λαληθησόμενον· ὁ δὲ ὑπέσχετο ὀρκώσας· εἶτα ὡς ὕστερον εἶπεν ἐκείνη τὸν ἔρωτα πρὸς Ἱππόλυτον, ὁ δὲ ἠγανάκτησεν, ἀνέμνησεν ἐκείνη περὶ τοῦ ὅρκου. ὁ δ' εἶπεν· ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ' ἡ δὲ φρήν. ἤτοι οὐκ ἐπιώρκησα ὦ τροφέ. τότε γὰρ γίνεται ἐπιορκία, ὅταν ὁ νοῦς συμφωνήσῃ καὶ ἡ γλῶττα· ἐγὼ δὲ πρὸ τοῦ μαθεῖν τὴν φρένα μου τὸ λαληθησόμενον, συνηρπάγην, κατὰ μόνην τὴν γλῶτταν ὀμόσας. καὶ λοιπὸν οὔτι ὤμοσα· εἰ δὲ καὶ ὤμοσα, οὐκ ἐπιώρκησα. ἀσεβὴς ἄρα ἐστὶν ὁ Εὐριπίδης φησὶν ὁ ὑγιαίνων· διδάξας ἀπὸ τούτου τοῦ ἰαμβείου ὀρκωμοτεῖν τοὺς ἀνθρώπους· πάλιν δὲ καὶ οὗτος ὁ Εὐριπίδης οἷον ἀσεβῆ αὐτὸν λέγει. διότι φησίν, εἰ καὶ ἠδίκησά τι, ἐν Διονυσίοις ἐκρίθην ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐξάρχοις τῆς ἑορτῆς. νῦν δὲ κακῶς ποιεῖς ὦ ὑγιαίνων κατηγορῶν μου ἐν τοῖς δημοσίοις δικαστηρίοις· τὰ γὰρ ἐν τῇ τελετῇ τοῦ θεοῦ Διονύσου, παρ' αὐτοῖς τοῖς τελετάρχαις δικάζονται.

φησὶν Ἡρόδοτος περὶ Αἰγυπτίων ἐν τῷ λόγῳ τῆς μούσης Εὐτέρπης, ὅτι τὸν Ψαμμήτιχον ἀπεδίδρασκον τὸν βασιλέα αὐτῶν τινὲς Αἰγύπτιοι· οὗτοι δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ

---

1 Rhetor. III, 15 p. 1416, 20. 22 *ἀλλὰ* abundat, fort. post *φησὶν* ponendum. 27 Rhet. III, 16 p. 1417, 7.

πάλιν ἐκαλοῦντο· ἀναμνήσαντος αὐτοὺς παίδων καὶ γυναικῶν, τῶν δέ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν, ἔνθα ἂν τοῦτο ᾖ, ἔσται αὐτοῖς καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα.

ὅσα μὴ πραττόμενα, ἢ οἶκτον. ἢ· ἐὰν γὰρ πράξῃς τινὰ εἰς οἶκτον κινοῦντα τοὺς δικαστάς, πάντως ἐκεῖνα κακά εἰσιν, οἷον εἰ πέπρακταί σοι φόνος ἤ τι ἕτερον τῶν ἀπειρημένων, τότε οἰκτίζονται ἐπὶ σοὶ οἱ ἀκροαταί. σίγα οὖν περὶ τῶν τοιούτων. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ὅσα δείνωσιν φέρει ἢ ἀγανάκτησιν. ἢ δεικνύουσί σε δεινὸν ῥήτορα. δεινὸς γὰρ οὐχ ὁ φρόνιμος καὶ ἀγαθός, ἀλλ' ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος· καὶ εὐφυὴς τὰ πράγματα μεταχειρίσασθαι. καὶ τοιῶσδε καὶ τοιῶσδε. οἷος ἦν τὰ πολλὰ ὁ Ὀδυσσεύς. περὶ οὗ Κύκλωψ εἶπε πρὸς τοὺς Κύκλωπας· οὔτις με βιάζεται δόλῳ ἠδὲ βίηφι· καὶ εὐθὺς ἀκούσαντες ἐκεῖνοι ἀπηλλάγησαν.

ἡ Ἀλκίνου παραδιήγησις, μέμνηται τούτου ὁ Πλάτων ἐν τῷ ῑ λόγῳ τῶν πολιτειῶν· ἔνθα περί τε τοῦ Ἀρμενίου Ἦρος λέγει. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ἀριδαίου τοῦ ἐπὶ ἀσπαλάθων κναμπτομένου περὶ οὗ ὁδῷ προϊόντες ἐροῦμεν·

χρημάτων ἃ ἔλιπον οὐδὲν ἔτι· τί γὰρ ὅτι ἴσως ὁ πατὴρ ταύτης ἦν ἐν τῇ οἰκείᾳ πατρίδι πλούσιος· ἐπεὶ δὲ πολιορκουμένης τῆς αὐτοῦ πόλεως ἔφυγεν, ἃ ἔλιπον φησὶν ἐκεῖ χρήματα, νῦν οὐδέν εἰσι. καὶ μή μοι ἀπιστήσητε. οὐδὲ γὰρ ἀπώμοτόν ἐστιν ὃ λέγω καὶ ἀνέλπιστον, ἀλλ' οἱ σωφρονέστεροι πιστεύουσί μοι.

περὶ δὲ ἐρωτήσεως τότε ποίει τὴν ἐρώτησίν σου ὦ ῥῆτορ, ὅτε εἰς ἀτοπίαν εὐφυῶς κατακυλίσῃς τὸν ἐρωτώμενον, ἐκ μιᾶς ἠρωτημένης προτάσεως καὶ ἑτέρας ἢ ὁμολογουμένης ἢ δοθείσης. ὁμολογουμένου γὰρ εἰλημμένου ὡς παρὰ πάντων γινωσκομένου τοῦ ὅτι ὁ λάμπων ἀτέλεστος ἦν, ἢ δοθέντος παρ' αὐτοῦ τοῦ λάμπωνος ἐρωτηθέντος, οὕτω συλλόγισαι·

---

3 scrib. ἔσεσθαι 4 Rhet. III, 16 p. 1417, 12. 12 Od. IX, 408. 17 πολιτειῶν] p. 614 (502 Bkk) 18 Ἀρδιαίου Plat. 615 (505) 20 Rhet. III, 17 p. 1418 b 29 ἃ ἔλιπον] sic (pro ἄελπτον quod in ceteris legitur) corrupte A, idque bonus noster interpres servans fabulam fingit, quamvis ipse οὐδὲ γὰρ ἀπώμοτον . . καὶ ἀνέλπιστον sub finem dicat. 26 Rhet. III, 18.

τετελεσμένος,	ἀτέλεστος,

τὸ συμπέρασμα ἄρα ἄτοπον,
οἶδε τὰ μυστήρια ὁ λάμπων.

καὶ πάλιν ὡς ὁμολογουμένου εἰλημμένου τοῦ, οἱ δαίμονες ἢ θεοὶ ἢ παῖδες θεῶν πλέκε τὸν συλλογισμόν. θεοὺς εἶναι δοξάζει, κατὰ ἀλήθειαν δαιμόνια δοξάζει ὡς ὁ Μέλιτος εἶπεν ὁ Σωκράτης· κατηγορήθη δὲ ὅτι τὰ δαιμόνια σέβεται Σωκράτης· ἐπεὶ πολλάκις ἔλεγεν ὅτι σύνεστιν αὐτῷ τὸ δαιμόνιον θείᾳ μοίρᾳ παραπεμπόμενον ἐκ παιδὸς αὐτῷ. ἔστι δὲ τοῦτο φωνή, ἣ ὅταν γένηται αἰεί μοι σημαίνει ὃ ἂν μέλλω πράττειν τοῦτο ἀποτρέπειν· προτρέπει δὲ οὐδέποτε· καὶ ἐάν τίς μοι τῶν φίλων ἀνακοινῶται καὶ γένηται ἡ φωνὴ ἀποτρέπει· ταῦτα καὶ Πλάτων ἐν Θεάγει· τρίτον εἶδος ἐρωτήσεως τὸ εἰς ἐναντία ἄγον ὡς τοῦτο. ὁμολογουμένου γὰρ τοῦ τὴν ἀνδρείαν ἀρετὴν εἶναι συνάγεται ἡ ἀνδρεία κακία. ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς παραδοξολόγον, ὃ παρὰ τὰς διαφόρους γίνεται αἱρέσεις, ὡς καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἔμαθες· οἱ Στωικοὶ εὐδαίμονα λέγουσι τὸν τὰς Πριαμικὰς συμφορὰς ὑπομένοντα, οἱ δὲ Περιπατητικοὶ τὸν μηδόλως συμφοραῖς περιπίπτοντα. συλλόγισαι οὖν·

δυσδαίμων	Πριαμικαῖς συμφοραῖς περιπεσὼν ἢ ὑπομείνας αὐτάς.	ὁ εὐδαίμων

ἀνώτερον εἴρηται τὸ ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει· ἔγραψε γὰρ μετὰ τὴν γεγονυῖαν εἰρήνην μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Ἀθηναίων παρ' Αἰσχίνου καὶ Δημοσθένους τῷ Φιλίππῳ ὡς φίλῳ· καὶ παραινεῖ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ νῦν διαλλάξαντα τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τὰς μέγα στασιαζούσας πρὸς ἑαυτὰς στρατεῦσαι κατὰ Περσῶν. εἰ καὶ ὁ Φίλιππος οὐκ ἐπείσθη αὐτῷ, ἀλλ' ὕστερον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἀναγνοὺς τὸν λόγον, ἐστράτευσε γὰρ οὗτος κατὰ Δαρείου τοῦ καὶ Ὤχου λεγο-

---

1 ante τετελεσμένος est in cod. ανα (ἆ superscr.)   4 ὁμολογημένου cod.   18 Πριαμικὰς συμφορὰς] Eth. Nic. I, 10 et 11   24 Rhet. III, 17 p. 1418 b 27

μένου. ἡ στάσις τοῦ λόγου πραγματικὴ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει· περὶ τριηραρχίας ἔμελλε γενέσθαι ἀντίδοσις πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Ἰσοκράτους. ὁ γοῦν ἐχθρὸς τοῦ Ἰσοκράτους ὁ Λυσίμαχος ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους ἀντιδοῦναι παρὰ τοὺς ἄλλους αὐτοῦ συγγενεῖς αὐτὸν τὸν Ἰσοκράτην ὡς πλούσιον κατὰ πολὺ γεγονότα ἀπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ἐντεῦθεν δυνατὸν εὑρισκόμενον εἰς τὸ λειτούργημα. τοὺς γὰρ ἥττους λόγους ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς κρείττους ποιεῖν· δεινοπαθήσας οὖν ἐφ' οἷς τε κατ' αὐτοῦ εἶπεν ὁ ἀντίδικος, καὶ ἐπὶ τῇ τριηραρχίᾳ. πολλὰ γὰρ δαπανήματα ἀντεδίδου ἐν τῇ ἐπιζημίᾳ, ταύτῃ ἀρχῇ τὸν παρόντα γέγραφεν πβ γεγονὼς ἐτῶν λόγον.

καὶ συμπεραινόμενον. ἐὰν ἐρωτήσῃ τις τὸ συμπέρασμα, μὴ ἀποκρίνου τηνικαῦτα. ναί· ἀλλὰ λέγε μὲν καὶ τὸ ναί, προστίθει δὲ συνάμα καὶ τὴν αἰτίαν, ἵνα μὴ μεγάλως βλαβῇς. καὶ πλέκε τὸν συλλογισμὸν μετὰ τοῦ συμπεράσματος καὶ τὰς αἰτίας, οὕτως· πονηρὰ ἔπραξας, ἀπεδέξω τοὺς τετρακοσίους καὶ σύ, Σοφόκλῆς. ναί· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. ὁρᾷς πῶς εὐθὺς ἐτέθη ἐν τῷ συμπεράσματι ἡ αἰτία, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς τιμωρηθῇ, εἰ ταύτην ἐσίγησεν; καὶ ὡς ὁ Λάκων. ἴδε καὶ τὸν τοῦ Λάκωνος συλλογισμὸν ὅπως ἀφορῶντος τοῦ συμπεράσματος εἰς βλάβην αὐτοῦ ὁ δὲ ἀπέφησεν αὐτὸ θεὶς τὴν αἰτίαν. δικαίως ἀπώλοντο. τούτοις τοῖς ἀποσφαγεῖσιν ἐφόροις συνέπραξας, καὶ σὺ λέγεις ἔφορος ὤν. οὐ δῆτα· γνώμῃ γὰρ οἰκείᾳ ἔπραξα καὶ οὐ χρήμασιν, ὡς οὗτοι. πρόβουλοι δὲ παρ' Ἀθηναίοις ἦσαν ὥσπερ οἱ παρὰ Ῥωμαίοις λεγόμενοι ὕπατοι.

ἐὰν μὴ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς· ὅταν γὰρ ἀληθέστερον ᾖ τὸ συμπέρασμα, τότε καὶ χωρὶς αἰτίας τίθει.

περὶ δὲ γελοίων δεῖ πονηρεύεσθαί σε, ὦ ῥῆτορ. καὶ

---

13 Rhet. III, 18 p. 1419, 25 29 Rhet. III, 18 p. 1419 b 1. 31 Rhet. III, 18 p. 1419 b 2, conf. III, 14 p. 1415, 36 ubi schol. graecus fol. 74, 16 eandem fabulam his verbis refert: *οἷον καὶ ὁ Δημοσθένης πεποίηκεν· οὗτος γὰρ κατηγορῶν τοῦ Αἰσχίνου ὡς προδότου ἔλεγεν· προδοὺς τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἆρ' οὐκ ἔστι μισθωτός; τοῦ δὲ δήμου ἀναβοήσαντος* μισθωτός, *τοιοῦτος ἔφησε καὶ ὁ Αἰσχίνης. ἐν-*

ἐὰν μὲν ὁρᾷς τὸν ἀντίδικόν σου κατὰ σοῦ λέγοντα καὶ γενναῖα καὶ πιθανὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν προσεκτικῶς ἀκουόμενον, τότε κίνησον γέλωτας, ἵνα συγχυθεῖεν καὶ ὁ λέγων ἅμα καὶ οἱ ἀκούοντες, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐποίησε κατ' Αἰσχίνου. εἶπε γάρ· ὁ Αἰσχίνης μισθωτός ἐστι καὶ προδότης, οἷον βαρβαρίσας τάχα ἀπὸ περιπετείας τῆς γλώττης, καὶ ὁ δῆμος ἅπας διωρθώσατο ὥσπερ τὸν λόγον· ἀνακαγχάσας καὶ ἀναβοήσας ὁ Αἰσχίνης μισθωτός ἐστι καὶ προδότης· τότε ἀνθυποστρέψας ὁ Δημοσθένης τὸν λόγον πρὸς Αἰσχίνην εἶπεν· ἀκούεις Αἰσχίνη πῶς ὁ δῆμος ἅπας βοᾷ, ὡς ὁ Αἰσχίνης προδότης ἐστὶ καὶ μισθωτός; εἶτα δὲ πάλιν. εἰ ὁ ἀντίδικός σου κατὰ σοῦ ἐκίνησε γέλωτα, ἔνδειξαι σὺ σπουδὴν εἰπὼν οὐκ ἔστι νῦν καιρὸς γέλωτος· περὶ σπουδαίων γάρ μοι ὁ λόγος καὶ ἀναγκαίων τῇ πόλει· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς πόσα εἴδη γελοῖα· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Νικομαχείοις ἠθικοῖς περὶ τὸ τέλος που τοῦ δ· ἔνθα λέγει περὶ τῆς ἀληθευτικῆς ἕξεως καὶ τῶν ἄκρων αὐτῆς, ἀλαζονείας καὶ εἰρωνείας. ἀληθὴς μὲν γάρ ἐστιν ὁ τὰ ἀληθῆ καὶ οἰκεῖα αὐτῷ ἐπιμαρτυρῶν· ὡς εἰ ὁ πολλοῦ ἄξιος πολλῶν ἑαυτὸν ἀξιοῖ καὶ μεγάλων, ἀλαζὼν δὲ ὁ εἰ μικρῶν ἄξιος εἴη, μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιῶν, εἴρων δὲ ὁ ἀνάπαλιν ὁ εἰ μεγάλων ἄξιος εἴη, μικρῶν ἢ οὐδενὸς ἑαυτὸν ἀξιῶν. λέγει δὲ ἐκεῖ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ἐστὶ καὶ δι' ἀνάπαυσιν ἡμῶν εὑρημένη οἷον μεσότης, ἡ οὕτως ὀνομαζομένη εὐτραπελία καὶ ἐπιδεξιότης, ἄκρα δὲ αὐτῆς τὸ ἄγριον, ἀλλὰ καὶ τὸ βωμολόχον, οἷοι οἱ θυμελικοὶ καὶ ἑαυτοὺς κατὰ παρειῶν βάλλοντες. ἢ κατὰ τῆς ἑαυτῶν πυγῆς λακτίζοντες καὶ ἄσεμνα πολλὰ καὶ καθ' ἑαυτῶν καὶ κατ' ἄλλων πραγματευόμενοι, ἵνα κινήσωσι γέλωτα διὰ τῶν τοιῶνδε ψόφων ἢ παροινήσεων ἢ σκωμμάτων. μεσότης δ' ἐν τούτοις ἡ ἐπιδεξιότης, ᾗ χρῆται καὶ ἡ παλαιὰ κωμῳδία, καὶ ὁ ἐλευθέριος καὶ πεπαιδευμένος. ἔστι δὲ εἰρωνεία

ταῦθα μέγα ὁ δῆμος ἀνακάγχασε (sic). postremum verbum haec ex nostro sumpta esse suadet. vid. interpr. ad Demosth. 18, 52 add. schol. ad Arist. Analyt. p. 147 b 43 Berol. 15 scrib. *γελοίων* 16 *Νικομαχείοις*] IV, 13 et 14 23 *ἀνάπαυσιν*] p. 1127 b 33, 1128 b 3 31 *παλαιὰ*] potius *καινὴ* vid. p. 1128, 22.

ἄλλως μεσότητος ἄκρον ἡ εἰρωνεία, κακία τις οὖσα, καὶ ἄλλως ἡ βωμολοχία. ἀλλὰ καὶ τὰ τάχα ἀστεῖα, ὧν μνήμην ποιεῖται ἐν τῇ περὶ παίδων ἀναγωγῇ ὁ Χαιρωνεὺς Πλούταρχος βωμολοχίας ἄντικρύς εἰσιν, οὐκ εὐτραπελίας· ἅπαντες γὰρ οἱ ταῦτα εἰπόντες καὶ τοῖς δι' οὓς εἶπον, λύπην προὐξένουν καὶ καθ' ἑαυτῶν φθόνους.

ἀρχὴ μὲν τοῦ ἐπιλόγου ὀφείλει εἶναι τοιαύτη, ὅτι ἃ ὑπεσχόμην ἢ ἐν τῷ προοιμίῳ ἢ ἐν τῇ διηγήσει εἰπεῖν κατὰ τοῦδε, ἀπέδειξα ἐν τοῖς ἀγῶσι διὰ τῶνδε καὶ τῶνδε τῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ δι' ὃ ταῦτα δὲ εἶπον, διὰ τὸ δεῖξαι τὸν Αἰσχίνην δύσνουν εἶναι κατὰ τῆς πόλεως καὶ μὴ θαρρεῖν αὐτῷ ὑμᾶς· ἢ ἐξ εἰρωνείας· οἷον οὗτος μὲν ὁ ἀντίδικός μου εἶπε τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ θαυμαστά, οὐδὲν ὄντα, ἐγὼ δὲ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα καὶ ἀγεννῆ ἐξ ἐναντίας τοῖς λαληθεῖσι· καὶ τίς ἂν ἐποίει· πάντως ἐκαινοδόξει καὶ ἐβρενθύετο καὶ ἐνεκαυχᾶτο ταῖς ἀποδείξεσιν εἰ καλῶς εἶπε. τοῦτο ἕτερος τόπος τοῦ ἐξ εἰρωνείας ἐπιχειρῆσαι· τέλος δὲ τοῦ ἐπιλόγου, τοιοῦτον αὖθις ὀφείλει ὡς ἐπὶ τοῖς ἄνω λόγοις εἰρημένον, εἴρηκα, παρακατέχετε, μιμνήσκεσθε, φυλάττετε.

ὄπισθεν πρόδυο ἴσως τετράδια περὶ ἐπιδεικτικῶν προοιμίων λέγων, ἐμνήσθη ὁ Ἀριστοτέλης ἔπους τοῦ Χοιρίλου. ἡ δὲ ὑπόθεσις τούτου τοιάδε· δάκνεται ἐπὶ τοῖς ποιητικοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀκμάζουσιν ὡς ἔοικεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ. καὶ οὕτω χαλεπαίνων ἀποφθέγγεται ταῦτα τὰ ἔπη· ἆ μάκαρ, ὅστις ἔην ἐκεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῆς. μουσάων θεράπων ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών· νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι, ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ' οὐδέπῃ ἔστι πάντῃ παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι· καὶ τὰ ἑξῆς· αἰτιᾶται οὖν τὴν σύγχυσιν τῶν ποιητῶν, καὶ ἀποδύρεται διὰ τὴν ποιητικὴν κοινωθεῖσαν καὶ συγχυθεῖσαν καὶ ὡσανεὶ μοιρασθεῖσαν παρὰ συγκλύδων καὶ ἀγελαίων καὶ βωμολόχων ἀνδρῶν, οἷον ὡς ἔοικεν ἐθρασύνοντο κατὰ τοῦ ἀνδρός.

---

1 fort. *μεσότης, καὶ ἄλλως ἄκρον . . καὶ ἡ βωμολοχία.* 4 cap. 14 7 Rhet. III, 19 15 coniunge cum iis quae sequuntur *καὶ τί ἂν ἐποίει, εἰ καλῶς εἶπε;* 21 Rhet. III, 14 p. 1415, 3 *τετραδίων* Gaisf. ad. l. l. 30 *οὖν*] *αὖ* cod. ap. Gaisf. 33 *οἷον*] fort. *οἳ*

ἄναξ ἐρῶ μὲν οὐχ ὅπως τάχους ὕπο· δύσπνους ἱκάνω κοῦφον ἐξάρας πόδα· ὁ Κρέων ἐπεὶ ἔπεμψέ τινα ὥστε ἰδεῖν εἰ ἄθαπτος ὁ Πολυνείκης, ὁ δὲ εὗρεν ἐκεῖνον τεθαμμένον, ἀνεπτερωμένος τὴν ἀκοὴν ἵστατο. ἔρχεται οὖν ὁ ἄγγελος καὶ ταῦτα τὰ ἰαμβεῖά φησιν. οὐ τοσοῦτον εἴπω σοι τὸ πῶς ὀλίγα· ὁ δὲ ἐλθὼν δύσπνους εἰμὶ διὰ τὸ πολὺ τάχος. ἀλλ' ὅτι οὐδέν σοι μέλλω εἰπεῖν· ἤτοι οὐχ ὃ ἀποδεκτόν σοι μέλλω ἐρεῖν· ἀλλ' ὃ εἰς λύπην μᾶλλόν σοί ἐστιν τὸ μαθεῖν σε δηλαδὴ ὅτι παρά του τέθαπται Πολυνείκης. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τίθησι καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ βραχεῖαν μὲν εἶναι τὴν μεταξὺ ὁδόν, δύσπιστον δὲ αὐτὸν φαίνεσθαι διὰ τὸ ἀργεῖν κατὰ τὴν ὁδόν. καὶ βουλεύεσθαί με καθ' ἑαυτὸν ὑποχωρῆσαι καὶ φυγεῖν, ἵνα μή σοι ἄγγελος γένωμαι τοῦ λυπηροῦ· εἶτα φησὶ χ' οὕτως ὁδὸς βραχεῖα γίνεται μακρά· τέλος δὲ ἐνίκησέ με ὁ λογισμὸς τὸ ἐλθεῖν εἰς σὲ καὶ παθεῖν με τὸ μόρσιμον. διὰ γοῦν τὸ βραδύνειν με πολλὰ διὰ τὴν ἀνέλιξιν τῶν λογισμῶν ὕστερον ὀξέως ἐβάδισα· καὶ διὰ τοῦτο πλήρης ἱδρώτων γέγονα· τὸ δὲ τί φροιμιάζῃ τοῦ Κρέοντός ἐστι λέγοντος τί προφέρεις τὰ κύκλῳ καὶ τὰ ἔξω τῆς ἀποστολῆς. τάχιον οὖν εἰπὲ τὰ ἐφ' οἷς ἀπεστάλης καὶ μὴ φοβοῦ.

φησὶν ὁ Πλάτων ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Πολιτειῶν. ἀλλ' οὐ μήν τί σοι ἦν δ' ἐγὼ Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ. ἀλλ' Ἀλκίνου μὲν ἀνδρὸς Ἥρος τοῦ Ἀρμενίου τὸ γένος Παμφύλου, ὅς ποτε ἐν πολέμῳ τελευτήσας ἀναιρεθέντων δεκαταίων τῶν ἀνδρῶν ἤδη διεφθαρμένων ὑγιὴς μὲν ἀνῃρέθη, κομισθεὶς δ' οἴκαδε μέλλων θάπτεσθαι δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος ἀνεβίω. οὕτως ὡς παροιμίᾳ τινὶ ὁ Πλάτων χρῆται τῷ ἀπολόγῳ Ἀλκίνου.

---

1 Rhet. III, 14 p. 1415, b 20 19 *τοῦ Κρέοντός ἐστι*] schol. edita fol. 74 b 21 *οἷον Σοφοκλῆς λέγει ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, ἄναξ ἐρῶ μὲν οὐχὶ τοιοῦτον ὑπὸ σπουδῆς ὄν, ἤτοι ἄξιον ὂν σπουδῆς, μονονουχὶ λέγων ὡς οὐ δεῖ σε βοηθῆναι, οὐδὲ γὰρ ὃ μέλλω ἐρεῖν φοβερὸν ἐρεῖν. ὁ δέ φησιν, περισσόν ἐστι τὸ φροιμιάζεσθαί σε, τί γάρ φησιν ὀργίζῃ ὁ ἄγγελος λέγει πρὸς τὸν Κρέοντα ὡς τῆς Ἀντιγόνης θαψάσης τὸ σῶμα τοῦ Πολυνείκου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς. δύσπνους ἱκάνω κοῦφον ἐξάρας πόδα.* 22 *δεκάτῳ*] p. 614 (502 Bkk) 23 *μήν τι*] scr. *μέντοι*, tum *ἀλλ' ἀλκίμου* 26 *ἀνδρῶν*] *νεκρῶν*

τὸ δὲ τί φροιμιάζῃ ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων οὐ κεῖται.

ἐν οἷς ἀνώτερον περὶ προδιηγήσεως ἔλεγε καὶ ἤθους εἶπεν, ὅτι οὐκ ἔχουσι τὰ μαθηματικὰ ἦθος, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν οὐδὲ τὸ προαιρετὸν τέλος· φησὶν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Ἠθικῶν, ὅτι τὸ προαιρετὸν βουλευτόν ἐστι παρ' ἡμῖν, οὐδεὶς δὲ βουλεύεται περὶ διαμέτρου ἢ κύκλου, οὐδὲ περὶ τῶν καθ' εἱρμὸν γινομένων οἷον τροπῆς ἰσημερίας, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν, ὄντος δὲ τοῦ προαιρετοῦ βουλευτοῦ ὀρεκτοῦ τοῦ ἐφ' ἡμῖν· καὶ ἡ προαίρεσις ἂν εἴη βουλευτικὴ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν· ἡ δὲ μαθηματικὴ ζήτησιν μὲν ἔχει, οὐ μὴν βούλευσιν· πᾶσα μὲν γὰρ βούλευσις, ζήτησις· οὐ μὴν δὲ πᾶσα ζήτησις, βούλευσις· καθολικωτέρα γὰρ ἡ ζήτησις.

ὃν ὁ Πλάτων λέγει, ἐν τῷ μύθῳ τῆς νεκυίας αὐτοῦ περὶ τῆς ἀναβιώσεως τοῦ Ἦρος, καὶ περὶ τῶν ἐν Ἅιδου κολαστηρίων ἀπόλογον τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς Ἀλκίνοον τὸν Φαίακα, τοῦτον ὧδε ὁ Ἀριστοτέλης λέγει παραδιήγησιν· ἠρώτα γὰρ ἐν Ἅιδου ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν Τειρεσίαν περὶ τῶν οἴκοι καὶ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα περὶ Πηνελόπης καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ εἰ ἔγημέ τις αὐτοῦ τὴν γυναῖκα ἢ οὔ· καὶ ἐν ὀλίγοις ἔπεσιν Ὅμηρος τὴν τοιαύτην παραδιήγησιν γράφει· φησὶν ὁ Πρόκλος κατά δή τινα ζῆλον τῶν παρ' Ὁμήρῳ νεκυιῶν, μετάγεται καὶ ὁ Πλάτων ἐπὶ μύθους ἐν οἷς ὁ ποιητὴς ἀφηγούμενον ποιεῖ τὸν Ὀδυσσέα ἐν Ἅιδου θεάματα πρὸς τὸν Ἀλκίνουν.

---

1 verba τὸ δὲ . . οὐ κεῖται fini praecedentis adnotationis adiungenda sunt. 2 Rhet. III, 16 p. 1416, 19 5 Ἠθικῶν] Nic. Eth. III, 4 et 5 9 scrib. ὀρεκτοῦ τῶν ex Ar. p. 1113, 10.

VETUSTA TRANSLATIO.

DE VETUSTA TRANSLATIONE.

Qui amplos Petri Victorii commentarios in Aristotelis libros de arte dicendi excusserit, nullum inveniet folium quo non autoritate vetustae translationis optimas lectiones confirmatas videat, ut is qui artem criticam in his exercere velit, eius usum negligere non possit. Victorius ipse in praefatione, postquam egregium codicem Cardinalis Rodulphi, A, quo primus usus erat, descripsit, haec tradit:

Sed alio etiam quod eiusdem generis est, non contemnendo auxilio usus sum. Veterem enim translationem diligenter inspexi et quam scripturam suo in exemplari auctor ipsius habuerit, inde cognovi; qui quidem rudis quidam et expers omnis politioris doctrinae manifesto fuit, negotium tamen hoc cum fide administravit. Quare cum barbaram illam tralationem in manibus haberem, Graecum codicem tenere ac voces eius sermonis audire mihi videbar; nam ne verborum quidem ordinem unquam variat ac singula verba exprimit, saepeque etiam Graecis ipsis utitur, cum aut vim eorum non perciperet, aut quomodo uno verbo reddi possent, non videret. Cum autem illa cuicuimodi est, multis iam ante seculis confecta fuerit, Aristotelis libri tunc integriores emendatioresque erant, qui postea (ut fit) librariorum negligentia cotidie magis deformati sunt, inveni autem illam plerumque concordem cum optimo libro de quo supra locutus sum . . translationis autem huius quoque ipsius manu scriptos ac satis vetustos libros secutus sum, quos diligenter cum Graecis excusis contuli, ac quid inter ipsos discreparet, animadverti, et omnem denique molestiam hanc patienter tuli et inquinatissimorum verborum fastidium exorbui, ut optimo ac politissimo scriptori consulerem ac viderem, si ex faece illa sinceri aliquid purique de-

promi atque erui coniectura posset. Omnia autem haec docere et studiosis multis de causis aperire utile existimavi.

Varietatem latinam diligentissimus vir graeco exemplo Florentiae excuso (quod in bibliotheca Regia Monac. asservatur) adscripsit, unde nos eam littera V indicavimus. Quod vero multos falsa lectione deceptos hac interpretatione abusos esse vidimus, eam ex Veneta editione anni MCCCCLXXXI descriptam cum codice Monacensi CCCVII contulimus, ita ut a nobis nihil esset repositum, sed omnia quae ab editis discrepent, illius codicis fide emendata legantur, qui quamvis mendis et lacunis sit refertus, tamen eius auxilio plurimos errores tacite sustulimus, in margine vero graecam varietatem ad Bekkeri recensionem ut plurimum adiecimus, ut corrupta quivis facile restituat et qui sint interpretis aut librariorum errores intelligat. Sic nunc primum hac translatione maiore cum fide uti eamque cum Graecis conferre licet; nondum enim erant, quamquam haec interpretatio multa Aristotelis scripta comprehendit, ulli libri ex codicibus restituti aut ad graecum exemplar examinati. Iam ante Victorium erant qui huius autoritatem ad Graeca emendanda adhiberent; v. c. quod II, 24 *p. 4001, b* 24 in margine Venetae editionis legitur *ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι*, id ex hac sumptum est, non aliunde; atque peritissimos illos Graecos, Theodorum Gazam, Argyropylum, Bessarionem alios criticum barbarae huius translationis usum perspexisse mirum non est.

Quis, per deos, si codex quo iste usus est aut similis eiusdem generis exstaret, ineptam hanc interpretationem vel aspectu dignam censeat? nunc vero cum illius liber ex quo haec vertit, solus medium locum teneat, et saepe ea quae in A apparent, saepe quae deteriores codices QYZ apud Bekkerum exhibent, praebeat, quaerendum sane est quas ille lectiones in singulis locis secutus sit; caute tamen hac versione utendum est, ne quae ipse commiserit interpres, ex codice sumpta credas. Est enim ille verborum quidem Graecorum satis peritus, rerum autem et omnis antiquitatis imperitissimus atque in Homeri aliorumque poetarum versibus interpretandis lepidissimus. III, 2 *p. 1405, b* 20 *ῥοδοδάκτυλος ἠὼς* vertit *rododactylus quam ut,* credas eius librum accen-

tibus caruisse; nullus enim librarius graecus Aristotelem describens tam stultus erat, qui Homericam dictionem ignoraret; noster sua autoritate dedit ἤ ὡς. II, 9 *p. 1387*, 35 Homeri verba ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο vertuntur *quando meliori luce pugnaverit*. II, 22 de Atheniensibus ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ ἀ ρ ι σ τ ε ύ σ α ν τ α ς ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας. *puta quod Hellenas in servitutem redegerunt et eos qui ad barbarum et compugnaverant et p r a n s i f u e r a n t, mancipia subdiderant Aeginetas* non invenit in suo libro, sed vertit ἀριστήσαντας. II, 23 *p. 1399, b* 26 tragici verba

οὐχ' ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες
ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

latine ita sonant: *non ut destruant ianuam*. Quae si consideras, notum proverbium I, 12 *p. 1372, b* 33 Μυσῶν λείαν inauditum et inextricabile ei fuisse, non miraberis; suo enim Marte quod non intellexit emendavit μισεῖν λίαν vertitque *odire valde*. I, 11 *p. 1370*, 11

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

rem gravem dixit, fort. in libro suo ἔφη invenit scriptum. Nomina propria a latinis librariis saepe in deterius detorta vix agnoscuntur, sic *Socrates* aut *Isocrates*, non *Iphicrates* apparet II, 21 *1394*, 23, *1397*, *b* 27, *1398*, 5. 8. 17, *1399*, 33, alia ipse mirum in modum latinis exprimit verbis; II, 12, *1389, b* 3 παρὰ τὸ Χιλώνειον vix intellexit philosophum esse qui laudetur, vertit enim: *praeter edulium*. II, 23, *1397*, 26 ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν (τελωνῶν alii) *telonearius n e g o t i a n s de teloniis* ego non intelligo. Ἀριστείδην dixit *virtutis speciem*, Πολυνείκη *civitatis altercatorem*, II, 23, *1398*, 10 Βοιωτοὺς bis III, 4, *1407*, 3. 4 *violentes* vertens βίαν etymum esse putavit. Neque tamen praeter haec, si recte memini, alia inveniuntur exempla. II, 21 proverbium ἀττικὸς πάροικος ipsi est *Atheniensis rusticus* errore, non enim ἀγροῖκος invenit, unde et II, 23, *1397, b* 24 στρατηγοὶ *milites* malam versionem, non lectionis varietatem esse putamus. Apertum exemplum exstat III, 14 *p. 1415*, 14 ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχὴν ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. quod sic vertit: *vias igitur sicut ad manum*

inchoationem facit volenti intendere orationi. Cum quod participium est, substantivum ὁδοὺς esse putaret, factum, ut et verba ἐχόμενον ἀκολουθεῖν praeter morem male verteret, si quidem hoc quod nunc legimus scripsit; nam facile haereas quod latini libri admodum vitiose descripti sunt. Ceterum ubique ad verbum transfert, et unus modo exstat locus quo audacius rem aggressus est II, 23 *1397, b* 13, εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γ' ἄνθρωποι, ubi quod non exspectas: *quanto minus homines* dedit. Si corruptum in suo libro vidit, ipse emendare conatus est, ut II, 3, *1380, b* 14 καὶ ἐὰν ἕλωσιν unde ἀναλώσωσιν finxit, vid. adnot. II, 23, *1399,* 25 τὸ ἔλος πρίασθαι, ubi *oleum* invexit.

Quantum interpretis codex cum optimo A conveniat, adnotatio nostra ostendit, qua in re Bekkerianum textum ad illum librum ut plurimum refictum esse tenendum est; nihilo minus mixtam esse recensionem quam ille praebet, certissimum est. Quid igitur, si plures utriusque generis codices secutus est? audio, et plura quibus hanc sententiam confirmes, afferri posse video; v. c. I, 9 *1368,* 20 ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικολογεῖν sic A, ceteri omnes συνήθειαν, utrumque noster coniungit *propter consuetudinem et inconsuetudinem.* II, 25, *1402, b* 3 optimus A et solus καύνικος ἔρως, id cum non intelligeret, quod in ceteris apparet omnibus κάλλιστος ἢ κάκιστος ἔρως praetulit; et sic alia quae sunt eiusdem generis. Non tamen veram puto hanc coniecturam; nam si in libro suo suppositium locum I, 15, *1377,* 7 qui in A legitur, invenisset, eum non neglexisset; non enim is erat vir qui utrum Aristotelis essent verba necne curaret aut discernere posset; deest autem ille locus in deterioribus libris. III, 16 dudum erat lacuna, quam undeviginti versibus ex I, 9 repetitis explent omnes qui supersunt codices; paulo post (sunt autem duodecim versus medii) in hac translatione lacuna iterum undeviginti versuum capax invenitur, cuius supplementum nec Victorius vidit in suis libris neque ego, unde ipsius interpretis graecum codicem hiulcum fuisse suspicor. Quae si vera est coniectura, eum alios libros non inspexisse certum est; facile enim ex illis supplevisset. Equidem ei alios for-

tasse ad manum fuisse non nego; curiosus enim fuisse videtur, qui in fine Politicorum dicat: *reliqua huius operis in graeco nondum inveni*, sed eum duobus diversae recensionis codicibus, ut modo hunc modo illum sequeretur, diligenter usum esse id certo nego. III, 7 initio *τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκαβδάλως λέγηται μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος.* ita recte libri omnes, praeter A, in quo *εἰ πῆι* exstat, quid interpres noster? *neque super vilia nomina (vili nomine?) dicatur ornatus*, hoc est, invenit in codice suo idem quod est in A, neque tum fortasse aliud legebatur necdum locus emendatione restitutus erat, idque illata grammaticae vi vertit; qui si alium librum in manibus habuisset quo verum exhibebatur *ἐπῇ*, cupide id arripuisset. Adde inde a capite octavo libri secundi multo plura inveniri quae solo in A exstent, sub finem vero tertii libri ea quae correcti praestent, nusquam legi et omnia ex vetusto illo hausta esse fonte. sic III, 17, *1417*, *b* 25 libri recte *εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψεν*, sed cod. A. *εἰ ϑ'*, nostra translatio: *deinde*, ibidem v. 26 *εἰ* om. A et vet. transl. v. 30 pro *χρονιστέον* in A et transl. *χρηστέον*, v. 36 *δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος*, corruptissime A *εἴ τις ψεύδεται ἐκ τοσούτου πράγματος* atque idem noster interpres. Talia utrum ex felici ingenio an integrioris libri auxilio sint restituta nescio, sed locos optime esse restitutos certo scio; quae sunt paucorum versuum exempla.

Usus est latinus interpres codice optimi illius A haud dissimili, ad medium usque varietate et correctionibus referto quas saepe secutus est; quo factum puto, ut interpolata referret verba, ut I, 5, *1360*, *b* 23 *ἢ καὶ . . σωφροσύνην* quae in A desunt; I, 9, *p. 1367*, 34 *καὶ εὔψυχρον δειλὸν* pro *ψυχρόν*. I, 13, *p. 1374 b* 3—4 propter simile cadens exciderunt in QYZ haec verba *καὶ οὐκ ἐπιεικῆ καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι ἐφ' οἷς τι γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν*, eadem desunt in vetusta translatione et interpres ipse in suo codice invenisse non videtur. idem factum II, 6, *p. 1384*, 14—15 *ἂν . . μᾶλλον*, quae verba in iisdem codicibus et vet. transl. *ὁμοιοτελεύτῳ* desiderantur.

In codice Monacensi (M) et libri et capita recte divisa sunt; id si interpres primus fecit, facile hoc ipsis Rhetoricis et Nicomachiis libris atque Politicis quos ante hos vertit, doctus invenire potuit; admodum enim mirum et perversum est in graecis codicibus secundum librum I, 10 ubi genere deliberativo et demonstrativo adumbrato iudiciale autor aggreditur, incipere, tertio vero comprehendi qui secundus et tertius est liber. Haec Bekkerus ad I, 10 *hinc librum secundum incipiunt NVZ, quorum N cum Q in margine: κατὰ Λατίνους ἔτι καὶ ταῦτα τοῦ ᾱ βιβλίου εἰσί.* et ad II, 1 quem tertium significant: *τρίτον* NV et Vaticanus 265, quorum N in margine: *κατὰ Λατίνους ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ β βιβλίον addit Q κατὰ δὲ Ἕλληνας ἄρχεται τὸ γ βιβλίον.* De A tacet Bekkerus, neque quidquam inde apud Victorium aut Gaisfordum enotatum legimus, ut hic omni librorum distinctione carere videatur. *Λατίνους* quos illi dicunt, intellige nostrum interpretem, licetque monere in codice Q multa ad hanc vetustam translationem reficta legi [1]).

Iam his expositis quae propria sunt huic translationi neque cum A aut recentioribus libris conveniunt, consideremus, ut et hinc eius codicem modo corruptum modo correctum fuisse comprobemus. Initio primi libri margini codicis A variae lectiones a Bekkero neglectae adhaerent, haud raro cum hac versione consentientes, ut ex hac ipsa eas sumptas esse olim crederem. At hae lectiones apud Gaisfordum a prima manu quae codicem descripsit, (est autem seculi XI) additae esse dicuntur, ut inde illa coniectura confutetur.

I, 1 *p. 1354,* 12. *νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον.* In Gaisfordi editione haec ex A referuntur: *in margine scriptum a p. m. γράφεται οὐδὲν ὡν εἰπεῖν πεπορίκασι αὐτῆς μόριον. post quae verba nonnulla fuisse videntur, nunc erasa.* Inde Bekkerus verbum *πεπορίκασι* recepit. Vetus interpres neque hanc neque vulgatam

1) Haec vetusta translatio item in graecis codicibus Histor. Anim. *K* p. 633 intelligenda est; similiter Guarini versio in Strabone tom. I p. 167 Cram.

lectionem secutus est: *modicam adepti sunt ipsius partem*; is si verbum *adipisci* adhibet, in Graecis τυγχάνειν legimus, ut in libro suo hoc invenisse sit putandus: ὀλίγου τετυχήκασιν αὐτῆς μορίου.

ibidem v. 24 οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον. apud Gaisfordum ἢ φθόνον ἢ ἔλεον] γράφ. ἢ φόβον ἢ ἔχθραν A. in marg. quae nota videtur esse primae manus. Id ipsum praestat vet. translatio: *ad iram provocantes aut timorem aut inimicitiam*, (nam quod ibi in MV legitur additum *aut timorem aut amorem aut*, id non interpretis sed librariorum videtur esse additamentum) causam huius varietatis non perspicio, sed ratione carere non videtur, nam et III, 19 *p. 1419, b* 25 μετὰ δὲ ταῦτα .. εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν ἔλεος καὶ δείνωσις καὶ ὀργὴ καὶ μῖσος καὶ φθόνος καὶ ζῆλος καὶ ἔρις. in vetusta translatione ἔλεος deest in eiusque loco φόβος apparet: *haec autem sunt timor, crudelitas.*

b 32 ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν, *sed prae opere est per singula captare auditorem*. desunt Graecis verba *per singula* neque intelligo.

p. 1355. 1 διὸ καὶ πολλαχοῦ ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος] prius καὶ om, deinde κωλύει μὲν λέγειν (*prohibet quidem dicere*) tum vero egregie *diximus*, εἴπομεν, semper enim Aristoteles multitudinis numero utitur, scripta sua laudans.

v. 31 οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν] πιθεῖν A, noster *agere*, i. e. ποιεῖν, et v. 38 ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, *ut vere est dicere* hoc est quod in marg A ἀληθῶς

I, 2 *p. 1356*, 25 οἷον παραφυές τι] *quasi adnatam quandam partem* et in marg. A prima manu μέρος

I, 4 *p. 1360*, 12 καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος] *et quantum ibidem factum et quantum adducibile* hoc est quod in marg. A καὶ πόση τε αὐτόθεν γινομένη καὶ πόση εἰσαγώγιμος

31 ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει] *attendere quae civitati expediunt* et in marg. A γραφ. ἃ τῇ πολιτείᾳ

I, 5 *p. 1361*, 14 καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων πλήθει]

marg. A et vet. transl. καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων καὶ πλήθει

I, 9 *p. 1366, b* 15 ἀκολασία] marg. A γραφ. ἀκρασία, vet. tr. *incontinentia*, quae I, 10, *p. 1368, b* 15 cum marg. A δὲ omittit.

Haec fere sunt quae ex margine codicis A referuntur et quantum cum nostra translatione consentiant elucet; quae sequuntur eiusdem generis, in hac sola servantur.

I, 7 *p. 1365, b* 19 ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῄρηται. *amabile enim singulariter ablatum est*, adverbii vestigium nullum in graecis codicibus est, editiones veteres ex hoc interprete μόνως addiderunt; utitur illo, si ἰδίᾳ in graecis est.

I, 8 *p. 1366*, 14 ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν. *haec autem accipientur per eosdem locos.* pessime additum haud dubie ex margine codicis τόπων.

I, 9 *p. 1367*, 23 χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα, addit interpres *secundum electionem* κατὰ προαίρεσιν.

I, 10 *p. 1369*, 7 τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι ... περίεργον, addit *utique erit* ἂν εἴη

I, 11 *p. 1369, b* 34 ἀθρόαν *simul totam.*

I, 11 *p. 1370, b* 27 καὶ ἃ ἔπραττε καὶ οἷος ἦν . *qualia egit*

I, 12 *p. 1372*, 10 κοινὰ γὰρ ταῦτα πάντων τῶν λόγων sic A; *omnium partium rhetoricae* vet. tr. i. e. πάντων τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς, ceteri γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντα

I, 12 *p. 1373*, 18 corruptum ἐγκεκλικότες vertit quod in ceteris omnibus est ἐγκεκληκότες

I, 13 *p. 1374, b* 22 καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρήθη, *arbiter exaltatus est*, unde fortasse Q ἡρέθη

I, 14 *p. 1374, b* 27 ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον *in habitu autem iustitiae contrarium*, invenit in libro suo futurum verbi ἕξει, quod recte in ceteris deest (fort. ex margine sumsit), id male substantivum esse ἕξιν censuit. *p. 1376, b* 24 σκοπεῖν, *1377*, 10 ἄλλως omittit.

II, 1 *p. 1377, b* 20 ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων *est dicere propter*. igitur in hoc corrupto loco διὰ in libro suo, non ἰδίᾳ invenit.

II, 2 *p. 1379,* 2 post τοῖς ἄλλοις haec habet quae sensum non praebent: *si autem non, et quodcunque impediat aliquid quis*

II, 5 *p. 1382, b* 18 τοῖς ἥττοσιν *melioribus,* unde in B sec. man. γρ. κρείττοσιν

II, 6 *p. 1384, b* 15 τεθέανται *proponuntur,* invenit τίθενται

II, 7 *p. 1385,* 16 καὶ ἐπὶ τίσιν ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες *et qualiter* recte καὶ pro ἤ. — 34 ἢ codices graeci omnes om. prima dat edit. Basil. Isingr., nunc ex nostro codice M qui *at* exhibet, illud confirmatur. — *b* 1 ὑπηρετοῦσιν ἢ ὑπηρέτησαν, translatio transpositis temporibus *succurrerunt aut succurrunt,* sed mutatio in latinis facilior quam ut magnam ei fidem praestes.

II, 8 *p. 1385, b* 14 ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ. recte transl. *vel* ἢ

II, 11 *p. 1388, b* 4 ἐστι γὰρ ταῦτα *sunt autem talia.*

II, 12 *p. 1389,* 12 μᾶλλον *maxime.* — 25 καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι *et facile autem seducibiles sunt.* δ' εἰσί ut saepe καὶ .. δὲ. — *b* 12 τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος omittit versio. quae verba nisi ὁμοιοτελεύτῳ vocabuli *est* exciderunt, fortasse omissa sunt quod cap. 13 *p. 1390,* 24 et iuniores et seniores coniuncti sunt: τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα.

II, 19 *p. 1392, b* 33 καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον. *et de futuro quidem ex iisdem palam,* sed nescio quid h. l. sit καὶ περὶ μὲν τοῦ

II, 20 *p. 1393, b* 22 συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ] δημηγορῶν κρινομένω δημαγωγῶ A, sed unice verum quod transl. δημηγορῶν κρινομένου δημαγωγοῦ

II, 21 *p. 1394,* 26 ὁ περὶ τούτων συλλογισμός, *de talibus.* — *b* 5 πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα, *cum habito autem enthymema quoddam. 1395, b* 12 ταύτην τε δὴ ἔχει μίαν χρῆσιν τὸ γνωμολογεῖν καὶ ἑτέραν κρείττω ita Bekkerus optime restituit, A δὲ δὴ ἔχειν, ceteri τε δεῖ μίαν ἔχειν χρῆσιν τῷ. vet. transl. *hunc autem oportet unum habere usum ei quod est in sententiam loqui,* invenit itaque in libro suo ταύτην δὲ δεῖ μίαν ἔχειν χρῆσιν τῷ γνωμολογεῖν

II, 22 *p. 1396*, 14 τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα. A λεχθέντα, vet. transl. *producta*, an προαχθέντα invenit?
II, 23 *p. 1397*, *b* 6 πῶς ὑπολαβών φησι τὴν μὲν sic A, ceteri πρὸς οὓς φησὶ, noster *qualiter hanc quidem* — v. 8 ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξαν ἀποθανεῖν noster verbis commutatis acute .. ἀποθανεῖν .. ἀποκτεῖναι, in quo utrum librum an ingenium suum secutus sit, haereo. — v. 24 ὅτι ἡττῶνται] id ex nostro sumptum videtur, *quod vincuntur*, libri graeci aliud, θανατοῦνται A, θανοῦνται YZ, ἀποθανοῦνται Q. — *1398*, 10 εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα τοῦτό τις εἴπειεν] εἴποιεν QYZ, ἂν εἴπειεν A *hoc utique aliquis dicat* vet. transl. i. e. τοῦτο ἄν τις εἴπειεν — 22 ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν, *ut in poemate Alexandro quod omnes quidem confitebuntur utique* i. e. πάντες μὲν ὁμολογήσειαν ἄν, *poemate* haud dubie ex margine sumptum. — *b* 10 ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσιν, quibus addunt περὶ ὁτονοῦν QYZ, translatio vero *quod omnes honorant sapientes et circa quodcunque omnes*. καὶ περὶ ὁτιοῦν πάντας — 32 καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα. primus monuit Muretus eundem esse virum qui de eadem re dicitur in Hellenicis Ἀγησίπολις idque reponendum. iam vide quod in translatione exstat *et Egesippus polis vel in Delphis*. apparet eum varietatem sic adnotasse
polis l'
Egesippus supra versum [1]); videsne ei librum a Graeco docto et perito emendatum ad manus fuisse? nam ipsum historiae Xenophonti traditae memorem hoc invenisse minime probabile est. — *1399*, 18 τῷ πρότερον εἰρημένῳ τρόπῳ, *loco*, τόπῳ — *1401*, 31 ἐλεγκτικὸν *magis elencticum* — 32 ἓν ἀγαθὸν δύο κακά *unum malum duo bona* — *b* 1 συντεθέντα γὰρ ἴσως οὐκέτι

1) Similiter ex margine in textum venit III, 17 p. 1418, 29 in Archilochi verbis χρημάτων δ' ἄελπτον οὐθέν ἐστιν οὐδ' ἀπώμοτον, ubi MV *pecuniarum deficit una dictio nihil est neque deieratum*, dictio illa quae deficit est δ' ἄελπτον, quod corruptum in A ἃ ἔλιπον. coniicias ipsum interpretem quod in libro suo delituit, desiderari adnotavisse.

δίκαιον componentem . . non est, et prius est in QYZ *συντιθέντα* — 22 *ἐν τῇ Ἴδῃ* omittit — 36 *αὐτῇ ipsi Helenae*

III, 1 *p. 1404*, 34 *οἱ πρῶτον priores*

III, 2 *p. 1404, b* 2 *σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον.* A *ὡς ἐάν*, vet. tr. *quae* vel ut M *quaecunque*, num *ὅς ἄν* invenit? — 20 *πρὸς ἐπιβουλεύοντα ad fraudulentos* — 30 *τό τε διὰ τί εἴρηται* propter quid *autem* dictum est — 32 *μεταφορὰ metaphorae* et sic corr Y. — *1405*, 28 *καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι et accipere et acquirere* — 35 *ἔτι δὲ οὐ πόρρωθεν δ ε ῖ ἀ λ λ' ἐ κ τ ῶ ν συγγενῶν.* corruptissime A *διαλέκτων*, vet. tr. *non de longe sed ex*, verum igitur tenet, verbum fortasse casu excidit — *b* 7 *ἐν τοῖς ψόφοις in sono.* — 29 *καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν et bonum et malum* de suo transposuisse videtur.

III, 3 *p. 1406*, 2 *μένους μὲν*] *μὲν οὓς μὲν* A, noster *quidem*, sciens quae corrupta legit in libro suo *μὲν οὓς* praeteriisse videtur. — 15 *χρῆσθαι αὐτῇ*] *αὐτῷ* A, *ipsis* — *b* 2 *οὗτοι γὰρ ψοφώδεις probrosi* — 9 *ἔναιμα τὰ πράγματα sanguinea h a b e n t i a negotia*

III, 5 *p. 1407, b* 18 *ἔτι δὲ ποιεῖ σολοικίζειν τὸ μὴ ἀποδιδόναι adhuc haec* (*τάδε* A) *faciunt soloecizare reassignare quidem*, legit in codice suo *τὸ μ ὲ ν ἀποδιδόναι*

III, 7 *p. 1408*, 10 *ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ ἠθική si passionis illativa s e c u n d u m a l i q u i d et moralis* — 15 *εἰ εἴπειεν ἄν*, om. *ἄν* — 33 *ᾧ κατακόρως χρῶνται.* A *κατακορεῖ*, tr. *pro tempore*, an *κατὰ καιρὸν* legit? — 34 *τίς δ' οὐκ οἶδεν; ἅπαντες ἴσασιν. quis e n i m non novit, q u a e omnes sciunt* — *b* 6 *μὴ καί*, perverse tr. *καὶ μή*

III, 8 *p. 1408, b* 32 *τῶν δὲ ῥυθμῶν*] tr. *εὐρύθμων* idque exhibet et A quod Bekkerum fugit. — *1409*, 22 *καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοὶ καὶ πῶς ἔχοντες εἴρηται. et qui rhythmi faciunt bene rythmizatum e t q u i s u n t h i et qualiter habentes dictum est.* novum igitur legit in libro suo *καὶ τίνες εἰσὶν οὗτοι*

III, 11 *p. 1412*, 5 *ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον ad facile verecundabilem* — *1413*, 5 *ἔστι γὰρ*

εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα φιάλῃ Ἄρεος. est enim assimilare rhapsodiam facienti scutum phialam Martis. mirum unde illa verba sumserit. — 5 *λέγω δὲ ὅταν ἀποδιδῶσι ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φέρει dico autem cum assignant sicut id sicut apii,* legit ergo *ὥσπερ τὸ ὥσπερ* quod simile cadenti excidit.

III, 12 *p. 1413, b* 29 *ἦλθον ἀπήντησα ἐδεόμην convenerunt occurrerunt depraedatus (precatus?) sum.* invenit *ἀπήντησαν*

III, 14 *p. 1414, b* 35 *καὶ ἀπὸ συμβουλῆς et si a consilio* — *1415*, 35 *καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν*] A *καὶ ἐνίοτε προσεκτικόν*, tr. *et aliquando facere attentivum,* num de suo addidit *facere?* — *b* 11 *ὅτε quod* — 13 *καὶ* ante exemplum omittit

III, 15 *p. 1416*, 5 *οὐθὲν γὰρ διαφέρει εἴτε εἰπόντος τινὸς εἴτε μὴ sive subexistente aliquo sive non* i. e. *ὑπόντος* — 21 *ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς aut propinquorum aliquis*

III, 16 *p. 1416, b* 19 *οὐθὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων, qui solvit ὁ λύων* — *1417*, 25 *ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην βέλτιον sed et putabam melius,* ergo *ᾤμην* legit — 26 *μὲν* omittit et v. 36 *λέγε* quod A (vel *λέγειν* quod in ceteris), habet enim *narrans διηγούμενος*, non *διηγούμενον* cum ceteris — 37 *ἴδια*, non *ἰδίᾳ* — *b* 10 *πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, ubique* i. e. *πανταχοῦ*

III, 17 *p. 1418*, 1 *δημηγορικώτατα magis concionalia,* recte — 15 *οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα non oportet enthymematizare simul,* legit ergo *ἐνθυμηματίζειν* — 19 *ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν quod non oportebat credere* — 26 *ῥᾷον facile* — 35 *τοῦτό ἐστι idem est (id est?)*

III, 18 *p. 1419*, 1 *ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ cum alterum dictum sit* — 30 *οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω non enim erant sed meliora* invenit *ἀλλὰ*

III, 19 *p. 1419, b* 26 *ἔλεος timor* — 36 *ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου, ἐγὼ δὲ ταδί, καὶ διὰ ταῦτα.* postrema sic in A *ταδὶ καὶ ἅδε καὶ ταῦτα sed iste quidem haec de hoc iusta autem et haec* i. e. *τὰ δίκαια δὲ καὶ ταῦτα* ut incertum sit, utrum idem in suo libro quod in A est invenerit, an corruptum suo marte emen-

dare conatus sit. et hoc quidem mihi probabilius videtur. — *1420, 2* εἰ τάδε ἔδειξεν *opinabatur,* ἔδοξεν? — 3 ἢ οὗτος *aut sic.*

Haec qui consideraverit, interpretem qui omne verbum graecum, quantum fieri potest, simillimo latino exprimit, nisi forte librarii incuria fallit, alia quae in nostris codicibus non apparent, in libro suo invenisse, concedet; licet igitur hanc translationem consulere, non modo ut aliorum bariolationes inde sumptas confutemus, sed etiam ut interdum verum inveniamus aut confirmemus.

Et hanc quidem versionem Guilelmi de Brabantia ordinis praedicatorum, episcopi Corinthiensis, qui autore D. Thoma plurima Aristotelis eiusque commentatorum scripta de graeco in latinum transtulit, esse subscriptio codicis Paris. docet [1]):

Explicit liber Rhetoricorum Aristotelis secundum translationem Guilielmi. Deo gratias.

Sed praeter hanc alia existit barbara translatio incerto autore, mihi nunquam visa, cuius primos versus Iordanes refert [2]).

---

1) Msc. lat. 7695 apud Iordanem (Iourdain Recherches sur les traductions d' Aristôte) p. 70 ed. II. Alio in codice St. Victor. 336, 96 additum est: 1281.

2) nro XLIV ex Cod. Sorb. 1779. Fort. Bartholomaei Messaniensis est, qui Magna Mor. vertit, de quo vid. Mehus praef. ad Ambros. Camald. p. CLV seqq. Utriusque versionis mentionem facit Schraderus ad II, 13, 9. Hermannum quoque Alemannum anno 1240 Ethica, 1256 Rhetorica Arabes secutum vertisse Iordanes p. 57. 149–53 tradit.

ARISTOTELIS RHETORICA.

LIBER I.

Cap. I.

Rhetorica assecutiva dialecticae est; ambae enim de talibus quibusdam sunt, quae communiter quodammodo omnium est cognoscere, et nullius scientiae determinatae. propter quod et omnes modo quodam participant ambabus. Omnes enim usque ad aliquid et exquirere et sustinere sermonem, et defendere et accusare conantur. multorum quidem igitur hi quidem fortuito haec agunt, hi autem propter consuetudinem ab habitu. quum autem utroque modo contingit, palam quia erit utique ipsa et dirigere. propter quod enim adipiscuntur et hi propter consuetudinem et hi a casu, huius causam considerare contingit. tale autem omnes utique confitebuntur artis opus esse. nunc quidem igitur qui artes sermonum componunt, modicam adepti sunt ipsius partem. persuasiones enim sunt solum artificiale, alia autem adiectiones. hi autem de enthymematibus quidem nihil dicunt, quod quidem est corpus persuasionis, de extrinsecis autem rei plurima negotiantur. commotio enim et misericordia et ira et tales passiones animae non sunt de re sed ad iudicem. quare si circa omnia essent iudicia sicut in quibusdam civitatum nunc est et maxime in bene ordinatis legibus, nihil

E edit. Veneta M cod. Monac. 307. V Victoriani libri varietas. tituli desunt, librorum divisio in M apparet.

2 communiter] *κοινά*, scrib. communia 10 huius] *τούτου* cum Q 11 omnes] om *ἤδη* cum D confitentur E 12 artem V 13 adepti sunt] *πεποϱίκασι* marg. A, sed libri *πεποιήκασι* 20 maxime in bene] *μάλιστα ἐν ταῖς*

utique haberent quod dicerent. omnes enim hi quidem putant oportere sic leges promulgare; hi autem et utuntur et prohibent extra rem dicere, sic etiam in Areopago, recte hoc putantes. non enim oportet iudicem pervertere, ad iram provocantes aut timorem aut inimicitiam. simile enim et si quis qua oportet uti regula, hanc faciat distortam. adhuc autem manifestum quod litigantis quidem nihil est nisi ostendere rem, quia est aut non est, aut facta est aut facta non est. si autem magna aut parva aut iusta aut iniusta, quaecunque legislator non determinavit, ipsum utique iudicem oportet cognoscere et non addiscere a litigantibus. maxime quidem igitur convenit recte positas leges quaecunque contingit omnia determinare ipsas, et quam paucissima committere iudicantibus. primum quidem quia unum habere et paucos facilius quam multos bene sapientes et potentes leges ferre et iudicare. deinde legislationes quidem ex multo tempore consideratis fiunt, iudicia autem ex suborto. quare difficile assignare iustum et expediens bene iudicantes. omnium autem maximum, quia iudicium legislatoris non secundum partem, sed de futuris et universalibus est, praefectus autem et iudex iam de praesentibus et determinatis iudicant, ad quos et amare iam et odire et proprium commodum annexa sunt saepe, ut non adhuc possint videre sufficienter verum, sed attendere in iudicio proprium delectabile aut triste. de aliis quidem igitur, ut diximus, oportet quam paucissimis facere dominum iudicem, de eo autem quod factum esse aut non factum esse, aut fore aut non fore, aut esse aut non esse, necesse iudicibus committere. non enim possibile haec legislatorem praevidere. si itaque haec ita se habent, manifestum quod quae extra negotium regiologizant, quicunque alia determinant, puta quod oportet prooemium habere aut narrationem et aliarum unamquamque partium. nihil enim aliud

---

5 timorem aut inimicitiam] *φόβον ἢ ἔχθραν* cum marg. cod. A timorem aut amorem aut inimicitiam MV et] om E, item oportet 16 legislatores E 21 iudicat E quos amare et odire E 24 attendere] *ἐπισκοπεῖν* 26 de eo] de om E 29 itaque] *δὴ* 30 alia] talia V 31 quod] quod non E

in ipsis negotiantur nisi quomodo iudicem qualem quendam faciant. de artificialibus autem persuasionibus nihil determinant, hoc autem est, unde utique aliquis fiet enthymematicus.

Propter hoc enim eadem existente methodo circa concionalia et iudicia, et pulchriori et magis civili concionali negotio quam id quod circa commutationes, de illo quidem nihil dicunt. de disseptare autem omnia tentant artificialiter differre, quia minus est prae opere quae extra rem dicere in concionalibus, et minus est fraudulentum concionatio disseptatione quia communius. hic quidem enim iudex de convenientibus iudicat, quare nihil aliud oportet nisi ostendere quod sic habent, ut aiit consilians. in iudicialibus non sufficiens hoc, sed prae opere est per singula captare auditorem. de alienis enim iudicium. quare ad id quod ipsorum intendentes et ad gratiam audientes condonant litigantibus, sed non iudicant. propter quod in multis locis, sicut et prius diximus, lex prohibet quidem dicere extra rem. ibi autem ipsi iudices hoc servant sufficienter.

Quoniam autem manifestum est quod artificialis methodus circa persuasiones est, persuasio autem demonstratio; tunc enim credimus maxime quando ostensum esse existimamus, est autem ostensio rhetorica enthymema, et est hoc ut est dicere simpliciter principalissimum persuasionum, enthymema autem syllogismus quidam; de syllogismo autem omni dialecticae est videre, aut ipsius totius aut partis alicuius, palam quia qui maxime hoc potest considerare, ex quibus et quomodo fit syllogismus, iste et enthymematicus utique erit maxime, coassumens circa qualia quaedam est enthymema et

---

3 unde] unum M aliquis fiet utique E 5 iudicialia? 6 negotio] om οὔσης 7 omnia] post artificialiter E — omnes? 8 differre] discerni M minus et̃ E et minus est et M 9 minus et M minus et̃ E 10 quia] ὅτι cum C et marg A pro ἀλλὰ 13 per om M per singula Graecis desunt, et vix sana auditionem E 15 condolent V 16 quod in] om καὶ diximus] εἴπομεν? 17 quidem] Graecis deest 20 persuasionem E demonstratio] om τις 24 autem om M omni om E deest ὁμοίως est dialecticae E 25 palamque E om δὲ 28 coassumens] q°assumens E qualia quaedam] ποιά τινα?

quas habet differentias ad logicos syllogismos. verum enim et quod simile vero eiusdem est potentiae videre. simile autem et homines ad veritatem apti nati sufficienter et in pluribus adipiscuntur veritatem. propter quod ad probabilia coniecturabiliter se habere est et ad veritatem similiter se habentis.

Quod quidem igitur quae extra rem alii negotiantur et quia magis diverterunt ad litigare, manifestum; utilis autem est rhetorica propterea quod vera et iusta sunt natura meliora contrariis. quare si non secundum conveniens iudicia fiant, necesse per ipsa vinci. hoc autem est dignum increpatione. adhuc autem ad quosdam, neque si certissimam habeamus scientiam, facile ab illa persuadere loquentes. doctrinae enim est qui secundum scientiam sermo. hoc autem impossibile. sed necesse per communia fieri persuasiones et orationes, sicut et in topicis dicebamus de ea quae ad multos obviatione. adhuc contraria oportet posse persuadere sicut et in syllogismis, non ut ambo agamus. non enim oportet prava agere, sed ut non lateat, qualiter habeat, et ut, alio utente non iuste orationibus ipsis, solvere habeamus. aliarum quidem igitur artium nulla contraria syllogizat. dialectica autem et rhetorica solae hoc faciunt. similiter enim sunt ambae contrariorum. res tamen subiectae non similiter se habent, sed semper vera et meliora natura syllogizabiliora et persuasibiliora sunt, ut vere est dicere. adhuc autem inconveniens si corpore quidem non posse adiuvare se ipsum sit turpe; oratione autem non turpe; quod magis proprium est hominis corporis opportunitate. si autem quoniam magna nocebit utique qui utitur iniuste tali potentia orationum, hoc et commune est de omnibus bonis exceptis virtutibus et maxime de

2 simul autem? 7 quia] quod MV 10 necesse] necesse contraria MV autem] enim E 12 doctrinae] declinare E 13 est] igitur M autem] autem est M 16 adhuc] om δὲ 18 agere] ποιεὶν? in A est πιθεῖν 19 orationibus ipsis] μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐτοῖς, sed ipsi M 20 igitur om E 23 eusyllogizabiliora? 24 vere] ἀληθῶς cum marg A 26 est] rĕ E 28 et commune est] est commune E 29 excepta virtute, an πλὴν ἀρετῶν invenit? et om E τοῦτό τε

opportunissimis, puta robore, sanitate, divitiis, militia. talibus enim utique quis proderit maxime utens iuste et nocebit iniuste. quod quidem igitur non est neque unius alicuius generis determinati rhetorica, sed quemadmodum dialectica, et quia utilis, manifestum, et quod non est opus ipsius persuadere, sed videre existentia persuasibilia, circa unumquodque, sicut et in aliis artibus. non enim est medicinalis sanitates efficere, sed usque quo contingit, usque ad hoc perducere. est enim et eos qui non possunt recipere sanitatem, tamen medicari bene. adhuc autem, quod eiusdem persuasibile videre et apparens persuasibile, ut et in dialectica syllogismum, et apparentem syllogismum. sophistica enim non in potentia, sed in electione est. verum tamen hic erit iste quidem secundum scientiam, ille autem secundum electionem rhetor. ibi autem sophistica quidem secundum electionem, dialecticus autem non secundum electionem, sed secundum potentiam. de ipsa autem iam methodo tentemus dicere qualitercunque et ex quibus poterimus addiscere proposita. rursum igitur velut a principio definientes ipsam quae est, dicamus reliqua.

Cap. II.

Est itaque potentia rhetorica circa unumquodque considerandi contingens persuasibile. hoc enim nullius alterius artis opus est. aliarum enim unaquaeque circa suum subiectum est. doctrinativa et fidem factiva, puta medicinalis de sanis et aegris, et geometria circa passiones accidentes magnitudinibus, et arithmetica circa numerum. similiter autem et reliquae artium et scientiarum. rhetorica autem de dato, ut est dicere, videtur posse considerare persuasibile. propter quod et dici-

---

1 malitia M talibus] *τοιούτοις?* 2 proderit quis E om E 6 circa] puta E 7 artibus] artibus omnibus? 7 sanitates] alii sanitatem monente Victorio, i. e. *ὑγίαν*, non *ὑγιᾶ* 12 et apparentem syllogismum] om E sophistica] *ἡ γὰρ σοφιστικὴ* cum A 13 hic] om E 20 est itaque] esto? *ἔστω δὴ* rhetorica potentia? circa om E 23 *περὶ ὑγιεινῶν καὶ νοσερῶν* cum A 27 videtur om E

mus ipsam non circa aliquod genus proprium determinatum habere artificialitatem. persuasionum autem hae quidem inartificiales sunt, hae autem artificiales. inartificialia autem dico, quaecunque non per nos acquisita sunt, sed praeexstiterunt, ut testes, extorta, conscriptiones et quaecunque talia, artificialia quaecunque per methodum et per nos effici possibile est. quare oportet horum his quidem uti, haec autem invenire. earum autem quae per orationem acquiruntur fidierum tres species sunt. hae quidem enim sunt in more loquentis, hae autem in eo, quod est auditorem disponi aliqualiter, hae vero in ipsa oratione, per hoc quod ostendit aut videtur ostendere. per morem quidem, cum sic dicatur oratio, ut faciat dicentem dignum fide. modestis enim magis credimus et celerius de omnibus quidem simpliciter; in quibus autem certitudo non est, sed utrumque opinamur et penitus. oportet autem et accidere hoc non per orationem, sed propter opinari qualem quendam esse dicentem. non enim sicut quidam orationum artem tradentium apponunt in arte modestiam dicentis, tanquam nihil conferentem ad persuasibilitatem, sed fere ut est dicere principalissimam habet fidem mos. per auditores autem, cum in passionem per orationem perducti fuerunt. non enim similiter reddimus iudicia tristes et gaudentes, vel amantes et odientes, ad quod et solum dicimus eos, qui orationum artem tradiderunt tentasse negotiari. de his quidem igitur declarabitur secundum unumquodque, quando de passionibus dicemus. per orationes autem credimus, quando verum aut apparens ostenderimus ex probabilibus circa singula. quum autem persuasiones per haec sunt, manifestum quod haec tria est accipere eius qui syllogizare potest et considerare quae circa mores et virtutes, et tertio quae circa passiones, quid sit unaquaeque passionum, et quale sit, et ex quibus fiat et quo-

---

9 species sunt] sunt om E 11 ipsa om E 12 quidem] om οὖν 15 est] ἐστί? utrumque opinamur om E autem om M 16 non] ponendum post sed, an voluit negationem transpositam? 17 quaedam ME 18 in arte] om καὶ 23 quod om E 26 credimus] πιστεύομεν? 28 quod] quidem E

modo. quare accidit rhetoricam velut adnatam quandam partem dialecticae esse et negotii quod circa mores, quod iustum est appellare politicam. propter quod et induit figuram politicae rhetorica et contra facti huius quantum ad haec propter ineruditionem, et quantum ad alia propter iactantiam, quantum ad alia vero et propter alias causas humanas. est enim pars quaedam dialecticae et similis, sicut et incipientes diximus. de nullo enim determinato neutra harum est scientia qualiter habet, sed quaedam potentiae optinendi orationes. de potentia quidem igitur ipsarum et quomodo habent adinvicem, dictum est fere sufficienter.

Earum autem quae per ostendere aut apparere ostendere, sicut et in dialecticis. hoc quidem inductio est, hoc autem syllogismus, hoc autem apparens syllogismus, et hic similiter. est enim exemplum quidem inductio; enthymema autem syllogismus. voco autem enthymema quidem rhetoricum syllogismum, exemplum autem rhetoricam inductionem. omnes autem persuasiones faciunt per ostendere aut exempla dicentes aut enthymemata et praeter haec nihil. quare si quidem et totaliter necesse syllogizantem aut inducentem ostendere quodcunque; palam autem nobis hoc ex analyticis, necessarium utrumque ipsorum utrique horum idem esse. quae autem est differentia exempli et enthymematis, manifestum ex topicis. ibi enim de syllogismo et inductione dictum est prius: quod hoc quidem in multis et similibus ostendere quod sic habet, ibi quidem inductio est, hic autem exemplum; hoc autem, quibusdam entibus, alterum aliquod propter haec accidere praeter ista, eo quod haec sunt universaliter ut in pluribus, ibi quidem syllogismus, hic autem enthymema vocatur. manifestum autem est quod utrumque habet species rhetoriae, sicut autem et in methodicis dictum est et in his similiter habet; sunt

1 partem] παραφυές τι μέρος 4 facti] ferri E 7 quaedam om E similis] ὁμοία cum A 12 quae om E 14 syllogismus post apparens om E similiter] om ἔχει cum A 19 nihil] om πως cum A apud Gaisf. 20 quodcunque] quod oz aut quodcunque M scrib. quodcunque aut quemcunque 28 ut] scrib. aut ut, prius ἤ om 30 utrumque] om καὶ et ἀγαθὸν rhetoriae] ῥητορείας cum A autem] γάρ 31 methodicis] topicis MV

enim hae quidem exemplares rhetoriae, hae autem enthymematicae et rhetores: similiter hi quidem exemplares, hi autem enthymematici. persuasibile quidem igitur non minus orationes, quae per exempla; turbantur autem magis enthymematicae. causam autem ipsorum et quomodo utroque utendum, dicemus posterius. nunc autem de ipsis his magis determinemus liquido. quum enim persuasibile alicui persuasibile est, et hoc quidem confestim exsistit propter se persuasibile et credibile, hoc autem eo quod videatur ostendi per talia; nulla autem ars considerat particulare puta medicinalis quid Socrati sanum est aut Calliae, sed quid tali aut talibus; hoc enim artificiale; quod secundum unumquodque infinitum et non scibile, neque rhetorica quod secundum unumquodque probabile considerabit, ut Socrati vel Hippiae, sed quod [persuasibile] talibus, sicut dialectica. etenim illa syllogizat non ex quibuscunque; videntur enim quaedam et deliris; sed illa quidem opportunis; rhetorica autem ex iam consuetis consiliari. est autem opus ipsius et de talibus de quibus consiliamur et artes non habemus, et inter tales auditores, qui non possunt per multa conspicere neque ratiocinari a longe. consiliamur autem de his quae videntur contingere utroque modo se habere. de impossibilibus enim aliter aut facta esse aut fore aut habere, nullus consiliatur ita existimans. nihil enim plus, aut sic contingit consiliari et concludere haec quidem ex syllogisatis prius, haec autem ex non syllogisatis, opportunis autem syllogismo, propterea quod non sunt opinativa. necesse autem habet horum haec quidem non esse bene assequibilia propter longitudinem. iudex enim supponitur esse simplex. haec autem non persuasibilia, propterea quod neque ex confessis sint neque ex opinabilibus. quare necessarium enthymema esse et exemplum de contingentibus

11 hoc enim] om μὲν 14 Hippiae] Calliae MV persuasibile om M sicut et? 16 opportunis] oportunus M optimis V ἐκ τῶν λόγου δεομένων 23 aut plus sic M πλέον ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν; tum desunt verba contingit autem syllogizari 25 opportunis] optinuit M quod sunt opinata M 26 habet] Graecis deest 29 neque . . neque] μήτ᾽ . . μήτ᾽?

aliter se habere ut multa, exemplum quidem inductionem, enthymema autem syllogismum, et ex paucis et saepe paucioribus quam ex quibus primus syllogismus. si enim sit aliquid horum notum, nihil oportet dicere; ipse enim auditor hoc apponit; puta quod Doricus coronabilem agonem devicit. sufficiens dicere quod Olympia devicit. hoc autem quod coronalis Olympia nihil oportet apponere. cognoscunt enim omnes. quum autem sunt pauca quidem necessaria ex quibus rhetorici syllogismi sunt; multa enim, de quibus iudicia et considerationes, contingunt et aliter habere. de his enim quae agunt consiliantur et tractant; quae autem aguntur, omnia talis generis sunt, et nihil horum ut consequens est dicere ex necessitate, ut in pluribus autem accidentia et contingentia ex talibus alteris necesse syllogizari; necessaria autem ex necessariis; palam autem nobis et hoc ex analyticis manifestum quod ex quibus enthymemata dicuntur haec quidem necessaria erunt, plurima autem ut in pluribus dicuntur. enthymemata autem ex icotibus et signis. quare necesse horum utrumque utrique idem esse. icos quidem enim est quod ut in pluribus fit, non simpliciter aut sicut definiunt quidam; sed quod circa contingentia aliter se habere sic se habet ad id ad quod icos, ut universale ad particulare. signorum autem hoc quidem sic habet, ut aliquod singularium ad universale; hoc autem ut aliquod universalium ad particulare. horum autem quod necessarium quidem tecmerion, quod autem non necessarium innominatum est secundum differentiam. necessaria quidem igitur dico, ex quibus fit syllogismus; propter quod tecmerium est quod tale signorum. quando enim putant non contingere solvere quod dictum est, tunc ferre putant tecmerium tamquam ostensum et terminatum; tecmar enim et terminus idem est secundum antiquam linguam. adhuc autem signorum hoc quidem ut singulare ad universale, sicut si quis dicat signum

4 nihil] οὐδὲν? 7 nihil] οὐδὲν? 10 quae agunt] om μὲν 12 consequens] ἔπος 13 autem accidentia om E 17 λέγεται, τὰ δ' ἐνθυμήματα? ut marg. cod. A sed omisso verbo. 20 aut] scrib. autem 21 aliter] deest καὶ 25 quidem . . . necessarium om E 31 adhuc autem] ἔτι δὲ

esse quod sapientes sint iusti: Socrates nunc enim et sapiens erat et iustus. hoc quidem signum igitur; solvendum est autem quod dictum est et si verum sit; insyllogizabile enim. hoc autem ut si quis dicat signum quod aegrotat; febricitat enim: vel peperit quod lac habet, necessarium quod quidem signorum solum tecmerium est; solum enim cum verum sit insolubile est. hoc autem ut universale ad particulare habet; ut si quis dicat quod febricitat signum esse; spissum enim respirat; solubile enim et hoc et si verum sit. contingit enim non febricitantem spissum respirare. quid igitur est icos, et quid signum et quid tecmerium et quid differunt, dictum est quidem et nunc. magis autem manifestum et de his et propter quam causam haec quidem syllogizabilia sunt, haec autem syllogizata, in analyticis determinatum est de ipsis. exemplum autem quod quidem sit inductio et qualis inductio dictum est. est autem neque ut pars ad totum, neque ut totum ad partem, neque ut totum ad totum sed ut pars ad partem, simile ad simile, cum ambo quidem sunt sub eodem genere, notius autem sit alterum altero, exemplum est; puta quod insidiatur tyrannidi Dionysius, expetens munitionem. et Pisistratus prius insidians expetebat munitionem et accipiens tyrannizavit. et Theagenes in Megaris et alii quoscunque sciunt, exemplum omnes fiunt Dionysii quod nondum est sciunt, si propter hoc expetit. omnia autem haec sub eodem universali quod insidians tyrannidi munitionem expetit. ex quibus quidem igitur dicuntur quae putantur persuasiones esse demonstrativae, dictum est. enthymematum autem maxima differentia et quae maxime latuit omnes fere est, quae quidem et circa dialecticam methodum syllogismorum. haec quidem enim ipsorum

1 nunc enim et] nunc est V, autem est M, del. nunc 2 igitur] om ἔστι cum A autem quod dictum] λυτὸν δὲ τὸ εἰρημένον κἂν? 6 cum verum sit] verum E 9 enim] γὰρ cum C 10 non] scrib. et non quid igitur] om μὲν et quid om M 11 quid tecmerium] τί τεκμήριον differentia E 15 qualis] καὶ ποία ἐπαγωγή? 17 partem et simile V 19 insidiatur] ἐπιβουλεύει om E 20 et] etenim? 22 exemplum . . . sciunt om E 23 quod nondum est] scrib. quem nondum si] sed M 24 expedit munera omnia E 27 et non maxime latuit cañs fere est M 29 enim] ea M, om E

sunt secundum rhetoricam, sicut et secundum dialecticam methodum syllogismorum, haec autem secundum alias artes et potentias has quidem existentes, has autem nondum comprehensas. propter quod et latent auditores et magis tangentes secundum modum transeunt ex ipsis. magis autem planum erit quod dictum per plura dictum. dico enim dialecticos et rhetoricos syllogismos esse, de quibus locos dicimus. hi autem sunt qui communes de multis et naturalibus, et politicis et de multis differentibus specie, ut puta locus a maiori et minori; nihil enim magis erit ex hoc syllogizare aut enthymema dicere de iustis vel de naturalibus vel de quocunque, quamvis haec specie differant; propria autem quaecunque ex propositionibus quae circa unamquamque speciem aut genus sunt, ut puta de naturalibus sunt propositiones, ex quibus neque enthymema neque syllogismus est de moralibus, et de his aliae ex quibus non erit de naturalibus. similiter autem hoc se habet in omnibus. et illa quidem non facient circa nullum genus sapientem. circa nullum enim subiectum sunt, haec autem quanto quis utique melius elegerit propositiones latebit faciens aliam scientiam a dialectica et rhetorica. si enim inciderit principiis, non adhuc dialectica neque rhetorica, sed illa erit cuius habet principia. sunt autem plurima enthymematum quae dicuntur ex his speciebus. s. particularibus et propriis, ex communibus pauciora. quemadmodum igitur etiam in topicis et hic dividendum enthymematum species et locos ex quibus sumendum. dico autem species quidem eas quae secundum unumquodque genus proprias propositiones, locos autem communes similiter omnium. primum quidem igitur dicamus de speciebus. primo autem accipiamus genera rhetoricae, quatenus dividentes quot sunt, de his sigillatim accipiamus elementa et propositiones.

---

8 qui communes] οἳ κοινοὶ cum A   multis] scrib. iustis   et politicis] politicisque M om περὶ   11 vel de] ἢ περὶ cum A   13 aut genus] καὶ γένος   19 melius] taliter M   22 illa] alia scientia M   illa scientia V   23 s.] hoc scilicet in omnibus   28 primum quidem] πρῶτον μὲν οὖν . . πρότερον δὲ

Cap. III.

Sunt itaque rhetoricae species tres numero. tot enim et auditores orationum existunt entes. componitur quidem enim ex tribus oratio, ex dicente et de quo dicit et ad quem; et finis ad hunc est. dico autem auditorum. necesse auditorem aut spectatorem esse aut iudicem; iudicem autem aut factorum aut futurorum. est autem qui quidem de futuris discernit, velut capitaneus; qui autem de factis, velut iudicator; qui de potentia, velut spectator. quare ex necessitate tria utique erunt genera orationum rhetoricarum: deliberativum, disceptativum, exclamativum. deliberationis autem hoc quidem exhortatio, hoc autem dehortatio. semper enim qui singuli consulunt, et qui communiter concionantur, horum alterum faciunt. disceptationis hoc quidem accusatio, hoc quidem defensio; horum enim alterum facere necesse litigantes. exclamativi autem hoc quidem laus, hoc autem vituperium. tempora autem uniuscuiusque horum sunt deliberanti quidem futurum; de futuris enim deliberat qui exhortatur aut dehortatur. disceptanti autem praeteritum. de actis enim semper hic quidem accusat, hic autem defendit. exclamativo autem principalissimum quidem praesens; secundum enim existentia laudant aut vituperant omnes. convertuntur autem saepe et facta rememorantes et futura praeconizantes. singulis autem horum finis alius est, et tribus existentibus tres. deliberanti quidem conferens et nocivum. qui enim exhortatur, tamquam melius consulit. qui enim dehortatur, tamquam deterius dissuadet. alia autem ad hoc coassumit aut iustum aut iniustum, aut pulchrum aut turpe. disceptantibus iustum et iniustum; alia autem et hi coassumunt ad haec. laudantibus vero et vituperantibus pulchrum et turpe. alia autem ad haec et hi

---

1 itaque] δὴ? 2 quidem om M enim om E 4 hunc auditorem MV necesse auditorem om E, scrib. necesse autem auditorem 6 qui om E 11 enim et qui? 13 disceptationis] om δὲ 17 deliberat qui] συμβουλεύει ὁ προτρέπων 20 existentiam enim E 21 scrib. conutuntur 22 prenuntiantes M leg. proicazontes singulis om M 23 est om E 24 qui enim] om μὲν 29 et hi ad haec?

referunt. signum autem quod his quod dictum est, singulis sit finis. de aliis quidem enim nunquam utique litigabunt; puta qui diiudicatur quomodo non fuerit factum aut quomodo non nocuerit; quod autem iniuriam fecit, non utique confitebitur. nihil enim utique opus esset disceptatione. similiter autem et deliberantes alia quidem saepe fatentur, quod autem inutilia consuluerint aut a proficuis dissuaserint, non utique confitebuntur. quasi autem nihil nec iustum vicinos in servitutem redigere et eos qui nihil iniuriabantur. saepe nihil curant. similiter autem et laudantes et vituperantes nihil considerantes si conferentia egerunt aut nociva; sed etiam in laude saepe ponunt quod parvi pendens quod ipsi erat pretiosum, egit quod pulchrum; ut puta Achillem laudant quod adiuvit amicum Patroclum sciens quod oportebat ipsum mori, cum posset vivere. huic autem talis mors pulchrior erat, vivere autem conferens. manifestum autem ex dictis quod necesse de his habere primum propositiones. tecmeria enim et icota et signa propositiones sunt rhetoricae. totaliter quidem enim syllogismus ex propositionibus est. enthymema autem syllogismus est ex dictis propositionibus. quum autem neque acta esse neque agenda possibile, est impossibilia sed possibilia, neque quae non fiebant aut futura erunt non possibile est, haec quidem acta esse in praeterito, haec autem [in futuro] agi, necessarium et deliberanti et disceptanti et exclamativo habere propositiones de possibili et impossibili, et si factum fuerit aut non et si erit aut non. adhuc autem quum omnes et laudantes et vituperantes, et exhortantes et dehortantes, et accusantes et defendentes non solum ea quae dicta

1 signum] sunt E   quod his quod] quemadmodum E   2 nunquam] nonnunquam non?   3 quomodo] quod?   4 non utique] οὐκ ἂν?   6 fatentur] facere nituntur E   προσίενται?   7 dissuaderint M   8 quasi autem nihil nec iustum] nihil enim confitebuntur utique quod aut non iniustum E   10 autem et om E   nihil considerantes] post egerunt M   non considerant?   11 egit?   13 quod pulchrum] ὅτι καλὸν cum A?   14 oportebat] ἔδει?   15 pulchrior] καλλίων?   18 totaliter] ὅλως   22 quae non fiebant] non om MV — deest μὴ post ἢ cum Z   23 in praeterito del.   23 in futuro om M

sunt ostendere tentant, sed et quod magnum aut parvum, bonum aut malum, vel pulchrum aut turpe, vel iustum aut iniustum, vel secundum se dicentes aut adinvicem comparantes, palam quod oportebit utique et de magnitudine et parvitate, et de maiori et minori propositiones habere et universaliter et de unoquoque, puta quod magis bonum aut quod minus, vel iustitia aut iniustitia. similiter autem et de aliis. de quibus quidem igitur ex necessitate oportet dicere propositiones, dictum est. ex hoc autem dividendum singulariter de unoquoque horum; puta, de quibus deliberatio, et de quibus exclamativae orationes, tertio autem, de quibus disceptationes.

Cap. IV.

Primo quidem igitur accipiendum, circa qualia bona aut qualia mala deliberans consulit, quum non circa omnia sed quaecunque contingit fieri et non. quaecunque autem ex necessitate aut sunt aut erunt, vel impossibile esse aut fieri, de his non est consilium; neque etiam de contingentibus omnibus. sunt enim et a natura quaedam, et a fortuna sunt bona contingentium et fieri et non, de quibus nihil pro opere consiliari. sed palam quod de quibuscunque est consiliari, talia sunt, quaecunque nata sunt reduci in nos, et quorum principium generationis in nobis est. usque ad hoc enim aspicimus, donec inveniamus, si nobis possibilia agere. per singula quidem igitur diligenter dinumerare et distinguere in species, de quibus consueverunt negotiari; adhuc autem quantum contingit de ipsis determinare secundum veritatem, non oportet secundum praesens tempus inquirere, propterea quod non est artis rhetoricae, sed illustrioris et magis verae; et quia multo plura attributa sunt ipsi et nunc quam sunt pro-

5 et de maiori] *καὶ περὶ τοῦ μείζονος* 6 quod] q u i d? quod minus] *τί ἔλαττον* 8 dicere] *λαβεῖν* 9 dividendum] d i c e n d u m MV 13 qualia mala] *ἢ ποῖα κακά*? 15 e s s e a u t . . c o n s i l i u m om V 17 sunt] *γινόμενα* 20 talia sunt] om *δὲ* 22 possibilia] om *ἢ ἀδύνατα* 23 dinumerare] d i f f i n i r e MV 26 quod non] *μήτε* 27 illustrioris] *ἐμφανεστέρας*? et quia] *πολλῷ τε* cum A

pria theoremata. quod enim dicentes et prius exstitimus, verum est quod rhetorica componitur quidem ex dialectica scientia et ex ea quae circa mores politica. similis autem est quantum ad haec quidem dialecticae, quantum ad alia autem sophisticis orationibus. quantum autem quis utique vel dialecticam vel hanc non quemadmodum utique potentias, sed ut scientias tentaverit constituere, latebit naturam ipsam exterminans eo quod transgrediatur insuper instituendo ad scientias quarumdam rerum subiectarum, et non solum orationum. aut tamen quaecunque pro opere est dividere, relinquent autem considerationem adhuc politicae scientiae, dicamus et nunc. fere enim de quibus consiliantur omnes et circa quae pronuntiant deliberantes maxima quinque numero existunt entia. haec autem sunt de proventibus, et de bello et pace; adhuc autem et de custodia regionis, et de his quae inferuntur et deducuntur et de legislatione. quare de proventibus quidem debentes consiliari oportebit utique introitus civitatis scire et qui et quanti; quatenus si quis deficit apponatur, et si quis minor augeatur. adhuc autem expensas civitatis omnes, quatenus si quae superfluae auferantur, et si quae maiores fiant. non enim solum apponentes ad existentia ditiores fiunt, sed etiam auferentes ab expensis. haec autem non solum ex ea quae circa propria experientia contingit conspicere, sed necessarium et inventorum apud alios scientem esse ad eam quae de his deliberationem. de bello autem et pace scire potentiam civitatis quanta est et iam et quantam contingit fore et qualis quaedam et quae existit et quae potest advenire. adhuc autem bella quae et qualiter proeliati sunt, non solum autem propriae civitatis sed et contra aliorum

2 dialectica] ἀναλυτικῆς 7 latebit om E naturam] nāque E nam quia M ipsarum? 9 et] ἀλλὰ, scrib. set 10 aut tamen] aut cum M ὅμως δὲ attamen? 13 maxime M, om E 14 et de] καὶ περὶ πολέμου cum C 15 adhuc autem] et adhuc autem M adhuc V ἔτι δὲ καὶ περὶ? 17 debentes] debentem τὸν μέλλοντα 18 et qui] καὶ τίνες? quatenus] et quatenus M ὅπως εἴτε quatenus et? 20 superflua auferatur . . maior minor fiat? 28 adinvenīre V proeliati sunt] πεπολέμηκεν 29 alium M et confinium?

haec necessarium scire. aut et ad quos dubii eventus sit pugnare, quatenus ad meliores quidem pacem habeant, ad deteriores autem in ipsis sit pugnare. et potentiae utrum similes aut dissimiles. est enim et his excedere et minorari. necessarium et ad haec non solum tua proelia considerasse sed et ea quae aliorum qualiter eveniunt. a similibus enim similia fieri nata sunt. adhuc autem de munitione regionis non latere, qualiter custodietur, sed multitudinem scire custodiae et speciem et loca munitionum. hoc autem impossibile non expertum existentem regionis, ut si minor sit custodia apponatur, et si qua superflua auferatur, et loca idonea observent magis. adhuc autem de alimento quantus sumptus sufficiens civitati, et quantum ibidem factum et quantum adducibile et quorum inductione indigent et quorum abductione, ut ad hos et consilia et statuta fiant. ad duo enim necessarium cives conservare sine querela ad potentiores et ad eos qui ad ista sunt utiles. ad securitatem autem omnia quidem haec necessarium posse considerare. non minimum autem de legislatione audire; in legibus enim est salus civitatis. quare necessarium scire quot sunt civitatum species et quales conferunt unicuique, et a quibus corrumpi natae sunt et propriis civitatis et contrariis. dico autem a propriis corrumpi, quod excepta optima civilitate aliae omnes et remissae et intensae corrumpuntur, puta democratia non solum remissa debilior fit et interminabitur in oligarchiam, sed et intensa valde, sicut et aquilinitas et simitas non solum remissae in medium veniunt, sed et valde aquila facta aut sima ita disponunt nasum, ut neque nasus videatur esse. utile autem ad legislationes non solum attendere, quae civilitati expediunt ex praeteritis

1 dubii eventus] ἐπίδοξον 3 potentiae] τὰς δυνάμεις 4 his excedere et] ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ necessarium et] et om M ἀναγκαῖον δὲ καὶ 5 tua proelia] τοὺς οἰκείους πολέμους 8 sed] ἀλλὰ καὶ 13 adducibile] ad dissimile M καὶ πόση τε αὐτόθεν γινομένη καὶ πόση εἰσαγώγιμος cum marg. A 17 omnia] omnino V omnino al' omnia M 19 audire] ἐπαΐειν 20 qualia? 21 natae sunt] πέφυκε 25 et interminabitur] ὥστε τέλος ἥξει 26 veniunt om M 29 quae civilitati] ἃ τῇ πολιτείᾳ marg A

considerauti, sed etiam eas quae apud alios scire, quales quibus congruant. quare palam quod ad legislationem quidem terrae descriptiones sunt utiles. hinc enim est accipere gentium leges. ad civilia autem consilia historiae scribentium gesta. omnia autem haec politicae, sed non rhetoricae opus sunt. de quibus quidem igitur oportet habere debentem consiliari quae maxima sunt, tot sunt numero. ex quibus autem oportet et de his et de aliis exhortari et dehortari, dicamus iterum.

Cap. V.

Fere itaque et singulariter unicuique et communiter omnibus finis quidam est, quem coniectantes et eligunt et fugiunt. et hoc est, ut in summa est dicere, felicitas et partes ipsius. quare exempli gratia sumamus, quid est ut simpliciter est dicere felicitas et ex quibus partes huius. de hac enim et de his quae in hanc tendunt et de contrariis huic exhortationes et dehortationes omnes sint. quae enim procurant ipsam aut partium aliquam aut maiorem pro minori oportet agere; quae autem corrumpunt aut impediunt aut quae contraria faciunt non agere. sit itaque felicitas eupraxia cum virtute, vel per se sufficientia vitae, vel vita quae cum infallibilitate delectabilissima, vel abundantia possessionum et corporum, cum potentia servativa et activa horum. fere enim aliquid horum aut unum aut plura felicitatem confitentur esse omnes. si itaque est felicitas tale, necesse ipsius esse partes nobilitatem, multitudinem amicorum, bonorum amicitiam, divitias, bonam prolem, multitudinem prolis, bonam senectutem; adhuc corporis virtutes: puta sanitatem, pulchritudinem, robur, magnitudinem, potentiam agonisticam; gloriam, honorem, bonam fortunam; virtutem aut partem ipsius: prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iusti-

---

1 quibus] qualibus? 2 quod ad legisl. om M 3 descriptiones] περίοδοι 7 numero om M 8 et dehortari om M ἢ ἀποτρέπειν cum A pr 10 itaque] utique E δὲ 16 quae enim] om μὲν ipsam] ταύτην 17 minori] om ποιοῦντα 22 enim fere M σχεδὸν γάρ τι τούτων ἢ ἓν ἢ? 28 aut partem] ἢ καὶ τὰ μέρη 29 σωφροσύνην δικαιοσύνην cum vet. edd.

tiam. sic enim utique per se sufficientissimus erit, si existant ipsi interiora et exteriora bona. non sunt enim alia praeter haec. sunt autem in ipso quidem quae circa animam et quae in corpore, extra autem bonitas generis, et amici et pecuniae et honor; adhuc autem convenire putamus potentiam inesse et fortunam. sic enim utique securissima vita erit. sumamus igitur similiter et horum unumquodque quidem quid est. nobilitas quidem igitur est genti et civitati sui iuris antiquos esse et praesides primos insignes et multos insignes prodiise ex ipsis in his quae zelantur. singularis autem nobilitas quae a viris aut mulieribus, et legitimitas ab ambobus. et sicut in civitate primos notos aut in virtute aut in divitiis aut in alio eorum quae honorantur et multos insignes ex genere, et viros et mulieres, et iuvenes et senes. bona autem proles et multitudo prolis non inmanifesta. est autem communi quidem bonitas prolis, iuventus si sit multa et bona. bona autem secundum virtutem quidem corporis; puta magnitudinem et pulchritudinem, robur, potentiam agonisticam; animae autem, iuvenis virtus, temperantia et fortitudo. singularis autem bonitas prolis et multitudo, singulares natos multos et tales esse et feminas et masculos. feminarum autem virtus corporis quidem pulchritudo et magnitudo; animae autem temperantia et amor operositatis sine servilitate. sic autem singulariter et communiter et quantum ad viros et quantum ad mulieres oportet quaerere unumquodque talium inesse. quibuscunque enim ea quae secundum mulieres sunt prava, quemadmodum Lacedaemoniis fere secundum dimidium non sunt felices. divitiarum autem partes numismatis multitudo, terrae villarum possessio et multitudine et magnitudine et pulchritudine differentium;

---

5 potentiam] potestatem V δυνάμεις 7 quidem] Graecis deest 8 genti] om μὲν sui iuris] αὐτόχθονας ἢ 10 singularis] ἰδία? quae a] ἡ ἀπ' pro ἢ ἀπ'? 11 legitimus M legitimis V 12 aut in] aut est M aut cum V ἢ ἐπ' ἀρετῇ ἢ πλούτῳ ἢ ἄλλῳ 14 seniores? 15 communis V communius M quidem] quaedam MV 17 quidem] om Graeca 18 iuvenis virtus] νέου ἀρετὴ σωφροσύνη καὶ ἀνδρία? 19 singularis] singulare M ἰδία? an singulariter? 23 communiter] καὶ ἰδίᾳ 29 et multitudine .. differentium] male huc illata, sic etiam A apud Victorium

adhuc autem supellectilium possessio et servorum et pecudum et multitudine et magnitudine differentium. omnia autem haec non fallacia et liberalia et utilia. sunt autem utilia quidem magis fructifera, liberalia autem quae ad fruitionem. fructifera autem dico a quibus proventus. fruibilia autem a quibus nihil quam dignum sit praeter usum. et terminus autem verae possessionis quidem hic et ita possedisse ut in ipso sit usus ipsorum, ita quod remaneant sibi aut non, cum in ipso sit alienare. dico autem alienationem donationem et venditionem. totaliter autem divitem esse est in uti magis quam in possidere. etenim operatio est talium et usus divitiae. bona autem opinio est ab omnibus studiosum existimari, vel tale aliquid habere quod omnes appetant aut multi aut boni aut prudentes. honor autem est quidem benefactivae opinionis signum. honorantur autem iuste quidem maxime qui beneficia praestiterunt. non solum sed honoratur etiam qui potest beneficiare. beneficientia autem quae ad sanitatem et quaslibet causas essendi, aut ad divitias aut ad aliquod aliorum bonorum, quorum non est facilis possessio aut totaliter aut hic aut tunc. multi enim propter ea quae videntur parva honorem adipiscuntur. sed modi et tempora sunt causae. partes autem honoris sacrificia, recordationes in metris et sine metris, constructio templi antiqua, primorditas sedis, monumenta, imagines, alimenta publica, quae barbarorum, puta adorationes et extases, dona quae apud singulos pretiosa. etenim donum est rei possessae datio et honoris signum. propter quod amatores pecuniarum et amatores honoris appetunt ipsa. ambobus enim habet quibus indigent; et pecunia est qua indigent amatores pecunia-

1 servorum et pecudum] βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων, illud marg. cod A 2 et magnitudine om E 3 non fallacia] καὶ ἀσφαλῆ 5 nihil praeter usum fit quod et dignum. terminus? 7 hic] hic dicitur V 8 ita quod] τοῦ τε οἰκεῖα εἶναι sit] non sit MV 13 aut multi] ἢ οἱ πολλοί 15 quidem maxime] μὲν καὶ μάλιστα 17 quae ad] ἢ εἰς σωτηρίαν 18 ad ante divitias om M 19 aut tunc] ἢ τότε? aut nunc M 20 sed modi] ἀλλ' οἱ τρόποι 22 constructio templi antiqua] γέρα τεμένη 24 puta om MV 26 amatores] καὶ οἱ φιλοχρήματοι 27 ambo enim habent E 28 et pecunia] etenim potentia E

rum, et honorem habere quo amatores honoris. corporis autem virtus sanitas. haec autem sic, ut sint sine aegritudine utentes corporibus. multi enim sani sunt, sicut Herodicus dicitur, quos nullus utique felicitabit sanitate, propter quod ab omnibus abstinere humanis aut pluribus. pulchritudo autem altera secundum unamquamque aetatem est. iuvenis quidem pulchritudo est habere corpus utile ad labores eos .s. qui ad cursum et ad violentiam, delectabilem existentem videre et ad fructionem, propter quod pentathloi pulcherrimi quod ad violentiam et ad velocitatem simul nati sunt. eiusdem autem qui attingit acme ad labores bellicos, delectabilem autem videri esse cum terribilitate. senis autem ad labores quidem necessarios sufficientem, sine tristitia autem propterea quod nihil habeat eorum quibus senectus molestatur. robur autem est quidem potentia movendi alterum ut vult. necesse autem movere alterum aut trahentem aut pellentem, aut levantem aut prementem aut concutientem. quare robustus aut omnibus aut aliquibus horum est robustus. magnitudinis autem virtus excedere secundum longitudinem et profunditatem et latitudinem multos in tanto maiori, ut non fiant tardiores motus propter excessum. agonista autem virtus corporis componitur ex magnitudine et robore et velocitate; etenim velox robustus quidem est. qui potest tibias proiicere aliqualiter et movere cito et longe cursivus est. qui autem deiicere et detinere, luctativus est. qui autem propellere ictu pugillativus. qui vero ambobus his perfecte obtentivus; qui autem omnibus pachilis. bonitas autem senectutis est quidem tarditas senescentiae cum absentia tristitiae. neque enim si cito senescit, bene senescens, neque si vix cum tristitia autem. est autem et ex corporis virtutibus et a fortuna. non sine aegritudine enim existens neque robustus non erit impassibilis, neque sine

1 habere] habet? quo et amatorem M 5 plurimis? 6 quidem] μὲν οὖν autem E 8 videre et ad] ἰδεῖν πρὸς 11 attingit acme] quae contigit contingere 15 ut vult — alterum post pellentem MV 20 in del? fiant] faciant? ποιεῖν 21 agonistica? 23 robustus quidem] ἰσχυρὸς 26 perfecte — pachilis om M 27 est quidem] ἔστι 28 abstinentiae tristitiae MV 29 vix] μόγις μὲν 31 non om MV

tristitia et non longevus, neque utique bene fortunatus permanebit. est autem quaedam et sine robore et sanitate alia virtus longaevitatis. multi enim sine corporis virtutibus longaevi sunt, sed diligens pertractatio de his nihil utilis ad ea quae nunc. multorum autem amicitia et bonorum non inmanifesta, amico definito, quod est amicus talis qui eorum quae putat bona esse illi operativus est propter illum. cui itaque multi tales polyphilus; cui autem et epiekes christophilus. bona fortuna autem est eorum quibus fortuna est causa bonorum quod haec fiant et existant omnia aut plurima aut maxima. causa autem est fortuna quorundam quidem quorum et artes, multorum et quae extra artem, puta quorumcunque natura. contingit autem et praeter naturam esse; sanitatis quidem enim ars causa. pulchritudinis autem et magnitudinis natura. totaliter autem talia bonorum sunt a fortuna in quibus est invidia. est autem et eorum quae extra rationem bonorum causa fortuna, ut puta si alii fratres turpes, unus autem pulcher et si alii nescierunt thesaurum, hic autem invenit; aut si propinquum tetigit sagitta, hunc autem non; aut si non venit solus semper pertransiens; alii autem semel venientes interempti sunt. omnia enim talia enfortunia videntur esse. de virtute autem quum convenientissimus qui circa laudes locus, quando de laude faciemus sermonem, tunc determinandum. quae quidem igitur oportet coniectare adhortantes tamquam futura aut existentia et quae dehortantes, manifestum; contraria enim sunt horum.

Cap VI.

Quoniam autem proponitur finis consulenti conferens, consiliantur autem non de fine, sed de his quae ad finem,

---

1 et non longevus] *καὶ πολυχρόνιος* bene fortunatus] *ἂν εὐτυχὴς* legit 2 virtus] *δύναμις* 7 est] *ἐστιν αὐτῶν* 8 christophilus] q u i e s t a r i s t o p h i l u s MV *ἄνδρες χρηστόφιλοι* 10 omnia] *ἢ πάντα* 18 et si alii] *ἢ οἱ ἄλλοι* 20 semper] s e m p e r v e l s a e p e MV 24 adhortantes] *προτρέποντας .. ἀποτρέποντας*, ut omnes praeter A

haec autem sunt conferentia secundum actiones, conferens autem bonum, sumenda utique erunt elementa de bono et conferente simpliciter. sit itaque bonum quodcunque ipsum sui gratia est eligibile et cuius gratia aliud eligimus; et quod omnia appetunt aut omnia quae sensum habent et intellectum, vel si acceperint intellectum, et quaecunque intellectus unicuique dederit. h. enim unicuique bonum, et quo praesente bene disponitur et sufficienter habet; et quod per se sufficiens; et factivum aut conservativum horum; et ad quod sequuntur talia; et prohibitiva contrariorum et corruptiva. sequuntur autem dupliciter; aut enim simul aut posterius; puta addiscere quidem scire posterius, convalescere autem vivere simul. et factiva tripliciter, haec quidem ut convalescere sanitatis, haec autem ut alimenta sanitatis, alia vero ut exercitari, quod ut in pluribus facit sanitatem. his autem positis, necesse sumptiones bonorum bonas esse et malorum abiectiones. assequitur enim huic quidem non habere malum simul, huic autem habere bonum posterius; et pro minori bono maioris acceptio. et virtutes autem necesse bonum esse; secundum has enim et bene disponuntur habentes, et factivae bonorum sunt et activae. et de unaquaque autem et quae et qualis seorsum dicendum. et delectationem bonum esse. omnia enim animalia appetunt ipsam natura. quare et pulchra et delectabilia necesse est bona; haec quidem enim delectationis factiva; bonorum autem haec quidem delectabilia, haec autem ipsa secundum se eligibilia sunt. ut autem secundum unum dicere necesse bona haec esse. felicitatem; etenim secundum se eligibilis, et per se sufficiens et gratia ipsius multa eligimus; iustitia, fortitudo, temperantia, magnanimitas, magnificentia et alii tales habitus. virtutes enim animae. et sanitas et pulchritudo et talia. virtutes enim cor-

4 aliud om V 5 et intellectum] ἢ νοῦν 7 dederit] exciderunt verba καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦν ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ enim] est? 9 horum] τῶν τοιούτων 16 sumptiones bonorum] bonorum acceptiones M 19 acceptio] desunt verba καὶ ἀντὶ μείζονος — τοῦ δ' ἀποβολή. 24 pulchra et delectabilia] ἡδέα καὶ καλὰ est om E scrib. bona esse 25 bonorum] pulchrorum? 27 haec bona esse M felicitatem] εὐδαιμονία 28 eligibile?

poris et factivae multorum, ut puta sanitas et delectationis et ipsius vivere. propter quod et optimum videtur esse, quum duorum quae apud [omnes] multos pretiosissima sunt causa est delectationis et ipsius vivere. divitiae; virtus enim possessionis et factivum multorum. amicus et amicitia. etenim secundum se eligibilis amicus et factivus multorum. honor gloria. etenim delectabilia et factiva multorum; et assequitur ipsis ut frequenter assistant ea in quibus honorantur. potentia dicendi, agendi; factiva enim omnia talia bonorum. adhuc bonae aptitudines, memoriae, faciles disciplinatus solertia et omnia talia; factivae enim bonorum hae potentiae sunt. similiter autem et scientiae omnes et artes. et vivere; si enim nullum aliud sequatur bonum, secundum se eligibile est. et iustum; conferens enim communiter est. haec quidem igitur fere confessa bona sunt. in dubiis autem ex his syllogismi. cui contrarium malum, hoc bonum, et cuius contrarium inimicis expedit, puta si timidos esse maxime inimicis, palam quod fortitudo maxime proficua civibus. et totaliter quod inimici volunt aut in quo gaudent, contrarium huic proficuum videtur; propter quod bene dictum est: profecto gaudet Priamus. est autem non semper hoc, sed ut frequenter. nihil enim prohibet aliquando eadem expedire contrariis. unde dicitur quod mala congregant homines, quando est idem nocivum ambobus. et cuius non est superabundantia, hoc bonum; quodcunque autem fuerit maius quam oportet, malum. et cuius gratia multa laborata sunt aut multa sunt expensa; apparens enim bonum iam, et ut finis quod tale existimatur et finis multorum; finis autem bonum. unde haec dicta sunt: dedit gloriam Priamo; et turpe et diuturnum sufferre, et

---

3 omnes om MV 4 et ipsius vivere] καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν? item v. 1. 2 et divitiae MV virtus om MV possessionis et] et possessio est V 10 aptitudinis M εὐφυΐαι? facilis? et omnia] πάντα 14 conferens enim] conferens tot modis enim conferens igitur V et omissis tot modis M 17 maxime] μάλιστα συμφέρει 20 dictum] factivum E gaudet] κεν γηθήσαι 22 eadem] ταὐτὸ 26 aut multa sunt expensa] ἢ δεδαπάνηται 27 quod] iam quod E 29 dedit] καδδέ κεν turpe] αἰσχρόν τοι

proverbium quod in ianuis ydriam. et quod multi appetunt et circumpugnabile apparens. quod enim omnes appetunt, hoc bonum erat. multi autem velut omnes videntur. et laudabile. nullus enim non bonum laudat. et quod inimici et pravi laudant; velut enim omnes iam confitentur si et quod qui male passi. propter evidentiam enim confitebuntur utique. sicut et pravi quos amici vituperant, et boni quos inimici laudant. propter quod maledicti fuisse Corinthii putabant a Simonide qui poesim fecit: Corinthiis autem non querelas movebat Ilion. et quod prudentum aliquis aut bonorum virorum aut mulierum praeiudicavit: puta Ulixem Pallas, aut Helenam Theseus et Alexandrum deae et Achillem Homerus; et totaliter eligibilia. eligunt autem eligere praedicta, et inimicis mala et amicis bona. et possibilia. possibilia autem dupliciter sunt, et quae fiunt utique et quae facile fiunt. facilia autem quaecunque sine tristitia et in modico tempore. difficile enim determinant aut tristitia aut multitudine temporis. et si ut volunt; volunt autem ut nullum malum aut minus bono. hoc autem erit vel si lateat molestia vel si parva sit. et propria; et quae nullus. et superflua; honor enim sic magis. et congruentia sibi. talia autem quae conveniunt secundum genus et potentiam. et in quibus deficere putant, et si modica sit. nihil enim minus eligunt haec agere. et quae bene operabilia: possibilia enim ut facilia. bene operabilia autem quae omnes aut multi aut similes aut quae minores direxerunt. et quae donantur amicis aut quae auferuntur ab inimicis. et quaecunque illi quos mirantur praeeligunt agere. et ad quae bene nati sunt et experti; facilius enim dirigere putant. et quae nullus pravus; laudabile enim magis. et considerantes adipiscuntur. non enim

1 proverbium quod] *παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ* ydria M 4 nullus] talis M et pravi laudant om M 5 confitentur et si quod si mali passi M 9 non querelas] q̃ rxias M *οὐ μέμφεται* 11 aut Helenam] *καὶ Ἑλένην* 13 eligere] agere? *πράττειν* 14 possibilia autem] *ταῦτα δὲ* 15 facilia] talia M 17 si ut] si E nunc si ut M 18 aut nullum? 20 honor om M 22 sint? 25 aut quae minores] *ἢ οἱ ἥττους* 26 quae auferuntur ab] auferuntur M *ἃ ἀπεχθήσονται* 29 considerantes] *ὧν ἐπιθυμοῦντες*. quae desiderantes?

solum delectabile, sed et melius videtur. et maxime singuli ad quae tales sunt; puta amatores victoriae, si victoria erit; ambitiosi, si honor; avari, si pecuniae et alii eodem modo. de bonis quidem igitur et conferente ex his sumendum persuasiones.

Cap. VII.

Quoniam autem saepe confitentes ambo conferre de eo quo magis dubitant, consequenter utique erit dicendum de maiori bono, et magis conferente. sit itaque excedens quidem tantum et amplius, excessum autem quod inexistit. et maius quidem semper et plus ad minus; magnum autem et parvum, et multum et paucum ad multorum magnitudinem. excedens quidem magnum, deficiens autem parvum, et multum et paucum eodem modo. quum igitur bonum dicimus quod ipsum sui gratia et non alterius eligibile, et quod omnia appetunt, et quod intellectum et prudentiam habentes eligent utique, et factivum et servativum, vel ad quod sequuntur talia, quod autem cuius gratia finis est, finis autem est, cuius gratia alia, ipsum autem bonum quod ad ipsum haec patitur, necesse plura uno et paucioribus, connumerato uno aut paucioribus maius bonum esse; excedit enim; quod autem inexistit exceditur. et si maximum excedat maximum, et ipsa ipsa, et quaecunque ipsa, ipsa, et maximum maximum; puta si maximus vir maxima muliere maior, et totaliter viri mulieribus maiores, et vir maximus maxima muliere maior; proportionaliter enim habent excessus generum et maximorum quae in ipsis. et quando hoc quidem sequitur ad hoc, illud autem ad hoc non; sequitur autem aut simul aut [dicitur esse maius bonum] consequenter aut potentia; inexistit enim usus eius quod sequitur in eo quod alterius. sequitur autem simul quidem ipsi sanari et vivere. hoc autem ad id non, poste-

3 et alii om E 4 bonis] *ἀγαθοῦ*. bono? 15 et quod] quod et M habentes] *νοῦν ἂν . . λαβόντα ἕλοιτο*, sed E et corr. A *λαβόντες ἕλοιντο* 16 vel om E 18 ipsum autem bonum] *αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν* 27 dicitur . . bonum om M 30 et vivere] ipsi vivere M *τὸ ζῆν*

rius autem ad addiscere scire; potentia vero ad sacra praedari defectum sustinere; qui enim sacra praedatus fuit si forte defectum patietur. et excedentia idem in maiori maiora, necesse enim excedere maius. et maioris boni factiva maiora. hoc enim erat esse factivum maioris. et cuius factivum maius eodem modo. si enim salubre eligibilius delectabili et maius bonum, et salus delectatione maior. et quod eligibilius secundum se, puta robur salubri. hoc quidem enim non sui gratia, hoc autem sui. quod quidem erat bonum. et si sit hic quidem finis, hic autem non finis. hoc quidem enim alterius gratia, hoc autem sui; puta exercitari gratia bene habendi corpus. et quod minus indiget altero quam alterius. magis sufficiens enim. minus autem indiget quod paucioribus aut facilioribus indiget. et quando hoc quidem sine hoc non erit aut non possibile erit fieri, alterum autem sine hoc. magis sufficiens autem quod non indiget; quare videtur maius bonum. et si sit principium, hoc autem non principium; et si sit causa, hoc autem non causa propter idem, sine causa enim et principio impossibile esse aut fieri. et in duobus principiis quod a maiori principio maius. et in duabus causis quod a maiori causa maius. et e converso autem duorum principiorum quod maioris principium maius. palam igitur ex dictis quod utroque modo est videri maius. etenim si principium, hoc autem non principium, videbitur maius. et si non principium. finis enim maius et non principium. sicut Leodamas accusans Callistratum dixit eum qui consulit

---

3 idem in maiori maiora] quidem maiora maiori M τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω 4 maius] καὶ τοῦ μείζονος . in maiora quia maius M et V qui quod habet 9 hoc ante autem om M, sui gratia E 12 quam alterum MV ἢ ἑτέρων 15 autem om M aut E 21 et e converso autem] καὶ ἀνάπαλιν δὴ A sed alii δὲ 22 palam] ante hoc exciderunt καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον μεῖζον. 23 est videri maius] μεῖζόν ἐστι, sed A apud Vict. Gaisf. addit φαίνεσθαι 24 maius] μεῖζον εἶναι 25 et si non principium] καὶ εἰ μὴ ἀρχή, τὸ δὲ ἀρχή. et si hoc principium n (c) maioris ad autem non principium M, unde adde hoc autem non principium 26 consultat M consuluit?

iniuriam facere magis eo qui operatus fuit; non enim egisset si consilium non praecepisset. iterum autem Chabriam eum qui egit eo qui consuluit; neque enim factum fuisset, si non fuisset qui egisset. huius enim gratia consulere quatenus agant. et quod rarius est eo quod sine invidia: puta aurum ferro minus in usu existens. maior enim proportio propterea quod difficilior sit. alio modo quod sine invidia raro quia usus excedit; quod enim multocies excedit quod pacies. unde dicitur: optima quidem aqua. et totaliter difficilius faciliori. rarius enim. alio autem modo quod facile difficiliori, habet enim ut volumus. et cuius contrarium maius. et cuius privatio maior, et virtus. non virtute et malitia non malitia maius. haec quidem enim fines, haec autem non fines. et quorum opera pulchriora aut turpiora maiora ipsa. et quorum malitiae et virtutes maiores, et opera maiora. quum ut causae et principia. et quae proveniunt utique proveniunt, causae et principia. et quorum superabundantia eligibilior aut pulchrior, puta subtiliter videre eligibilius ipso odorare. etenim visus olfactu. et amatorem sociorum esse quam amatorem pecuniarum magis pulchrum. quare amor sociorum amore pecuniarum. et opposite etiam meliorum excellentiae meliores et pulchriorum pulchriores. et quorum desideria pulchriora aut meliora. maiores enim appetitus maiorum sunt. et pulchriorum et meliorum desideria meliora et pulchriora propter idem. et quorum scientiae pulchriores et studiosiores, et res pulchriores et magis studiosae. ut enim se habet scientia et veritas. praecipit aut quae ipsius unaquaeque, et

---

1 qui] quod E quidquid M qui quid? egisset] ἂν πραχθῆναι 2 Chabriam] καὶ χαβρίου 6 proportio] p ass° M possessio? κτῆσις 7 alio modo] ἄλλον δὲ τρόπον raro quia usus] iam quia M 8 quod enim multocies excedit om E quod pacies] τοῦ ὀλιγάκις 10 quod facile] τὸ ῥᾷον 11 et cuius] etenim E καὶ ᾧ 14 turpiora] meliora V 16 ut quae? 17 causae] καὶ τὰ αἴτια 20 magis pulchrum] μᾶλλον κάλλιον quare] ὥστε καὶ 23 meliora] meliora. meliora et pulchriora MV maiores — maiorum] aut meliores sunt ipsa enim appetitus meliorum M 24 et meliorum] δὲ ἢ καὶ βελτιόνων 26 ut enim] sic enim VM 27 veritas] τὸ ἀληθές veritas sicut res MV aut] scrib. autem

studiosiorum autem et pulchriorum scientiae proportionaliter propter hoc. et quod iudicabunt utique vel iudicaverunt prudentes aut multi aut plures aut optimi bonum vel maius, necesse sic habere aut simpliciter aut si secundum prudentiam iudicaverunt. est autem hoc commune et in aliis. etenim quid et quale et quantum ita se habet si utique scientia et prudentia dixerit. sed de bonis diximus. definitum est enim bonum quod si res haberet prudentiam eligeret utique unaquaeque. palam igitur quod et maius quod magis prudentia dicit. et quod melioribus inest aut simpliciter aut quia meliores, ut puta fortitudo robore. et quodcunque eligeret melior aut simpliciter aut quod melior, ut puta iniuriam pati magis quam iniuriam facere . h. enim iustior eliget utique. et delectabilius minus delectabili; delectationem enim omnia prosequuntur et gratia ipsius appetunt delectari. diffinitum est enim his bonum et finis. delectabilius autem quod magis sine tristitia et diuturnius delectabile. et melius minus bono; bonum enim est aut delectabile aut quod secundum se eligibile. et quorumcunque ipsi sibi vel amicis volunt causa esse magis, haec maiora bona. quorumcunque autem minime, maiora mala. et diuturniora minus diuturnis et firmiora minus firmis excedit enim usus, horum quidem tempore, horum autem voluntate; cum enim volunt existit magis qui firmi. aut utique ex coniugatis et similibus casibus. et alia assequuntur; puta si fortiter melius et eligibilius quam temperate, et fortitudo temperantia et fortem esse quam temperate vivere. et quod omnes eligunt quam id quod non omnes, et quod plures

---

2 hoc] *ταῦτα* prudentes] *οἱ φρόνιμοι ἢ πάντες* 3 vel maius] vel malum MV, del vel 4 aut si] *ἢ ἢ* 6 quale et quantum] *ποσὸν καὶ ποιὸν* si utique] si om M *ὡς ἂν* scrib. ut utique 7 finitum enim est MV 8 bonum] *ἀγαθὸν εἶναι* res om E scrib. haberent .. eligerent 11 eligere M scrib. eliget utique 12 pati .. iniuriam om MV 13 delectabilius minus delectabili . . . et finis om E 15 diffinitum est enim] *ὥρισται δὲ* 16 diutius M 17 et melius] *καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλὸν* . et melius — est aut om M 19 ipsi sibi] ipsis M amicitiae M 23 existunt maius quod firmius M aut utique] *καὶ ὡς ἂν* 25 temperantia] *σωφροσύνης αἱρετωτέρα* 27 id quod non omnes] *τοῦ μὴ ὃ πάντες*

quam quod pauciores; bonum enim erat quod omnes appetunt. quare et maius quod magis. et quod litigantes potentiores inimici vel quam quos isti iudicant . h. quidem enim ac si omnes dicent est . h. autem praecipui et scientes. et aliquando quidem quo omnes participant maius. utilitas enim non participare. aliquando autem quo nullus aut quo pauci. rarius enim. et laudabiliora. meliora enim. et quorum pretia maiora; pretium enim velut dignitas quaedam est. et quorum damna maiora. et quod confessorum aut apparentium magnorum maiora. et divisa autem in partes maiora videntur; per plura enim excedit aut videtur, unde et poeta aiit: dicentem persuades Meleagrum per singula vocare quot mala hominibus approximant, quorum civitas capitur; populi quidem permittuntur, civitatem autem exurit ignis, pueros autem alii dimittunt. et componere autem et accumulare, quemadmodum et Epicharmus, propterea quod idem divisioni. compositio enim excessum dat multum et quia principium videtur magnorum et causa. quoniam autem quod difficilius et rarius maius, tempora et aetates et loca et anni et potentiae faciunt magna. si enim extra potentiam et extra aetatem et extra similes et aut sic aut hic aut nunc habebit magnitudinem et bonorum et pulchrorum et iustorum et contrariorum. unde et inscriptio Olympionico: anterius quidem aspectum habens et super utrumque humerum isultum piscis ex navi in terra ferebatur. et in ficiētes ipsum laudabat dicens ex quibus exissent haec. et quod per se natum adventicio; difficilius enim.

---

1 quam quod pauciores] ἢ οἱ ἐλάττους, sed M om praecedens quod 2 potentiores inimici vel] vel om M ἢ οἱ ἐχθροὶ ἢ οἱ κρίνοντες 5 utilitas] ἀτιμία vilitas? 7 maiora] μείζους, ὡσαύτως 10 partes] τὰ μέρη τὰ αὐτὰ 11 per plura — videtur om M πλειόνων γὰρ ὑπερέχειν φαίνεται 12 persuades] πεῖσαι per singula vocare] ἀναστῆναι 15 componere autem] συντιθέναι, sed M om autem 17 dat] δείκνυσι 19 tempora] καὶ οἱ καιροὶ 21 et aut sic] καὶ εἰ οὕτως aut nunc] ἢ τόθ' scrib. tunc et bonorum et pulchrorum] καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν 22 et contrariorum om MV 24 isultum] insultos habens M πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν navi in terra ferebatur] Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον in ficiētes] lac. in M Ἰφικράτης

unde et poeta ait: per me docibilis sum. et magni maxima pars qualem epitaphium dixit. petedes iuventutem ex civitate ablatam esse, velut ver ex anno si auferatur. et quae in necessitate maiori optima maiora, puta quae in senectute et aegritudinibus. et duorum quod propinquus sum. et quod ipsi est simpliciter. et quod possibile impossibili. hoc quidem enim ipsi, hoc autem non. et quod in fine vitae. fines enim magis quae apud finem. et quae ad veritatem his quae ad opinionem. terminus autem eius quod ad opinionem quod si latere debeat non utique eligetur. propter quod et bene pati quam benefacere videbitur utique eligibilius esse. et quaecunque esse magis quam videri volunt, ad veritatem enim magis. propter quod et iustitiam aiunt parum esse, quia videri quam esse eligibilius, sanum autem esse non. et quod ad multa utilius; puta quod ad vivere et ad bene vivere, et ad delectationem et ad agendum bona; propter quod divitiae et sanitas maximae videntur esse. omnia enim habent haec. et quod minus triste et quod cum delectatione; plura enim uno. quare excedit et delectatio bonum et quod sine tristitia. et duorum et eidem appositum maius totum facit. et quae non latent praesentia quam quae latent; ad veritatem enim tendunt haec. propter quod ditari videbitur utique maius bonum quam opinari. et amabile his quidem solum, his autem cum aliis; propter quod non aequale damnum, si quis monoculum excaecaverit et duos habentem. amabile enim singulariter

---

1 maxima pars] pars magna MV 2 qualem] quare M *οἷον Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων* dixit petedes] descripsit dixit M scrib. Pericles dicens 4 optima maiora] *χρήσιμα*, E optima, an oportuna vel utilia? 5 propinquissimum M propinquius fini? 6 est] et? *καὶ*. est maius MV 7 non om E et quod] *καὶ τὰ* 8 magis quae] magis quam quae E 10 eliget? 11 eligibilius esse] eligi E post hoc desunt *τὸ μὲν γὰρ κἂν . . . ἂν ἑλέσθαι* 16 bona om MV divitiae] *καὶ ὁ πλοῦτος* 17 esse videntur maxima M 19 excedit] *ὑπάρχει*, legit *ὑπερέχει* cum marg. A excedit et om M 20 duorum] quorum M et eidem om E, scr. quod eidem maius] magis E 21 quam quae latent] *ἢ ἃ λανθάνει*, ut plures 23 his quidem] *καὶ τοῖς μὲν* 25 singulariter] Graecis deest.

ablatum est. ex quibus quidem igitur oportet persuasiones ferre in exhortando et dehortando fere dictum est.

Cap. VIII.

Maximum autem et principium omnium ad posse persuadere et bene consulere civitates omnes accipere et uniuscuiusque consuetudines et legitima et conferentia distinguere. persuadentur enim omnes conferente. confert autem quod salvat civitatem. adhuc autem praecipua quidem praecipui enunciatio. praecipua autem divisa sunt secundum civilitates. quot enim civilitates, tot et praecipua sunt. sunt autem civilitates quatuor: democratia, oligarchia, aristocratia, monarchia. quare quod quidem dominatur et quod iudicat. horum quid utique erit pars aut totum horum. est autem democratia quidem civilitas in qua sorte distribuunt principatus. oligarchia autem in qua qui in honorabilibus. aristocratia autem in qua qui secundum eruditionem. eruditionem autem dico eam quae a lege positam; qui enim immanserint in legitimis in aristocratia principantur. necesse autem hos videri optimos unde et nomen accepit hoc. monarchia autem est secundum nomen in qua unus omnium dominus est. harum autem quae quidem secundum ordinem quendam regnum, quae autem indeterminata tyrannis. finem utique uniuscuiusque civilitatis non oportet latere; eligunt autem eos quod ad finem. est autem democratiae quidem finis libertas, oligarchiae autem divitiae, aristocratiae vero quae circa eruditionem et legitima, tyrannidis autem custodia. palam igitur quod ea quae ad finem uniuscuiusque consuetudines et legitima et conferentia dividendum, siquidem eligunt ad hoc referentes. quum autem non solum persuasiones fiunt per demonstrativam orationem sed etiam

---

1 ex quibus] ex quo V et E 3 principium] *κυριώτατον* 6 autem] enim E 7 quidem] *μέν ἐστι* enunciatio] *ἀπόφασις* 10 et monarchia MV 11 quid] autem E *τι ἂν εἰη* invenit, non *τί ἐστιν ἀεὶ* 14 qui in honorabilibus] *οἱ ἀπὸ τιμημάτων*· scrib. honorabilitatibus 22 eligunt] fingunt E autem eos] om E *γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος* 23 liberalitas E 24 circa om M ad?

per moralem, eo enim quod apparet qualis quidem hic dicens credimus, hoc autem est, si bonus appareat aut benevolus aut ambo, oportebit utique mores uniuscuiusque civilitatum nos habere; morem enim uniuscuiusque maxime persuasivum necesse ad unamquamque esse. haec autem accipientur per eosdem locos. mores quidem manifesti secundum electionem, electio autem refertur ad finem. quae quidem igitur oportet affectare exhortantes ut futura aut existentia, et ex quibus oportet quae conferentis persuasiones accipere, adhuc autem de his quae secundum civilitates moribus et legitimis, per quae et qualiter habundabimus, in quantum commensurabile erat praesenti tempori, diximus; dictum enim est diligenter in politicis de his.

Cap. IX.

Post haec autem dicamus de virtute et malitia et turpi et honesto; isti enim fines laudanti et vituperanti. accidet autem simul de his dicentes et illa facere ex quibus quales quidam existimabimur secundum morem quod quidem erat secunda persuasio. ex eisdem enim nos et alium fide dignum poterimus facere ad virtutem. quoniam autem accidit sine studio et cum studio laudare saepe non solum hominem aut deum, sed inanimata et aliorum animalium quodcunque, eodem modo et de hoc accipiendae propositiones. quare quantum exempli gratia dicimus et de his. honestum quidem igitur est quodcunque propter se elegibile existens laudabile est, aut quodcunque bonum existens delectabile est quod bonum. si autem hoc est honestum, necesse virtutem esse ho-

1 dictus E 5 per eosdem locos] διὰ τῶν αὐτῶν 10 secundum] περὶ τῶν κατὰ τὰς cum marg. A ét vett. edd. 12 diximus] εἴρηται 13 de his om MV 14 autem om M turpi et honesto] καλοῦ καὶ αἰσχροῦ 16 autem] γὰρ illa] una M facere] δηλοῦν 17 quidem om E ὅπερ invenit, non ἧπερ 18 ex eisdem] existit M enim om E nos] ἡμᾶς τε talium M 19 accidit om E συμβαίνει καὶ 21 sed] ἀλλὰ καὶ 22 de hoc] περὶ τούτων 23 dicimus] εἴπωμεν et om M 24 elegibile om E 25 quod] qua E

nestum, bonum enim existens laudabile est. virtus autem est quaedam potentia ut videtur acquisitiva bonorum et servativa, et potentia benefactiva multorum et magnorum et omnium circa omnia. partes autem virtutis iustitia fortitudo temperantia magnificentia magnanimitas liberalitas mansuetudo prudentia sapientia. necesse autem maximas esse virtutes eas quae aliis honoratissimae, siquidem est virtus potentia benefactiva. propter hoc fortes et iustos maxime honorant; hi quidem enim in bello, haec autem et in bello et in pace utilis ipsis. deinde liberalitas; emittunt enim et non altercatur de pecuniis, quas maxime appetunt alii. adhuc autem iustitia quidem est virtus propter quam quae sua singuli habent, et ut lex, iniustitia autem propter quam aliena, non ut lex. fortitudo autem propter quam activi sunt bonorum operum in periculis et ut lex praecipit, et obsequentes legi. timiditas autem contrarium. temperantia est virtus propter quam ad delectationes corporis ita se habent ut lex praecipit, incontinentia autem contrarium. liberalitas autem circa pecunias benefactiva, illiberalitas autem contrarium. magnanimitas autem virtus factiva magnorum beneficiorum, pusillanimitas autem contrarium. magnificentia autem virtus in expensis magnitudinis factiva, pusillanimitas autem et parvificentia contrarium. prudentia autem est virtus intellectīa, secundum quam bene consiliari possunt de bonis et optimis dictis ad felicitatem. de virtute quidem igitur et malitia universaliter et de partibus dictum est secundum praesens tempus sufficienter; de aliis autem non difficile videre. manifestum enim quod necesse factiva virtutis esse bona, ad virtutem enim, et quae a virtute fiunt. talia autem signa virtutis et opera. quum autem signa et talia quaecunque sunt bona opera aut passiones, honestae, necesse quaecunque fortitudinis opera, aut

2 quaedam om M scrib. quidem μὲν 6 et sapientia E 7 hortatissime M χρησιμωτάτας 8 hi] qui M, leg. haec 9 hi autem E, et sane Q οἱ . . οἱ et in bello] καὶ ἐν πολέμῳ καὶ εἰρήνῃ cod A 10 ipsis] αὐτοῖς legit, non ἄλλοις 11 adhuc] quod M ἔτι δὲ? 23 intellectīa] lacuna M, διανοίας 24 et optimis] et om M καὶ κακῶν 30 boni? ἀγαθοῦ

signa fortitudinis, aut fortiter acta bona esse, et iusta et iuste acta, passiones autem non; in sola enim ac hac virtutum non semper quod iuste honestum est, quia potius in damnificari turpe quod iuste magis quam quod iniuste, et secundum alias virtutes eodem modo. et in quibus prima honor honesta. et in quibus honor magis quam pecuniae, et quaecunque non sui gratia agit quis eligibilium, et quae simpliciter bona, quaecunque pro patria quis fecit negligens suum. et quae natura bona. et quae non ipsi bona, ipsius enim gratia talia. et quaecunque mortuo contingit inesse magis quam viventi. quod enim non sui gratia magis habent quae viventia. et quaecunque opera aliorum gratia, minus enim sui, et quaecunque bonae actiones circa alios, sed non circa se, et circa eos qui bene fecerunt, iusta enim. et beneficia; non enim ad se ipsum; et contraria in quibus verecundantur; turpia enim verecundantur et dicentes et facientes et facturi, quemadmodum et sapho fecit dicente alceo\volo aliquid dicere sed prohibet me verecundia, verecundiae bonorum desiderabile et ne quid diceretur malum lingua turbabatur verecundia quod non habet oculos sed dicis clamando de proprio iusto. et de quibus agonizant non timentes; de his enim quae ad gloriam fere bonorum . h. patiuntur. et natura magis studiosorum virtutes magis honestae et opera, puta viri quam mulieris. et quae fruitivae aliis magis quam sibi, propter quod iustum et iustitia honestum. et hostes puniri magis et non commutari; retribuere enim iustum, iustum autem honestum, et virile non vinci. et victoria et honor honestorum, eligibilia enim cum sint infructuosa, et excellentiam virtutis insinuant. et memorabilia, et magis quae magis. et quae non viventi

---

1 iuste actum virtutum M mediis omissis 2 ac del 3 quia]
i
q M ἀλλὰ 5 prima] ἆθλα scrib. premia 11 quae viventia] ἢ ζῶντα 14 iusta] δίκαιον beneficentia E 15 et contra autem quibus recordantur dicentes M et contraria autem in V καὶ τὰ ἐναντία ἢ ἐφ' οἷς is ἢ vertisse videtur aμt 17 sopho M sapulo E versuum verba corrupta et sensu carent 19 lingua malum M quod] quae MV 20 dicis] hoc dicit MV 22 ferunt? 27 virile] ἀνδρεῖον cum Z 28 insinuant] δηλοῖ, sed et infra μηνύειν insinuare

assequuntur, et honor assequetur, et quae superflua et quae soli existunt, magis honesta; facile memorabiliora enim. et possessa infructuosa, liberaliora enim. et quae apud singula singularia honesta, et quaecunque signa sunt eorum quae apud singulos laudantur, puta in Lacedaemonia comam ferre honestum; liberi enim signum, non enim est facile comatum facere nullum opus vile. et nullam artem banausam operari, liberi enim non ad alium vivere. sumendum autem et propinqua existentibus tamquam haec existentia ad laudem et vituperium, puta pudicum et qui bonae frigiditatis timidum et insidiatorem, et miserum dulcem, autem eum qui dolenda non sentit mansuetum, et unumquodque autem ex assequentibus semper secundum optimum, puta iracundum et maniacum simplicem et elatum magis docentem et reverendum. et eos qui excessibus tamquam in virtutibus existentes, puta audacem fortem, et prodigum liberalem; etenim videtur multis simulque peralogizativum ex causa. si enim ubi non necesse periclitativus, multo magis utique videbitur ibi honestum, et si largitivus quibuscunque, et amicis. excessus enim virtutis omnes beneficiare. intendere autem oportet et apud quos laus; sicut enim Socrates dixit non difficile Athenienses inter Athenienses laudare; oportet autem quod apud singulos honorabile tamquam existens dicere puta apud Scythas aut apud Lacedaemones aut philosophos. et totaliter autem honorabile inferre in honestum, quum videtur vicinum esse. et quaecunque secundum conveniens, ut puta dignitas progenitorum

---

1 honor] timor M *καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ*, sed A om *οἷς* 4 singulari M *δὲ ἴδια* 6 commutatum M 7 nullum] $\overset{o}{\text{a}}$d M 8 et propinqua om M 9 haec] *ταῦτα* vertit, non *ταὐτά* 10 *καὶ εὔψυχρον δειλὸν* legit cum pr Y 11 dulcem] et dulce M *καὶ τὸν ἠλίθιον χρηστόν* autem eum] eum om E, scrib. aut eum cum A qui *ἢ τὸν ἀνάλγητον* legit 14 simplicem .. docentem om M magnificum vel magnificentem? 15 in exc.? sequens in om M 16 videbitur? 17 peraloizatum M *παραλογιστικόν* 18 ibi] tibi M scrib. ubi *ὅπου* 21 inter Athenienses om EM *ἐν Ἀθηναίοις* 23 tamquam existens] *ὡς ὑπάρχει* 25 inferre] *ἄγειν* 26 dignitas] *εἰ ἄξια*

et antecessorum, beatum enim et honestum praepossedisse honorem. aut praeter conveniens ad melius et honestius, puta si fortunatus quidem moderatus, infortunatus autem magnanimus, aut maior factus melior et in aliis operosior. tale autem et quod in futuris ex qualibus ad qualia, et quod Olympionici anterius in ambobus humeris habens asperum, et quod Simonidis patrisque et viri fratrum existens tyrannis minerosa. quum autem ex actionibus laus, proprium autem studiosi quod secundum electionem, tentandum ostendere agentem secundum electionem. utile aut saepe apparere egisse secundum electionem propter quod casualia et quae a fortuna quasi in electione sumendum; si enim multa et similia ferantur, signum virtutis esse videbuntur et electionis. est autem laus sermo elucidans magnitudinem virtutis; oportet igitur actiones ostendere quomodo tales, commendatio autem operum est, quae autem circa ad fidem laudantur puta ingenuitas et disciplina; verisimile enim ex bonis bonum et sic nutritum talem esse. propter quod et commendamus eos qui egerunt opera; opera autem signa habitus sunt, quum laudabimus utique et eos qui non egerunt, si crediderimus esse tales. beatificatio autem et felicitatio his quidem eadem, his autem non eadem, sed sicut felicitas virtutem, et felicitatio continet haec. habet autem communem speciem laus consiliis. quae enim in consulendo supponeretur utique, haec transposita locutione commendatio fuit. cum igitur habemus quae oportet agere, et qualem quendam oportet esse, haec velut suppositiones dicens locutione transponi oportet et vertere, puta quod

---

2 aut praeter] καὶ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον δὲ 4 in aliis operosior] καταλλακτικώτερος, sed schol. πρακτικώτερος 5 in futuris] lacuna in M, scrib. Iphicratis Ἰφικράτους 6 in] et M μὲν ἀμφ' ὤμοισιν, vertit ἄμφω ὤμοισιν 7 patris et quae M quae patrisque et? viri c̃ existens M, scrib. fratrumque tyrannis minerosa] tyranissa M τυράννων 9 secundum electionem] πεπραχότα κατὰ προαίρεσιν? 11 propter quod] διὸ καὶ 16 ad fidem laudantur] lacuna in M del. laudantur 17 bonum] ἀγαθούς 20 eos qui .. tales] πεπραγότα .. τοιοῦτον 23 consiliis] q̃ filiis M καὶ αἱ συμβουλαί 24 supponunt M 25 fuit] fuerit M scrib. fiunt γίγνεται 27 scrib. dicentes oportet et] μετατιθέναι δεῖ καὶ cum A

non oportet magna sentire in his quae propter fortunam, sed in his quae propter se ipsum. sic quidem igitur dictum supponere valet, sic autem laudem, magna sentiens non in his quae existunt propter fortunam, sed in his quae propter se ipsum. quare cum laudare velis, vide quid utique supponas, et quando supponere, vide quid utique laudabis. locutio autem transposita erit ex necessitate, quando hoc quidem prohibens, hoc autem non prohibens transponatur. utendum autem et multis augmentativis, puta si solus aut primus aut cum paucis, aut quod maxime fecit; omnia enim honesta. et quae ex temporibus et temperaneitatibus. haec autem secundum conveniens. et si saepe idem direxit, magnum enim et non a fortuna, sed propter se ipsum utique videbitur. et si decentia et honorantia quae propter hunc inventa sunt et constituta. et in quem prima commendatio facta fuit, puta ad ippolocum et armodium et aristogectionem in foro statui. similiter autem et in contrariis. et si non ad eundem habundes, ad alios vicissim regredi, quod quidem Isocrates faciebat propter consuetudinem et inconsuetudinem iuste loquendi. oportet autem et ad gloriosos conferre, augmentativum enim et honestum, si studiosis melior. cadit autem rationabiliter augmentatio in laudes; in excellentia enim est, excellentia autem bonorum, propter quod et si non ad gloriosos, sed ad multos oportet comparare, quum excellentia videtur insinuare virtutem. totaliter autem specierum communium omnibus orationibus augmentatio quidem convenientissima exclamativis, actiones enim confessas accipiunt, quare restat magnitudinem supponi et pulchritudinem. exempla autem deliberativis; ex prius factis enim divinantes futura iudicamus; enthymemata

1 magna] *μέγα φρονεῖν* sed in his] *ἀλλὰ τοῖς* 2 supponere] *ὑποθήκην* 3 magna] *μέγα φρονῶν* 5 quod E utique quid M 10 enim] *γὰρ ταῦτα* 11 temporibus] *χρόνων καὶ τῶν καιρῶν* secundum conveniens] *παρὰ τὸ προσῆκον* 14 decentia] *προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ* 17 habundes ad eundem M *καθ' αὑτὸν εὐπορῇς* 18 Isocrates] et socrates EM 19 in consuetudine V *διὰ τὴν ἀσυνήθειαν* A, ceteri *συνήθειαν*, utrumque coniunxit interpres 20 oportet autem et] *δεῖ δὲ* 23 bonorum] *τῶν καλῶν* 24 multos] iustos M *τοὺς ἄλλους* 24 indicare? *μηνύειν*

autem disceptativis, causam enim et ostensionem maxime recipit factum propter evidentiam.

Ex quibus quidem igitur laudes et vituperia dicuntur fere, et ad qualia respicientes oportet laudare et vituperare, et ex quibus commendationes fiunt et opprobria, haec sunt; habitis enim his horum contraria manifesta; vituperium autem ex contrariis est.

Cap. X.

De accusatione et defensione ex quot et quibus oportet fieri syllogismos habitum utique erit dicere. oportet itaque accipere tria unum quidem quorum et quot gratia iniusta faciunt, secundum autem qualiter ipsi dispositi, tertium vero in quales et quomodo se habentes. definientes igitur iniustitiam facere dicimus consequenter. sit itaque iniustitiam facere laedere volentem praeter legem. lex autem est haec quidem propria, haec autem communis, dico autem propriam secundum quam scriptam civiliter vivunt, communem autem quaecunque non scripta apud omnes videntur esse confessa. volentes autem faciunt quaecunque scientes et non coacti. quaecunque quidem igitur voluntarii, omnia eligentes, quaecunque autem eligentes, scientes omnia; nullus enim eligit quod ignorat, propter quae eligit autem nocere et prava facere praeter legem, malitia est et incontinentia. si enim aliqui habeant malitiam aut unam aut plures, circa haec quae mali existunt entes et iniusti sunt, puta illiberalis quidem circa pecunias, intemperatus autem circa corporis delectationes, mollis autem circa desidiosa, formidolosus autem circa pericula, conpericlitantes enim deserunt propter timorem, ambitiosus

---

2 evidentiam] ἀσαφές, inevidens? 4 fere] σχεδὸν πάντες 6 autem] γὰρ 8 de] περὶ δὲ 9 habentis hiis M erunt E 10 quidem quorum] quidam E fecit M 13 dicimus] λέγωμεν consequenter] convertit M sit itaque] sic utique M 19 omnia] οὐ πάντα 20 eligit quod] quidem qui eligit M scrib. quod eligit 21 nocere] necesse E 23 circa haec quae] περὶ δὲ τοῦτο ὃ, sed δὲ alii om 25 temperatus M

autem propter honorem, furiosus autem propter iram, contentiosus autem propter victoriam, amarus autem propter punitionem, insipiens autem propter decipi circa iustum et iniustum, inverecundus propter parvipensionem gloriae, similiter autem et aliorum unusquisque circa unumquodque subiectorum. sed de his palam haec quidem ex his quae circa virtutes sunt dicta, haec autem ex his quae circa passiones dicuntur. reliquum autem dicere cuius gratia et quomodo iniuriantur et quibus. primo quidem igitur dividamus, quae appetentes et quae fugientes conantur iniuriari. palam enim quod accusanti quidem considerandum, quot et quae eorum adversario existant, quae appetentes omnes proximo iniuriantur, defendenti autem quot et quae horum non existant. omnes autem omnia agunt haec quidem non propter se ipsos, eorum quidem non propter se ipsos haec quidem propter fortunam agunt, haec autem ex necessitate, autem eorum quae ex necessitate haec quidem violentia, haec autem natura, quare omnia quaecunque non propter se agunt haec quidem a fortuna, haec autem natura, alia vero violentia. quaecunque autem propter se et quorum ipsi causa haec quidem propter consuetudinem, haec autem propter appetitum, et haec quidem propter rationalem appetitum, haec autem propter non rationalem. est autem voluntas cum ratione appetitus, nullus enim vult nisi cum putaverit esse bonum, irrationales autem appetitus ira et concupiscentia, quare omnia quaecunque agunt necesse agere per causas septem, propter fortunam, propter violentiam, propter naturam, propter consuetudinem, propter ratiocinationem, propter iram, propter concupiscentiam. considerare autem quae aguntur secundum aetates aut habitus aut alia

---

1 fructuosus M contentiosus] φιλόνεικος cum A? 8 scrib. dicentur 9 quomodo] πῶς ἔχοντες, quomodo se habentes V 12 proximo] τοὺς πλησίον 13 quot et quae] ποῖα καὶ πόσα 14 autem] δή, sed alii δὲ 15 eorum . . ipsos om E scrib. haec quidem propter se ipsos; eorum quidem igitur quae 16 propter fortunam] a fortuna M autem eor. . . necessitate om E, scrib. eorum autem 20 causa] αἴτιοι 23 cum ratione appetitus] ἀγαθοῦ ὄρεξις, ceteri μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ 26 propter violentiam, propter naturam] διὰ φύσιν, διὰ βίαν, A; sed illud alii codices 28 considerare] cum et lacuna M προσδιαιρεῖσθαι

quaedam superfluum utique erit. si enim accidit iuvenibus iracundos esse aut desiderativos, non propter iuventutem agunt talia sed propter iram aut concupiscentiam. neque propter divitias et paupertatem, sed accidit pauperibus quidem propter indigentiam concupiscere pecunias, divitibus autem propter potentiam concupiscere non necessarias delectationes. sed non agent isti propter divitias et paupertatem, sed propter concupiscentiam. similiter autem iusti et iniusti et alii qui dicuntur secundum habitus agere propter haec omnia agent. aut enim propter ratiocinationem aut propter passionem, sed hi quidem propter mores et passiones bonas, hi autem propter contraria. accidit tamen talibus quidem habitibus talia consequi, talibus autem talia. mox enim forte temperato quidem propter temperantiam opiniones et concupiscentiae bonae consequuntur circa delectabilia, intemperato autem contrariae circa eadem haec. propter quod tales quidem divisiones dimittendum, considerandum autem qualia qualibus consueverunt consequi. siquidem enim albus aut niger aut magnus aut parvus, nihil ordinatum est talium consequens, si autem iuvenis aut senex aut iustus aut iniustus, iam differt. et totaliter quaecunque accidentium faciunt differre mores hominum, puta abundare putans se ipsum aut egere differet aliquid, et infortunari aut bene fortunari. haec quidem igitur posterius dicemus, nunc autem de reliquis dicamus primo. sunt autem a fortuna talia facta quorumcunque est causa indeterminata et non gratia huius fiunt, et neque semper neque ut frequenter neque ordinate. palam autem est ex definitione fortunae de his. natura autem quorumcunque et causa in ipsis et ordinata; aut enim semper aut in pluribus eodem modo eveniunt. quae enim praeter naturam nihil oportet diligenter inquirere, utrum secundum naturam quandam vel aliam causam fiunt.

---

1 utique erit] deest Graecis 3 aut] om E καὶ 7 isti] καὶ οὗτοι 9 haec omnia] ταῦτα A, ceteri ταῦτα πάντα 14 propter temperantiam] διὰ τὸ σώφρονα εἶναι, sed A σῶφρον an temperatum? 22 abundare putans se ipsum] πλουτεῖν δοκῶν ἑαυτῷ egere] agere E agere q̃ M 23 infortunari aut bene fort.] εὐτυχεῖν ἢ ἀτυχεῖν A, illud ceteri

videbitur autem utique et fortuna causa esse talium. violentia autem quaecunque praeter concupiscentiam aut ratiocinationes fiunt per ipsos agentes. consuetudine autem quaecunque faciunt propterea quod saepe fecerunt. propter rationem autem quae putantur conferre ex dictis bonis aut ut finis aut ad finem, cum propter conferens agantur. quaedam enim et intemperati agunt conferentia, sed non propter conferens, sed propter delectationem. propter furorem autem et iram punitionalia. differunt autem punitio et castigatio; castigatio quidem enim patientis gratia est, punitio autem facientis ut satietur. circa quae quidem igitur est ira, palam erit ex his quae de passionibus. propter concupiscentiam autem aguntur quaecunque videntur delectabilia. sunt autem assuetum et consuetum inter delectabilia. multa enim eorum quae natura non sunt delectabilia, cum assuefacta fuerint delectabiliter faciunt. et ut summatim dicantur, quaecunque propter se agunt, omnia sunt aut bona aut apparentia bona, vel delectabilia aut apparentia delectabilia. quum autem, quaecunque propter se ipsos, voluntarii agunt, non voluntarii autem quaecunque non propter se ipsos: omnia utique erunt, quaecunque voluntarii agunt, bona aut apparentia bona, vel delectabilia aut apparentia delectabilia. pono enim aut malorum aut apparentium malorum commutationem vel transsumptionem minoris pro maiori inter bona. eligibilia enim aliqualiter sunt; et tristium commutationem aut transsumptionem minorum pro maioribus eodem modo inter delectabilia. sumendum ergo conferentia et delectabilia quot et qualia. de conferente quidem igitur in deliberativis dictum est prius; de delectabili autem dicamus nunc.

---

7 intemperantia E 11 circa quae quidem igitur] τί μὲν οὖν A, ceteri περὶ μὲν οὖν τίνα ex his] ἐν τοῖς 14 eorum quae] καὶ τῶν multa . . cum om M 16 et ut] ὥστε dicantur] εἰπεῖν 21 bona] ἢ ἀγαθά, alii ἢ om 22 aut malorum] aut om M, scrib. et καὶ τὴν τῶν κακῶν 23 commutationem] ἢ ἀπαλλαγὴν A, plurimi om ἢ transmutationem M 24 sunt] ἔστι omnes praeter A, qui omittit tristium] λυπηρῶν ἢ φαινομένων ἢ. an fuit tristium aut apparentium tristium? 25 transmutationem M eodem modo] ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσι omnes praeter A

oportet autem putare sufficientes esse definitiones, si sint de unoquoque neque immanifestae neque exquisitae.

Cap. XI.

Supponatur autem nobis esse delectationem motum quendam animae et constitutionem simul totam et sensibilem in existentem naturam, tristitiam autem contrarium. si itaque est delectatio tale, palam quia et delectabile est factivum dictae dispositionis, corruptivum autem contrariae constitutionis factivum triste. necesse igitur delectabile esse in id quod secundum naturam mitti ut in pluribus, et maxime cum assumpserit sui ipsorum naturam quae secundum ipsam fiunt. aut secundum consuetudines; etenim consuetum velut innatum iam fit. simile enim consuetudo naturae; prope enim quidem saepe ei quod semper est. est autem natum quidem eius quod semper, consuetudo autem eius quod saepe. et quod non violentum; praeter naturam enim violentia. propter quod necessitates triste. et recte dictum est: omne enim necessariam rem gravem dixit. sollicitudines autem et studia et conatus tristes; necessaria enim et violenta haec si non assuefiant. sic autem consuetudo facit delectabile. contraria autem delectabilia. propter quod desidiae et otia et negligentiae et ludi et requies et somnus delectabilium. nihil enim ad necessitatem horum. et cuiuscunque insit concupiscentia totum delectabile; concupiscentia est enim delectabilis appetitus. concupiscentia-

---

4 simul totam] ἀθρόαν   5 si itaque] εἰ δὲ A, ceteri εἰ δὴ   7 contrariae] ἢ τῆς ἐναντίας scrib. autem aut contr.   9 mitti] ἰέναι   cum assumpserit] erit et ante hoc lac. M   10 aut secundum consuetudines] καὶ τὰ ἔθη. cod. B ἢ καὶ τὰ ἔθη secunda manu   11 innatum] ordinatum E   12 simile enim] ὅμοιον γάρ τι A, ceteri om τι   quidem saepe] καὶ τὸ πολλάκις, scrib. quod saepe, καὶ om alii   13 est. est] ἔστι. A, ceteri ἐστιν. ἔστι   natum] om M φύσις scrib. natura   15 necessitates] τὸ ἀναγκαῖον A, ceteri αἱ ἀνάγκαι   16 omnem E   enim] autem M   17 dixit ἔφυ. vertit ἔφη   tristelsciã enim enim et M   18 violentia haec et si E   23 conc. enim et delectabilius E

rum autem hae quidem irrationabiles sunt, hae autem cum ratione. dico autem irrationabiles quidem quascunque concupiscunt non ex eo quod est existimare aliquid. sunt autem tales quaecunque dicuntur esse natura, sic ut quae per corpus existunt, ut quae alimenti sitis et fames et secundum unamqnamque speciem alimenti concupiscentia; et quae circa gustabilia et circa venerea, et totaliter tangibilia et circa olfactum odoris et auditum et visum. cum ratione autem, quascunque ex persnasos esse; multa enim et vidisse et possedisse concupiscunt quae audierunt et persuasi fuerunt. quum autem est delectari in pati sensum alicuius passionis, phantasia antem est sensus quidam debilis, et utique memoranti et speranti consequetur phantasia aliqua eius quod meminit aut sperat. si autem hoc, palam quia et delectationes magis memorantibus et sperantibus quoniam et sensus. quare necesse omnia delectabilia esse aut in sentiendo praesentia aut in memorando facta aut in sperando futura. sentiuntur quidem enim praesentia, memorantur autem facta, sperant vero futura. memorabilia quidem igitur delectabilia sunt non solum quaecunque in praesenti, quando aderant, delectabilia erant, sed quaedam et non delectabilia, si sit posterius honestum et bonum quod post hoc. unde et hoc dictum est: sed delectabile salvatum reminisci laborum, et post angustias delectatur vir memorans, qui multa passus fuerit et multa gesserit. huiusmodi autem causa quia delectabile et non habere malum. quae autem in spe quaecunque praesentia aut laetificare aut proficua fore multum videntur, aut sine tristitia prosunt. totaliter autem quaecunque praesentia laetificant et sperantes et

4 dicuntur esse] *εἶναι λέγονται* A, ceteri *λέγονται εἶναι* naturalia M sic ut] ut om E 5 qui alimentum M 8 quascunque] *ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσιν.* autem quas concupiscunt M ceteris omissis 10 quae] q^i M 11 est] et E in pati] et pati M 12 et utique] *κἂν*, sed A *ἀεὶ ἐν* 13 consequetur] *ἀκολούθοι ἂν* A, *ἀκολουθοίη* alii 14 magis] *ἅμα* A, ceteri *μάλα* 22 delectabile] *ἡδύ τοι* est addit M 23 reminisci] et remissum M angustias] *μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι* 27 proficuare fore M multum] *μεγάλα* prosunt] *ὠφελεῖν*

memorantes ut in pluribus. propter quod et irasci delectabile, sicut Homerus per poesim fecit de ira: quod multo dulcius melle destillante. nullus enim irascitur ei qui videtur impotens cruciatum sortiri; neque his qui multum super se potentia aut non irascuntur aut minus. et in plurimis concupiscentiis sequitur quaedam delectatio, aut enim memorantes quomodo adipiscebantur, aut sperantes quomodo adipiscentur gaudent quadam delectatione, ut puta qui in febribus habentes sanus memorantes quo biberunt, et sperantes gaudent; et amantes et disputantes et scribentes et facientes semper aliquid de eo quod amatur, gaudent. in omnibus enim talibus memorantes quasi sentire putant id quod amatur: et principium amoris. h. fit omnibus, cum non solum de praesente gaudeant, sed et cum absentis recordati amant. propter quod utique et cum tristis fiat eo quod non adsit. in plorantibus et lamentationibus insit quaedam delectatio. tristitia quidem enim de non adesse, delectatio autem ex memorando et videndo aliqualiter illum, et qualia egit et qualis erat. propter quod et hoc dictum est: ut ait super his autem omnibus affectum excitavit fletus. et punire delectabile. cuius enim non adepto triste, id adipisci delectabile. irati enim tristantur vehementer non punientes, sperantes autem gaudent. et vincere delectabile non solum amatoribus victoriae, sed omnibus; fit enim phantasia excellentiae, cuius omnes habent concupiscentiam aut remisse aut magis. quum autem vincere delectabile, necesse et ludos delectabiles esse pugnativos et fistulativos

---

1 et irasci et E   2 Homerus] καὶ Ὅμηρος, sed alii om καί. Homerus et E   fecit om E   quod] ὅστε   8 quadam] quodcunque M   habentes] ἐχόμενοι   9 sanus] sui M ταῖς δίψαις καὶ sitibus?   quō sperare bibere et bibebant gaudent M ἐλπίζοντες πιεῖσθαι   12 et principium] καὶ ἀρχὴ δὲ A, ceteri om δὲ   14 sed et cum] ἀλλὰ καὶ   amant] adiuvant E   15 utique] Graecis deest   pluritatibus E ploratibus? πένθεσι   16 infit? 17 memoria M   18 qualia exigit E ἃ ἔπραττε   19 et hoc om E καὶ τοῦτο εἰκότως, sed alii εἰκότως om   21 adeptio M   enim] est M δ'   22 vincere] ludere E   23 sed omnibus] sic A, ceteri καὶ inserunt   26 et fistulativos] καὶ αὐλητικὰς om A, ceteri retinent

et litigiosos; saepe enim in ipsis fit vincere; et ossium proiectiones, sphaerizationes et alea et pettazatio; et circa studiosos autem de ludis similiter. hi quidem enim delectabiles fiunt, si quis fuerit consnetus, hi autem mox delectabiles, puta venatio et omnis venativa; ubi enim concertatio, ibi et victoria est. propter quod et saltativa et litigativa delectabilis consuetis et potentibus. et honor et complacentia delectabilissimorum, propterea quod fit phantasia unicuique quod talis et studiosus, et magis cum insinuent quos putat veraces esse. tales autem qui prope magis quam qui longe, et simul conversati et noti et cives quam qui aliunde, et existentes quam futuri, et prudentes quam insensati, et multi quam pauci. magis enim verisimile veridicos esse dictos quam contrariis; quum quos quis multum parvi pendit, sicut pueros aut bestias, nihil curat de horum honore aut opinione ipsius opinionis gratia, sed siquidem propter aliud aliquid. et amicus delectabilium; diligere enim delectabile. nullus enim amator vini qui non gaudet vino. et diligi delectabile; phantasia enim et hic eius quod insit ipsi bonum esse, quod omnes concupiscunt cognoscentes. diligi autem est amari ipsum propter se. et in admiratione esse delectabile propter ipsum honorari. et adulationem recipere et adulator delectabile. apparens enim admirator et apparens amicus adulator est. et haec agere saepe delectabile; quod enim consuetum delectabile erat. et transmutare delectabile. in natura enim fit transmutare; quod enim idem semper excessum facit constituti habitus. unde dictum est: transmutatio omnium dulce. propter hoc enim et quae ad tempus delectabilia sunt et homines et res. transmutatio enim ex praesenti est: simul autem et rarum quod ad tempus. et addiscere et mirari delectabile ut ad multum. in mirari quidem enim est concupiscere addiscere; quare mi-

1 ipsis] ταύταις A, ceteri αὐταῖς   ossium pocones et super u iaco et alia petzacō M   2 studios quod autem laudes similiter M παιδιὰς ludos?   6 saltativa] alt cum lacuna M ἡ δικανική   8 talibus M οἷος ὁ σπουδαῖος A, sed ceteri τοιοῦτος καὶ   9 cum insinuent quos] quod cum M   11 et noti] καὶ οἱ γνώριμοι om A, sed ceteris adest   15 ipsius] αὐτῆς γε   23 haec] ταῦτά

rabile concupiscibile, in addiscere autem in id quod secundum naturam constitui. et bene facere et bene pati delectabilium. bene pati quidem enim adipisci eorum quae concupiscunt; bene facere autem habere et superabundare quae ambo appetunt. quia autem delectabile est benefactivum, corrigere propinquos delectabile hominibus est et defactiva consumare. quum autem addiscere delectabile et mirari, et talia necesse delectabilia esse .s. imitativum ut profectiva et statnificatio et poetica et omne quodcunque fuerit repraesentatum et si non sit delectabile id cuius est repraesentatio. non enim in hoc gaudet, sed syllogismus est, quod hoc id. quare addiscere aliquid accidit. et circumvolutiones et paulatim salvari a periculis; omnia enim haec mirabilia. et quum quod secundum naturam delectabile, quae vero eiusdem generis secundum naturam invicem sunt, omnia cognata et similia delectabilia ut in pluribus, puta homo homini, et equus equo, et iuvenis iuveni. unde et proverbia dicta sunt, quomodo coaetaneus coaetaneum delectat, et quomodo semper similem, et novit autem et alia quaecunque talia. quum autem simile et cognatum delectabile sibi, esse maxime ipse ad se ipsum unusquisque hoc passus est, unde necesse omnes amatores sui ipsorum esse aut magis aut minus. omnia enim talia existunt ad se ipsum maxime. quoniam autem amatores sui ipsorum omnes, et quae ipsorum necesse delectabilia esse omnibus, puta opera, sermones propter quod amatores adulationum ut in pluribus, et amatores amantium et amatores honoris, et amatores filiorum; ipsorum enim opera filii. et defectiva perficere delectabile; ipsorum enim opus iam fit. et quum principari delectabilissimum, et videri sapientem esse delectabile; principis enim sapere. est autem sapientia multorum et mirabilium scientia.

5 corrigere] καὶ τὸ ἐπανορθοῦν A, sed alii om καὶ 8 .s. imitativum ut profectiva lac. M 9 repraesentatum] εὖ μεμιμημένον A, ceteri εὖ om 10 id cuius] αὐτὸ τὸ μεμιμημένον A, sed ceteri οὔ τὸ μίμημα 18 et novit autem] lacuna in M, desunt θὴρ θῆρα καὶ ἀεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιόν 20 esse] ἅπαν, μάλιστα δ' 21 unde] Graecis deest 25 sermones] καὶ λόγους propter quod] quod om M διὸ καὶ

adhuc quum amatores honoris ut in pluribus necesse est increpare vicinos delectabile esse et subicere. et id in quo videtur optimus esse ipse sibi hic frequentare, sicut et Euripides ait: et ad hoc insistit, dans uniuscuiusque diei plurimam partem ut ipse se ipso potiatur optimus existens. similiter autem et quum ludus delectabilium, et omnis remissio et risus delectabilium. necesse autem et risibilia delectabilia esse, et homines et verba et opera. determinatum autem est de risibilibus seorsum in his quae de poetica. de delectabilibus quidem igitur dicta sunt tanta: tristitia autem ex contrariis horum manifesta. quorum quidem igitur gratia iniustitiam faciunt, haec sunt.

Cap. XII.

Qualiter autem habentes et quibus, dicamus nunc. ipsi quidem igitur, cum putarint possibile esse rem agi, et sibi ipsis possibile, sive putent latere cum egerunt, sive cum non latuerint, non exsolvere poenam; aut exsolvere quidem, sed minus damnum esse quam sit ipsis lucrum aut quae quam cordi habent. qualia quidem igitur possibilia videntur et qualia impossibilia, in his quae posterius dicentur; communia enim omnium partium rhetoricae haec. ipsi autem putant potentes esse maxime indemnes iniusta agere qui sunt potentes loqui, et activi et experti multorum agonum. et si multi amici sint, et si divites. et maxime quidem si ipsi sint in his quae dicta sunt, putant posse; si autem non si sint ipsis tales amici aut ministri aut conparticipes. propter haec enim possunt et agere, et latere, et non exsolvere poenam. et si amici sint

---

1 est] om E, καὶ scrib. et 2 et subicere] Graecis desunt excusis, sed in A καὶ τὸ ἄρχειν. scrib. et subigere 3 esse optimus M 5 ponatur M τυγχάνει 7 necesse autem] ἀνάγκη ex A, ceteri ἀνάγκη δὲ 10 dicta sunt tanta] εἰρήσθω ταῦτα, scrib. sint scrib. tristia 15 putent] utique? ἂν sive cum non] sū non cum M 17 quae quam] qm̄ quae M ἢ ὧν κήδονται 20 omnium partium rhetoricae] πάντων τῶν λόγων ex A, ceteri τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντα 22 ut si multi acuti sint M 24 putantur E si sint] κἂν ὑπάρχωσιν 25 participes E

his qui iniusta patiuntur aut iudicibus; amici quidem enim sine cautela ad iniusta pati et cum pacificantur, antequam divulgetur, iudices autem condonantur quibus utique amici fuerunt, et totaliter dimittunt, aut parvis damnificant. latitivi autem sunt qui contrarii impositis vel debilis circa vulnerationes, et pauper et turpis circa adulteria. et valde in manifesto et in oculis; non observabiles enim quia nullus utique putaret. et tanta et talia, quae neque unus; non observabilia enim et haec. omnes enim consueta observant velut infirmitates ita et iniurias quae enim nullus unquam infirmatus fuit nullus veretur. et quibus nullus inimicus aut multi. hi quidem enim putant latere quia non observantur, hi autem latent propterea quod non videntur utique attemptasse quod observabantur et quod responsionem habent, quod non utique attentassent. et quibus existit occultatio aut modus aut locus aut dispositio facilis. et quibuscunque non latentibus est propulsatio poenae aut dilatio diuturna aut corruptiones iudicum. et quibus si fiat damnum est depulsio possessionis, aut dilatio diuturna, aut propter inopiam nihil habebit quod perdant. et quibus lucra quidem manifesta aut magna aut prope, damna autem parva aut immanifesta aut longe. aut cui non est punitio aequalis utilitati quale videtur habere tyrannis. et quibuscunque iniuriae quidem sunt acceptiones, damna autem opprobria solum. et quibus contrarium iniuriae quidem in quandam laudem, puta si accidit simul punivisse pro patre aut matre, sicut Zenoni, damna autem in pecunias aut fugam aut tale aliquod. utrique enim iniuriantur et in utroque modo se habentes, verum tamen non idem sed contrarii moribus. et qui

2 et c̄ concupiscantur M προσκαταλλάττονται conpacificantur? 3 divulgetur] lac. in M ἐπεξελθεῖν condemnantur E 4 et totaliter] et om MV καὶ ἢ ὅλως dimittunt] ostendunt M 5 debilis] de E, debile circa adulteria ceteris omissis M 7 non observabiles] ἀφύλακτα 8 tanta et talia] τὰ τηλικαῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα quae neque unus] οἷα μηδ' ἂν εἷς A, sed ceteri ἃ μηδὲ εἷς 9 ita] Graecis deest 10 quae enim] ὃ δὲ 17 diuturna] χρόνου, sed alii χρόνιος 18 possessionis] ἐκτίσεως, sed AQ κτήσεως 19 perdant] scrib. perdat 27 utrique] non utique M δι' ἀμφότερα

saepe aut latuere aut non damnificati fuerunt. et qui saepe perficere nequiverunt. sunt enim quidam et in talibus sicut et in bellicis qui devicti penitus volunt vincere. et quibus utique mox sit delectabile, triste autem posterius; aut lucrum, dammum autem posterius. incontinentes autem tales. est autem incontinentia circa omnia quaecunque appetunt. et quibus utique contrarium triste quidem aut damnum iam, delectabile autem et proficuum posteriora et diuturniora. incontinentes enim et prudentiores talia persequuntur. et quibus utique contigerit opinari agere propter fortunam aut propter necessitatem aut propter naturam aut propter consuetudinem, et totaliter peccare sed non iniusta facere. et quibus utique fuerit id quod est epikileum adipisci. et quicunque utique indigentes fuerint. dupliciter enim indigentes sunt; aut enim ut necessarii sicut egeni, aut ut excessus sicut divites. et qui valde complacentes et qui valde inglorii, hi quidem ut non gloriantes; autem hi tamquam nihil magis glorificantes.

Ipsi quidem igitur sic se habentes attentant.. iniust aautem faciunt in tales et talia habentes quibus ipsi indigent vel in necessaria, vel in excessum vel in fruitionem. vel in remotos et propinquos; horum enim sumptio velox, horum enim punitio tarde, velut praedantes Calcedonios. et in eos qui non verentur neque observativi sunt, sed creditivi. facile omnes latere. et in desides. solliciti enim resistere. et in verecundos. non enim pugnativi pro lucro. et in eos qui a multis iniusta passi sunt et non exilierunt ut existentes secundum proverbium hi odire valde. et in quos nunquam et in quos saepe; utrique enim sine observatione, hi quidem ut nunquam, hi autem ut non utique amplius. et in habitos criminosos et in facile criminabiles; tales enim neque volunt

---

2 sicut et] ὥσπερ sed alii καὶ addunt 3 victi MV 7 triste quidem aut damnum iam] aut om M τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ἢ ἢ ἡ ζημία delectabile] dos E 9 enim] autem E 13 epicstum M ἐπιεικοὺς 17 autem .. glorificantes om E 21 sumptio — enim om E τῶν δὲ τιμωρία 22 tarde] iusta M Calcedonios] Καρχηδονίους 23 facile] ῥάδιον γὰρ 26 exilierunt] ἐπεξελθόντας 27 hiis MV odire valde] Μυσῶν λείαν 30 et] ἢ

timentes iudices, neque possunt persuadere, tamquam odium et invidiam sustinentes. et in quos habent occasionem aut progenitorum aut sui ipsorum aut amicorum aut eorum qui fecerunt male aut qui in ipsos debuerunt facere aut in ipsos aut parentes aut in eos ad quos afficiuntur; ut enim proverbium occasione indiget solum malitia. et in inimicos et amicos. in hos quidem enim facile, in hos autem delectabile. et in eos qui sine amicis et non industrios dicere aut agere; aut enim non attentant conqueri aut desistunt aut nihil obtinent. et in eos quibus non carum morari, ut obtineant aut iudicium, aut vindictam; utputa extranei et autourgoi ipsimet manibus operantes. in modico enim dissolvuntur, et facile tales extediantur. et in eos qui multa iniusta exercuerant aut talia qualia patiuntur; videtur enim esse aliquid prope ei quod est non iniuste agere in talem iniusta exercere ut consuevit et iste iniusta facere. dico autem puta si quis consuetum molestare molestaverit. et in eos qui aut fecerunt male aut voluerunt aut in volentes aut facturos. habet enim delectabile et honestum, et est hoc prope ei quod est non videri iniustum agere. et in eos quibus tribuunt aut amicos aut in admiratione existentes aut amatis aut dominos aut totaliter ad quos vivunt ipsi. et ad quos est epieikiam habere. et in eos, in quibus inclinati fuerant et praeserpinati, velut Calippus fecit ea quae circa Dionem. etenim talia sunt prope ei quod est non videri iniustum agere. et in eos qui ab aliis passuri erant, si non ipsi tamquam non sit possibile consilium adhibuisse, sicut dicitur Aenesidemus Geloni misisse compedes in

---

1 tamquam] ὢν, sed A pr. ap. Gaisf. ὡς 2 et in] ad E 4 in ipsos om M debuerunt] delibuaverant V 5 parentes] προγόνους 11 aut] obtineant E 14 patiuntur] ἀδικοῦνται 15 in talem] ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις οἷον 17 aut fecerunt] antecesserunt E 18 delectabile] καὶ τὸ ἡδὺ 19 et est hoc] καί, sed alii τοῦτο addunt non est M videri] φαίνεται 21 aut dicimus aut ad quos totaliter E 23 inclinati] ἐγκεκληκότες καὶ προδιακεχωρηκότες fuerant om M et praeserpinati] M et praeseparati V post se perciati E 24 divisionem E 25 videri] φαίνεται 26 non] οὐκέτι impossibile M 27 compedes] κοττάβια ἀνδραποδισαμένῳ

servitutem redacto, quod praevenit tamquam et ipse futurus erat. et in eos quibus iniusta cum fecerint poterint multa iusta agere tamquam de facili recompensaturi, sicut ait Iason Thessalus oportere in quaedam iniusta facere, quatenus et possint multa iusta fieri. et quae omnes aut multi iniusta facere consueverunt; veniam enim putant obtinere. et facilia occultare. talia autem quaecunque aut cito consumuntur, utputa esculenta, aut facile permutabilia figuris aut coloribus aut crasibus; aut quae in multis locis abscondere facile. talia autem sunt quae facile portabilia et in parvis locis recondibilia. et ea quibus indifferentia et similia multa praestiterunt iniusta facienti. et quaecunque verecundantur dicere iniusta passi, velut mulierum propriarum iniuriae aut in se ipsos aut in filios. et ea in quibuscunque amare placitationes videbitur utique conferens. talia autem sunt parva, et in quibus venia. qualiter quidem igitur habentes iniusta faciunt et qualia et in quales et propter quid fere haec sunt.

Cap. XIII.

Iniustitias autem omnes et iustitias dividamus incipientes primum hinc. determinata sunt autem iusta et iniusta ad leges duas et ad quos est, dupliciter. dico autem legem hanc quidem propriam, hanc autem communem. propriam quidem eam quae singulis determinata ad se ipsos; et harum hanc quidem non scriptam, hanc autem scriptam, communem autem quae secundum naturam. est enim quod determinant aliquid omnes natura commune iustum et iniustum, quamvis nulla societas adinvicem sit, neque pactum, et Sophoclis Antigone videtur dicens, quod iustum absolutum sepelire civitatis aedificatorem, tanquam natura ens hoc iustum: neque enim nunc

---

2 potuerint E scrib. poterunt 7 cito] ταχὺ A, ceteri ἢ ταχὺ 14 plantationes M φιλοδικεῖν 15 conferens] ὁ ἐπεξιὼν 19 autem] δὴ 22 harum hanc quidem] τοῦτον τὸν μὲν 23 hanc autem scriptam om E 24 determinant] lac. in M 26 et] οἷον καὶ 27 civitatis aedificatorem] τὸν Πολυνείκη 28 natura] non M

neque heri, sed semper vivit hoc, et nullus novit, ex quo apparuit. et ut Empedocles dicit de non occidendo animatum; hoc enim non his quidem iustum, illis autem non iustum: sed quod omnium legitimum et ut late diffusum aetherem qui continuatim protenditur et per inexplebilem claritatem. et ut dicit in Messeniaco Alcidamas. et ad quos autem dupliciter sumitur iustum vel iniustum. aut enim ad commune aut ad unum communicantium, quae oportet agere et non agere. propter quod et iniustitias et iustitias dupliciter est agere iniuste et iuste agere; aut enim ad unum determinatum aut ad commune. adulterans enim et verberans iniuste agit in quendam determinatorum, non militans autem in commune. omnibus autem iniustitiis divisis et his quidem existentibus ad commune, his autem ad alium et ad alios, insumentes quid est adikistae dicamus reliqua. est autem adikistae a volentibus iniusta pati. adiken enim determinatum est prius voluntarium esse. quum necessarium iniusta patientem laedi et involuntarie laedi, nocumenta quidem ex prioribus manifesta sunt; bona enim et mala divisa sunt secundum se prius, et voluntaria quia sunt quaecunque scientes; quare necesse omnes inculpationes ad commune vel ad proprium esse, aut ignorantis aut volentis aut nolentis et scientis, et horum haec quidem eligentis, haec autem propter passionem. de ira quidem igitur dicetur in his quae circa passiones. quae autem eligunt et qualiter habentes dictum est prius. quum autem confitentes saepe actum esse aut intitulationem non confitentur aut circa quod intitulatio, puta accepisse quidem, sed non furatum

---

1 neque heri] et non erit M τι νῦν γε κἀχθές semper] ἀεί ποτε 4 ut late] plate M perlate V 6 et ad quos] πρὸς οὓς dupliciter sumitur iustum vel iniustum] διώρισται, διχῶς διώρισται. in effimaco alkitā sī dupliciter M 8 unum communicantium] lac. M 10 unum] ἕνα καὶ 15 adikistae] ad cum lac. M ἀδικεῖσθαι est autem] ἔστι δή, sed alii δὲ adikiste M 16 adiken] adike ē M 21 ad commune] ad rationem M ἢ πρὸς τὸ κοινὸν aut ignorantis] ἢ καὶ ἀγνοοῦντος sed alii om καὶ 22 aut nolentis om M transpon. nolentis aut volentis 24 quae autem] ποῖα δὲ. qualia autem? 27 quidem om E

fuisse, et percussisse prius sed non iniuriam fecisse, et simul fuisse sed non adulteratum fuisse, aut furtum fecisse sed non sacra spoliasse; non enim dei aliquid, aut superexcessisse sed non publice, aut discernuisse quidem cum adversariis, sed non prodidisse, propter hoc oportebit utique et de his determinare quid est furtum, quid iniuria, quid adulterium, quatenus, sive existere sive non existere velimus ostendere, habeamus declarare quod iustum. sunt autem omnia talia de iniustum esse et pravum aut non iustum litigatio. in electione enim est nequitia et iniustum facere. talia autem nominum consignificant electionem, puta iniuriam et furtum. non enim si percussit, penitus iniuriatus est; sed si gratia huius puta eius quod est inhonorare illum, aut ut ipse delectaretur; neque penitus, si clama ccepit furatus est. sed si in nocumentum eius a quo accepit et approperatione sui. similiter autem et de aliis se habet sic et de aliis. quoniam autem et iustorum et iniustorum erant duae species; haec quidem scripta, haec autem non scripta; de quibus quidem leges promulgant, dictum est, non scriptorum autem duae sunt species, haec autem sunt haec quidem secundum excessum virtutis et malitiae, in quibus opprobria et laudes, inhonorationes et honores et dona, puta gratiam habere ei qui fecit bene, et contra benefacere ei qui bene fecit, et auxiliativum esse amicis et quaecunque alia talia; haec autem propriae legis et scriptae praetermissio. quod enim epieikes, videtur iustum esse. est autem epieikes quod praeter scriptam legem iustum. accidit autem hic haec quidem nolentibus, haec autem volentibus legislatoribus. nolentibus quidem, cum lateat, volentibus quidem, cum non

---

2 adiudicatum M 3 sacra spolisse] facere spoliationem E superexcesse M ἐπεργάσασθαι μὲν 4 publice] δημόσια, sed alii δημοσίᾳ discernuisse] deservisse M διειλέχθαι 5 hoc] haec? ταῦτα 9 non iustum] ἄδικον [περὶ οὗ] 11 iniuriam] scrib. iniuria ὕβρις 12 si gratia huius] enim gratia hec enim M εἴ ἕνεκά του 15 eius a quo accepit] ἔκλεψε appropriationem? sui om M 16 et sic de aliis M ὥσπερ καὶ περὶ τούτων 17 quidem] om M scrib. quidem enim μὲν γὰρ 18 dictum] decretum E 21 inhonorationes] καὶ ἀτιμίαι 24 praetermissio eius quod E 25 epickes E enim — epieikes om M

possint determinasse, sed necessarium quidem sit universale dicere non sic autem, sed ut in pluribus: et quaecunque non facile determinare propter infinitatem, puta vulnerare ferro, quanto et quali quodam; deficiet enim secundum dinumerantes. si igitur sit indeterminatum, oportet autem legem statuere, necesse simpliciter dicere; quare si digitale habens attollat manum aut percutiat, secundum quidem scriptam legem reus est, et iniustum facit, secundum veritatem autem non iniustum facit. si autem est quod dictum est epieikes, et hoc est epieikes. manifestum qualia sunt epieikea haec. s. peccata et iniustitias et non aequipensare, neque peccata et infortunia. sunt autem infortunia quidem, quaecunque inopinata et non a nequitia; peccata autem quaecunque non inopinata et non a nequitia; iniustitiae autem quaecunque non inopinata, a malitia autem sunt. et humanis indulgere epieikes. et non ad legem, sed ad legislatorem respicere; et non ad verba, sed ad intellectum legislatoris respicere. et non ad actionem, sed ad electionem, et non ad partem, sed ad totum. neque qualis quidem nunc, sed qualis quidem semper et ut ad multum. et recordari magis bonorum quae passus fuit quam malorum; et bonorum quae passus fuit magis quam fecit, et patientem esse iniusta patientem. et magis secundum orationem velle iudicari quam opere. et magis ad arbitrium quam ad disceptationem velle ire; arbiter enim respicit epieikes, iudex autem legem; et huius gratia arbiter exaltatus est, quatenus epieikes habeat robur. de epieikes quidem igitur determinatum sit hoc modo.

---

1 sit universale] videtur E 2 sic] scrib. sit 3 vulnerare ferro] lac. M 4 secundum dinumerantes] sed divinantes M scrib. seculum ἂν (alii δὴ) ὁ αἰὼν διαριθμοῦντα, alii διαριθμοῦντας. 6 quare] quod E ὥστε κἂν digitabile M 8 veritatem] τὸ ἀληθὲς 9 si autem — epieikes om E 10 manifestum om M sunt] sicut M epieikea] desunt καὶ οὐκ ἐπιεικῆ — ἔχειν ἐπιεικῆ. ea item desunt in DQZ haec .s.] ταῦτα καὶ 11 pensare om M 12 quidem quaec. inopinata om M 13 non a . . autem] μήτε . . τε, tum om cum A τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας 16 verba] τὸν λόγον 19 quidem] scrib. quidam τις et paulo post et] ἢ aut? 22 secundum orationem] symone M 25 exaltatus est] εὑρέθη sed Q ἠρέθη

Cap. XIV.

Iniustitiae autem est maiores, quaecunque utique a maiori fiunt iniusta actione; propter quod quae minima maxima, utputa Melanopum Callistratus accusat, quod defraudavit factores templi in tribus mediis obolis sacris aedificatores templi; in habitu autem iustitiae contrarium. sunt autem haec ex cedere potentia. qui enim tres medios obolos furatus fuit, et utique quodque iniustum faceret. aliquando quidem itaque ita maioritas, aliquando autem ex nocumento indicatur. et cuius non est aequa punitio, sed omnis minor. et cuius non est recompensatio. difficile enim et impossibile. et cuius non est satisfactionem recipere eum qui passus fuit. insanabile enim. satisfactio enim et cruciatus recompensatio. et siquis passus et iniuriatus fuit ipse a se ipso plurimum extorsit; adhuc enim maiori qui fecit dignus torqueri, velut Sophocles pro Euctymone allegans, quum peremit se ipsum iniuriam passus, non appretiandum aut minori quam quo qui passus fuit appretiavit se ipsum. et quod solus aut primus aut cum paucis fecit. et saepe in eodem peccare magnum. et propter quodque exquiruntur et inveniuntur prohibentia et damnificantia; velut in Argo damnificant, propter quemcunque lex posita fuerit, et propter quoscunque carcer aedificatus fuerit. et bestialior iniustitia maior. et quod ex providentia. et quod audientes magis timent quam misereantur. et rhetorica quidem sunt talia, quod multa sustulit iusta aut transgressus fuit, puta iuramenta dextras fides, connubia; multarum enim iustitiarum excessus. et quod hic ubi puniuntur iniusta facien-

---

1 est autem M del. est, ἀδίκημα δὲ μεῖζον ὅσῳ A, sed ceteri ἀδικήματα δὲ μείζονα ὅσα 2 fiunt] ᾖ quae minima] καὶ τὰ ἐλάχιστα, sed καὶ om A 3 menopolum accusat M κατηγόρει factores] forciores M, explicatio videtur edificatores templi 5 in habitu autem iustitiae] ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ haec] et haec et E 6 cedere] ἐνυπάρχειν A, ceteri ὑπερέχειν, ex excedere? medios obolos] ἡμιωβέλια ἱερὰ A ceteri ἱερὰ ἡμιωβέλια 12 scrib. qui 13 plurimum] μεγάλως torsit M 19 quodcunque M quaecunque V

tes, quod quidem faciunt falsi testes; ubicunque enim non utique iniustum facerent, si et in praetorio. et in quibus confusio maxime. et si in hoc a quo bene passus fuit; plura enim iniusta facit, et quod male facit et quod non bene. et quod circa non scripta iusta sive maius est. melioris enim, non per necessitatem iustum esse. scripta quidem igitur ex necessitate, non scripta autem non. alio autem modo si circa scripta. qui enim in timidis iniusta facit et in his in quibus damna posita, et in his in quibus non damna posita iniusta faceret utique. de iniustitia quidem igitur maiori et minori dictum est.

Cap. XV.

De vocatis autem inartificialibus persuasionibus habitum est dictis transcurrere, propriae autem sunt haec iudicialium. sunt autem quinque numero: leges, testes, pacta, extorta, iuramentum. primo quidem igitur dicamus de legibus, qualiter utendum et exhortantem et dehortantem, et accusantem et defendentem. manifestum enim quod si quidem sit scripta contraria negotio, communi lege utendum et epieikis tanquam iustioribus. et quod sententia optima utentes, hoc est non semper uti scriptis. et quod epieikes quidem semper manet, et nunquam mutatur, neque lex. s. communis. secundum naturam enim est; scriptae autem saepe. unde dictum est in Antigone Sophoclis. responderunt enim, quod egit praeter Creontis legem, sed non praeter non scriptam: non enim

---

1 falsi testes] ψευδομαρτυροῦντες A, ceteri ψευδομάρτυρες ubicunque] ποῦ 2 si et] et si M εἴ γε καὶ 3 confusio] αἰσχύνη 5 quod] qui M quae V circa] παρὰ sed AQ περὶ non om M sui maius est M Graecis desunt 7 circa] essent M παρὰ 12 autem qualibus M 13 autem propriae E ἴδιαι γὰρ 15 iuramenta extorta E dicamus de legibus] περὶ νόμων εἴπωμεν ex A, sed alii εἴπωμεν περὶ νόμων 17 enim om M 19 utentes] χρωμένους ceteri praeter A qui om 20 semper] παντελῶς 21 .s.] .i. M 23 responderunt] ἀπολογεῖται, sed alii ἀπολογεῖσθαι egit] ἔθαψε A, ceteri ἔπραξε

nunc et heri, sed semper; haec igitur ego non curabam hominibus nullius. et quod iustum est verum quid et conferens, sed non quod videtur. quare non lex scripta; non enim facit opus legis. et quod sicut probator argenti iudex est, quatenus discernat reprobum iustum et verum. et quod melioris hominis, non scriptis quam scriptis uti et immanere, et si alicubi lege probante est contraria aut ipsa sibi; puta aliquando haec quidem praecepit firma esse, quaecunque pepigerant, haec autem vetat, non fieri pacta praeter legem. et si ambigua ferant et respiciat ad utramque partem aut iustum adoptabit vel conferens, deinde hoc uti. et si negotia quidem, in quibus et propter quae posita fuerat lex, non adhuc manent, lex autem, tentandum hoc declarare et adversari sic ad ipsam. si vero scripta sit pro negotio, tunc sententia optima dicendum est quod non cuius quidem praeter legem gratia iudicare est, sed ut si ignores quod dicit lex ne diceres. et quod non id quod simpliciter bonum eligit nullus, sed id quod sibi. et quod nihil differt aut non poni aut non uti. et quod in aliis artibus non magis ponderis est sophisticari penes medicum; non enim tantum nocet peccatum medici quantum consuescere non obedire principi. et quod quaerere esse legibus sapientius hoc est quod in laudatis legibus vetatur. et de legibus ita sit determinatum. de testibus autem testes sunt duplices, hi quidem antiqui, hi autem recentes. et horum hi quidem participantes periculo, hi autem extra. dico autem antiquos et poetas et quorumcunque aliorum notorum sunt iudicata manifesta, velut Athenienses Homero teste usi fuerunt de Salamine, et Tenedii tunc temporis Periandro Corinthio

---

1 hominibus] ἀνδρὸς hominiviri nullus M 7 lege probante est] νόμῳ εὐδοκιμοῦντι 8 pepigerint M ἂν συνθῶνται 10 ferant] ut feratur M ὥστε στρέφειν 12 in quibus et propter quae] et om M ἐφ' οἷς 15 non cuius quidem om E 16 diceres] deieres MV i. e. peieres ἀγνοήσῃ . . ἐπιορκῇ 19 non magis ponderis est] οὐ λυσιτελεῖ penes] om A ceteri παρὰ 21 quod om M esse] est E, tum sapientis 22 necatur M vocatur E et de legibus] καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων 26 antiquos] παλαιοὺς μὲν, sed alii om μέν 28 tunc temporis] ἔναγχος

ad Sigeos, et Cleophron adversus Critiam Solonis elegiis usus fuit, dicens quod dudum in publica domus, non enim utique unquam fecisset Solon dicere mihi Critiam rufe crinibus patrem audire. de factis quidem igitur tales testes. de futuris autem vaticinantes, velut Themistocles quod nave oppugnandum ligneum sic parietem. adhuc et proverbia, ut dictum est, testimonia sunt, velut si quis consulat non facere amicum senem, hoc testatur proverbium: nunquam bene operari senem. et filios perimere, quorum et patres: puer qui patrem occidit, pueros derelinquit. recentes autem quicunque noti et indicaverunt aliquid. utilia enim horum iudicia his qui de eisdem litigant, ut Eubulus in praetoriis utebatur adversus Charetem illo quod Plato dixit ad Archibium quod concesserat in civitati confiteri nequam esse. et participantes periculo utique videbuntur mentiri. tales quidem igitur talium solorum testes sunt, factum est aut non. de ipso autem quale non testes, puta si iustum aut iniustum aut conferens aut non conferens. remoti autem. de his minime credibiles. maxime autem credibiles antiqui; incorruptibiles enim. allegationes autem circa testes non habenti quidem quod ex signis oportet iudicare. et hoc est id quod sententia optima. et quod non est falli signa in argento. et quod non allegantur falsis testimoniis signa. habenti autem ad non habentem quod non probativa signa. et quod nihil utique opus erit testibus, si ex verbis sufficiens esset considerare. sunt autem testimonia haec quidem de ipso, haec autem de actore. et haec quidem de re, haec autem de more. quare manifestum quod nunquam est

---

1 Sigeos — Critiam om M Cleopheron V *Κλεοφῶν* 2 in publica] om M impudica? *ἀσελγής* 3 Critiam] ericia M tristicia V *Κριτίᾳ* riffe E 5 vaticinantes] *καὶ οἱ χρησμολόγοι* 6 sic] donec M *λέγει* 7 consulat] *συμβουλεύει*, sed alii optativum 8 hoc] huic? *τούτῳ* 9 puer] *νήπιος* 10 et] vel M om A, ceteri *καὶ* 14 utique videbuntur] *ἂν δόξωσι* 15 solorum] *μόνον* sed Q *μόνων* 16 factum est] *εἰ γέγονεν*, sed edd. vet. om *εἰ* 17 aut conferens] *εἰ συμφέρον*, sed alii *ἢ* 18 de his minime credibiles] *καὶ περὶ τούτων πιστότατοι* 19 circa] sed quod M *περὶ μαρτυριῶν* 21 falli] *ἐξαπατῆσαι* 23 probatam M 24 testibus] *μαρτυριῶν* ex A

deficere testimonio utili. si non enim de re aut ipsi consono aut actori contrario, sed de more ipsius in epieikiam aut actoris in pravitatem. alia autem de teste aut amico aut inimico aut medio aut approbante aut detestante aut medio et quaecunque aliae tales differentiae ex eisdem locis dicendum ex qualibus quidem et enthymemata dicimus. de pactis autem tantus orationis usus est quantum augere aut diminuere aut credibilia facere aut incredibilia; si quidem ipsi conveniant fidelia et firma, in actore autem contrarium. ad astruendum quidem igitur fidelia aut infidelia nihil differt a negotio quod circa testes. quales quidem enim utique fuerunt inscripti aut servantes, his pacta fidelia sunt. confesso autem est pacto conveniente quidem existente augendum. pactum enim lex est propria et secundum partem. et pacta quidem non faciunt legem firmam; leges autem ea quae secundum legem pacta. et totaliter ipsa lex pactum quoddam est. quare qui infidele facit et punit pactum, leges destruit. adhuc autem aguntur reliqua commutationum et voluntaria secundum pacta, quare irritis factis perimitur quae adinvicem opportunitas hominum. et alia autem quaecunque congruunt leviter videre est. si autem contrarium sit et cum actoribus, primum quidem quaecunque utique aliquis ad legem contrariam opponet, haec congruunt. inconveniens enim si legibus quidem, si non recte sint positae, sed fallant institutae, non putamus oportere obedire, pactis autem necessarium. deinde quod iusti breviator est iudex. igitur hoc considerandum, sed ut iustius. et iustum quidem non est transvertere neque fallacia neque coactione. naturatum enim est. pacta autem fiunt a seductis et coactis. adhuc autem si contrarium alicui aut scriptarum legum aut

7 diminuere] dividere E   11 quales quidem enim] ὁποῖοι γάρ. quidam? nam sequens τινες hic om   fuerunt] fiunt M ὦσιν   12 est] om M scrib. esse, εἶναι   16 quare et qui M   17 punit] periunt M scrib. perimit   18 reliqua om M τὰ πολλά   20 et om E   autem om M   quaecunque — quidem om M   26 igitur] οὔκουν   et] est E   28 a] καί   29 adhuc autem] πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν

communium et iustis aut bonis. et adhuc si aliis pactis posterioribus aut prioribus; aut enim posteriora firma et irrita aut priora, aut priora recta, posteriora autem fefellerunt quodcunque fuerit utile. adhuc autem conferens prospicere si aliquatenus contrariatur iudicibus et quaecunque alia talia; etenim haec facile considerabilia similiter. extorta autem testimonia quaedam sunt. habere autem videntur persuasionem quod necessitas quaedam adest. non difficile autem neque de his videre contingentia dicere; ex quibus sive existant convenientia augere est quia vera sola testimoniorum sunt; sive subcontraria sint et cum actore, dissolvet utique quis vera dicens de toto genere extortorum. nihil enim minus coacti falsa dicunt quam vera, et pertinaces non dicere vera. et facile mentientes tamquam requisituri celerius. oportet autem habere adducere ad talia scripta exempla quae sciunt iudicantes. de iuramentis autem est quadrupliciter dividere; aut enim dant et recipiunt, aut neutrum; aut hoc quidem, hoc autem non; et horum aut dant, non recipiunt autem, aut recipiunt quidem, non dant autem. adhuc praeter haec si iuramentum factum fuit et hoc aut ab ipso aut ab illo. non dant quidem igitur, quia facile peierant, et quod hic quidem cum iuraverit non dat, eos autem qui non iuraverunt existimat se condemnaturum. et quomodo istud periculum maius quod inter iudices; his quidem enim creditur, huic autem non. non recipit autem quod pro pecuniis iuramentum: et quod si esset

1 et iustis aut bonis] *καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις* ex A, sed ceteri *τοῖς καλοῖς ἢ δικαίοις, ἔτι τε εἰ ἄλλαις* et adhuc] *ἔπειτα* ex A, alii *ἔτι τε* 2 et irrita aut] scrib. irrita autem *ἄκυροι δ'* 7 persuasionem] *τὸ πιστὸν*, sed alii *πίστιν* 8 non difficile autem] *οὔκουν χαλεπὸν* 9 videre] scrib. videre et, sic enim ceteri praeter A *ἰδεῖν καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν* 10 sunt] *εἰσὶν αὗται* ex A, ceteri om *αὗται* 13 pertinaces] *διακαρτεροῦντες* 14 requiestituri M, scrib. requieturi *παυσόμενοι* 15 scripta] *γεγενημένα* 17 dant et recipiunt] *δίδωσι καὶ λαμβάνει* et sic infra, unde singularem repone 18 dant] *δίδωσι μὲν* sed *μὲν* plurimi omittunt 19 adhuc praeter haec] *ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα* 20 et hoc] *οὗτος* illo] alio E 21 deierant M et sic semper 22 iuraverunt] *ὀμόσαντος* sed libri *ὀμόσαντας* 24 creditur] *πιστεύει*

pravus, peieraret utique. melius enim gratia alicuius pravum esse quam nullius. qui quidem enim iuraverit, habebit, qui autem non iuraverit, non. sic propter virtutem utique erit, sed propter periurium quod non. et id quod Xenophanis congruit quod non aequa provocatio haec, impio ad impium, sed simul ac si fortis debiles percutere aut plagare provocent. si autem recipit quod credit ipsi illi autem non. et id quod Xenophanis transvertentem dicendum sit aequale esse; si quidem impius det, pius autem iuret, durumque non velle ipsum pro quibus illos vult cum iuraverint iudicare. si autem dat iuramentum, quod pium est velle deos attestare procuratorem praeesse. et quod nihil oportet ipsum aliis iudicibus indigere; ipsis enim dat iudicium. et quod inconveniens non velle iuramentum fieri, de quibus alios dignificat iurare. quum autem per singula quomodo dicendum palam, puta si ipse quidem vult recipere, dare autem non, et si dat quidem recipere autem et dare non velit. s. iuramentum sive neutrum. ex dictis enim necesse componi. quare et orationes necesse componi ex dictis. si autem sit factum ab ipso et contrarium quod non periurium. voluntarium enim iniustum facere est. peierare autem iniustum facere est. quae autem violentia et fallacia involuntaria. hic etiam adiciendum quod peierare est quod mente sed non quod ore. si autem ab adversario sit iuratum, quod omnia destruit qui non immanet his quae iuravit. propter hoc enim et legibus utuntur qui iuravere. et nos quidem dignificamus immanere quibuscunque iuramentis, ipsi autem non immanebimus. et quaecunque alia augmentans utique aliquis dicet. de artificialibus quidem igitur persuasionibus dicta sint tanta.

---

2 quidem enim] quidem om E μὲν οὖν ex A, ceteri μὲν γὰρ 3 sic] οὕτω δὲ 4 sed] ἀλλ' οὐ 6 debiles] ἀσθενῆ provocent] προκαλέσαιτο 7 illi ipsi E 8 sit] scrib. sic οὕτως 11 procuratorem praeesse] Graecis desunt, precatorem praeesse M 13 ipsis] αὐτῷ iudicium] κρίνειν, sed A κρίσιν 17 et dare] Graecis desunt 24 iuratum om M 26 nos om M, scrib. vos ὑμᾶς quibuscunque iuramentis] οἷς ὀμόσαντες δικάζετε 28 scrib. in artif.

LIBER II.

CAP. I.

Ex quibus quidem igitur oportet et exhortari et dehortari, et vituperare et laudare, et accusare et defendere, et quales sententiae et propositiones utiles ad horum persuasiones, haec sunt. de his enim et ex his enthymemata dicuntur ut circa unumquodque est dicere propter genus sermonum. quoniam autem gratia iudicii est rhetorica; etenim consilia iudicant et dika iudicium est; [rhetoria etenim consilia,] necesse non solum ad orationem videre qualiter denumerativa erit credibilis, sed et ipsum qualem quendam et iudicem facere. multum enim differt ad fidem, maxime quidem in consiliis, deinde autem et in litigiis, qualem quendam apparere dicentem et existimare ad ipsos existimare qualiter habere ipsum; ad haec autem si et ipsi dispositi aliqualiter existant. apparère quidem igitur qualem quendam dicentem utilius ad consilia est. disponi autem est aliqualiter auditorem ad litigia. non enim eadem videntur amantibus et odientibus, neque iratis se et mansuetos se habentibus, sed aut omnino altera aut secundum magnitudinem altera. amanti quidem enim eum de quo facit iudicium aut non iniustum fecisse, aut secundum parva videtur iniustum fècisse; odienti autem contrarium. et concupiscenti quidem et confidenti, si sit quod futurum delectabile et fore et bonum fore videtur, despecto autem et aspernanti contrarium: eius quidem igitur quod est esse ipsos dicentes credibiles, tres sunt causae; tot enim

2 vituperare et laudare] *ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν* ex A, illud ceteri 4 dicuntur] deest in A, ceteri *λέγεται* 5 circa] puta E est dicere] *εἰπεῖν* propter] *ἰδίᾳ* 7 rhetoria etenim consilia om MV 8 qualiter denumerativa] lac. M *ὅπως ἀποδεικτικός* scrib. demonstrativa 9 erit] est E 11 deinde autem] *εἶτα* ex A, ceteri *δὲ* addunt 12 prius existimare Graecis deest 13 habere om E *ἔχειν πως* ipsos E 20 secundum] haec M delendum 21 confidenti] *εὐέλπιδι ὄντι* sed YZ om *ὄντι* 22 despecto lac. M *ἀπαθεῖ* 24 enim] *γάρ ἐστι*

propter quae credimus exceptis ostensionibus. sunt autem haec prudentia et virtus et benevolentia. mentiuntur enim de his quae dicunt et consulunt aut propter omnia haec aut propter horum aliquid. aut enim propter prudentiam non recte hoc sentiunt, aut sentientes recte propter nequitiam non quae sentiunt dicunt, aut prudentes quidem et epieikei sunt, sed non benevoli; propter quod contingit non optima consulere . h. cognoscentes. propter haec nihil. necesse ergo eum qui existimatur omnia haec habere esse audientibus credibilem. unde quidem igitur prudentes et studiosi apparebunt utique, ex his quae circa virtutes divisa sunt sumendum. ex iisdem enim aliquis et alterum utique et se ipsum astruet talem. de benevolentia autem et amicitia in his quae circa passiones nunc dicendum. sunt autem passiones, propter quascunque commoti differunt ad iudicia, ad quas sequitur tristitia et delectatio; puta ira, misericordia, timor et quaecunque alia talia, et his contraria. oportet autem dividere quae circa unumquodque in tria. dico autem puta de ira, qualiter dispositi iracundi sunt, et quibus consueverunt irasci, et in quibus rebus. si enim unum quidem aut duo habeamus horum, omnia autem non, impossibile utique erit iram efficere. similiter autem et in aliis. sicut igitur et de antepositis tradidimus propositiones, ita et de his faciamus et dividamus et dicamus praedicto modo.

Cap. II.

Est autem ira appetitus cum tristitia punitionis apparentis propter apparentem parvipensionem eorum quae in ipsum aut in ipsius aliqua non convenienter. quum autem hoc est

---

4 prudentiam] scrib. imprudentiam ἀφροσύνην 6 epikei E, scr. epieikeis 8 propter] scrib. praeter παρὰ 11 divisa] dicta E 12 et alterum utique et] κἂν ἕτερόν τις κἂν 22 de] ἐπὶ 23 de] ἐπὶ, sed A περὶ 24 est] sunt E ἔστω autem] δή, sed alii δ' ἡ 26 aut in ipsius aliqua non convenienter] ἢ τῶν αὐτοῦ τοῦ ὀλιγωρεῖν μὴ προσήκοντος ex A, ceteri vero ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ προσηκόντως quum autem] εἰ δή ex A, ceteri ἐπεὶ δὲ

ira, necesse eum qui irascitur irasci semper singularium alicui; puta Cleoni, sed non homini, et quod in ipsum aut aliquid eorum quae ipsius fecit aut facturus erat; et ad omnem iram sequi aliquam delectationem a spe puniendi. delectabile quidem enim existimare adipisci ea quae appetuntur. nullus autem ea quae apparent sibi impossibilia appetit; iratus autem appetit sibi possibilia. propter quod bene dictum est de ira: quae multo dulcior est melle destillante, quae in pectoribus virorum crescit. assequitur enim et delectatio quaedam et propter hoc, et propterea quia demorantur in puniendo mente. quae igitur tunc infert phantasia, delectationem facit, sicut quae somniorum. quum autem parvipensio est actus opinionis circa id quod nullo dignum videtur. etenim mala et bona et digna putamus studio esse et tendentia, quaecunque autem nihil aut modica valde, nullo digna existimamus: tres autem sunt species parvipensionis, despectus et epireasmus et contumeliatio. qui enim despicit, parvi pendit; quod enim putant nullo digna esse, haec despiciunt. quae autem nullo digna, parvi pendunt. et qui epireazit, videtur despicere. est enim epireasmus impedimentum voluntatibus, non ut aliquid sibi, sed ut non illi. quum igitur, non ut aliquid sibi, parvi pendit, palam enim quod neque nociturum existimat; timent enim et non parvi pendunt; neque prodesse utique nihil dignum verbo; curaret enim utique, ut amicus esset. et contumelians autem parvi pendit. est enim contumeliatio nocendi et contristandi, in quibus confusio est patienti, non ut aliquid fiat sibi aliud, sed ut delectetur. qui enim contrafaciunt non contumelizant, sed puniunt. causa autem delectationis contumelizantibus, quod putant quod ipsi male agentes excedant magis.

2 in ipsum] *αὐτὸν* 8 dulcior est lac. M quae om M 11 infert] insunt M *γινομένη* infit? 13 et digna] *ἄξια* 14 tendentia] *τὰ συντείνοντα πρὸς αὐτά* 15 nihil aut modica valde] *μηδέν τι ἢ μικρὸν* ex A, sed alii *μηδὲν ἢ πάνυ μικρά* 22 timent . . parvi pendunt] *ἐφοβεῖτο γὰρ ἂν καὶ οὐκ ὠλιγώρει* 25 nocendi et contristandi] *τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν* 26 confusio] *αἰσχύνη*, ita p. 1379, b 26 *αἰσχυνομένοις* confundentibus 27 aliud sed] *ἄλλο ἢ ὅτι ἐγένετο ἀλλ'* A om corr V *ἢ ὅτι ἐγένετο* et BC 29 ipsi male agentes] *κακῶς δρῶντες αὐτοὺς*

propter quod et iuvenes et divites contumeliosi; excellere enim putant contumelias inferentes. contumeliationis autem dehonoratio. qui enim dehonorat, parvi pendit; quod enim nullo dignum, nullum habet honorem neque mali neque boni. propter quod dicit iratus Achilles: dehonoravit; accipiens enim habet venerationem ipse auferens; et: ac si aliquem inhonoratum praeter fugientem; tanquam propter hoc iratus. convenire autem putant magni pendi a minoribus secundum genus, secundum potentiam, secundum virtutem, et totaliter in ipso in quo excedunt multum; ut in pecuniis dives pauperem, et in loquendo rhetoricus impotentem loqui, et principans subiectum, et arbitratus dignus ad principandum eum, qui dignus subiici. propter quod dictum est: ira autem magna est a Iove educatorum regum; et: alius autem posterius habet iram. indignantur enim propter excellentiam. adhuc a quibus aliquis putat debere bene pati. isti autem sunt, quibus benefecit aut facit aut ipse aut aliquis suorum, aut per ipsum, aut volitum est aut volitum fuit. manifestum igitur ex his iam, qualiter habentes irascuntur ipsi, et quibus et propter quae. ipsi quidem enim cum tristantur. appetit enim aliquid qui tristatur. sive directe contra molestet quis, ut sitienti quantum ad bibere, sive non, idem videtur facere, et sive contra agat aliquis, sive non cooperetur, sive in aliquo quis molestet sic habens, omnibus irascitur. propter quod infirmi, egentes, amantes, sitientes, totaliter concupiscentes, et non assequentes iracundi sunt et facile; maxime quidem ad praesentes parvipendentes,

---

1 et iuvenes] νέοι 3 qui enim dehonorat] ὁ δ᾽ ἀτιμάζων 4 neque mali neque boni] οὔτ᾽ ἀγαθοῦ οὔτε κακοῦ ex A, ceteri invertunt 7 hoc] ταῦτα 9 in ipso in quo excedunt] in ipso om M ἐν ᾧ ταὐτῷ ὑπερέχῃ 14 alius] alias M ἀλλά γε καὶ 17 aut aliquis suorum] ἢ δι᾽ αὐτόν τις ἢ τῶν αὐτοῦ τις ex A, ceteri ἢ τῶν αὐτοῦ τις ἢ δι᾽ αὐτοῦ 20 enim] igitur E 21 sive] ἐάν τε οὖν ex A, sed alii οὖν post directe ubi lacuna in M molestet quis] lac. M ὁτιοῦν ἀντικρούσῃ τις 22 idem] ὁμοίως ταὐτὸ 23 in aliquo quis] ἄλλο τι molestatur M habens] ἔχοντα sed Q ἔχων 26 sunt om E et om M facile] εὐπαρόρμητοι praesentes] τοῦ παρόντος, sed A ap. Gaisf. παρόντας

puta laborans quidem eis qui ad aegritudinem, egentes autem eis qui ad egestatem, bellans autem eis qui ad bellum, amans autem eis qui ad amorem; similiter autem et alii. si autem non et quodcunque impediat aliquid quis. praeparatur enim unusquisque ad uniuscuiusque iram ab existente passione. adhuc autem si contraria exstiterint. contristat enim magis quod multum inopinatum, sicut et delectat quod multum inopinatum si fiat quod volitum est. propter quod et tempora et horae et dispositiones et aetates ex his manifestae et quae facile mobiles ad iram, et quando et ubi, et quod quando magis in his sunt, magis et facile mobiles. ipsi quidem igitur sic habentes facile mobiles ad iram. irascuntur autem et deridentibus et subsannantibus et conviciantibus. contumeliam enim inferunt. et in talibus nocentibus quaecunque sunt contumeliae signa. necesse autem talia esse quae neque pro aliquo, neque proficua facientibus. iam enim videtur in contumeliam. et obloquentibus et despicientibus ea circa quae ipsi maxime student; puta qui in philosophia amant honorari, si quis in philosophiam; qui autem in specie, si quis in speciem. similiter autem et in aliis .h. autem multo magis, si suspicati fuerint, non existere ipsis, aut totaliter, aut non fortiter aut non videri. sed cum valde putent existere in his in quibus subsannantur, non curant. et amicis magis quam non amicis. arbitrantur enim convenire magis ab ipsis bene pati quam. et his qui consueverunt honorare aut curare, si iterum non se habeant. etenim ab his putant despici; eadem enim utique facerent. et his qui non contra benefaciunt, neque aequalem tribuunt. et his qui contraria faciunt ipsis, si minores fuerunt. despicere enim omnes tales videntur, et

---

1 scrib. egens 3 scrib. aliis si autem — quis Graecis desunt, M sic: si autem non quodcunque ad parvipend^{t} quis 4 praeparatur] προωδοποίηται ex A, ceteri προοδοποιεῖται 5 inexistente M 6 exstiterint] τύχῃ προςδεχόμενος 8 tempora et horae] ὧραι καὶ χρόνοι 9 et quae] ποῖαι 10 et quando et ubi] καὶ ποῦ καὶ πότε ex A, illud ceteri 12 mobiles ad iram om E 14 sunt] Graecis deest 16 videretur E 22 sed cum] ἐπειδὰν γὰρ ex A, ceteri ἐπειδὰν δὲ 24 quam] ἢ μὴ 26 se non M οὕτως ὁμιλῶσιν 29 fuerunt] fierent M ὦσιν

hi quidem ut minores, hi autem ut comparatione minores. et his qui in nulla proportione sunt, si quid parvi pendant, magis. supponitur enim ira parvipensionis ad non convenientes. convenit autem minoribus non parvi pendere. amicis autem si non bene dicant vel faciant, et adhuc magis, si contraria, et si non intendant indigentibus, sicut Plexippus Antiphontis Meleagro. parvipensionis enim non intendere signum. ea enim quae curamus non latent. et exsultantibus infortuniis, et totaliter his qui boni animi in ipsorum infortuniis. aut enim inimici aut parvipendentis signum. et his qui non curant, sed contristaverint. propter quod mala annuntiantibus irascuntur. et his qui aut audiunt de his aut respiciunt ea quae ipsorum mala. similes enim sunt aut parvipendentibus ad quinque, ad quos sunt in admiratione, a quibus volunt in admiratione haberi, ad quos verecundantur aut in confundentibus ipsos. in his si quis parvi pendat irascuntur magis. et his qui in talibus parvipendunt, in quibus turpe est ipsis non auxiliari, puta parentes, pueros, uxores, subiectos. et gratiam non reddentibus; praeter conveniens enim parvipensio. et ironizantibus ad studentes. despectivum enim ironia. et his qui sunt aliis bene factivi si non et ipsi. etenim hoc despectivum, non dignificare ipsum quibus omnes. factivum autem irae et oblivio, velut et non nominum existens circa modicum. . parvipensionis enim videtur et oblivio signum esse. propter incuriam quidem enim oblivio fit, incuria autem parvipensio est. quibus quidem igitur irascuntur, et quomodo habentes, et propter quae dictum est. palam autem quomodo oportebit utique ipsum efficere orationes tales quales existentes

1 comparatione minores] et inserit E παρ' ἡττόνων 7 melegare M Μελεάγρῳ 11 sed] scrib. si, ἐὰν propter quod] διὸ καὶ 13 parvipendentibus] post hoc ὁμοιοτελεύτῳ haec Graeca desunt: ἢ ἐχθροῖς, οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσιν, θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι 15 ad quos] ἢ οὓς ex A, ceteri πρὸς οὓς 17 in quibus] ὑπὲρ ὧν 20 et] frontibus E 21 ipsis? 23 non nominum] ἢ τῶν ὀνομάτων οὕτως 25 iniuriam et hic et alibi E incuria] propter iniuriam E 27 dictum est] ἅμα εἴρηται ex A, ceteri ἅμα om quomodo] ὅτι ex A, ceteri ὡς

iracunde haberent, et contrarios his reos existentes, in quibus irascuntur et tales qualibus irascuntur.

Cap. III.

Quoniam autem irasci contrarium est ei quod est mitescere, et ira mansuetudini, sumendum, qualiter se habentes mites sunt, et ad quos mansuete se habent, et per quae mitescunt. sit itaque mansuefactio destitutio et quietatio irae. si igitur irascuntur parvipendentibus, parvipensio autem est voluntarium, manifestum, quod et his qui nihil horum faciunt, aut involuntarie faciunt, aut apparentibus talibus mites sunt. et volentibus contraria eorum quae fecerunt. et his qui et ad se ipsos tales. nullus enim ipse se ipsum videtur parvi pendere. et his qui confitentur et poenitent; tamquam enim habentes satisfactionem id quod est tristari de factis cessant ab ira. signum autem in servorum castigatione. negantes quidem enim et contradicentes magis flagellamus, ad confitentes autem iuste flagellari, quietamur ab ira. causa quod irreverentia est manifesta negari. irreverentia autem parvipensio et despectus. quos enim multum despicimus, non reveremur. et humiliatis ad ipsos et non contradicentibus; videntur enim confiteri minores esse; qui autem minores timent; timens autem nullus parvipendit. quod autem ad humiliatos cessat ira, et canes manifestant, non mordentes eos qui resident. et studiosis ad studiosos. videntur enim haberi in pretio, sed non despici. et deprecantibus et excusantibus. humiliores enim. et non contumeliosioribus, neque subsannatoribus, neque contemptoribus aut in nullum aut non in bonos, aut non in tales, quales ipsi. totaliter autem ex contrariis oportet intendere ea quae mansuefaciunt. et quos timent aut verecundantur. donec enim sic habeant, non irascuntur. impossibile enim

---

1 haberent] *ἔχουσιν* 10 et his qui et] alterum et om M *καὶ ὅσοι καὶ αὐτοί*, postremum vero *αὐτοὶ* plerique om 14 negantes . . et contradicentes] *ἀντιλέγοντας καὶ ἀρνουμένους* ex A, sed ceteri inverso ordine 16 quietamur ab ira] om M *παυόμεθα θυμούμενοι* causa] *αἴτιον δ'* 24 despici] post hoc desunt *καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις* 25 contumelioribus] ita et M pro contumeliatoribus

simul timere et irasci. sed his, qui propter iram fecerunt, aut non irascuntur aut minus irascuntur. non enim propter parvipensionem videntur egisse. nullus enim qui irascitur. parvipensio quidem enim sine tristitia, ira autem cum tristitia. et reverentibus ipsos. [enim confiteri mores esse.] et habentes autem contrarie ei quod est irasci, palam quod mites sunt; puta in ludo, in risu, in festo, in prosperitate, in directione, in consummatione, totaliter in non tristitia, et delectatione non contumeliosa, et in spe optima. adhuc autem qui a longo tempore et non de novo in ira entes; quietat enim iram tempus. quietat autem alterius ira maior et ab alio recepta punitio prius. propter quod bene Philocrates, dicente quodam irato populo, cur non respondes, nondum ait; sed tunc cum alium videro criminatum. mites enim fiunt, cum in alium iram expenderint; quale accidit Ergophilo; magis enim saevientes quam Calistio dimisit, propterea quod praecedenti die Callisthenis mortem sententiaverant. et si absorbeantur et si maius malum passi fuerunt, quam irati intulissent; velut enim accepisse punitionem existimantur. et si iustum facere putaverint ipsi et iure pati. non fit enim ira ad iustum. non enim adhuc praeter conveniens putant pati. ira autem hoc. propter quod sermone oportet proobiurgare. indignantur enim minus servi et qui flagellantur. si non percipi putent quod propter se et pro quibus patiebantur. enim singularium est. palam autem ex diffinitione. propter quod recte poesi factum est: dixisse verisimile verbum praedationem, tamquam non punitus nisi

1 sed] καὶ sed — irascuntur om M 4 parvipensio] scrib. parvipendit. parvipensio 5 enim — esse om M 9 adhuc autem] ἔτι ex A, sed ceteri δὲ addunt 11 ira maior] ὀργὴν μείζω 13 nondum] οὔπω γε tunc] πότε; 15 Ergophilo] et g filio M (o above g) ἐπὶ Ἐργοφίλου 16 Calistio] M talis rem E Καλλισθένει dimisit] divisio M ἀφεῖσαν 17 et si absorbeantur] non pro si V καὶ ἐὰν ἐλεῶσι ex A, ceteri ἕλωσι 19 existimantur] οἴονται 21 hoc] maior lacuna M, τοῦτο ἦν 23 qui et E κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι si] καὶ ἐὰν percipi] participi M αἰσθήσεσθαι 24 enim] ἡ γὰρ ὀργὴ 26 verisimile verbum praedationem] uxillem p̃cōnē M Ὀδυσσέα πτολιπόρθιον, i. e. ulixem urbium praedatorem

sciat et a quo et pro quo. quare neque aliis, quicunque non sentiunt, irascuntur, neque mortuis adhuc vel passionis extremum, et non dolituris, neque sentientibus quod irati appetunt. propter quod bene de Hectore mortuo poeta, quietare volens Achillem ab ira: surdam utique terram cruciat iratus. palam igitur, quod mansuefacere volentibus ex his locis dicendum. ipsos quidem praecurant fieri tales, quibus autem irascuntur, aut terribiles aut reverentia dignos aut gratiosos aut involuntarios aut dolentes de factis.

Cap. IV.

Quos autem amant et odiunt, et propter quod, amicitiam et amare diffinientes dicamus. sit itaque amare velle alicui quae putat bona, illius gratia, sed non sui, et secundum posse activum esse horum. [amicus aut horum.] amicus autem est qui amat et contra amatur. putantur amici esse qui sic habere putantur adinvicem. his autem suppositis necesse amicum esse congaudentem bonis, et condolentem tristibus non propter aliquid alterum, sed propter illum. factis enim his quae volunt gaudent omnes, contrariis autem tristantur. quare voluntatis signum tristitiae et delectationes. et quibus iam eadem bona et mala, et qui iisdem amici, et qui iisdem inimici. eadem enim hos velle necesse. quare qui ea quae sibi alii vult, huic videtur amicus esse. et eos qui fecerint bene amant, aut ipsis aut eis quos cordi habent, aut si magne aut prompte, aut in talibus temporibus, et ipsorum gratia, et quoscunque putant velle benefacere. et amicorum amicos et amantes quos ipsi diligunt, et dilectos a dilectis sibi. et eisdem inimicos, et odientes quos ipsi odiunt, et eos qui habentur odio ab his qui odiuntur a se. omnibus enim his eadem bona videntur esse et sibi ipsis, quare velle quae ipsis bona,

---

2 adhuc vel passionis] a d p a s c ō M *ὡς πεπονθόσι τε* 3 sentientibus] v e l u t e x c i t a t i s e n t e n t i b u s M 5 utique] *γὰρ δὴ* 7 fieri tales] *τοιούτους* 9 dolentes] *ὑπεραλγοῦντες* 13 a m i c u s a u t h o r u m om M 19 iam] *δὴ*, sed alii *ἤδη* 22 alii] *καὶ ἄλλῳ* 23 aut prompte] *ἢ εἰ προθύμως ἢ εἰ* 24 et quoscunque] *ἢ οὓς*

quod quidem erat amici. adhuc beneficos in pecunias et salutem. propter quod liberales et fortes honorant. et iustos. tales autem putant non ab aliis viventes. tales autem qui ab operando, et horum qui ab agricultura, et aliorum qui ipsi operantur maxime. et temperatos, quia non iniusti. et eos qui sine negotiis propter idem. et quibus volumus amici esse, si videantur volentes. sunt autem tales boni secundum virtutem, et bene probati aut in omnibus, aut in optimis aut in his quae admirantur ab eis ipsis, aut in quibus admirantur ipsos. adhuc delectabiles simul conversari et per diem simul commorari. tales autem tractabiles, et non arguitivi peccatorum, et non litigiosi neque criminosi. omnes enim tales pugnantes; pugnantes autem contraria videntur velle. et idonei deridere et sufferre. ad eadem enim student ambo e vicino, potentes irrideri et suaviter irridentes. et laudantes inexistentia bona et horum maxime quae timent non inesse. et mundos circa visum, circa vestitum, circa totam vitam. et non exprobratores neque peccatorum neque beneficiorum. utrique enim arguitivi. et non memoratores malorum, neque servativos impositionum, sed facile placabiles. quales enim utique existimaverint esse ad alios, et ad ipsos putant. et non maliloquos, neque scientes, neque proximorum mala neque sua, sed bona. bonus enim hoc agit. et non contendentes iratis et studientibus. pugnantes enim qui tales. et eos qui ad ipsos similiter habent, velut admirantes ipsos, et studiosos existimantes, et gaudentes ipsis, et haec maxime passos circa quae maxime ipsi volunt aut in admiratione esse, aut studiosi videri esse aut delectabiles. et similes et eadem exercentes, si non molestent, neque ab eodem sit vita. fit enim sic figulus figulo. et eadem desiderantes quae contingit simul participare

1 et salutem] *καὶ εἰς σωτηρίαν* 2 liberales] substantiales E 3 tales] utiles E 4 ipsum E 13 pugnantes] *μαχητικοὶ* 14 eadem] *ταὐτὸ* ex A, ceteri *ταὐτὰ* 15 irrideri] videri E *δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι* et laudantes inexistentia] in circa naturam E 19 meditatores E servatores M 20 facile] facere E 23 tendentes E contratendentes? et studientibus] neque studentes E *ἢ σπουδάζουσιν* 25 similiter] *σπουδαίως πως* ex A, ceteri *ὡσαύτως*

ipsos, si autem non idem sic accidit. et ad quos ita se habent, ut non verecundentur ea quae ad gloriam, non despicientes. et ad quos [non] verecundantur ea quae ad veritatem. et ad quos in amore honoris sunt, et a quibus zelari volunt, et non invidiam pati, hos aut amant aut volunt amici esse. et cum quibus utique bona simul egerunt, si non debeant ipsis fore mala maiora. et his qui similiter et absentes et praesentes diligunt. propter quod et eos qui circa mortuos sunt tales omnes diligunt. et totaliter eos qui valde amatores amicorum et non delinquentes. maxime enim amant bonorum amare bonos. et non fictos ad se ipsos. tales autem et qui mala sua dicunt. dictum enim quod amicos quae ad gloriam non verecundamur. si igitur qui verecundantur non amant, qui non verecundantur amanti assimilantur. item non timidos et ad quos audemus. nullus enim, quem timet, amat. species autem amicitiae, sodalitas et domesticitas et cognatio et quaecunque talia. factiva autem amicitiae gratia, et non requisitum facere, et cum fecerit non manifestare. sic enim ipsius gratia videtur et non propter alterum. de inimicitia autem et odire manifestum qualiter ex contrariis oportet considerare. factiva autem inimicitiae ira, epireasmus, criminatio. ira quidem igitur est ex ipsis quae ad se ipsum; inimicitia autem et sine his quae ad se ipsum. si enim putemus esse talem, odimus. et ira quidem semper circa singularia, puta Calliam aut Socratem, odium autem et ad genera. furem enim odit et calumniatorem unusquisque. et hoc quidem sanabile tempore, hoc autem insanabile. et . h. quidem contristare appetit, hoc autem necesse magis. sentiri enim vult iratus, huic autem nihil differt. sunt autem tristia quidem

---

1 sic] s i t E καὶ οὕτω 3 n o n om M 4 et a quibus] ἢ ὑφ' ὧν 13 ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικεν 14 non] a d M καὶ τοὺς μὴ φοβερούς 16 et domesticitas et] οἰκειότης ex A, sed ceteri καὶ οἰκ. καὶ 17 requisitum] δεηθέντος 19 propter alterum] διά τι ἕτερον ex A, ceteri τι om 22 ipsis quae] τῶν i i s? i n i m i c i t i a — i p s u m om E 25 Calliam aut Socratem] Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει, sed alii accusativum praebent 26 q u i d e m — h o c om E 28 necesse] v o c e m M; sequi vult lectionem τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται, ἡ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον

sensibilia omnia. quae autem maxime mala, minime sensibilia, iniustitia et imprudentia. nihil enim contristat praesentia malitiae. et .h. cum tristitia, haec autem non cum tristitia. iratus quidem igitur tristatur, odiens autem non. et hic quidem multa si fiant miserabitur, hic autem pro nullo. hic quidem enim circa pati vult eum cui irascitur, hic autem non esse. manifestum igitur ex his, quod contingit inimicos et amicos et existentes demonstrare, et non existentes facere, et dicentes dissolvere, et aut propter iram aut propter inimicitiam vacillantes, ad utrumque elegerit quis ducere.

Cap. V.

Qualia autem timent, et quos et qualiter habentes, ita est manifestum. sit itaque timor tristitia quaedam vel turbatio ex phantasia futuri mali, aut corruptivi aut contristativi. non enim omnia mala timentur; puta si erit iustus aut tardus, sed quaecunque aut tristitias magnas, aut corruptiones possunt, et haec, si non longe, sed prope videantur, ut in proximo futura. quae enim longe valde non timentur. sciunt enim omnes quod morientur, sed quia non prope, nihil curant. si itaque timor hoc est, necesse talia timenda esse quaecunque videntur potentiam habere magnam corrumpendi aut nocendi nocumenta in tristitiam magnam tendentia. propter quod et signa talium timenda. prope enim videtur quod timendum. hoc enim est periculum terribilis appropinquatio. talia autem inimicitia et ira potentium facere aliquid. palam enim quod volunt et possunt. quare sunt prope facere. et iniustitia potentiam habens. in eligendo enim iniustus. et

---

4 quidem igitur] *μὲν γὰρ* 6 circa pati] coupati M contra pati? *ἀντιπαθεῖν* 9 aut propter iram] *δι᾽ ὀργὴν* ex A, ceteri *ἢ* 10 utrumque] *ὁπότερ᾽ ἂν* 12 est] *ἔσται* sed alii *ἐστί* 13 aut corruptivi] *φθαρτικοῦ* ex A, ceteri *ἢ* praeponunt 14 timentur] *φοβοῦνται* ex A, ceteri *φοβεῖται* iustus] lac. M, *ἄδικος* 15 quaecunque aut] *ὅσα* ex A, ceteri *ὅσα ἢ* 17 timent? 25 volunt et possunt] *βούλονται* ex A, ceteri *βούλονταί τε καὶ δύνανται* 26 iniustus] *ὁ ἄδικος ἄδικος*

virtus calumniam passa potentiam habens. palam enim quod eliget quidem calumniam contumeliam passa sit semper; potest autem nunc. et timor potentium aliquid facere. in promptitudine enim necesse esse et talem. quum autem multi deteriores et minores ad lucrandum, et formidolosi in periculis, terribile ut in pluribus super alium ipsum esse. quare consocii eius qui fecit aliquid dirum terribiles, aut ne prodant aut deserant. et potentes iniusta facere super his qui possunt iniusta pati. ut enim in pluribus iniusta faciunt homines, cum possunt. et iniusta passi, aut putantes iniusta pati. semper enim observant tempus. et qui iniusta fecerunt, si potentiam habeant, timendi, cum formident contra pati. supponebatur enim tale terribile. et pro eisdem certantes, quaecunque non contingit simul existere ambobus; semper enim pugnant ad tales. et qui melioribus terribiles, et ipsis terribiles. magis enim utique poterunt laedere ipsos quam meliores. et quos timent meliores ipsis propter idem. et qui meliores se ipsis peremerunt, et qui melioribus se ipsis suppositi. aut enim iam timendi aut cum egerunt. et eorum qui iniusta passi sunt, et inimicorum aut refellentium adversariorum non qui acutae irae et instantissimi, sed mites et iromatores et astuti. immanifesti enim quam prope. quare nunquam manifesti quam longe. omnia autem timenda terribiliora quaecunque si peccaverint corrigi non contingit, sed aut totaliter impossibilia, aut non in se ipsis, sed in contrariis. et quorum auxilia non sunt aut non facilia. ut autem simpliciter dicere, timenda sunt quaecunque in aliis facta aut futura miserabilia sunt. timenda quidem igitur et quae timent, fere, ut est dicere, maxima haec sunt. qualiter autem dis-

2 eliget] προαιρεῖται contumeliam semel in M ὅταν ὑβρίζηται 8 super] scrib. semper nam praeter A ceteri addunt ἀεὶ 15 et ipsis terribiles] om M, desunt Graecis ex A, deteriores vero κρείττοσιν φοβεροὶ καὶ αὐτοῖς φοβεροί 16 quam] εἰ καὶ ex A, ceteri ἢ 18 melioribus] τοῖς ἥττοσιν. secunda manus in B γρ. κρείττοσιν suppositi] ἐπιτιθέμενοι 19 egerunt] eve cum lac. M αὐξηθέντες 20 referentium E ἀντιπάλων 21 instantissimi] παρρησιαστικοί iromatores] εἴρωνες 22 quam] εἰ sed A ἢ 23 quam] ὅτι

positi ipsi timent, nunc dicamus. sed ita est timor cum exspectatione patiendi corruptivam passionem aliquam, manifestum quod nullus timet putantium nihil contra pati, neque haec quae non putant pati, neque .h. a quibus non putant, neque tunc quando non putant. necesse igitur timere existimantes aliquid se passuros et eos quibus haec et nunc. non putant autem se passuros neque qui in eufortuniis magnis sunt et putantes; propter quod contumeliosi et parvipensores et audaces. faciunt autem tales divitiae, robur, multitudo amicorum, potestas, neque qui putant se pertulisse omnia gravia, et obdurati ad futurum; sicut qui decapitantur iam, sed oportet aliquam spem adesse salutis, de quo in agonia sunt. signum autem; timor enim consiliativos facit. et quidem nullus consiliatur de desperatis. quare oportet tales praeparare, quando sit melius timere ipsos quia tales sunt quales pati. etenim alii maiores passi fuerunt; et ipsi similiter ostendere patientes aut passos, et ab his a quibus non putabant et haec tunc. quoniam autem de timore manifestum quid est et de timidis, et quomodo singuli habentes formidant, manifestum ex his, et audere quid est et circa qualia audaces et quomodo dispositi audaces sunt. ausibile enim contrarium timido. quare etiam cum phantasia spes salutarium ut prope existentium, timendorum autem aut non entium aut longe entium. sunt autem ausibilia periculosa longe entia et ausibilia prope. et directiones si sint, et auxibilia aut multa aut magna, aut ambo. et si neque iniusta passi neque iniusta fecerint. adversantesque aut non sint omnino, aut non habent potentiam, aut potentiam habentes sint amici, aut fecerint bene aut hi passi fuerint. aut si plures fuerint, quibus haec conferunt,

---

1 sed ita] sicca M scrib. si itaque εἰ δή 3 contra] esse E ἂν sed alii ἀντιπαθεῖν 6 passuros — autem se om M eos quibus] τοὺς ὑπὸ τούτων καὶ nunc] τότε scrib. tunc 10 pertulisse] ἤδη πεπονθέναι 13 et quidem] καίτοι 16 et ipsi] ex ipsis M καὶ τοὺς ὁμοίους 17 ab his] ὑπὸ τοιούτων 18 haec tunc] .h. erit tunc E ταῦτα καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο 21 contrarium timido] ἐναντίον (τῷ φόβῳ καὶ τὸ θαρραλέον) τῷ φοβερῷ, sed om inclusa libri 22 quare etiam] et quare M ὥστε

aut meliores aut ambo. ipsi autem sic habentes ausivi sunt, si in multis obtinuisse putant, et non passos fuisse, et si saepe inciderint periculis et evaserint. dupliciter enim impassibiles fiunt homines aut in non expertos fuisse aut in habendo auxilia, sicut in periculis quae penes mare inexperti hiemis audent futura, et auxilia habentes propter experientiam. et quando similibus non erit timendum neque minoribus, et his quibus meliores putant esse. putant autem his quibus dominati sunt, aut ipsis aut melioribus aut similibus. et si existere ipsis putant plura et maiora quibus excedentes timidi sunt. haec autem sunt multitudo pecuniarum, et robur corporum, et amicorum et regionis, et praeparationum ad bellum, aut omnium aut maximorum. et si non iniusta fecerint aut nulli aut non multis, aut non talibus de quibus non timent. et totaliter si ea quae ad deos ipsis bene habeant, et quantum ad alia, et quantum ad ea quae a signis et reputationibus. ausivum enim ira. non iniusta facere autem, sed iniusta pati irae factivum est. divinum autem arbitratur auxiliari iniusta patientibus. et cum praeinvadentibus aut neque nihil utique pati neque passuros aut obtinere putaverint. et de timendis quid et ausibilibus dictum est.

Cap. VI.

Qualia autem erubescunt et non erubescunt et ad quos et qualiter habentes palam. sit itaque erubescentia tristitia quaedam et turbatio circa ea quae videntur ferre in ingloriationem malorum aut praesentium aut factorum aut futurorum; inerubescentia autem parvipensio quaedam et impassibilitas circa haec ipsa. si itaque est erubescentia quae diffinita, necesse erubescere quidem in talibus malorum, quae videntur

3 impassibiles] marg. V inauxibiles   14 non] del.   19 praeinvadentibus] ἐπιχειροῦντες ex A, ceteri προεπιχειροῦντες   23 palam] ἐκ τῶνδε δῆλον   itaque] δὴ cum A, ceteri δ' ἡ   24 et] ἢ ex A, ceteri καὶ   27 itaque] δὴ cum A, ceteri δ'   28 quidem] om A, ceteri μὲν   quae] ὅσα αἰσχρὰ δοκεῖ ἢ ex A, ceteri ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ

turpia esse ipsi aut his de quibus curant. talia autem sunt quaecunque a malitia opera sunt, ut abiicere clipeum aut fugere. a timiditate enim. aut spoliasse depositorium. ab iniustitia enim. et commixtum fuisse quibus non oportet, aut ubi non oportet, aut quando non oportet. ab intemperantia enim. et lucrari a modicis aut a turpibus aut ab impotentibus; puta pauperibus vel mortuis. unde et proverbium: saltem a mortuo ferre. a turpi lucratione enim et illiberalitate. et non auxiliari in pecuniis potentem, aut minus auxiliari. et iuvari a minus habundantibus. et mutuum recipere quando videbitur petere, et petere quando repetere, et repetere quando petere, et laudare et videtur petere, et delaudare ut repulsam passum nihil minus. omnia enim haec illiberalitatis signa. laudare autem praesentem adulationis. et bona quidem superlaudare, prava autem delinire. et superdolere cum dolente, et alia omnia quaecunque talia. adulationis enim signa. et non sufferre labores, quos senes aut delicati, aut in potestate magis sunt, aut totaliter impotentiores. omnia enim mollitiae signa. et ab altero bene pati et saepe. et quae bene fecit, improbrare. pusillanimitatis enim omnia et humilitatis signa. et de se ipso dicere et promittere. et aliena propria sui narrare. iactantia enim. similiter autem et in aliis uniuscuiusque moralium malitiarum opera et signa et similia. turpia enim et erubescilia. et super haec bonis quibus omnes participant, aut similes omnes, aut plurimi, non participare. similes autem dico qui eiusdem gentis, cives, coaetaneos, cognatos, universaliter eos qui ex aequo. turpe enim iam non participare, puta eruditione in tantum, et aliis similiter. omnia autem haec magis si ipse sit causa eorum quae exstiterunt aut existunt aut futura sunt. patientes autem

1 ipsis E 8 saltem a] in saltem qui M κἂν ἀπὸ 10 iuvari a] iniuria E 12 et videtur] scrib. ut videatur . et videtur . . delaudare ut om M delaudare ut del. 13 passum om E 16 cum dolente] ἀλγοῦντι παρόντα ex A, ceteri ἐπ' ἀλγοῦντι 17 senes] πρεσβύτεροι 21 dicere] πάντα λέγειν ex A, ceteri om πάντα 22 propria sui] αὑτοῦ iactantia] ἀλαζονείας ex A, sed alii ἀλαζονεία 23 in aliis] ἀπὸ τῶν ἄλλων ex A, ceteri ἐπὶ 29 magis] post haec plura desunt ex A solo suppleta eorum] lac. M

passi aut passuri talia erubescunt quaecunque in dehonestationem ferunt et opprobria. haec autem sunt, quaecunque ad servitutes aut corporis aut operis operum turpium, de quibus etiam contumeliam inferre. et quae quidem in intemperantiam et voluntaria et involuntaria, quae autem in violentiam, involuntaria; ab invirilitate enim aut timiditate sufferentia. et non repugnare. quae quidem igitur erubescunt, haec sunt et talia. quoniam autem de confusione phantasia est erubescentia et huius ipsius gratia, et non evenientium; nullus enim de gloria curat nisi propter quidem glorificantes, necesse hos erubescere, quorum existimationem habet. existimationem enim habent admirantium et eorum quos admirantur, et a quibus volunt in admiratione haberi, et eorum ad quos sunt in amore honoris, et quorum opinionem non despiciunt. in admiratione quidem igitur esse volunt apud hos, et mirantur hos qui habent aliquod bonum pretiosorum, aut comparatione quorum existunt indigentes valde aliquo eorum in quibus illi praevalent, velut amantes. sunt autem in amore honoris ad similes. curant autem de sapientibus tanquam verum dicentibus. tales autem et qui senes et qui eruditi. et quantum ad ea quae in oculis et in manifesto. unde et proverbium: in oculis esse verecundor. et propter eos qui semper aderunt magis erubescunt, et eos qui attendunt ad eos, propterea quod in oculis utrumque. et eos qui non rei circa haec. palam enim quod contraria videntur his. et non indultivos his qui videntur peccare. quae enim ipse facit, haec dicitur proximis non vetare; quare si non facit palam quia stomacha. et propalativos multis. nihil

2 quaecunque] τὰ ex A, sed ceteri ὅσα 3 operis del. operis aut turpium M de quibus etiam] ὧν ἐστι τὸ ὑβρίζεσθαι 9 et] ἀλλὰ set? 10 enim] om E δὲ propter quidem] om E διὰ 12 enim] δ' admirantur] θαυμάζει . . βούλεται et sic porro 16 qui habent aliquod] ὅσοι τι ἔχουσιν ex A, ceteri ἔχουσι τι 21 et quantum ad ea] καὶ τὰ manifesto] ἐν φανερῷ μᾶλλον ex A, ceteri om μᾶλλον 22 verecundiorum M αἰδῶ verecundiam? 24 utrumque] ἀμφότερα 27 si non facit] ἃ μὴ ποιεῖ ex A, ceteri ἂν μὴ ποιῇ 28 stomacha.] lac. M νεμεσᾷ stomachatur?

enim differt non putari aut non propalare. propalativi autem et qui iniusta passi propterea quod observant, et maledici. siquidem enim non peccantes, multo amplius peccantes. et eos quibus persistentia in peccatis proximorum; puta irrisoribus et comoediae factoribus. maliloqui enim aliqualiter isti et propalativi. et eos inter quos in nullo defecerunt; velut enim admirabiles disponuntur. propter quod et eos a quibus primo aliquid postularunt, erubescunt, tamquam nihil nunquam dignificati inter ipsos. tales autem et qui nunc primo volunt amici esse; optima enim proponuntur. propter quod bene habet Euripidis responsio ad Syracusanos; et ab antiquo notorum nihil consocii. erubescunt autem non solum ipsa quae dicta sunt erubescibilia, sed et signa, utputa non solum venerea agentes, sed et signa ipsorum, et non solum facientes turpia, sed et dicentes. similiter autem neque dictos solum erubescunt, sed propalativos ipsis, puta obsequentes et amicos horum. totaliter autem non erubescunt neque eos quorum multi despiciunt opinionem et verum dicendi. nullus enim bestias et pueros erubescit, neque in eisdem notos et ignotos, sed notos quidem in his quae videntur ad veritatem, eos autem qui a remotis in his quae ad famam. ipsi autem sic dispositi erubescunt utique, primum quidem si existerent ad ipsos aliqui ita se habentes quales diximus esse quos erubescunt. erant autem hi aut in admiratione habiti, aut admirantes, vel a quibus volunt in admiratione haberi, aut illi quorum aliqua opportunitate indigent, quae non obtinebunt inglorii existentes. et illi aut videntes, sicut Kydias de Sami sortilegio concionatus est. dignificabat enim existimare Athenienses astare in circuitu Ellenas tamquam videntes et non solum audituros,

---

3 enim] γὰρ καὶ 6 inter quos om M 8 nunquam dignificati] πω ἠδοξηκότες ἐν αὐτοῖς, alii enim ἠξιωκότες 10 proponuntur] τεθέανται 14 ipsorum] αὐτοῦ, sed alii αὐτῶν 15 neque] οὐ ex A, ceteri οὐδὲ solos MV et sane B μόνους sed] ἀλλὰ καὶ 16 obsequentes] 'prosequentes M θεράποντας 17 multi] πολὺ ex A, sed alii πολλοὶ 18 et] sed M τοῦ ἀληθεύειν bestias et pueros] παιδία καὶ θηρία ex A, ceteri invertunt 20 virtutem V 21 famam] νόμον erubescent? 29 Ellenas] elimellis E

quaecunque supputabuntur, aut si prope sunt tales aut debeant scire. propter quod et videri infortunantes a zelantibus nunquam non volunt. admiratores enim qui zelatores. et quum habeant quae erubescunt opera et negotia aut sui ipsorum aut progenitorum aut aliorum aliquorum ad quos existit ipsis aliqua necessitudo. et totaliter pro quibus erubescunt ipsi. sunt autem hi qui dicti et qui in ipsos referuntur, quorum doctores aut consiliati fuerunt. et si sint alii similes, ad quos amant in honore esse. multa enim erubescentes propter tales et faciunt et non faciunt. et aspiciendi et in manifesto conversantur apud consocios erubescunt magis sunt. unde et Antiphon poeta debens decapitari a Dionysio dixit, videns commorituros velatos, quomodo eiiciebantur per portas: quid velamini, inquit, si non cras aliquis horum nos videbit. de erubescentia quidem igitur haec. de inerubescentia autem palam quomodo ex contrariis habundabimus.

Cap. VII.

Quibus autem gratiam habent, et in quibus et qualiter ipsi habentes, cum diffinierimus gratiam, palam erit. sit itaque gratia, secundum quam dicitur habens gratiam subvenire indigenti, non pro aliquo, neque ut aliquid sibi subvenienti, sed ut illi aliquid. magna autem utique aut valde oportunorum aut magnorum aut difficilium, aut in temporibus talibus aut solus aut primus aut maxime. indigentiae autem sunt appetitus, et horum maxime qui cum tristitia eius quod non fit. tales autem concupiscentiae puta amor, et in corporis anxietatibus et in periculis. etenim periclitans concupiscit et qui tristatur. propter quod qui in egestate assistunt et in fugis, et si in modicis subveniant propter magnitudinem indi-

2 scire] lac. M sentire? αἰσθήσεσθαι 3 unquam? 11 conversantur] ἀναστρέφεσθαι erubescentes? 12 decapitari] disputari V 13 exciebantur M ᾔεσαν 14 si non] ἢ μὴ 15 nos] ὑμᾶς 17 ex qualiter M ἢ πῶς 21 utique aut] ἂν ᾖ, alii ἂν ἢ oportunorum] δεομένῳ, alii δεομένων 22 aut difficilium] καὶ χαλεπῶν 27 existunt E in fugis] φυγαῖς, sed C ἐν φυγαῖς

gentiae, et opportunitatem gratiam fecisse habentur, velut qui in Lyceo celatum dedit. necesse igitur maxime quidem in talia habere subvenientiam. si autem non, in aequalia aut maiora. quare quum manifestum, et quando, et in quibus fit gratia et qualiter habentibus, palam quod ex his praeparandum hos quidem demonstrantes aut qui sunt, aut qui fuerunt in tali tristitia et indigentia, hos autem quod succurrerunt in tali oportunitate in tali aliquo at succurrunt. manifestum autem, et unde auferre contingit gratiam et facere sine gratia; aut enim quod sui gratia succurrerunt aut succurrunt. hoc autem non erat gratia; aut quod a casu accidit aut coacti fuerunt; aut quia reddiderunt, sed non dederunt, sive scientes sive non. utroque enim modo aliquid pro aliquo. quare neque sic utique erit gratia. et circa omnia praedicamenta intuendum. gratia enim est, aut quia hoc, aut tantum, aut quale, aut quando, aut ubi. signum autem et si in minori non succurrerunt, et si inimicis, aut eadem, aut aequalia aut maiora. palam enim, quod neque haec nostri gratia. aut si prava sciens. nullus enim confitetur indigere malis. et de eo quidem quod est gratiam fieri, et non gratiam facere, dictum.

Cap. VIII.

Qualia autem miserabilia et quibus miserentur et qualiter ipsi habentes, dicamus. sit itaque misericordia tristitia quaedam super apparenti malo corruptivo vel contristativo eius qui indignus est sortiri, quod sive ipse exspectet si passurum sive aliquem suorum. et horum cum prope videatur. palam enim quod miseraturum necesse existere talem qualis putatur passurus aliquod malum aut ipse aut suorum aliquis, et tale malum quale dictum est in definitione aut simile aut vicinum.

---

2 colatum M calatum V φορμὸν 3 talia] ταῦτα ex A, ceteri τοιαῦτα 7 tristitia et indigentia] cum QYZ 8 at] M om EV, scrib. aut ἢ quod codices omnes omittunt. 10 succurrerunt aut succurrunt] ὑπηρετοῦσιν ἢ ὑπηρέτησαν 23 vel] καὶ 24 exspectat si] lacuna M προσδοκήσειεν ἂν ex A, ἂν ceteri om 25 horum] τοῦτο sed A τούτων 27 aut ipse om M

propter quod neque qui ex toto perierunt, miserentur; neque enim amplius pati putant. passi enim; neque qui super felices esse putant, sed contumeliam faciunt. qui enim omnia adesse putant bona palam quod et . h. non contingere pati nullum malum. etenim hoc bonorum. sunt autem tales quales putant se pati, et qui iam passi sunt et evaserunt. et senes et propterea quia sapiunt et propter experientiam. et debiles. et quia formidolosiores magis. et eruditi. facile ratiocinativi enim. et quibus existunt parentes aut pueri aut uxores. ipsius enim haec et qualia pati propter ea quae dicta sunt. et qui neque in virilitatis passione sunt, puta in ira aut audacia. sine meditatione enim futuri haec; neque in contumeliativa dispositione. etenim hi non ratiocinativi de patiendo in futuro aliquid, sed qui intermedii horum. neque rursum timentes valde. non enim miserentur stupefacti propter intendere propriae passioni. et si putant aliquos esse epiekees. qui enim nullum putat, omnes existimabit dignos esse malo. et totaliter itaque cum ita se habeat, ut recordetur talia accidisse aut sibi aut suorum alicui, aut speret fieri sibi aut suorum alicui. qualiter quidem igitur habentes miserentur, dictum est. quae autem miserentur, ex diffinitione palam. quaecunque enim tristium aut dolorosorum corruptiva, omnia miserabilia interemptiva, et quorumcunque malorum fortuna causa, magnitudinem habentium: sunt autem dolorosa quidem et corruptiva mortes et vulnerationes corporum et afflictiones, et senectus, et aegritudines et alimenti indigentia. quorum autem fortuna causa malorum esse sine amicis, paucos habere amicos; propter quod et separari ab amicis et consuetis miserabile, confusio, debilitas, orbatio. et unde conveniebat bonum aliquod agere, malum aliquod evenisse et saepe tale. et iam passo adesse aliquod bonum, velut diopethi mortuo quae a rege affuerunt. et aut nullum affuisse bonum, aut non esse perfruitionem eorum quae fiunt. et in quibus quidem igitur

6 pati forti et M παθεῖν ἂν 19 sibi] ἢ αὑτῷ, sed A om ἢ 23 interemptiva] καὶ ὅσα ἀναιρετικὰ 31 diopethi] V deoperchi M deoperthi E Διοπείθει 32 affuerunt] κατεπέμφθη 34 et quibus M del. et

miserentur, haec et talia sunt. miserentur autem super notos si non valde prope sint in familiaritate. circa hos autem velut circa se ipsos futuros habent. propter quod et Amasis super filio quidem qui ducebatur ad mortem non ploravit, ut aiunt, super amico autem qui expectabat. hoc quidem enim miserabile, illud autem dirum. dirum autem aliud miserabili et expulsivum miserationis, et saepe adversario utile. adhuc miserentur id quod prope est ipsi diro. et super similes miserentur secundum aetatem, secundum mores, secundum habitus, secundum dignitates, secundum genera. in omnibus enim his magis videtur et ipsi adesse utique. totaliter enim et hic oportet accipere, quod quaecunque super ipsos timent, haec super alios facta miserentur. quum autem prope apparentes passiones miserabiles sunt, milesimo autem anno facta aut futura neque sperantes neque reminiscentes aut totaliter non miserentur aut non similiter, necesse comparantes figuris, et vocibus et vestitu et totaliter ypocrisi miserabiliores esse. faciunt enim prope apparere malum prae oculis facientes vel tanquam futurum vel tanquam factum. et facta statim aut futura in brevi miserabiliora propter idem. et signa et operationes, puta vestes passorum et quaecunque talia eorum qui in passione sunt, velut iam morientium. et maxime studiosos esse in talibus temporibus existentes, mirabile. omnia enim haec propterea quod prope apparent magis faciunt misericordiam, et velut indigni existentis, et in oculis apparente passione.

Cap. IX.

Opponitur autem ei quod est misereri maxime quidem quod vocant nemesare. id quod est tristari de indignis male actionibus oppositum est quodammodo et ab eodem more, ei quod est de indignis bonis actionibus tristari, et ambae pas-

5 qui expectabat] προσαιτοῦντι 6 autem] γὰρ 8 ipsi om M αὐτοῖς 9 aetatem] ἡλικίας, sed A ἡλικίαν 21 alia E 24 misericordiam] manifestum E 28 id] .i. M τῷ γὰρ λυπεῖσθαι .. τῷ λυπεῖσθαι

siones moris boni. oportet enim de indigne quidem agentibus male compati et misereri, de aliis autem nemesare. iniustum est enim quod praeter dignitatem factum. propter quod et diis attribuimus nemesare. videbitur autem utique et invidia ei quod est misereri eodem opponi modo, tanquam propinquum sit et idem ei quod est nemesare. est autem alterum. tristitia quidem enim conturbans et invidia est ad bonam actionem, sed non indigni, sed aequalis et similis. hoc autem non quod ipsi eveniet aliquid alterum, sed propter ipsum proximum omnibus similiter oportet existere. non enim adhuc esse hoc quidem invidia, hoc autem nemesis, sed timor, si propter hoc tristitia existit et turbatio, quod ipsi aliquid erit malum ab illius bona actione. manifestum autem quod assequentur et contrariae passiones his. qui quidem enim tristatur de indignis male agentibus, delectabitur, vel sine tristitia erit de contrariis male agentibus, velut si parricidae vel matricidae cum obtineant poenas, nullus itaque tristabitur bonus. oportet igitur gaudere de talibus; eodem autem modo de bene agentibus secundum dignitatem. ambo enim iusta et faciunt gaudere eum qui epiikis. necesse enim sperare et fore utique quae quidem simili et sibi. et sunt eiusdem moris omnia haec; contraria autem contrarii. idem enim qui gaudet de malo et invidus. de quo enim quis tristatur facto et existentem, necessarium hunc de privatione huius et corruptione gaudere. propter quod prohibitiva quidem minime omnia haec sunt; differunt autem propter dictas causas. quare ad non miserabilia facere omnia similiter utilia. primum quidem igitur de nemesare dicamus, quibusque nemesim habent, et in quibus, et qualiter ipsi habentes, deinde post haec de aliis. manifestum autem ex dictis. si enim est nemesari de eo qui videtur indigne bene agere, primum quidem palam, quia non possibile de omnibus bonis nemesare. nullus enim, si iustus

7 est] ἐστὶ καὶ 11 esse] ἔσται invidia hoc autem nemesis] νέμεσις τὸ δὲ φθόνος ex A, ceteri invertunt 15 indignis . . contrariis] ἀναξίως . . ἐναντίως ex A 17 itaque om M scrib. utique ἂν 18 igitur] γὰρ de] καὶ ἐπὶ 20 faciunt] ποιεῖ 24 corruptione] τῇ φθορᾷ τῇ τούτου 25 minima M scrib. misericordiam ἐλέου 32 nullus] οὐ ex A

aut fortis, aut si virtutem accipiat, nemesim habebit adhuc. neque enim minime de contrariis horum sunt, sed de divitiis, et potentia, et talibus quorum bonorum, ut simpliciter est dicere, digni sunt boni et habentes ea quae secundum naturam bona, puta ingenuitatem et pulchritudinem et quaecunque talia. quoniam autem quod antiquum prope aliquid videtur ei quod secundum naturam, necesse habentibus idem bonum, si nuper habentes existant, aut propter hoc bene agant, magis nemesare. magis enim contristant nuper ditati quam qui ab antiquo et per genus. similiter autem et principes et potentes, et qui multos amicos, et qui multos bonos filios et quodcunque talium, et si propter haec aliud bonum fiat ipsis eodem modo. etenim hic magis contristant, qui nuper divites, principantes propter divitias, quam qui divites ab antiquo. similiter autem et de aliis. causa autem quia hi quidem videntur sua habere, hi autem non. quod non ita semper videtur habere, verum putatur; quare alii non sua habere. et quum quemlibet bonorum non quocunque dignum, sed est quaedam proportio, et congruentia puta armorum pulchritudo non congruit iusto, sed forti, et nuptiae differentes non nuper ditatis sed generosis. si igitur bonus existens id quod non congruens adeptus est, nemesibile. et minorem cum meliori litigare. maxime quidem igitur eos qui in eodem. unde et hoc dictum est: Aiacis fugit pugnam Telamonidae; Iuppiter enim nemesavit quando meliori luce pugnaverit. si autem non et si qualitercunque minor cum maiori, puta si musicus cum iusto. melior enim iustitia quam musica. quibus quidem igitur nemesabunt et propter quid, ex his palam. haec enim et talia sunt. ipsi autem nemesitici sunt, si digni existunt entes maximorum bonorum, et haec adepti. similibus enim dignificatos esse qui non similes, non iustum. secundo autem si entes boni et studiosi existant. iudicant enim et iusta odiunt.

---

1 habebit adhuc] *νεμεσήσει τούτῳ* 2 minime om M scrib. misericordiae *οἱ ἔλεοι* 3 quorum bonorum] *ὅσων* 11 qui multos bonos filios] *εὔτεκνοι* 12 aliud] om EV *ἄλλο τι* 16 non ante ita om M *γὰρ* 18 bonorum] honorem E 24 Aiacis] avimatis M *Αἴαντος δ'* 28 nemesabunt] *νεμεσῶσι* propter quid] *δι' ἃ* sed A *διὰ τί*

et si amatores honoris, et appetentes actiones aliquas, et maxime si circa haec amatores honoris sint, quae alii indigni existentes obtinent. et totaliter dignificantes ipsi se ipsos quibus alios non dignificant, nemesitici his et pro his. propter quod et serviles et pravi et non amatores honoris non nemesitici. neque enim tale est quo se ipsos putant dignos esse. manifestum autem ex his de quibus infortunantibus, et male agentibus, aut non obtinentibus gaudere vel sine tristitia se habere oportet. ex dictis enim opposita sunt manifesta. quare si iudices tales effecerit oratio et dignificantes et in quibus misereri ostendat indignos qui entes obtinere, dignos autem non obtinere, impossibile misereri.

Cap. X.

Palam autem et de quibus invident, et quibus, et qualiter habentes, si quidem est invidia tristitia quaedam super bona actione apparente dictorum bonorum circa similes, non ut aliquid sibi, sed propter illos. invidebunt quidem enim tales quibus sunt aliqui similes aut videntur. similes autem dico secundum genus secundum cognationem, secundum staturam, secundum habitum, secundum opinionem, secundum ea quae existunt, et quibus in modico deficit quod non omnia existunt. propter quod magna agentes, et bene fortunantes invidiosi sunt. omnes enim putant sua ferre. et qui honorantur in aliquo differenter, et maxime in sapientia aut felicitate. et amatores honoris magis invidiosi quam non amatores honoris. et opinati sapientes. sunt enim amatores honoris in sapientia. et universaliter amatores famae circa aliquid invidiosi circa hoc. et pusillanimosi. omnia enim magna videntur ipsis esse. de quibus autem invident, bona quidem dicta sunt. in quibus

2 maxime si] *μάλιστα* 6 tale est] *οὐδὲν γάρ ἐστιν οὗ* ex A, ceteri *τοιοῦτον οὗ* 10 dignificantes] *ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι* et in quibus om M 11 qui entes lac. M *ἀναξίους μὲν ὄντας* 18 staturam] *ἡλικίαν*, statutum V, statutam M 20 modicum M 28 in quibus] *ἐφ' ὅσοις*, sed A *ἐφ' οἷς*

enim amant opinione esse, et amantes honorari in operibus, et appetunt opinionem, et quaecunque eufortunia sunt, fere circa omnia invidia est, et maxime quae ipsi aut appetunt, aut oportere se habere putant, aut quorum possessione in modico ipsi excellunt aut in modico deficiunt. manifestum autem et quibus invident. similiter enim dictum est. propinquis enim et tempore, et loco, et aetate, et opinione invident. unde dictum est: quod cognatum enim invidere scit. et ad quos sunt in amore honoris. sunt enim in amore honoris ad dictos; ad eos autem qui in millesimo anno erant, vel ad futuros aut mortuos nullus. neque ad eos qui apud Herculis columnas, neque quorum multum putant apud ipsos aut alios deficere, neque quorum multum excellere. eodem modo et ad hos et circa talia. quum autem ad circaagonizantes et circaaffectantes, et totaliter ad eadem appetentes sunt in amore honoris, necesse maxime his invidere. propter quod quidem dictum est: et figulus figulo. et his qui cito [quam cito] qui aut vix obtinent aut non obtinent. et quibus aut possidentibus aut dividentibus opprobrium ipsis. sunt autem et isti prope similes. manifestum enim quod penes ipsos non adipiscuntur bonum. quare hoc contristans facit invidiam. et his qui aut habent haec aut possederunt, quae ipsis conveniebant, aut possidebant aliquando; propter quod senes in moribus. et qui multa expenderunt in idem his qui pauca invident. palam autem et de quibus gaudent qui tales, et in quibus et qualiter habentes. quomodo enim non habentes tristantur, sic habentes delectabuntur. quare si ipsi quidem efficiantur habere sic, qui autem misericordiam recipere aut obtinere aliquid bonorum dignificantur sicut qui dicti, palam quod non obtinebunt misericordiam a dominis.

---

1 operibus] ἢ κτήμασι addita ex A 6 similis E, leg. simul ἅμα 8 enim] γὰρ καὶ 9 enim] μὲν γάρ, sed μὲν om A 12 aut] aut ab E ἢ παρὰ 16 propter quod quidem] ὅθεν, sed A διόπερ 17 qui om E quam cito om M 18 obtinent] adde invident 19 dividentibus] κατορθούντων 20 prope] ἐγγὺς καὶ ex A 22 quae] ὅσα ex A 23 scrib. iunioribus 28 aliquid bonorum] τινὸς ἀγαθοῦ

Cap. XI.

Qualiter autem habentes zelant, et qualia et super quibus hinc manifestum. si enim zelus tristitia quaedam super apparenti praesentia bonorum honorabilium et contingentium sibi accipere propter similes natura, non quia alii, sed quia non etiam sibi sunt; propter quod et epiekes est zelus et epiekorum, invidere autem pravum et pravorum. hic quidem enim se ipsum praeparat propter aemulationem ut obtineat bona, hic autem ut proximus non habeat propter invidiam, necesse itaque zelativos quidem esse dignificantes se ipsos bonis quae non habent. nullus enim dignificat ea quae videntur impossibilia. propter quod iuvenes et magnanimi tales. et quibus existunt talia bona quae pretiosis digna sunt viris. sunt autem talia divitiae et multorum amicitia, et principatus et quaecunque talia. ut enim conveniret ipsos bonos esse, quod conveniebant bene habentibus, zelant talia bonorum. et quos alii dignificant. et quorum progenitores aut cognati, aut familiares, aut genus, aut civitas honorabiles, aemulativi circa haec. convenientia enim putant sibi esse et digni his. si autem sunt zelabilia honorabilia bona, necesse virtutes esse tales, et quaecunque aliis proficua et beneficiativa. honorant enim beneficos et bonos. et quorumcunque bonorum fruitio proximis est, velut divitiae, et pulchritudo magis sanitate. manifestum autem et zelabiles. sunt autem quae dicta sunt haec, puta fortitudo, sapientia, principatus; principes enim multos possunt beneficiare, duces exercitus, rhetores, omnes qui talia possunt. et quibus multi similes volunt esse, aut multi noti aut amici multi. aut quos multi mirantur, aut quos ipsi mirantur. et quorum laudes et commendationes dicuntur aut a poetis, aut a scriptoribus verborum. despiciunt autem contraria. contrarium autem aemulationi despectio est, et aemu-

4 propter] περὶ 12 autem talia] γὰρ ταῦτα 14 conveniebant] προσῆκε 17 gens? ἔθνος 23 zelabiles] ζηλωτοὶ τίνες, οἵ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι ζηλωτοί. 25 duces exercitus] στρατηγοί 29 aut a scriptoribus] ἢ λογογράφων autem] γὰρ

lari ei quod est despicere. necesse autem qui ita habent, ut zelentur despectivos esse eorum et in his quicunque habent mala contraria bonis zelabilibus. propter quod saepe despiciunt benefortunantes, cum sine honorabilibus bonis adsit ipsis fortuna. per quae quidem igitur passiones fiunt et dissolvuntur, et ex quibus persuasiones fiunt de ipsis, dictum est.

Cap. XII.

Mores quales quidem et passiones et habitus secundum aetates et fortunas, pertranseamus post haec. dico autem passiones quidem iram, concupiscentiam et talia, de quibus dicimus prius, habitus virtutes et malitias. dictum est autem et de his prius, et qualia eligunt singuli et quorum operativi. aetates autem sunt iuventus et acme et senectus. fortunam autem dico ingenuitatem, et divitias, et potentias et contraria his, et omnino eufortunium et infortunium. iuvenes quidem igitur secundum mores sunt concupiscitivi, et quales facere quaecunque concupiverint. et earum quae circa corpus concupiscentiarum maxime sectatores sunt earum quae circa venerea et incontinentes huius. facile autem permutabiles et saturabiles ad concupiscentias. et vehementer quidem concupiscunt, celeriter autem desinunt. acutae enim voluntates, et non magnae, sicut quae laborantium sites et fames. et animosi et acutae irae, et quales assequi impetum. et minores sunt irae. propter amorem enim honoris non sustinent cum parvipenduntur, sed indignantur, si putant iniusta pati. et amatores quidem sunt honoris, maxime autem amatores victoriae. excellentiam enim concupiscit iuventus. victoria autem excellentia quaedam. et ambo haec magis quam amatores pecuniarum. minime autem amatores pecuniarum propterea quod nondum indigentiam experti sunt, quemadmodum Pittaci habet eloquium ad Amphiaraum. et non maligni moris, sed facilis moris, propterea quod nondum vidit

2 zelentur] ζηλῶσαί τινας ἢ ζηλοῦσθαι 6 et ex] ἐξ sed V καὶ ἐξ 7 mores] τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες et] κατὰ, sed QZ καὶ secundum] καὶ 10 habitus .. prius om M ἕξεις δὲ autem et] δὲ ex A 25 maxime] μᾶλλον 30 ad] εἰς

multas nequitias. et facile creditivi, propterea quod nondum in multis decepti sunt. et bonae spei. sicut enim vinolenti, ita percalidi sunt iuvenes a natura; simul autem et propterea quod non in multis repulsam passi sunt. et vivunt secundum plurimam spem. spes quidem enim futuri est; memoria autem praeteriti. iuvenibus autem quod quidem futurum multum, praeteritum autem breve. prima enim die memoriati quidem nihil putabuntur, sperare autem omnia. et facile autem seducibiles sunt propter id quod dictum est. sperant enim facile. et viriliores. animosi enim et bonae spei, quorum hoc quidem non timere, hoc autem audere facit. neque enim iratus nullus timet; sperareque bonum aliquod ausibile est. et erubescitivi sunt. nondum enim bona alia existimant, sed eruditi sunt a lege solum. et magnanimi. neque enim vita nondum humiliati sunt, sed necessariorum inexperti sunt; et dignificare se ipsum malignis magnanimitas est. hoc autem eius qui bonae spei. et magis eligunt agere honesta quam conferentia. non enim vivunt magis quam ratiocinationi. est autem ratiocinatio quidem conferentis, virtus autem honesti. et amatores amicitiae, et amici et amatores sodalium magis quam aliarum aetatum, quod gaudent in convivendo et nondum ad conferens iudicare nihil; quare neque amicos. et omnia in magis et vehementius peccant praeter edulium. omnia enim valde agunt. amant enim valde, et odiunt valde et alia omnia similiter. et scire omnia putant, et affirmant. h. enim causa est et eius quod omnia valde. et iniustitias inferunt in contumeliam, non in nequitiam. et miserativi quod omnes bonos et meliores arbitrabantur. sua enim innocentia proximos mensurant. quare indigna pati existimant ipsos. et amatores risus. propter quod et eutrapeli. eutrapelia autem erudita contumelia est.

---

4 non] μήπω, sed A μή et vivunt . . spes om M 5 plurimum spe? 8 putabuntur] οἴονται 9 aut E Graecis deest 14 solum om MV 15 nondum] πω sed A οὔπω 18 non] om M, scrib. mori 20 et amici] Graecis deest, sed A habet καὶ φίλοι 23 edulium] χιλώνειον 27 non in] καὶ οὐ, sed A om καὶ 30 autem] γὰρ 31 est] ἐστίν . τὸ μὲν ουν τῶν νέων τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος.

CAP. XIII.

Senes autem et qui provectae aetatis fere ex contrariis horum secundum plurima habent mores. quia enim multis annis vixerunt et in pluribus decepti fuerunt et peccaverunt, et plurima prava sunt negotiorum, et non affirmant aliquid, minus autem valde omnia quam oportet. et putant, sciunt autem nihil, et dubie sententiantes apponunt semper aeque et forte. et omnia dicunt ita, fixe autem nihil. et cacoethes sunt; est enim cacoetheia in deterius estimare omnia. adhuc autem male suspiciosi propter incredulitatem, increduli autem propter experientiam. et neque amant valde neque odiunt propter haec, sed secundum Biantis adiectionem et amant ut odituri, et odiunt ut amaturi. et sunt pusillanimes, quia humiliati sunt a vita. nullum enim magnum, neque superfluum, sed ea quae ad vitam concupiscunt. et illiberales. unum enim aliquid necessariorum substantia; simul autem et propter experientiam sciunt, quod difficile est possedisse, et facile abiicere. et formidolosi et omnia protimentes. contrarie enim disponuntur iuvenibus. infrigidati enim sunt, hi autem calidi. quare viam praeparavit senectus formidini. etenim infrigidatio quaedam. et amantes vivere et magis in ultima die, propterea quod eius quod abest concupiscentia; et quo indigentes, hoc autem maxime desideratur. et amatores sui magis quam oportet. pusillanimitas enim quaedam et. h. et ad conferens vivunt, sed non ad honestum, magis quam oportet propter esse amatores sui. quod quidem enim conferens est, ipsi bonum est, honestum autem simpliciter. et inerubescitivi magis quam erubescitivi. propterea enim quod non curant similiter honestum et conferens, parvi pendunt reputari. et

---

4 plurima] *τὰ πλείω* et non] *οὔτε* 5 aut E *τε* 6 dubie sententiantes] *ἀμφισβητοῦντες*, sed A *ἀμφιδοξοῦντες* 7 et cacoethes . . experientiam om E 17 praetermittentes E 19 etenim] *καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξις τίς ἐστιν* 20 magis] *μάλιστα*, sed A *μᾶλλον* 21 quo indigentes hoc autem] *οὗ δὲ ἐνδεεῖς τούτου* indigetur EM 22 desiderant? nam praeter A ceteri *ἐπιθυμοῦσι* 26 est del.

difficiles spei propter experientiam. plura enim eorum quae fiunt mala sunt. eveniunt enim multa in deterius, et ad hoc propter timiditatem. et vivunt memoriae magis quam spei. vitae enim quod quidem reliquum modicum, quod autem praeteritum multum, est autem spes quidem futuri, memoria autem praeteritorum; quod quidem causa et nugacitatis ipsis. perseverant enim facta recitantes; recordantes eius delectantur. et irae acutae quidem, debiles autem sunt. et concupiscentiae hae quidem defecerunt, hae autem debiles. quare neque activi neque desiderativi secundum concupiscentias, sed secundum lucrum. propter quod temperati videntur tales. concupiscentiae enim abierunt et serviunt lucro. et magis vivunt secundum ratiocinationem quam secundum morem. ratiocinatio quidem enim conferentis, mos autem virtutis est. et iniustitias faciunt in nequitiam, non in contumeliam. miserativi autem et senes sunt, sed non propter eadem iuvenibus; hi quidem enim propter amicitiam humanam, hi autem propter imbecillitatem. omnes enim putant esse prope ipsis in pati. hoc autem erat miserabile. unde planctivi sunt et non eutrapeli, neque amatores risus. contrarium enim planctivum ei quod est amare risus. iuvenum quidem igitur et senum mores tales. quare quum suscipiunt omnes orationes quae dicuntur ad proprios mores, et similes, non inmanifestum, qualiter utentes orationibus, tales videntur et ipsi et orationes.

Cap. XIV.

Qui autem in statu, manifestum quod intermedie horum secundum morem erunt, utrorumlibet auferentes superabundantiam, et neque valde audentes; audacia enim quod tales, neque valde timentes, bene ad ambo se habentes. neque omnibus concredentes, neque omnibus discredentes, sed se-

10 activi neque desiderativi] ἐπιθυμητικοὶ οὔτε πρακτικοί, sed illud A 11 temperati] καὶ σωφρονικοί, sed A καὶ om 12 enim] autem E 18 omnes] πάντα 23 proprios mores] τῷ σφετέρῳ ἤθει 24 videantur M φανοῦνται ex A 25 statu] acme? ἀκμάζοντες 26 et secundum E 27 quod tales] τὸ τοιοῦτον 28 bene] καλῶς δέ, sed praeter A ceteri δὲ om

cundum veritatem iudicantes magis. et neque ad honestum viventes solum, neque ad conferens, sed ad ambo. et neque ad parcitatem, neque ad prodigalitatem, sed ad conveniens. similiter autem et ad iram et ad concupiscentiam. et temperati cum virilitate, et viriles cum temperantia. iuvenibus et senibus divisa sunt haec. sunt enim iuvenes quidem viriles et intemperati, senes autem temperati et formidolosi. ut autem universaliter est dicere, quaecunque quidem partita sunt iuventus et senectus proficuorum, haec habent, quaecunque autem superabundant aut deficiunt, horum mediocre et congruum. est autem in statu corpus quidem a triginta annis usque ad triginta quinque; anima autem uno opus est usque ad quinquaginta. de iuventute quidem igitur et senectute et acmes, qualium morum unumquodque est dicta sint tanta.

Cap. XV.

De his autem quae a fortuna fiunt bonis, per quaecunque ipsorum et mores quales quidam accidunt hominibus, dicamus consequenter. nobilitatis quidem igitur mos est, magis amatorem honoris esse eum qui habet ipsam. omnes enim cum adsit aliquid ad hoc accumulare consueverunt. nobilitas autem honorabilitas progenitorum est. et despectivum etiam similium progenitoribus ipsorum, quod longe haec magis quam prope facta honorabiliora et magis iactabilia. est enim nobile quidem secundum generis virtutem; generosum autem secundum non degenerasse a natura; quod quidem ut in pluribus non accidit nobilibus, sed sunt multi levis valoris. fertilitas enim quaedam est in generibus virorum, quemadmodum in his quae per regiones fiunt; et aliquando si sit bonum genus fiunt per quoddam tempus viri superflui; deinde iterum suspenduntur. degenerant autem quae quidem bene nata genere in saniores mores, velut qui ab Alcibiade, et qui a Dionysio

9 haec] ταῦτα ἄμφω ex A, sed alii om ἄμφω 12 usque ad quinquaginta om M 13 acmes] ad cives E 20 autem honorabilitas om E ἐντιμότης τις sed τις om A 22 magis iactabilia] εὐαλαζόνευτα enim] δὲ 28 suspenduntur] ἀναδίδωσιν 29 genere] γένη 30 scrib. in insaniores

priore; haec autem perstitiva in deteriorationem et verecundiam, velut qui a Cimone et Pericle et Socrate.

Cap. XVI.

Divitiis autem qui assequuntur mores, leviter est videre omnibus. contumeliosi enim et elati, patientes aliquid a possessione divitiarum. tamquam enim habentes omnia bona sic disponuntur. divitiae autem quasi pretium quoddam sunt dignitatis aliorum. propter quod videntur omnia appretiabilia esse ipsarum. et delicati et iactatores; et delicati quidem propter delicias et insinuationem felicitatis; iactatores autem et infestatores, quod semper consueverunt demorari circa amatum et admiratum ab ipsis, et quia putant aemulari alios quae et ipsi. simul autem et merito hoc patiuntur. multi enim sunt qui indigent habentibus. unde et illud Simonidis dictum est de sapientibus et divitibus ad uxorem Hieronis, interrogantem, utrum melius fieri divitem vel sapientem. sapientis enim, ait, est videri ad ianuas divitum frequentantes. et putare dignos esse principari. habere enim putant quorum gratia principari dignum. et ut in summa, insensati felicis mores divitiarum sunt. differunt autem his qui nuper possederunt et his qui ab antiquo mores in eo quod omnia magis, et peiora mala habeant nuper ditati. quasi enim ineruditio divitiarum est nuper ditatum esse. et iniustitias faciunt non nequitiales, sed has quidem contumeliosas, has autem incontinentiales, puta in percussionem et moechiam.

Cap. XVII.

Similiter autem et de potentia fere secundum plurima manifesti sunt mores; hos quidem enim divitiis eosdem habent potentia, hos autem meliores. magis enim amatores honoris,

---

6 autem] γὰρ sed YZ δὲ 8 lactitores M et delicati] τρυφεροὶ 10 semper] vel omnes M πάντας 15 sapientem] σοφόν, πλούσιον εἰπεῖν, et om QYZ 19 mores divitiarum sunt] ἦθους ὁ πλοῦτός ἐστιν 25 secundum plurima] τὰ πλεῖστα 27 magis enim . . mores om E καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη, sed A φιλανδρωδέστεροι

magis amatores virilitatis sunt secundum mores potentes divitibus, quod affectant opera, quaecunque potestas ipsis agere propter potentiam. et magis studiosi propter in cura esse, coacti intendere in ea quae circa potentatum et tentores ad graviores. facit enim reverentiores dignitas. propter quod moderantur. est autem reverentia mollis et decens gravitas. et si iniurientur, non in parvis iniuriatores sunt, sed secundum magna iniuriantur. bona autem fortuna secundum partes quidem dictorum habet mores. in haec enim tendunt quae maxime videntur bonae fortunae; et adhuc in bonam prolem. et secundum corpus in bonis bona fortuna exhibet abundare. elatiores quidem igitur, et magis impraemeditativi propter bonam fortunam sunt. unus autem assequitur optimus mos bonae fortunae, quod amatores dei sunt et habent se ad divinum aliqualiter credentes propter facta bona a fortuna. de his quidem igitur quae secundum aetatem et fortunam moribus dictum est. contrarii enim dictis ex contrariis manifesti sunt, velut pauperis et infortunati mos et impotentis.

Cap. XVIII.

Quoniam autem probabilium orationum usus ad iudicium est; de quibus enim scimus et iudicamus, nihil adhuc opus est oratione; est autem, sive ad unum aliquis oratione utens exhortetur dehortetur, velut monentes faciunt aut suadentes; nihil enim minus iudex est unus; quem enim oportet persuadere, iste est ut simpliciter dicere iudex, sive ad altercantem, sive ad hypothesim dicat quis, similiter; ratione enim necesse uti et destruere contraria, ad quae sicut ad altercantem orationem facit; eodem autem modo et in exclamativis; quasi enim ad iudicem ad consideratorem oratio consistit; totaliter

4 potentatum] lac. M *δύναμιν* et tentores ad] reverentores autem M scrib. et reverentiores aut *καὶ σεμνότεροι ἢ* 5 reverentiores] *ἐμφανεστέρους* sed A *σεμνοτέρους* 8 secundum partes quidem] *κατά τε μόρια*, sed A *κατὰ μόριά τε* 10 maximae? 18 impotentis] V in potentiis M in pecuniis E 22 exhortetur dehortetur] exhortantem E *προτρέπῃ ἢ ἀποτρέπῃ* sed *ἢ ἀποτρέπῃ* om QYZ 23 est] om A, ceteri *ἐστὶν* 26 sicut ad] *ὥσπερ*

autem solus est simpliciter iudex qui in civilibus concertationibus inquisita iudicat; quae enim dubitantur, inquiruntur quomodo habent, et de quibus consiliantur; de his autem qui secundum civilitates moribus in deliberativis dictum est prius: quare determinatum utique erit, et qualiter et quae per orationes morales faciendum. quum autem ad unumquodque quidem genus orationum aliud aliquid erat finis, de omnibus autem ipsae acceptae sententiae propositiones sunt, ex quibus persuasiones ferunt et deliberantes et exclamantes et litigantes; adhuc autem, ex quibus morales orationes contingit facere, et de his determinatum est, reliquum nobis pertransire de communibus. omnibus enim necessarium, quae de possibili et impossibili ad utendum in orationibus; et hos quidem quod erit, hos autem quod factum est, tentare ostendere. adhuc autem de magnitudine commune omnium orationum est. utuntur enim omnes augmentatione et diminutione et deliberantes et dehortantes et laudantes aut vituperantes, aut accusantes et defendentes. his autem determinatis de enthymematibus communiter temptemus dicere, si quid habemus, et de exemplis, quatenus reliqua apponentes perficiamus quod a principio propositum. est autem communium augere quidem propriissimum exclamativis, sicut dictum est. quod autem factum iudicialibus. de his enim iudicium. possibile autem et futurum deliberativis.

Cap. XIX.

Primo quidem igitur de possibilibus et impossibilibus dicamus. si itaque contrarium sit possibile aut esse aut fieri, et contrarium videbitur utique esse possibile, puta si possibile

1 simpliciter] c u m s i m p l i c i t e r E hic codicem A sequitur, paulo post vero *ὁ ἐν τοῖς πολιτ.* quod QYZ 5 p e r E post o r a t i o n e s. scrib. p e r q u a e 7 omnibus] o r a t i o n i b u s E 8 ipsae] *αὐτῶν* propositiones] *καὶ προτάσεις* sed A om *καὶ* 13 ad utendum] *προσχρῆσθαι* 17 et dehortantes] om M *ἢ ἀποτρέποντες* e t v i t u p e r a n t e s M aut accusantes et] *ἢ κατηγοροῦντες καὶ* 19 c o m m u n i b u s E 25 possibilibus et impossibilibus] *δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου* ex A

hominem convaluisse, et aegrotasse. eadem enim potentia contrariorum qua contraria. et si id quod simile possibile, et simile. et si quod difficilius possibile, et quod facilius. et si studiosum aut honestum fieri possibile, et totaliter possibile fieri. difficilius enim honestam domum quam domum esse. et cuius principium potest fieri, et finis. nihil enim fit neque incipit fieri impossibilium, utputa commensurabilem diametrum esse neque utique incipiet fieri, neque fit. et cuius finis, et principium possibile. omnia enim ex principio fiunt. et si posterius substantia vel generatione possibile fieri, et quod prius; puta si virum possibile fieri, et puerum; prius enim illud fit. et si puerum, et virum; principium enim illud. et quorum amor et concupiscentia natura est. nullus enim impossibilia affectat neque concupiscit ut in pluribus. et quorum scientiae sunt et artes, possibile haec et esse et fieri. et quorumcunque principium generationis in his est quae nos cogemus utique aut persuadebimus. haec autem sunt, quibus potentiores, aut domini aut amici. et quorum partes possibiles, et totum. et quorum totum possibile, et partes ut in pluribus. si enim antescismum, et caputium et tunica potest fieri, et indumentum possibile fieri. et si indumentum, et praecissum et capucium. et si genus totum possibilium fieri, et species, et si species, et genus; puta si navis fieri possibilis, et triremis; et si triremis, et navis. et si alterum eorum quae adinvicem nata sunt, et alterum, puta si duplum et dimidium, et si dimidium, et duplum. et si sine arte et praeparatione possibile fieri aliquid [fieri] magis per artem et curam possibile. unde et ab Agathone dictum est: et utique haec quidem fortuna agere, haec autem nobis necesse et fortuna adveniunt. et si deterioribus et minoribus, et imprudentioribus possibile, et contrariis magis; quemadmodum et

---

13 amor et] ἔρως ἢ 20 antecessum M antecisum V πρόσχισμα caputivum E capitum M κεφαλίς 21 indumentum] ὑποδήματα . . ὑποδήματα 22 capucium] κεφαλὶς καὶ χιτών sed om A 27 fieri aliquid] γενέσθαι ex A, alterum fieri om MV 29 fortuna] τέχνῃ, sed libri τύχῃ

Isocrates ait, dirum esse, si quidem enthimescides dicit, ipse autem non possit invenire. de impossibilibus autem palam quod ex contrariis, quae dicta sunt, existunt. si autem factum aut non factum est, ex his considerandum. primum quidem enim, si quod minus fieri natum factum est, utique erit et quod magis natum est. et si quod posterius consuevit fieri factum est, et quod prius factum est; puta si oblitus est, et didicit aliquando hoc. et si potuit et voluit, egit. omnes enim cum potentes velint agunt. impedimentum enim nullum. adhuc si voluit et nullum extrinsecorum prohibuit. et si possibile, et ordiebatur. et si poterat et affectabat. ut enim in pluribus, quae appetunt, si possunt faciunt quidem pravi propter incontinentiam, epikees autem, quod epikea desiderant. et si debebat fieri, et facere. verisimile enim eum qui futurus erat, et fecisse. et si facta sunt, quaecunque nata fuerunt, ante illud aut gratia illius; puta si coruscavit et tonuit, et si attentavit et fecit. et si quaecunque posterius nata fuerant fieri, aut cuius gratia fit, facta sunt, et si quidem prius, et huius gratia post hoc factum est; puta si tonuit, et coruscavit, et si egit, et attentavit. sunt autem horum omnium haec quidem ex necessitate, haec autem ut in pluribus est habentia. de eo autem quod est non factum esse, manifestum quod ex contrariis horum quae dicta sunt. et de futuro quidem ex iisdem palam. quod enim in potestate et voluntate est, erit. et quae in affectu et ira et ratiocinatione cum potestate sunt. propter haec si in exordio fiendi in proximo vel in futuro, erunt. ut enim in pluribus fiunt magis futura quam non. et si praefacta sunt quaecunque prius nata fuerunt fieri, puta si nubes densantur, verisimile pluere. et si quod gratia huius factum est, et hoc verisimile fore; puta

1 enthimifori dicit M, εὔθυνος ἔμαθεν, alii εὔθυμος 9 compotentes ME 10 possibile] ἐδύνατο sed A δυνατὸν 11 ordiebatur] ὠργίζετο 12 faciunt quidem pravi] καὶ ποιοῦσιν οἱ μὲν φαῦλοι 19 et huius gratia post] et E καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονε 20 acceptavit M, ita et supra 22 est habentia] οὕτως ἔχοντα 24 quidem] Graecis deest 26 si] καὶ εἰ fiendi] τοῦ ποιεῖν 28 quam non] ἢ τὰ μὴ μέλλοντα, praecedens μέλλοντα Bkko autore om A praedicta V

si fundamentum et domus. de magnitudine et parvitate negotiorum, et maiori et minori, et totaliter de magnis et parvis ex praedictis a nobis est manifestum. dictum est enim in deliberativis de magnitudine bonorum, et de maiori simpliciter et minori. quare secundum unamquamque orationem propositus finis bonus est; puta conferens et honestum, et iustum qualiter illorum sumendum augmentationes omnibus. propter haec autem inquirere de magnitudine simpliciter et eminentia vane loqui est. principaliora enim ad oportunitatem universalibus singularia rerum. de possibili quidem igitur et impossibili, et utrum factum est aut non factum est, et utrum erit aut non erit; adhuc autem de magnitudine et parvitate negotiorum dicta sunt haec.

Cap. XX.

Reliquum autem de persuasionibus omnibus dicere, cum quidem dictum est de propriis. sunt communes autem persuasiones duae genere exemplum et enthymema. sententia enim pars enthymematis est. primo quidem igitur de exemplo dicamus. simile enim inductioni exemplum. inductio autem exemplum. exemplorum autem species duae sunt. una quidem enim species exempli est, dicere res prius gestas, una autem quod ipse faciat. huius autem unum quidem parabola, unum autem fabulae, velut Aesopicae et Libycae. est autem exemplum quidem tale quod quemadmodum si quis dicat, quod oportet contra regem praeparari, et non sinere Aegyptum diripi. etenim prius Darius pervagatus est, antequam Aegyptum caperet; cumque autem cepisset, pervagatus est. et iterum Xerxes non prius diripuit, antequam caperet. cum autem cepisset, pervagatus est. quare et iste si ceperit, pervaga-

5 orationem] τῶν λόγων 6 qualiter illorum] qualiter illo E φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων 7 propter] scrib. praeter παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν 11 et utrum erit] καὶ ἔσται 13 sint? 14 omnibus] scrib. communibus omnibus 23 quod om M scrib. quid 25 etenim prius] καὶ γὰρ sed A πρότερον addit pervagatus est antequam] οὐ πρότερον διέβη πρὶν 27 diripuit] ἐπεχείρησε

bitur. propter quod non permittendum. parabola autem Socratica; puta si quis dicat, quod non oportet sorte electos principari. simile enim, si quis athletas sorte instituat, qui non possunt decertare, sed quaecunque eveniant; aut nautarum, quam oportet gubernare, sorte fiat, tamquam oporteat sorte tractum, sed non scientem. fabula autem, qualis quae Stesichori ad Phalaridem, et Aesopi et de rectore populi. Stesichorus quidem enim, eligentibus Himeraeis ducem exercitus imperatorem Phalaridem, et daturis cautelam corporis, cum alia disseruisset, dixit enim fabulam: quomodo equus obtinebat pratum solus; adveniente autem cervo, et corrumpente pascua, volens punire cervum interrogabat quemdam hominem si posset cum ipso punire cervum. ille autem ait, si acceperit frenum, et ipse ascenderit super eum, habens lanceam. cum consensisset autem et ascendisset pro eo ut puniret, ipse servivit iam homini. ita autem et vos, ait, videte, ne, volentes adversarios punire, idem patiamini cum equo. frenum quidem enim habetis iam, eligentes ducem exercitus imperatorem; si autem cautelam dederitis et supergredi siveritis, servietis iam Phalaridi. Aesopus autem in Samo populum alloquens, cum iudicaretur rector populi ad mortem, ait, vulpem transeuntem fluvium propulsam fuisse in lacunam, et cum non posset exire, multo tempore affligebatur, et muscae caninae multae erebant ei. ericius autem errans ut vidit ipsam, misertus est interrogavitque, si auferat ab ipsa muscas caninas. auferre eum autem non permisit. quaerente autem propter quid, dixit: quia istae quidem iam de me plenae sunt, et modicum trahunt sanguinem; si autem has abstuleris, aliae venientes famelicae epotabunt inde reliquum

---

3 qui non possunt] *μὴ οἳ ἂν δύνωνται* sed A *οἳ μὴ δύνανται* 4 scrib. quicunque *οἳ ἂν λάχωσιν* 7 ad] om M *περὶ φαλάριδος* ex A, ceteri *πρὸς φάλαριν* 9 cautelam] *φυλακὴν* 10 enim fabulam] et familiarii M *αὐτοῖς λόγον* 12 quemdam hominem] hominem quemadmodum E *τὸν ἄνθρωπον*, sed A *τινὰ* 15 lanceam] *ἀκόντια* 21 populum alloquens] *συνηγορῶν*, sed A *δημηγορῶν κρινομένω δημαγωγῶ* 23 et om E *οὐ δυναμένην δέ*, quod *δὲ* om Z 24 erebant] hant M, scrib. haerebant 29 inde] unde M *μου*

sanguinem. ita et vos, viri Samii. iste quidem nihil amplius nocebit; dives enim est. si autem occideritis, alii venient pauperes, qui vos absorbebunt reliqua furantes. sunt autem fabulae concionales et habent bonum hoc, quia negotia quidem invenire similia facta difficile, fabulas autem facilius. facere enim oportet sicut et parabolas, sicut poterit simile videre, quod quidem facere est ex philosophia. faciliora quidem igitur acquirere ea quae per fabulas, utiliora autem ad consiliari quae per negotia. similia enim ut in pluribus futura factis. oportet autem uti exemplis non habentem quidem enthymemata tamquam demonstrationibus. persuasio enim per haec. habentem autem tamquam testimoniis post orationem utentem enthymematibus. praeposita quidem enim assimilantur inductionibus; rhetoricis autem non conveniens inductio, praeterquam in paucis; dicta autem post assimilantur testimoniis. testis autem ubique persuasivus. propter quod et praeponenti quidem necesse multa dicere; dicenti autem post, et unum sufficiens. testis enim credibilis etiam unus opportunus. quot quidem igitur species exemplorum, et qualiter ipsis et quando utendum, dictum est.

Cap. XXI.

De sententiarum autem propositione, dicto quid est sententia, maxime fiet manifestum de qualibusque et quando, et quibus congruit uti sententiis in orationibus. est autem sententia enunciatio non tamen neque de singularibus; puta qualis quis Isocrates, sed de universalibus, neque de omnibus universalibus, puta quod rectum curvo contrarium, sed de

1 vos] *ὑμᾶς ἔφη ὦ*, sed postrema duo om A 2 occideritis] *τοῦτον ἀποκτείνητε* 3 nos M vobis? *ὑμῖν* reliqua] *τὰ κοινὰ* 6 enim om V sicut] *ἄν τις* 7 facere est] est videre facere est E *ῥᾷόν ἐστιν* facile? 8 autem] quidem E 12 postoratione? 13 inductionibus] *ἐπαγωγῇ* ex A 17 et unum] unde E 20 dictum est] dicendum E 22 maxime] *μάλιστ᾽ ἂν* 24 non tamen neque] verum E *οὐ μέντοι* sed *οὔτε* addit A 25 Socrates M *Ἰφικράτης* neque] *καὶ οὐ* ex A, sed ceteri *οὔτε*

quibuscunque actiones, et eligenda aut fugienda sunt ad operari. quare quoniam enthymemata sunt qui de talibus syllogismus, fere conclusiones enthymematum et principia, ablato syllogismo, sunt sententiae; puta: oportet non quando, qui integre sapit vir aptus natus est, pueros superflue edoctos esse sapientes. haec quidem igitur sententia; apposita enim causa et eo quod propter quid, enthymema est ipsum totum; puta: seorsum enim aliud habentes otium a civibus invidiam inveniunt inimicam. et hoc: sicut est vir qui in omnibus feliciter. et hoc: non est virorum, qui sit liber. sententia, cum habito autem enthymema quoddam: aut pecuniarum servus est aut fortunae. si itaque est sententia quod dictum est, necesse quatuor species esse sententiae. aut enim cum postlocutione erit, aut sine postlocutione. declaratione igitur quidem indigentes sunt, quaecunque inopinatum aliquid dicunt aut dubium; quaecunque autem nihil inopinatum, sine postlocutione. harum autem necesse has quidem quod praecognitae sunt, nihil indigere postlocutione; puta: viro autem sanum quidem esse optimum est, ut nobis videtur. videtur quidem enim multis ita. has autem simul dictas manifestas esse attendentibus; puta: nullus amator, qui non semper amat. earum autem quae cum postlocutione hae quidem enthymematis pars sunt; puta: oportet non quando quidem integre sapit. hae autem enthymematicae quidem, non enthymematis autem pars, quae quidem et maxime approbantur. sunt autem hae et in quibus exprimuntur dicti causa, velut in hoc: immortalem iram ne serves mortalis existens. dicere quidem enim, non oportet servare iram, sententia est. quod autem

---

2 talibus] τούτων 4 oportet] χρὴ δ' 6 enim] c̄ M δὲ scrib. autem 8 habentes] ἧς ἔχουσιν 9 invenient M ἀλφάνουσι inimicam] infinitam E sicut] οὐκ in] cum M 10 feliciter] εὐδαιμονεῖ 11 enthymema quoddam] ἐνθύμημα 12 servus] γὰρ δοῦλος 14 igitur om E 18 sanum quidem esse] ὑγιαίνειν 19 ut] ὥσγ' redde huc superius quidem quidem enim] γὰρ sed A μὲν γὰρ 23 oportet] χρὴ δ' quidem om E scrib. qui 26 in quibus] ἐν ὅσαις dicta V 28 oportet] δεῖν ἀεὶ sed ἀεὶ om A, et V oportere

apponitur mortalem existentem propter quod. similiter autem et: mortalia oportet mortalem, non immortalem mortalia sapere. manifestum igitur ex dictis, quot species sententiae, et circa quale unaquaeque congruit. de dubiis quidem enim aut inopinatis non sine postlocutione, sed aut praemissa postlocutione sententia uti ut conclusione, velut si quis dicat: ego quidem igitur, quum neque invidiam pati oportet, neque otiosum esse, non dico oportere erudiri, aut hoc prius dicentem postdicere quae anterius. de his autem quae non inopinatae, inmanifestae autem apposita propter quid evidentissimum. congruit autem in talibus et Laconica dicta et aenigmatica; puta si quis dicat, quod quidem Stesichorus in Locris dixit, quod non oportet contumeliosos esse, quatenus non cicadae de subtus cadent. congruit autem sententias loqui aetate seniorem; de his autem, de quibus expertus quis est; ut hoc quidem non tantum existentem sententias loqui indecens, sicut et mythologyzare; de quibus autem inexpertus, stultum et ineruditum. signum autem sufficiens; rurales enim maxime sententiarum formativi et de facili enunciant. universali autem non existente utiliter maxime dicere congruit in lamentatione infortunii et in adversitate; et in his aut inchoantem aut cum demonstraverit. uti autem oportet et divulgatis et communibus sententiis, si sint utiles. quia enim sunt communes, tamquam confitentibus omnibus recte habere videntur, velut advocati super periclitari eos qui non immolaverant: unus augur optimus decertari pro patria. et super hoc minores existentes, amicus debellator. et ad perimendum inimicorum prolem et nihil iniustum facientem: puer qui patrem peremit, pueros dereliquit. adhuc quaedam prover-

1 propter quod] *τὸ διὰ τί λέγει*, sed A om *λέγει* similiter] *ὅμοιον*, sed A *ὁμοίως* 2 immortalem mortalia] immortalia E scrib mortalem immortalia 4 qualia V 5 postlocutione] privatione E aut] ante V 6 sententia uti om M ut] aut M Graecis deest 10 apponi quidam propter V 13 quatenus ... cadent] qs̃ ñ sita eã dñt M, scrib. canent 15 seniorem] *μὲν πρεσβυτέροις* 17 acholoyzare E 18 enim] autem E 20 congruit] non congruitur E 21 et in] *καὶ* 25 scrib. advocanti

biorum etiam sententiae sunt, velut proverbium Atheniensis rusticus. oportet autem sententias dicere et praeter divulgata; dico autem divulgata puta cognosce te ipsum, et: nihil valde cum autem mos apparere debeat melior aut passive dictum est. est autem passive quidem, puta siquidem iratus dicat, falsum esse, quod oportet cognoscere se ipsum; iste enim, si cognosceret se ipsum, nunquam militare vellet. mos autem melior, quod non oportet, ut aiunt, amare tanquam oditurum, sed magis odire tanquam amaturum. oportet autem cum ipso dicere voluntatem manifestare; si autem non, causam post dicere, puta aut sic dicentem, quia oportet amare non sicut aiunt, sed ut semper amaturum. insidiatoris enim alterum; aut ita: non placet enim mihi quod dictum; oportet enim verum amicum tanquam amaturum semper amare. et neque quod nihil valde; oportet enim malos valde odire. habent autem ad orationes auxilium magnum unam quidem propter ruditatem auditorum. gaudent enim si quis universaliter dicens incidat in sententias, quas illi particulariter habent. quod autem dico, palam erit ita; simul autem et qualiter oportet ipsas venari. sententia quidem enim, ut dictum est, enunciatio universalis est. gaudent autem universaliter dicto, quod particulariter praeexistimantes fuerunt; velut si quis usus fuerit vicinis aut filiis pravis, acceptabit utique dicentem, nihil vicinantia difficilius, aut quia nihil stultius quam filios procreare. quare communi extrahere oportet, qualiter existunt qualia praeexistantes, deinde ita de his universaliter dicere. hunc autem oportet unum habere usum ei quod in sententias loqui, et alterum meliorem. morales enim facit orationes. morem autem habent orationes, in quibuscunque manifesta electio.

---

2 rusticus] *πάροικος* 4 autem] scrib. aut 7 vellet] *ἠξίωσεν* 8 oditurum] *μισήσοντας . . φιλήσοντας* ex A 9 cum ipso dicere] *τῇ λέξει* 13 enim] *δὲ* verum] *τόν γ' ἀληθινὸν* sed A om *γ'* 15 malos] *τούς γε κακοὺς* 23 dicentem] *τοῦ εἰπόντος ὅτι* sed A om *ὅτι* 25 communi extrahere oportet] verbum medium om M *δεῖ στοχάζεσθαι* 26 hunc autem oportet unum] lac M *ταύτην τε δὴ ἔχει μίαν* et sane A exhibet *δέ*, non *τε*, deteriores vero *δεῖ*, omnes *ἔχειν* 27 ei quod] *τὸ* sed deteriores *τῷ*

sententiae autem omnes hoc faciunt, quia enunciat ille qui sententiam dicit universaliter de eligibilibus. quare si bonae sint sententiae, et bonorum morum apparere faciunt dicentem. de sententia quidem igitur quid est et quot species ipsius, et quomodo utendum ipsa et quas utilitates habent, dicta sunt haec.

Cap. XXII.

De enthymematibus autem universaliter dicamus, quomodo oportet inquirere, et post haec locos. alia enim species utriusque horum est. quod quidem igitur enthymema syllogismus quidam est, dictum est prius; et quomodo syllogismus et quid differt a dialecticis. neque enim a longe, neque omnia sumentes oportet concludere. hoc quidem enim obscurum propter distantiam, hoc nugosum propter manifesta dicere .h. enim causa et quare persuasivi magis sint inerudliti eruditis inter turbas, sicut aiunt poetae, ineruditos apud populum magis musice dicere. hi quidem enim communia universaliter dicunt; hi autem ex quibus sciunt et quae prope. quare non ex omnibus quae videntur, sed ex determinatis dicendum, puta aut iudicantibus aut his quos acceptant. et hoc utique quod sic videtur palam esse omnibus aut plurimis, et non solum concludere ex necessariis, sed ex his quae ut in pluribus. primo quidem igitur oportet accipere, quia de quo oportet dicere et syllogizare, sive politico syllogismo, sive qualicunque, necessarium, de hoc habere existentia, aut omnia aut quaedam. nihil enim habens ex nullo itaque habebit concludere. dico autem puta, quomodo utique poterimus consulere Atheniensibus, si pugnandum, non habentes quae potentia ipsorum, utrum navalis aut campestris, aut

2 eligibili vel bus V 5 dicta sunt haec] *εἰρήσθω τοσαῦτα* sed A *ταῦτα* 13 nugosum] *ἀδολεσχία* 16 universaliter] *καὶ καθόλου* 20 utique] *δὲ* sed A *δὴ* imo itaque omnibus] *ἢ πᾶσιν* sed A *ἅπασιν* 21 sed] *ἀλλὰ καὶ* 24 de hoc habere existentia] *καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν ὑπάρχοντα* ex A, ceteri *καὶ κατὰ τούτον ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα* 25 itaque] imo utique habebit] *ἔχοις* 27 si pugnandum] *εἰ πολεμητέον ἢ μὴ πολεμητέον*, sed verba *ἢ μὴ πολεμητέον* om A

utrumque, et haec quanta, et proventus qui, aut amici aut inimici; adhuc autem quae bella proeliati sunt, et qualiter et alia talia; et laudare, si non habeamus. ro. quod in Salamine bellum navale, aut eam quae in Marathone pugnam, aut ea quae pro Heraclidibus producta aut aliud aliquid talium. existentibus enim aut putatis existere bonis laudant omnes. similiter autem et vituperant ex contrariis, considerantes quid insit ipsis tale aut putetur inesse; puta quod Hellenes in servitutem redegerunt, et eos qui ad barbarum et compugnaverant pransi fuerant et mancipia subdiderant Aeginetas et Potidaeatas, et quaecunque alia talia; et si quid aliud tale peccatum insit ipsis. eodem autem modo et accusantes et defendentes ex inexistentibus considerantes accusant et defendunt. nihil autem differt de Lacedaemoniis et Atheniensibus, aut homine aut deo idem hoc agere. etenim .h. consulentem Achilli et laudantem et vituperantem, et accusantem et defendentem pro ipso, quae insunt aut putantur inesse oportet accipere, ut ex his dicamus laudantes aut vituperantes, si quid honestum aut turpe existat, accusantes autem et defendentes, si quid iustum aut iniustum; consulentes autem, si quid conferens aut nocivum. similiter autem his et de re quacunque, puta de iustitia, si bonum aut non bonum, ex inexistentibus iustitiae aut bono. quoniam itaque omnes ita videntur demonstrantes, sive certius, sive debilius syllogizant; non enim ex omnibus accipiunt, sed ex his quae circa unumquodque existunt; et per orationem; palam enim quia impossibile aliter ostendere, manifestum, quod necessarium, sicut in topicis, primum circa unumquodque habere electa de contingentibus et opportunis. de his autem quae ex repentino fiunt, quae-

3 et laudare] ἢ ex A, ceteri καὶ   laudare .. aliquid talium om M   5 pro eruditionibus M   producta] πραχθέντα, A λεχθέντα   6 scrib. ex existentibus   9 barbarum et] βάρβαρον   10 pransi fuerant] ἀριστεύσαντας   14 de Lacedaemoniis] a calcedoniis M περὶ Ἀθηναίων ἢ Λακεδαιμονίων, sed AQ καὶ   16 defendentem] respondentem E   19 autem et] et om E δ' ἢ   23 aut bono] καὶ τῷ ἀγαθῷ ex A   quoniam itaque] ὥστ' ἐπειδὴ καὶ ex A, alii ἐπεὶ δὴ   26 palam enim] δῆλον sed alii γὰρ addunt   29 operativis M ἐπικαιροτάτων

rere eodem modo aspicientem eum non in infinita, sed in existentia, de quibus oratio; et circumscribentem plurima et propinquissima rei; quanto enim utique plura habent existentia, tanto facilius ostendere; quanto autem propinquius, tanto et minus communia convenientius. dico autem communia quidem laudare Achillem quod homo, et quia semideorum, et super Troiam militaverit: haec enim et aliis existunt multis. quare nihil magis talis Achillem laudat quam Diomedem; propria autem, quae nulli accidunt alii quam Achilli, puta interfecisse Hectorem, optimum Troianorum; et Cignum qui prohibuit omnes ascendere, insauciatus existens; et quod iuvenis et non pubens existens militavit, et quaecunque alia talia. unus quidem igitur locus electionis et primus iste topicus. elementa autem enthymematum species duae; hae quidem enim ostensiva sunt, quod est aut non est .h. autem elenctica, et differunt, sicut in dialecticis, elenchus et syllogismus est. est autem ostensivum quidem enthymema quod ex concessis concludit, elencticum autem inconcessa colligere. fere quidem igitur nobis circa unamquamque specierum utilium et necessariarum habentur loci. electae enim propositiones circa unamquamque quae sunt. quare ex quibus locis oportet ferre enthymemata, de bono aut malo, aut turpi aut pulchro, aut iusto aut iniusto, et de moribus et passionibus, et habentibus, similiter sumpti a nobis existunt prius loci. adhuc autem et alio modo universaliter de omnibus sumamus, designantes elencticos et demonstravos et eos qui apparentium enthymematum, non existentium quoniam neque syllogismorum. mani-

---

1 aspicientes V 2 de quibus .. existentia om M 3 enim] *μὲν γὰρ* habent existentia] *ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων* sed A *ἔχῃ* 4 tanto et] *τοσούτῳ οἰκειότερα καὶ*, omisso convenientins 6 et super] *καὶ ὅτι ἐπὶ* 11 iuvenis] *νεώτατος* 12 et non pubens] om M *καὶ οὐκ ἔνορκος* et non iurans? 13 locus] *τρόπος* sed A *τόπος* 14 enthymematum] *ὁμοιοτελεύτῳ* exciderunt *λέγωμεν, στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό . πρῶτον δ' εἴπωμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον, ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων* 17 ex concessis] exñtes tessis M 19 unamquamque] *ἑκάστων* 23 aut de MV habitibus? *ἕξεων* 24 adhuc autem et] *ἔτι δὲ* 27 non existentium] *οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων*

festatis autem his de solutionibus et instantiis determinabimus, unde oportet ad enthymemata ferre.

Cap. XXIII.

Est autem unus quidem locus ostensivorum ex contrariis. oportet enim intendere, si contrarium inest contrario; destruentem quidem si non inest, congruentem autem, si inest, puta quod temperatum esse bonum; intemperatum enim esse nocivum. aut in Messeniaco: si enim proelium est causa praesentium malorum, cum pace oportet corrigi. si quidem enim neque his, qui male egerunt involuntarie, iustum in iram cadere, neque si coactus quis bene egerit in aliquem; conveniens est huic deberi gratiam. sed si quidem inter homines est falso concionari putare probabile, probare oportet et contrarium autem credibilia vera multa accidere hominibus. alius a similibus casibus. similiter enim oportet existere aut non existere, puta quod iustum non omne bonum. etenim utique quod iuste. nunc autem non eligibile, iuste mori. alius ex his quae adinvicem. si enim alteri existit quod bene aut iuste fecisse, alterum passum esse. et si praecepisse et fecisse; puta ut thionenarius negotians de teloniis; si enim neque nobis turpe vendere, neque nobis emere. et si passo quod bene aut iuste existit, et ei qui fecit; et si ei qui fecit, et ei qui passus fuit. est autem in his paralogizari. si enim iuste mortuus, iuste passus fuit, si forte non a te, propter quod oportet intendere seorsum, si dignus qui patitur pati, et qui fecit fecisse, deinde uti, qualitercumque congruunt. aliquando enim dissonat quod tale; et nihil prohibet, ut Alcmaeoni Theodecti: matrem autem tuam aliquis adiebat homi-

1 determinabimus] διορίσωμεν 2 ad enthymemata ferre] de enthimeo M (n above) 7 aut] scrib. aut ut 12 fl'o probabile putare oportet M 18 alterum] θατέρῳ 19 cholonearius V thalonearius M τελώνης telonearius? negotians] Διομέδων cholonecis M colonecis V 20 nobis] ὑμῖν 22 in his] ἐν τούτῳ 23 mortuus] ἔπαθέν τι ex A, ceteri ἀπέθανε si forte] ἀλλ' ἴσως i. e. sed? 27 aliquis] οὔτις, A οὗτος

num, ait respondens, si distinguentem oportet intendere. interrogante autem Alphesiboea, qualiter? hanc quidem mori iudicaverunt, me autem non occidere. et ut quod de Demosthene iudicium et de his qui interfecerunt Nicanorem; quum enim iuste iudicati sunt mori, iuste videbatur interficere. et de apud Thebas mortuo, de quo praecipit iudicari, si iustus erat perimere tanquam non iniustum sit interfecisse iuste mortuum. alius a maiori et minori. puta si neque dei omnia sciunt, quanto minus homines. hoc enim est si, cui magis utique inerit, non inest, palam quod neque cui minus. hoc autem quod proximos verberat, qui et patrem verberat, ex eo quod, si quod minus existit, et quod magis existit; secundum utrumque utique oportebit ostendere. unde dictum est: et civis quidem hostis puerum perimens pater meus ego non Helladis gloriosum perimens germen. et quod si neque Theseus iniusta fecit, neque Alexander. et si non Tyndaridae, neque Alexander. et si Patroclum Hector, et Achillem Alexander. et si non alii artistae pravi, neque philosophi. et si neque milites pravi, quod vincuntur saepe, neque sophistae. et quod si oportet idiotam de nostra opinione curare, et nos de ea quae Graecorum. alius a consideratione temporis; puta ut Iphicrates in ea quae ad Harmodium, quod si antequam fecisset, dignificabit imaginem adipisci, si fecisset, dedissetis utique; ei qui fecit ergo non dabitis. non igitur facturis spondetis, his autem qui laboraverunt, auferetis. et iterum quod ad Thebanos procedere Philippum ad Atticam,

---

1 ait] φησὶ δ' sed A δεῖ   si] sed? ἀλλὰ   2 qualiter] πῶς ὑπολαβών φησι ex A duo priora, ceteri πρὸς οὓς   5 mori . . interficere] ἀποκτεῖναι . . ἀποθανεῖν   6 praecepit E κελεύει κρίνεσθαι A, ceteri ἐκέλευσε κρῖναι   7 iustus] mortuus E   9 quanto minus] σχολῇ οἵ γε ἄνθρωποι   13 oportet M   ostendere] post hoc desunt: εἶθ' ὅτι ὑπάρχει εἶθ' ὅτι οὔ. ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον μήτε ἧττον   14 civis] cuius M σὸς μὲν οἰκτρός   meus ego] Οἰνεὺς δ' ἄρ'   15 Helladis] laudis M   16 si non] εἰ μηδ'   19 milites] στρατηγοί   20 nostra] ὑμετέρας   21 nos] ὑμᾶς   22 Socrates M   23 dignificabit] ἠξίουν ex A, item ποιήσω   25 facturis] μέλλοντες μὲν   26 procedere] poe^{i}cete M διιέναι

quod si antequam auxiliaretur contra Phoceas dignificasset, spospondissent utique. inconveniens igitur, si quia processisset et credidisset, non dabunt. alius ex dictis secundum se ad dicentem. differt autem modus, utputa intentio usus fuit yficrates ad Aristophontem, requisitus si proderet naves pro pecuniis; non dicente autem deinde dixit: tu quidem existens Aristophon non prodes, ego autem existens yficrates. oportet autem existere quod magis utique videatur iniusta facere ille. si autem non, ridiculum utique apparebit, si ad virtutis speciem accusantem hoc utique aliquis dicat, sed aliquid discredentiam accusatoris. totaliter enim det accusans melior esse fugiente. hunc igitur arguere. universaliter autem iste locus est, quando quis increpat alios pro his quae ipse non facit, aut non faciet utique, aut exhortatur facere, quae ipse non facit, neque faciet utique. alius e diffinitione, utputa quod daemonii nihil sed aut deus aut dei opus. et quidem qui putat dei opus esse, hunc necesse putare et deos esse. et ut Isocrates quod generosissimus qui optimus. etenim Harmodio et Aristogitoni nihil prius existit generosum ante, quam generosum aliquid egissent. et quod generosior ipse. opera enim generosiora sunt quae mea quam quae Harmodii et Aristogitonis, aut quam tua. et ut in poemate Alexandro, quod omnes quidem confitebuntur utique non comptos nullius corporis diligere voluptatem. et propter quod Socrates non ait ire in Archelaum; contumeliam enim ait esse, non posse revincere similiter et bene passum quemadmodum et qui male.

---

2 igitur] utique E 4 intentio] in centro M ἐν Τεύκρῳ ᾧ 5 Isocrates E requisitus] ἐπερόμενος 7 prodes] ἂν προδοίης sed A om ἂν Isocrates E 10 utique aliquis dicat] τις εἴπειεν sed A ἂν in medio 11 det] βούλεται 12 hunc] τοῦτ' arguere] ἐξελέγχειν ἀεὶ ex A iste locus] ἄτοπος, sed alii οὗτος ὁ τόπος. locutus E 13 non om M ποιεῖ ἢ ποιήσειεν, alii μὴ ποιεῖ ἢ μὴ ποιήσειεν 15 alius autem E 16 sed om M 18 ysicrates M Ἰφικράτης 19 exstitit? 20 generosior] συγγενέστερος 21 quamque M iis quae? τοῖς 22 aut quam] aut quamque M quam quae? ut in poemate Alexandro] ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ 23 quidem confitebuntur utique] ἂν ὁμολογήσειαν 25 in om E ὡς, sed E εἰς ut V 26 similiter et] ὁμοίως

omnes enim isti determinantes, et accipientes quod quidem est, syllogizant de quibus dicunt. alius ex eo quod multipliciter, velut in topicis de eo quod recte. alius ex divisione; puta si omnes trium gratia iniuriantur. aut enim huius gratia aut huius; et propter duo quidem impossibile, propter tertium autem neque ipsi dicunt. alius ex inductione; puta ex manifestatione neque de filiis mulieres ubique determinant quod verum. hoc quidem enim apud Athenas matheia cum rectore litigante ad filium enunciavit mater; hoc autem apud Thebas Ismenio et Stilbone litigantibus Dedonis ostendit Ismenii filium; et propter hoc tesalicum Ismenii putabant. et iterum ex lege Theodecti. si his qui male curam habuerunt de alienis equis non tradunt proprios, neque his qui everterunt alienas naves. igitur si similiter de omnibus, et his, qui male custodierunt aliena, non est utendum ad propriam salutem. ut Alcidamas, quod omnes honorant sapientes, et circa quodcunque omnes. Parii quidem Archilochum, etiam blasphemum existentem, honoraverunt. et Chii Homerum, non existentem civem; et Mitylenii Sappho, quamvis mulier esset; et Lacedaemonii Chilonem de senioribus fecerunt, minime existentes philologi; et Itali Pythagoram, et Lampsaceni Anaxagoram extraneum existentem sepelierunt, et honorant et nunc adhuc. et Athenienses Solonis legibus utentes felices fuerunt, et Lacedaemonii his quae Lycurgi. et apud Thebas simul qui praesides fuerunt philosophi, et felix fuit civitas. alius ex iudicio de eodem, aut simili aut contrario [aliquo]; maxime quidem si omnes et semper; si autem non, sed aut plurimi, aut sapientes; aut omnes aut plurimi, aut boni; aut si ipsi qui indicant, aut quos acceptant qui iudicant; aut quibus non possunt contrarium iudicare, puta dominis; aut quibus non est ho-

---

1 quod quid est? *τό τί ἐστι* 5 scrib. aut huius aut huius 6 extra infestatatom̃ M *ἐκ τῆς Πεπαρηθίας* 7 neque] *ὅτι* 8 māthei ē retore *Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι* 10 debonis M *Δωδωνὶς* 11 thesalis istnemi M *θετταλίσκον Ἰσμηνίου* 12 si] oportet E 15 ut] *καὶ ὡς* 16 et circa quodcunque omnes] om Graeca sed QYZ *περὶ ὁτουοῦν* 26 aliquo om M 27 sed aut] *ἀλλ' οἱ* ex A

nestum contraria iudicare; utputa diis, aut patri, aut doctori; quemadmodum quod ad Mixidemidem dixit Autocles: si venerabilibus deabus bene habuit in areopago dare vindictam, Maximediam non. aut sicut Sappho, quod mori malum; dii enim ita iudicavere. morerentur enim utique. aut sicut Aristippus ad Platonem quod maioris sponsionis, ut putabat: sed tamen socius noster, inquit, nihil tale, dicens Socratem. et Hegesippus polis vel in Delphis interrogabat deum, prius usus Olympiadis, si sibi eadem videntur quae et patri, tanquam turpe sit contraria dicere. et de Helena ut Isocrates scripsit, quod studiosa, siquidem Theseus iudicavit. et de Alexandro, quem dii praeiudicavere. et de Euagora, quod studiosus, quemadmodum Isocrates dicit: Conon igitur infortunatum reputans omnes alios delinquens ut ad Euagoram venit. alius ex partibus, sicut in topicis, qualis moris anima; hic enim aut ille. exemplum ex Socrate Theodecti: in quale templum impie egit? quos deorum honoravit, quos civitas reputat? alius, quum in plurimis accidit, ut assequatur ipsis aliquod bonum et malum, ex consequente exhortari aut dehortari, et accusare aut defendere, et laudare aut vituperare. puta eruditioni invidiam pati assequitur malum; sapientem autem esse bonum. non igitur oportet erudiri, pati enim invidiam non oportet, oportet et erudiri; sapientem enim esse. locus iste est Callippi ars, assumens possibile et alia, ut dictum est. alius, quando de duobus et oppositis aut exhortari aut dehortari oportebit, et prius dicto loco in ambobus uti. differt autem, quod ibi quidem quaecunque esse ponuntur, hic autem contraria. utputa ieria non desinebat filium concionari; si enim, ait, iusta dixeris, homines te odient, si autem iniusta, dii. oportet etiam

---

1 doctori] διδασκάλοις 2 mixidem M Μιξιδημίδην 3 maxime dyram M Μιξιδημίδῃ δ' 6 sponsionis] lac. M ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα 7 egissippus polis vel M Ἡγήσιππος, scrib. polis vel egesippus 12 dii] αἱ θεαὶ ex A 14 ut ad] ad om E ὡς 15 moris] motus? κίνησις 17 honoravit] οὐ τετίμηκεν 22 esse oportet? εἶναι δεῖ 24 possibile] καὶ τὸ δυνατὸν sed A om καὶ 25 oportet M 26 loco] τρόπῳ 28 desinebat] diffiniebat M εἴα si enim] εἰ μὲν γὰρ 29 oportet] et M δεῖ μὲν οὖν

concionari; si enim iusta dixeris, dii te amabunt; si autem iniusta, homines. hoc autem idem est ei quod dicitur olim emi et sales. et claudicatio hoc est, quando duorum contrariorum utrique bonum et malum assequatur, contraria utrumque utrisque. alius, cum non eadem manifeste laudant et occulte, sed manifeste quidem iusta et honesta laudant maxime. seorsum quidem conferentia magis volunt; ex his tentari concludere alterum. inopinatorum enim iste locus principalissimus est. alius ex eo quod est proportionaliter haec contingere, utputa Isocrates filium suum iuniorem existentem aetate, quod magnus esset ad ministrandum cogentibus, dixit, quia si magnos puerorum viros putant, parvos virorum pueros esse reputent. et Theodectes in lege, quod cives quidem facitis mercenarios vel Strabacem et Charidemum propter epieikeam, profugos autem non facietis eos qui inter mercenarios incomparabilia egerunt? alius ex eo quod eveniens si sit idem quod et ex quibus eveniunt ista; utputa Xenophanes dixit, quod similiter impie agunt, qui fieri aiunt deos sicut qui mori dicunt. utroque enim modo accidit, non esse deos aliquando. et totaliter autem accidens ex utroque accipere ut idem semper; debetis autem iudicare non de Socrate, sed de adinventione, si oportet philosophari. et quod dare terram et aquam servire est; et participare communi pace est facere quod iubetur. sumendum autem quodcunque fuerit utile. alius ex eo quod est non semper idem eosdem eligere posterius aut prius, sed e converso; utputa hoc enthymema: si sufficientes quidem oppugnabamus, quatenus descenderemus; cum descenderemus autem fugiemus, ne oppugnemur. aliquando quidem enim maxime pro pugnare eligebant; aliquando autem non pugnare pro non manere. alius quod cuius gratia si non fit huius gratia dicere esse aut factum esse; utputa si dederit utique aliquis alicui, ut spoliatus tristetur. unde et hoc dictum

2 dicitur olim emi] oportet oleum M τὸ ἕλος πρίασθαι 7 quidem om E, δὲ 10 ysicrates M Ἰφικράτης 17 ista] ταὐτὰ 26 si om M. scrib. fugientes .. pugnabamus .. pugnemus 29 maxime om M τὸ μένειν manere? 30 fit om E ἂν εἴη εἰ μὴ γένοιτο

est: multis daemonii non secundum benevolentiam ferens magna dat eufortunia, sed quatenus calamitates recipiant evidentes. et id quod est ex Meleagro Antiphontis: non ut destruant ianuam, quatenus ante testes virtutis fiant Meleagro ad Hellada, et quod ex Aiace Theodectis, quod Diomedes praeelegit Ulixem, non honorans, sed ut minor sit qui sequitur. contingit enim huius gratia fecisse. alius communis et litigantibus et deliberantibus, considerare provocantia et dehortantia, et quorum gratia agunt et fugiunt. haec enim sunt quae siquidem existant oportet agere, utputa si possibile et facile, et proficuum aut sibi aut amicis, aut nocivum inimicis et damnosum, aut minus damnum quam negotium. et provocantur ex his et dehortantur ex contrariis. ex eisdem autem his et accusant et defendunt, ex dehortantibus quidem defendunt, ex provocantibus autem accusant. est autem locus iste tota ars Pamphilii et Callippi. alius, ex qua videntur quidem fieri, incredibilibus autem, quod non utique putata fuissent, si non essent, aut prope essent, et quod magis; aut enim entia aut non assimilata existimant. si igitur incredibile et non verisimile, verum utique erit. non enim propterea quod verisimile et probabile et videtur ita; utputa Androcles Pittheus dixit accusans legem, quum turbabantur contra ipsum, qui dixerat: indigent lege qui dirigat. etenim pisces sale, et quidem non verisimile neque probabile, ex salina nutritos indigere sale, et baccas oleo, quamvis incredibile, ex quibus oleum fit, haec indigere oleo. alius elenticus inconfessa considerare, seorsum quidem in altercante, sive confessum ex omnibus et temporibus, actionibus, et verbis, utputa: ait quidem diligere vos, coniuravit autem cum triginta; seorsum autem in ipso, et ait quidem me esse philodicum, non habet autem ostendere

---

1 daemonii] lac. M scrib. daemon 2 evidentiores? 4 ianuam] ϑῆϱ' ante] autem? δὲ 13 ex] δ' ἐκ 14 et defendunt . . accusant om E 16 ex qua] ex iis quae? 19 non assimilata] τὰ εἰκότα 21 et videtur] δοκεῖ 23 lege] scrib. leges lege quae 27 seorsum . . altercante] hoc loco ponunt et codices sive] εἴ τι ἀνομολογούμενον 28 actionibus] καὶ πράξεων ait] καὶ φησὶ

litigatum neque unam litem, seorsum autem in ipso et altercante: et iste quidem non mutavit unquam aliquid; ego autem et multis vestrum solvi. alius procriminatis, et hominibus et rebus putatis, dicere causam inopinabilis. est enim aliquid propter quod videtur. puta infamata quadam super filio suo quod circulabatur, videbatur coire cum puero. dicta autem causa soluta est criminatio. et velut in Aiace Theodectis Ulixes ad Aiacem, quod virilior existens Aiace non videtur. alius a causa, sive exstiterit, quod est, sive non exstiterit, quod non est. similis enim causa et cuius causa, et sine causa nihil est. utputa Leodamas respondens dixit, accusante Thrasybulo, quod erat solitarius factus in extremo civitatis, sed decidere super triginta non posse ait; magis enim utique persuadere sibi triginta, inscripta inimicitia ad populum. alius si contingebat melius aliter, si contingit aut contingebat, quam ea, quae aut consulit, aut agit, aut egit, considerare. manifestum enim quod si non ita habet, non egit. nullus enim voluntarius et cognoscens prava eligit. est autem hoc falsum. saepe enim posterius fit manifestum, qualiter erat egisse melius; prius autem inmanifestum. alius, quando debet aliquid agi contrarium actis, simul considerare; utputa Xenophanes Eleatis interrogantibus, si immolabunt albae deae, et plangent, aut non, consuluit, si quidem deam existimant, non plangere, si autem hominem, non immolare. alius locus ex his quae peccata sunt accusare aut defendere; utputa in ea quae Carcini Medea. hi quidem accusant quod putant quod pueros occidit. non apparere enim ipsos. peccavit enim Medea secundum emissionem puerorum; haec autem respondet, quod non utique pueros, sed Iasonem utique interfecit. hoc enim peccavit utique, cum non fecisset, si quidem et alterum

2 scrib. mutuavit 4 putatis] ἢ δοκοῦσι 5 super filio suo] τὸν αὑτῆς υἱόν, sed A πρὸς proponit 8 Ulixes] Ὀδυσσεὺς λέγει 10 similis] scrib. simul 12 solitarius] στηλίτης in extremo civitatis] ἐν τῇ ἀκροπόλει 15 si contingit om M ἄλλως ἢ ἐνδέχεται 18 et cognoscens prava] τὰ φαῦλα καὶ γιγνώσκων 24 immolare] violare E 25 in ea] medea V 26 quod putat M Graecis desunt 30 peccavit utique] putavit E

fecerat. est autem locus iste enthymematis et species tota prior ars Theodori. alius a nomine, puta ut Sophocles: plane ferra et induens nomen. et in deorum laudibus consueverunt dicere, ut Conon Thrasybulum thrasybulum .s. audacis consilii vocabat, et eroditus semper trasimacum trasimacus, ac Polum, tu polus es, et Draconem legislatorem, quod non utique hominis leges sed draconis. difficiles enim. et Euripidis eccaba contra Venerem: et nomen recte deae incipit ab insipientia. et Cheremon: Pentheus a sequenti calamitate denominatus. approbantur autem magis enthymematum elentica quam ostensiva, quod collectio quidem contrariorum est in modico elenticum enthymema; quae autem secus sincere manifesta sunt magis auditori. omnium autem et elenctivorum et ostensivorum syllogismorum turbant maxime quae talia quaecunque incipientia praevident non per superficietenus esse. simile enim et ipsi in se ipsis gaudent praesentientes et quaecunque tantum tardant, ut simul cum dictis cognoscantur.

Cap. XXIV.

Quoniam autem contingit hunc esse syllogismum, hunc autem non esse quidem, videri autem, necesse et enthymema hoc quidem esse enthymema, hoc autem non esse, videri autem, quando enthymema syllogismus quidam. loci autem sunt apparentium enthymematum unus quidam qui penes dictionem, et huius una quidem pars, ut in dialecticis, non syllogizatum conclusive ultimum dicere, non ergo hoc et hoc; necesse ergo et hoc et hoc. et quod enthymematibus conversim et opposite dicere videtur enthymema. talis enim locutio regio est enthymematis. et videtur quod tale esse penes figuram dictionis. est autem ad id quod est locutione syllogistice dicere utile, syllogismorum multorum capitula

---

4 ut] καὶ ὡς   Conon] non M   5 semper trasimacum] θρασύμαχον ἀεὶ   ac] aut E εἰ, καὶ   6 tu] ἀεὶ σὺ   utique] ἂν operarum mendo deest in Bekkeri editione   7 et] καὶ ὡς   8 et] καὶ ὡς   12 secus sincere] secundum invicem?   14 trahant E   16 simul?   24 non] num V   25 conversum V

dicere; quod hos quidem salvavit, alios autem punivit, Graecos autem liberavit. unumquodque enim horum ex aliis et aliis ostensum est. compositis autem ex his fieri. unum autem penes aequivocationem, dicere quidem studiosum esse, a quo est honoratissimus omnium ritus. mysteria enim omnium honoratissimus ritus; aut si quis canem commendans, eum qui est in coelo describat, aut ipsum Pana quod Pindarus dixit: o beate quem magnum dei canem ex omni parte vocant Olympii. aut quod nihil esse kiria inhonoratissimum est; quare kiria palam quod honorabile. et communicativum dicere Mercurium esse maxime deorum. solus enim vocatur communis Mercurius. et logon esse studiosissimum, quod boni viri non pecuniis, sed logo sunt digni. logo enim dignum non simpliciter dicitur. alius divisum componentem dicere, aut compositum dividentem. quum enim idem videtur esse non ens idem saepe, quod cum utilius hoc oportet facere. est enim hoc enthychidemi sermo utputa scire quod cereris imperei est. unumquodque enim novit. et elementa sciente quod versum novit. verius enim idem est. et quum bis tantum aegritudinale neque unum dicere salubre esse. inconveniens enim si duo bona unum malum est. sic quidem igitur magis elenticum, sic autem ostensivum est. non enim est unum malum duo bona. totus autem locus paralogisticus. rursum id quod Polycratis ad Thrasybulum, quod triginta tirãpõ peremit. componit enim. aut quod in orige Theodecti. ex divisione enim est: iustum est, si qua utique occiderit maritum, mori hanc, et patri punire filium. igitur et haec acta sunt.

---

2 enim] *μὲν γὰρ* 3 autem] *δὲ φαίνεται* fieri] *τι γίνεσθαι* 4 dicere] *ὡς τὸ φάναι*, sed A om *ὡς* esse] *εἶναι μῦν*, substantivum om Y 7 describat] d i s c r e p a t M ipsum Pana] *τὸν Πᾶνα* 8 magnum dei] *μεγάλας θεοῦ* 9 nihil esse kiria] *μηδένα εἶναι κύνα* 10 kiria] *τὸ κύνα* 12 logon] l e g e m E 16 quod cum] *ὁπότερον* enim] *δὲ* 17 e n t h y m e m a E *Εὐθυδήμου* q u o d d e u s e s t M *ὅτι τριήρης ἐν Πειραιεῖ* 18 scrib. s c i e n t e m 19 verius] scrib. v e r s u s 21 magis elenticum] *ἐλεγκτικὸν* 22 unum malum duo bona] *ἓν ἀγαθὸν δύο κακά* 24 t y b e r a p n o s M *τυράννους* 25 orige] lac. M *τῷ Ὀρέστῃ*

componentem enim forte non est iustum. erit autem utique et penes suppressionem aufert enim a quo. alius autem locus industria construere aut destruere. hoc autem est cum si non ostenderit fecit, augmentabit negotium; facit enim apparere; aut quod non fecit, cumque causam sustinet augmentaverit; aut quod fecit, cum accusans irascitur. igitur est enthymema; paralogizatur enim auditor, qui fecit aut non fecit non ostenso. alius ex signo. insyllogizatum enim et hoc. puta si quis dicit, civitatibus conferunt amantes. amor enim Armodii et Aristogitonis peremit tyrannum eparcum; aut si quis dicat quod fur est Dionysius; malignus enim. insyllogizatum enim hoc. neque enim omnis malignus, fur autem omnis malignus. alius propter accusans; puta quod dicit Polycrates ad mures, quod adiuverunt corrodentes chordas; aut si quis dicat, ad coenam invitari honoratissimum est. quia enim non fuit invitatus Achilles nunciavit Achaicis in cenedo. hic autem velut inhonoratus nunciavit. accidit autem hoc propter non invitari. alius penes consequens; utputa in Alexandro, qui magnanimus; despiciens enim multorum societatem immorebatur solus. quia enim magnanimi tales et iste magnanimus videbitur utique. et quum comptus et nocte vagatur, adulter, quod et adulteri tales. si autem et quod in templis pauperes et cantant, et tripudiant. et quod vagis licet inhabitare ubique voluerint. quia enim his qui putantur felices insunt haec, et quibus insunt haec, videbuntur utique felices esse. differt autem in eo quod qualiter. propter quod et in impressionem incidit. alius penes non causam ut causam, puta eo quod simul, vel ut post . h. factum esse. quod enim post hoc, tanquam propter hoc accipiunt, et maxime in civilitatibus;

---

1 componentem] *συντεθέντα* ex A non est] *οὐκέτι* 2 autem] enim V c̄ M 4 fecit] *ὅτι ἐποίησεν* 5 fecit non M *οὔτε πεποίηκεν* scrib. cum qui 7 qui] *ὅτι* 10 eparcum] in pechum E *Ἵππαρχον* 11 enim hoc] *γὰρ καὶ τοῦτο*, A *δὴ* pro *καὶ* 12 scrib. fur, fur 13 accusans] accidens? *συμβεβηκός* 16 nunciavit] *ἐμήνισε* 18 qui] *ὅτι* 19 immollebatur E *ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε* 22 quod et adulteri tales] *τοιοῦτοι γὰρ* . et om E si] *ὅμοιον* 23 trepidant E 27 non causam om V ut causam om E

puta ut Demades Demosthenis civilitatem omnium malorum causam. post illam enim accidit bellum. alius penes suppressionem eius quod quando et qualiter; utputa quod iuste Alexander accepit Helenam; electio enim ipsi Helenae data fuit a patre; non enim semper forte, sed . h. primo. etenim pater usque ad haec dominus. autem si quis dicat verberare liberos contumeliam esse. non enim semper, sed quando dominatur manibus iniustis. adhuc sicut in litigiosis penes non simpliciter aliud aliquid fit apparens syllogismus; velut in dialecticis quod est non ens; est ens enim quod non ens. et quia scitum ignotum; est enim scitum quod ignotum, quia ignotum. ita et in rhetoricis est apparens enthymema penes non simpliciter verisimile, sed secundum quid verisimile. est autem hoc non utile sicut et Agathon dicit: forte utique quis verisimile hoc ipsum esse dicet, hominibus multa accidunt non verisimilia. fit enim quod praeter verisimile. si autem hoc, erit quod non verisimile verisimile, sed non simpliciter, sed sicut in litigiosis quod secundum quid, et ad quod et quo, non apposita faciunt calumniam, et hic penes verisimile esse non simpliciter, sed secundum quid verisimile. est autem ex hoc loco ars coracis composita; sive enim non reus sit in accusatione, utputa debilis existens, ictus fugeret, non enim verisimile, sive reus existens puta non fortis existens. non enim verisimile, quod verisimile debeat videri. similiter autem et in aliis. aut enim reum esse in accusatione. apparent quidem igitur ambo verisimilia. est autem hoc quidem verisimile, hoc autem non simpliciter, sed sicut dictum est. et minorem autem sermonem meliorem facere, hoc est. et hinc iuste moleste ferebant homines protagorae sponsionem. falsum quidem enim et non verum, sed apparens verisimile, et in nulla

---

4 ipsi Helenae] *αὐτῇ* 6 scrib. aut 7 semper] *πάντως* 8 non simpliciter aliud] *ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς ἀλλὰ* 9 in dialecticis] *ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς* 10 non ens] *τὸ μὴ ὂν ὄν · ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν μὴ ὄν* 14 utile] universale? 16 praeter verisimile] post hoc desunt *ὥστε εἰκὸς καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός* 22 ictus . . reus existens om E fugere M 24 debeat] *ἔμελλε* 25 reum] *ἔνοχον ἀνάγκη ἢ μὴ ἔνοχον* 30 enim] erat M *ψεῦδός τε γάρ ἐστι* apparens verisimile] *φαινόμενον*, sed libri *εἰκὸς* addunt

arte, sed in rhetorica et litigiosa. et de enthymematibus quidem, entibus et apparentibus dictum est.

Cap. XXV.

De solutione autem habitum est dictis dicere, est autem solvere aut contra syllogizantem aut instantiam ferentem. contrasyllogizare quidem igitur palam quod ex eisdem locis contingit facere. syllogismi quidem enim ex probabilibus. quae autem videntur multis contraria adinvicem sunt. instantiae autem feruntur, quemadmodum et in topicis, quadrupliciter; aut enim ex eodem, aut ex contrario aut ex iudicatis. dico autem ex eodem quidem, puta si de amore sit enthymema quod studiosus, instantia dupliciter; aut enim universaliter dicentem, quod omnis indigentia mala, aut particulariter, quod non utique diceretur optimus aut pessimus amor, nisi essent etiam mali amores. in contrario autem instantia fertur; puta si enthymema sit, quod bonus vir omnes amicos bene faciat, sed neque qui malus male. in similibus autem si sit enthymema, quod qui male receperunt semper   quod si neque quoque bene receperunt, semper diligent. iudicia autem quae a notis viris; puta si aliquis enthymema dixit, quod inebrietatis oportet veniam habere; ignorantes autem peccant. instantia igitur Pitratus laudabilis; non enim utique maius dammum lege statuit, si quis inebriatus peccaverit. quoniam autem enthymemata ex quatuor, quatuor autem haec sunt, ikos, exemplum, tecmerium, signum. sunt autem quidem ex his quae ut in pluribus aut existentibus aut opinatis conclusa enthymemata ex ikotibus; quae autem per inductionem per simile, aut unum aut plura, cum postquam acceperit univer-

2 entibus] καὶ τῶν ὄντων 7 multis] πολλὰ 9 ex eodem] ἐξ ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου 10 ex eodem] ἀφ' ἑαυτοῦ 13 optimus aut pessimus] Καύνιος ex A, ceteri κάλλιστος ἢ κάκιστος. M et pro aut 15 sit] ἦν, ita et v. 16 17 lac. M μισοῦσιν, sequentia quod .. semper om E, scrib. sed neque qui bene 19 inebriatis? μεθύουσι 20 autem] γὰρ 21 igitur Pitratus] lac. M ὅτι οὔκουν ὁ Πιττακὸς maius dammum] μείζους ζημίας 24 quidem] quae quidem V

sale deinde concluserit particularia per exemplum; quod autem valde necessarii et entis per tecmerium; quae autem per utile aut per in parte ens, sive ens, sive non, per signa, ikos autem non quod semper, sed quod ut in pluribus, manifestum, quod talia enthymematum semper est solvere, ferentem instantiam. solutio autem apparens, sed non vera semper. non enim quod non ikos solvit, qui instat, sed quod non necessarium. propter quod et semper abundare defendentem magis quam accusantem propter hunc paralogismum. quum enim quidem accusat per ikota ostendit; est autem non idem solvere, aut quod non ikos, aut quod non necessarium; semper autem habet instantiam quod in pluribus ikos, non enim utique esset ikos, sed semper et necessarium; iudex autem putat, si sic solutum est, aut non ikos esse, aut non sibi iudicandum, paralogizatus, sicut diximus; non enim ex necessariis oportet ipsum solum iudicare, sed et ex ikotibus; hoc enim est sententia optima iudicare, igitur insufficiens si solvat, quod non necessarium, sed oportet solvere, quod non ikos. hoc autem accidit, si sit instantia magis ut in pluribus. contingit autem esse talem dupliciter, aut turpi aut rebus; propriissime autem si ambobus. si enim quae saepius ita, hoc est ikos magis. solvuntur autem et signa et per signa enthymemata dicta, et si sint existentia, sicut dictum est in primis; quod enim insyllogizatum est omne signum, palam nobis ex analyticis. ad exemplaria autem eadem solutio et [ad] ikota. si enim habemus aliquid non sic, solutum est non necessarium, nisi quae plura aut saepius aliter. si autem et quae plura et quae saepius sit, oppugnandum, aut quod praesens non simile aut non similiter, aut differentiam quandam habet. tecmeria aut tecmerioda enthymemata secundum insyllogizatum quidem non est solvere. palam autem et hoc nobis ex analyticis.

1 quod autem valde necessarii] *τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου* 2 utile] scrib. universale 3 aut per] *ἢ* 5 talia] *τὰ τοιαῦτα μὲν* 8 semper] *ἀεί ἐστιν* 10 accusat] acuta M *κατηγορῶν* 19 accidit] *συμβήσεται* 20 turpi] *τῷ χρόνῳ* 22 per signa] *διὰ σημείου* 25 exemplaria] *παραδειγματώδη* ex A ad om M 26 non] *ὅτι οὐκ* 27 nisi quae] *ἢ καὶ* 28 sit om M scrib. sic

reliquum autem quod non existunt quod dicitur ostendere. si autem maximum, et quod existit ei quod tecmerium, insolubile iam hoc fit. omnino enim fit demonstratio iam manifesta.

Cap. XXVI.

Augere autem et minuere non sunt enthymematum elementum. idem enim dico elementum et locum. est enim elementum et locus, in quod multa enthymemata incidunt. ipsius autem augere et minuere sunt enthymemata ad ostendendum, quod magnum aut parvum sicut et quod bonum aut malum, aut iustum aut iniustum et aliorum quodcunque. haec autem sunt omnia circa quae syllogismi et enthymemata. quare neque horum unumquodque enthymematis locus, neque augere et minuere. neque solutiva est enthymematis species aliqua. sunt palam enim quod solvit quidem aut qui ostendit, aut qui instantiam tulerit. contraostendit autem oppositum; utputa si ostendit quod factum est, iste quod non factum est; si autem quod non factum est, iste quod factum est. quare . h. quidem non erit differentia. ex eisdem enim utuntur utrique; quod enim non est aut est enthymemata ferunt. instantia autem non est enthymema, sed quemadmodum in topicis, dicere opinionem quandam, ex qua erit palam, quod syllogizatum est, aut quod falsum aliquid assumit. quum autem tria sunt quae oportet negotiari circa orationem de exemplis quidem et sententiis et enthymematibus; et universaliter de his quae circa ratiocinationem unumquodque abundabimus et quomodo ipsa solvemus dicta sunt nobis tanta. reliquum autem pertransire de elocutione et ordinatione.

---

2 maximum] scrib. manifestum 3 omnino] πάντα demonstratio] denumeratio E ἀποδείξει sed A ἀπόδειξις 12 enthymematis] ἐνθυμήματα, sed A ap. Vict. et Gaisf. ἐνθυμήματος aliqua sunt] τι ἐστιν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν, sed A om tria postrema vocabula 17 non om M οὐκ ἂν 20 quod] ὅτι οὐ 21 autem] δὲ δὴ 24 unumquodque] numquam M ὅθεν τε

LIBER III.

Cap. I.

Quoniam autem tria sunt quae oportet tractata esse circa orationem; unum quidem ex quibus persuasiones erunt; secundum autem circa locutionem; tertium autem quomodo oportet ordinare partes orationis; de persuasionibus quidem dictum est, et ex quot quod ex tribus sunt, et haec quae, et propter quid tota sola; aut enim eo quod ipsi iudicantes aliquid passi sunt aut quod dicentes existimentur quales quidam, aut in ostendendo persuadentur omnes; dictum est, et enthymemata unde oportet acquirere; sunt enim haec quidem species enthymematum, haec autem loci: de locutione autem habitum est; non enim sufficit habere quae oportet dicere, neque necessarie et . h. ut oportet dicere, et confert multum ad apparendum qualem quandam orationem. primum quidem igitur inquisitum est secundum naturam, quod quidem natum est primo ipsa . s. res ex quibus habent persuasibilitatem; secundum autem locutionem haec disponi; tertium autem horum, quod virtutem quidem habet maximam, nondum autem expositum, quae circa ypocrisim. et enim in tragicam et rhapsodiam tarde devenit. ipocrisabant enim ipsis tragoedias poetae primum. palam igitur quia et circa rhetoricam est quod tale, sicut erit circa poeticam; quod quidem alii quidam tractaverunt, et glaucon teius. est autem ipsa quidem in voce, qualiter ipsam oportet uti ad unamquamque passionem; puta quando magna, et quando parva et media, et qualiter tonis, puta acuto et gravi et medio; et rhythmis quibus ad singula. tria enim sunt, circa quae intendunt. haec autem sunt magnitudo,

---

1 quoniam autem] ἐπειδὴ, sed Q ἐπεὶ δὲ 5 haec quae] ταῦτα ποῖα 6 tota] τοσαῦτα ipsi — aut quod om E 8 dictum est] εἴρηται δὲ 11 est] ἐστιν εἰπεῖν neque necessarie] ἀλλ' ἀνάγκη 15 scrib. ipsae ipsae habent M 19 ipsis] αὐτοὶ, sed A αὐτοῖς, ipsi V 21 erit] καὶ alii] ē alii M 24 et media] καὶ πότε μέση, sed medium om AQZ

harmonia, et rithmus. triumphos quidem igitur fere ex agonibus hi accipiunt. et quemadmodum ibi maius possunt nunc ipocritae et poetarum, et secundum civiles agones propter malitiam civilitatum. nondum autem componitur ars de ipsis, quum et circa locutionem tarde provenit; et videtur esse bene susceptum. sed toto negotio ad gloriam existente eo quod circa rhetoricam, non recte habente, sed ut necessario curam faciendum, quum iustum nihil plus quaerere circa orationem, quam ut neque contristet, neque laetificet. iustum enim ipsis agonizare rebus. quare alia extra ostensionem superflua sunt; sed tamen multa possunt, sicut dictum propter auditoris malitiam. quod quidem igitur est locutionis habet aliquam parvam necessitatem in omni doctrina. differt enim aliquid ad declarare, sic vel sic dicere, non tamen tantum, sed omnia haec phantasia sunt et ad auditorem. propter nullus geometricare docet. illa quidem igitur cum venerit, idem faciet cum ipocritica. conati sunt autem ad modicum de ipsa dicere quidam; puta Thrasymachus in Eleis. et est naturae ipocriticum esse, et minus artificiale, circa locutionem autem artificiale. propter quod et his, qui hoc possunt, fiunt iterum triumphi, quemadmodum et his qui rectoribus secundum ipocrisim. quae enim scribuntur orationes maius possunt propter eloquium, quam propter intellectum. inceperunt quidem igitur movere primo sicut aptum natum fuit, poetae. nomina enim mutationes sunt. exstitit autem et vox omni maxime mutativa partium nostrarum; propter quod et artes constitutae sunt, rhapsodia et ipocritica et aliae. quum autem poetae loquentes levia propter eloquium videbantur acquisivisse hanc gloriam, propter hoc poetica locutio primo facta est, puta Gorgiae. et nunc adhuc multi ineruditorum tales putant disputare optime. hoc autem non est, sed altera orationis et poeseos locutio. manifestat autem quod accidit. neque enim qui tragoedias

---

2 nunc item et poetarum om E νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί 5 videtur esse] δοκεῖ φορτικὸν εἶναι 12 habet] ὅμως ἔχει ex A 15 propter] διὸ 18 et om M est om E 21 rhetores? 24 aptum natum fuit] πέφυκεν immutationes M scrib. imitationes, et tum imitativa

faciunt adhuc utuntur eodem modo, sed quemadmodum ex tetrametris in iambicum transierunt, quod orationi hoc metrorum est simillimum est aliorum. sic et nomen dimiserunt, quaecunque penes idioma sunt. quibus autem priores ornabant, et adhuc nunc qui hexametra, dimiserunt; propter quod ridiculum, imitari istos, si ipsi non adhuc utuntur illo modo. quare manifestum, quod non omnia quaecunque de locutione dicere est, pertractandum est nobis, sed quaecunque de tali, qualem dicimus, de illa autem dictum est in his quae de poetica sunt.

Cap. II.

Sint igitur illa considerata; et determinetur locutionis virtus, claram esse. signum esse, quia oratio quae non manifestat, non faciet suum opus. et neque humilem, neque super dignitatem, sed decentem. poetica enim forte non humilis, sed non decens oratione. nominum autem et verborum plenam quidem faciunt propria; non humilem autem, sed ornatam alia nomina, quaecunque dicta sunt in his quae de poetica. dissueta enim loqui fecit videri venerabiliorem. sicut enim ad extraneos et ad cives homines, idem patiuntur et ad eloquium. propter quod oportet facere extraneum idioma. admiratores autem advenarum sunt. delectabile autem quod mirabile est. in metris quidem igitur et multa faciunt . h. et congruit ibi. plus enim distant, circa quae et circa quos sermo; in nudis autem orationibus multo paucioribus; hypothesis enim minor; quum et hic si servus comptus fiat aut valde iuvenis indecentius quam de valde parvis. sed est et in his contractum et augmentatum quod decens. propter quod oportet latere facientes, et non videri dicere facte, sed apte nate. hoc enim persuasivum, illud autem contrarium. ut

1 ex] *καὶ ἐκ* 3 similissimum V nominum? 4 priores] *οἱ πρῶτον* 5 qui hexametra] *οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες* 6 si] *οἱ* 12 esse quia] *γὰρ ὅτι* quae] quaecunque M *ἐὰν*, A *ὡς ἐὰν* 18 disueta MV 21 autem advenarum] *γὰρ τῶν ἀπόντων* 25 comptus V, compotus E, lac. M aut] quam E 26 quam] *ἢ*

enim ad fraudulentos criminantur, quemadmodum ad vina mixta; et quale vox Theodori passa est ad eam quae aliorum hypocritarum. hoc quidem enim dicentis videbatur esse . h. autem alienae. furatur autem facile, si quis ex consueto idiomate eligens componat; quod quidem Euripibes facit et ostendit primum. existentibus autem nominibus et verbis, ex quibus oratio constituitur, nominibus autem tot habentidus species, quot considerata sunt in his quae de poesi. horum linguis quidem est duplis nominibus facticus raro et in paucis locis utendum; ubi autem, posterius dicemus; propter quid autem, dictum est. plus enim variat quam deceat. proprium autem et conveniens, et metaphorae solae utiles ad ea quae nudatam orationum elocutionem. signum autem, quod his solis omnes utuntur. omnes enim metaphoris alloquuntur et convenientibus et propriis. quare palam quidem, si bene fecerit quis, erit peregrinum, et latere contingit, et claricabit. hoc autem erat rhetoricae orationis virtus. nominum autem sophistae quidem aequivocationes opportunae; penes has enim malignatur; poetae autem synonymiae. dico autem propria quae et synonyma, puta progredi et ambulare. haec enim ambo et propria et synonyma invicem. quid quidem igitur horum unumquodque est, et quot species metaphorae, et quod hoc plurimum possit, et in poesi et in orationibus, metaphorae, dictum est, quemadmodum diximus in his quae de poetica. tanto autem in oratione oportet magis laborare de ipsis, quanto ex paucioribus auxiliis oratio est quam metra. et evidentia et delectationem et extraneitatem habet maxime metaphora. et accipere ipsam non est ab alio. oportet autem imposita et metaphoras congruentes dicere. hoc autem erit ex proportionali. si autem non, indecens apparebit, quod secus invicem contraria maxime apparent. sed oportet intendere, quomodo iuveni palme sic, seni aliquid; non enim eadem decet vestis, et si ornare volueris, a melioribus eorum

---

1 fraudulentos] ἐπιβουλεύοντα 10 autem] τε 12 μεταφορά, sed corr Y μεταφοραὶ 15 palam quidem] δῆλον ὡς 19 propriaque? 27 extra necessitatem E 32 palme] φοινικίς, sed A φοίνικες

quae in eodem genere ferre metaphoram; et si vituperare, a deterioribus. dico autem puta quoniam contraria in eodem genere dicere, hunc quidem pauperem ascendere petere, huic autem petentem pauperescere, quia ambo petitiones quod dictum est facere, quomodo Iphicrates Calliam sacrorum tractatorem accensorem lampadum . h. autem ait ineruditum ipsum esse; non enim utique sacrorum tractatorem ipsum vocare, sed lampadum accensorem; ambo enim circa deum; sed hoc quidem honorabile, hoc autem inhonorabile. et hi quidem Bacchi adulatores, ipsi autem ipsos artifices vocant. haec autem ambo metaphora; haec quidem sordidantium, haec autem contrarium. et praedones quidem se ipsos acquisitores vocant nunc. propter quod licet dicere iniusta facientem quidem peccare, peccantem autem iniusta facere; et furantem et accipere et acquirere. illud autem quod Telephus Euripidis ait; capulos gladiorum regnare; et progrediens in Mysiam, indecens, quod maius id quod est regnare, quam secundum dignitatem. non igitur furatur. est autem et in syllabis peccare, si non sint delectabilis signa vocis; utputa Dionysius errarius appellat religiis clamoremque Calliopes poesim, quod ambo voces, prava autem metaphorae eius significativum vocibus. adhuc autem non de longe, sed ex tenacis, et eiusdem speciei tranferre quae non nominativa nominando, quod pronunciatum manifestum est, quia cognatum, utputa in aenigmate approbato: unum vidi ignitum aes super virum collisantem . i. adhaerere facientem. innominata enim passio. sunt autem ambo appositio quaedam. collisim igitur dixit ventose apponere. et totaliter ex bene aenigmatizatis est metaphoreos accipere congruas. metaphorae enim aenigmatizantur. quare palam quia bene translatae sunt. et ab honestis.

---

3 quidem . . . huic om E scrib. pauperescentem petere, hunc 6 ac censorem E ascensorem M ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον 9 hi] ὁ ex A 15 acquirere] πορθῆσαι 16 clodiorum E κώπας 18 et om V 20 scrib. aerarius . . in elegiis 21 eī significantur M scrib. metaphora insignificantibus 22 ex tenacis] δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν scrib. ex cognatis 25 unum] scrib. virum 28 ventosae V σικύας scr. ventosae appositionem

honestas autem nomine haec quidem, sicut Likimius dicit in sono aut significato, et turpitudo autem eodem modo. adhuc autem tertium, quod solvit sophisticum sermonem; non enim ut ait Brisso neminem turpiter loqui, si quidem idem significat hic pro his dicere. hoc enim est falsum. est enim aliud alio magis proprium, et assimilatum magis, et convenientius in faciendo rem prae oculis. adhuc [autem] non similiter habens significat hoc et hoc. quare et ita aliud alio pulchrius et turpius ponendum. ambo quidem enim, honestum aut turpe significant, sed non in quem honestum aut in quem turpe; aut . h. quidem, sed magis et minus. metaphoras autem hinc ferendum ab honestis, aut vocant potentia aut visu aut aliquo alio sensu. differt autem dicere, utputa rododactylus quam ut magis aut punicedactylus, quam adhuc peius rubeodactylus. et in adiectivis est quidem adiectiones facere [aut] a pravo aut turpi, utputa magis violator. est autem a meliori; utputa patris defensor. et Simonides quando quidem dabat postquam vicerat mercedem modicam sibi nullis nolebat poetizare tanquam contemnens ad semiasinos poetizare; quum autem sufficiens dedit, poetizavit: gaudete filiae equorum pedibus expeditorum; quamquam et asinorum filiae essent. adhuc idem diminutum fieri. est autem diminutio, quae minus facit et bonum et malum, quemadmodum et Aristophanes irridens in Babyloniis pro auro quidem auriculum, pro indumento autem indumenticulum, pro maledictione autem maledictiunculam. vereri autem oportet et observare in ambobus moderamen.

Cap. III.

Insipida autem in quatuor fiunt secundum locutionem, in duplis nominibus, puta Lycophron multarum facierum celum

1 nomine om E ὀνόματος 2 sono] τοῖς ψόφοις 7 autem om M 10 aut turpe] καὶ τὸ αἰσχρὸν sed A ἦ in quem] ἥ 12 vocant] scrib. voce aut aut visu aut iussu V 14 quam ut] ἠὼς 16 aut om M magis] scrib. matris 18 nullis] miles E scrib. mulis ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν 23 et bonum et malum] καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν 25 malediciuncula M καὶ νοσημάτιον addunt Graeca 29 celum om E

seu magnae verticis terrae, et radium autem stricti meatus; et ut Gorgias nominavit, pauper sapiens adulator, deierantes et denotantes. et ut Alkidamas quidem animam repletam ignei coloris autem visum factum, et finis reportativum puta ut promptitudinem ipsorum fore; et finis reportativam persuasibiliter orationum statuit, et subobscuri coloris maris pavimentum. omnia enim haec poetica propter duplationem videntur. una quidem igitur causa haec; una autem uti linguis; utputa Lycophron Xerxem pelorum virum, et Syron, sinis vir; et Alkidamas a turina poesi, et naturae athastaliam et mentis iram. tertium autem in adiectivis uti aut longis aut in optimis aut spissim positis. in poesi quidem enim decet lac album si dixeris; in oratione autem haec quidem indecentiora, haec autem si sint importuna, arguunt et faciunt manifestum, quia poesis est. quum oportet uti ipsis; transmutat enim morem, et abducentem facit locutionem; sed oportet conieclare medium, quum maius facit malum quam fortuito dicere. haec quidem enim non habet quod bene, haec autem quod male. propter quod ea quae Alkidamantis insipida videntur. non enim ut condimento utitur, sed ut edulio adiectivis, ita spissim positis, et maioribus et evidentibus, utputa non sudorem, sed humidum sudorem; et non ad festa sed ad eam quae festorum solennitatem; et non leges, sed civitatum reges legales; sed non cursu, sed cursali animae impetu; et non museium, sed naturam obtinens museium; et distrahentem solitudinem animae; et non gratiae, sed popularis gratiae conditor; et dispensator delectationis audientium; et non ramis, sed silvae ramis abdidit; et non corpus tenuit, sed corporis pudorem; et

1 verticis] virtutis E 2 sapies V deierantes et denotantes] V et peierantes E et eierantes M ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας 3 quidem] μένους μὲν, sed A μὲν οὖς 4 reportatam M puta ut] scrib. putavit 5 persuasibiliter] per suam libertatem E πειθὼ i. e. persuasibilitatem 9 Syron] Σκίρων 10 a turina] terina M ἄθυρμα 11 mentis iram] ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον in] et M scrib. aut inoportunis 15 utique M ipsis] αὐτῇ, A αὐτῷ 16 abducentem] ξενικὴν 21 evidentibus] vi E 22 sed ea quae M 24 legales] νόμους, sed A νομίμους 25 naturam] φύσεως 28 abdidit] ascenderit E

honorabile eamque animae concupiscentiam; hoc autem simul et duplum et adiectivum, quare poema sit; et ita innuebant malitiae excessum. propter quod poetice dicentes indecentia ridiculositatem et insipiditatem faciunt, et obscuritatem propter nugacitatem. cum enim cognoscenti proponuntur, dissolvunt evidentiam ex super intendere. homines autem duplis utuntur, cum innominatum fuerit, et cum sermo bene componibilis, utputa cronotriben, tempore demorari; sed si multum, semper poeticum. propter quod maxime utilis dupla locutio his qui tyrambos faciunt; hi probrosi, linguam autem verificatoribus; venerabile enim et licentiatum. metaphora autem iambicis; his enim nunc utuntur, sicut dictum. et adhuc quarta insipiditas in metaphoris fit. sunt enim et metaphorae indecentes. hae quidem propter ridiculum. utuntur enim et fortiores comoediae metaphoris; hae autem propter venerabilitatem minimam et tgutatem. obscurae autem si a longe; utputa Gorgias viridia et sanguinea habentia negotia; tu autem haec turpiter et male mesuisti; poetice. enim nimis. et ut Alkidamas philosophiam super structuram legum; et Odysseam honestum humanae vitae speculum. et nullum ludicrum poesi afferens. omnia enim haec impersuasiva propter ea quae dicta sunt. illud autem Gorgiae ad hirundinem, quum adversum volans dimisit superfluum optima tragicorum; dixit enim; turpe, o Philomela. avi quidem enim, si fecit, non turpe; virgini autem turpe. bene igitur maledixit, dicens quod erat, sed non quod est.

Cap. IV.

Est autem et assimilatio metaphora. differt enim modi-

1 honorabile] *ἀντίμιμον* sed alii *τίμιον* 2 scrib. fit invenιebant MV *ἔξεδρον*, sed libri *ἐξεῦρον* 6 ex super om M *τῷ ἐπισκοτεῖν*, sed Q *ἐπισκοπεῖν* 8 cronotriben] *χρονοτριβεῖν* 10 tyrambos] *διθυραμβοποιοῖς* probrosi] *ψοφώδεις* scrib. linguae aut E versificatoribus M scrib. verbificatoribus *τοῖς ἐποποιοῖς* 11 licentiarum V 12 iambicis] *ἰαμβείοις* 15 fortiores] factores? 16 minimam et tgutatem] om M *ἄγαν καὶ τραγικὸν* i. e. nimis et tragicum 17 habentia] deest Graecis 18 et male mesuisti] *μὲν ἔσπειρας κακῶς δὲ ἐθέρισας*. metuisti M 21 omnia] minimam E 23 enim] autem M

cum. cum enim dicat Achillem ut leo fremuit, assimilatio est; cum autem leo fremuit, metaphora. propter ambos enim esse verisimiles appellavit transferens in leonem Achillem. utilis autem assimilatio et in oratione. raro autem; poeticum enim. ferendae quemadmodum metaphorae. metaphorae enim sunt differentes eo quod dictum. sunt autem assimilationes, utputa ad idriam, quod similis his qui ex vinculis catulis; illi illi enim incidentes mordent, et Idriea solutum ex vinculis esse saevum. et quomodo Theodamas assimilabat Archidimum Euxeno, ceomatizare nescienti. ex proportionali; erit enim et Cusenus Archidamus geometricus. et id quod in politia Platonis, quod qui mortuos spoliant, assimilantur catulis, qui lapides mordent, iacentium non tacti. et illa ad populum, quod simul nauclero forti quidem, surdesunt autem. et illa ad metra poetarum, quod assimilantur his qui sine pulchritudine formosi; hi quidem enim, cum effloruerint, alia dissoluta non similia videntur. et illa Periclei ad Samios assimilari ipsos pueris, qui cibos quidem suscipiunt, plorant autem; et quae ad vilentes, quod similes prinis; prinos enim a se ipsis deieti, et violentos adinvicem pugnantes. et Demosthenes populum, qui similis est in navibus navigantibus. et ut Democrates assimilavit rhetores nutricibus, quae cibum deglucientes saliva pueros liniunt. et ut Antisthenes Kisisodotum tenuem thuri assimilavit, quod peremptus laetificat. omnes autem has et ut assimilationes et ut metaphoras licet dicere. quare quaecunque utique approbatae fuerint ut metaphorae dictae, palam quod et assimilationes metaphorae ratione indigentes. semper autem oportet metaphoram eam

1 cum] ὅταν μὲν 3 verisimiles] ἀνδρείους viriles? 5 quemadmodum] nunquam a M δὲ ὥσπερ 6 eo quod dictum] eodem E 7 ad om M Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα 9 Ἀρχίδαμον 10 reomenzare M γεωμετρεῖν 11 Cusenus] lac M Εὔξενος Archidimus M 13 iacentium] τοῦ βάλλοντος ex A 14 surdesunt] ὑποκώφῳ 16 alia om E τὰ δὲ 18 pueris] poetis E plorant] κλαίοντα 19 et om M quae] quasi E violentes M Βοιωτοὺς 20 deieti] dein M κατακόπτεσθαι violentes M Βοιωτοὺς 21 in] neque E 23 Κηφισόδοτον. lac. in M 27 quod] ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται

in exproportionali reassignare, et ad alterutra et in omogeniis; utputa si phiala scutum Bacchi, et scutum congruit dicere phialam Martis. oratio quidem igitur opponitur ex his.

Cap. V.

Est autem principale elocutionis graecizare. hoc autem est in quinque. primum quidem in coniunctionibus, si assignet quis, ut apte natae sunt priores et posteriores invicem, utputa quaedam requirunt, sic .h. quidem, et ego quidem requirunt hanc autem et hanc vero. oportet autem donec memoria fuerit, respondere invicem, et neque longe dependere, neque coniunctionem ante coniunctionem assumi praeter necessarium. raro enim congruit. ego autem quum mihi dixit: venit enim Cleon deprecans et dignificans; ambulabam recipiens eos. in his enim multae coniunctiones praemissae sunt ante respondendam coniunctionem. si autem multum quod in intermedium fiat eius quod est ambulabam, obscurum; unumquodque itaque quod quidem bene in coniunctionibus. secundum autem propriis nominibus dicere, et non abientibus. tertium, non dubiis; haec autem si non contraria velint; quod quidem faciunt, cum nihil quidem habeant dicere, fingunt autem aliquid dicere. tales enim in fictione dicunt haec, utputa Empedocles. simulat enim per circuitum cum sit multus et patiuntur auditores, quod quidem multi a divinatoribus. cum enim dixerint dubia, coamiunt: Kroisus alen cum transierit, magnum principatum dissipabit. et quod utiliter minus est peccatum, per genera negotii dicunt divinatores. pertinget utique quis magis utimur divinationibus, paria aut imparia dicens magis quam quot habet, et quod erit, quam quod quando;

---

2 dicere] λέγεσθαι 3 opponitur] συντίθεται 5 primum] principium E πρῶτον μὲν οὖν 6 invicem] γίγνεσθαι ἀλλήλων 8 hanc vero] τὸν ὁ δὲ, sed A τὸν δὲ 15 scrib. unum quidem 16 quod quidem bene] τὸ εὖ 17 abiectibus E τοῖς περιέχουσιν 21 multis M πολὺ 23 constituunt M coannuunt? 24 utiliter] scrib. universaliter 26 utique] γὰρ ἂν utimur] īnim̄ M ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς

propter quod vates non determinantur unquam. omnia itaque haec similia. quare, si non talis alicuius gratia, fugiendum. quartum ut Protagoras genera nominum divisit masculina et feminina et instralia. oportet enim assignare et haec recte. haec progressa et allocuta recedit. quintum in eo quod multa et pauca, et unum recte nominare. advenientes autem verberant me. totaliter autem oportet facile legibile esse quod scriptum est et facile edisseribile. est autem id ipsum, quod quidem multae coniunctiones non habent, neque quae non facile punctare sicut ea quae Heracliti. id enim quod eracliti puncta est laboriosum, quod inmanifestum est viro adiaceant ei quod posterius aut ei quod prius; utputa in principio ipsius libri, ait enim sermonis oportuni semper imperspicaces homines fiunt. iunctum enim id quod est semper cum quo punctandum. adhuc haec faciunt soloecizare reassignare quidem si non adiungas ambobus quod congruit, utputa aut sonum aut colorem, hoc quidem videns non commune, hoc autem sentiens commune. obscura autem, si non apponens dixeris, mensuris multa intermedia; utputa. facturus enim eram, multa cum disputassem cum illo haec et illa et sic progredi, sed non; debebam enim, cum disputassem, deinde haec et haec et sic fiebant.

Cap. VI.

Ad dilationem autem locutionis faciunt haec, ratione uti pro nomine; utputa non circulum, sed planum, quod ex medio aequale, ad abbreviationem autem contrarium, pro ratione nomen. et si turpe aut indecens, si quidem in ratione sit turpitudo, nomen dicere; si autem in nomine, rationem. et metaphoris

---

1 vates] veraces E 3 pitagoras E 4 instralia] īsilı'a M utensilia? σκεύη 5 progressa] δ' ἐλθοῦσα 6 verberabant? 10 id enim] τὰ γὰρ . . διαστίξαι 11 viro] i. e. utro 14 victum M scrib. immanifestum est semper cum quo] lac. M putandi M 15 adhuc haec] ἔτι δὲ, sed A τάδε reassignare quidem] τὸ μὴ ἀποδιδόναι et assignare quidem M 18 si] sed M καὶ ἂν, sed A om καὶ 19 mensuris] insertivus M μέλλων eram om M ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς 24 cursum E 27 rationi M

manifestare, et adiectivis, caventem id quod poeticum. et id quod est multa facere, quod quidem poetae faciunt, ex uno existente portu, tamen dicunt ad portus Achaicos; et: protractae multarum ianuarum apertae portae. et non adnectere, sed utrilibet utrumlibet; ipsius uxoris eiusque nostrae. si autem breviter, contrarium, ipsius nostrae uxoris. et cum coniunctione dicere; si autem breviter sine coniunctione quidem, non autem non copulata; utputa progressus et allocutus, progressus alloquebar. et illud Antimachi utile, de quibus non habet loqui, quod ille facit super recinissum: est quaedam flabilis modicus altus locus. crescit enim sic in infinitum. est autem hoc et in bonis et in malis, quomodo non se habet, utrocunque modo sit utile. unde et nomina poetae ferunt, non concordatam et non liratam melodiam. ex privationibus enim adiciunt. acceptatur enim hoc in metaphoris dictum proportionalibus per proportionales; utputa dicere tubam esse melodiam non liraturam.

Cap. VII.

Decentiam autem habebit locutio, si passionis illativa secundum aliquid et moralis, et rebus subiectis proportionalis. quod autem proportionales, si neque de ingentibus viliter ipsum dicatur, neque de levibus venerabiliter, neque super vilia nomina dicatur ornatus. si autem non, comodia apparet, velut facit Cleophon. similiter enim quaedam dixit ac si diceret, honorabilis ficus. illativa autem passionis, si quidem sit contumelia irascentis locutio; si autem impia et turpis, moleste

---

1 id quod est] τὸ ἓν sed codd. om ἓν 4 portae] multorum M 5 eius quidem M 10 recinissum] Τευμησσοῦ 16 per proportionales] om E per om M τοῖς ἀνάλογον, sed QA addunt ταῖς ἀνάλογον 17 literaturam E scrib. lyratam 18 passionis illativa secundum aliquid et] παθητική τε καὶ 20 scrib. proportionale, est viliter ipsum] αὐτοκαβδάλως sed libri αὐτοκιβδήλως 21 levibus] rebus E super vilia nomina] ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι 22 dicatur] ἐπῇ sed A εἰ πῆι 23 si diceret] εἰ εἴπειεν ἂν 25 moleste ferendo et verendo] δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβουμένου ex A, ceteri δυσχεραινόντως καὶ εὐλαβουμένως

ferendo et verendo etiam dicere; si autem laudabilia ilaricus; si autem miserabilia, miserantur, et in aliis autem similiter. persuadet autem negotium et conveniens elocutio. paralogizatur enim anima tamquam vere dicere, quod in talibus se habent, ut putent, et si non se haberent, quomodo qui dicit negotia ita se habere. et simul compatitur qui audit semper ei qui loquitur passionaliter, et si nihil dicat. propter quod multi stupefaciunt auditores tumultuantes. et moralis haec autem quae ex signis ostensio quod assequitur unicuique generi et habitui quae congruit. dico autem genus quidem secundum aetatem puta puer, aut vir, aut senex; et mulier aut vir, et Laco aut tessallus. hererius autem, secundum quos quales quis iura. non enim secundum omnium habitum vitae quales quaedam. si igitur faciet moram. non eadem enim neque similiter rusticus utique et eruditus dicat. patiuntur autem aliquid auditores et illo quo pro tempore utuntur sermonum scriptores: quis enim non novit, quae omnes sciunt. confitetur enim audiens erubescens, quo participet quo quidem et alii omnes. opportune autem aut inopportune uti commune est omnium specierum. akos autem in omni excessu quod tumultuantur. oportet enim se ipsum sibi conformare. videtur enim verum esse, quum non latet loquentem, quod facit. adhuc proportionalibus quidem non omnibus simul uti. ita enim subripitur auditor. dico autem puta si nomina dura, sicut et non voci, et faciei, et congruentibus; si autem non, manifestum fit unumquodque quod est. si vero hoc quidem, hoc vero non latebit, facies idem. si igitur mollia rigide, et dura suaviter dicantur, impersuasibile fit. nomina autem dupla et adiectiva plura et extranea maxime congruunt loquenti passionaliter. indulgentia enim irato malum mani-

1 ilaricus] lac. M ἀγαμένως 2 miserentur E ταπεινῶς 5 se haberent] οὕτως ἔχει 12 aut laco M hererius] h' eruis M ἕξεις i. e. habitus 13 quales quis iura] ποιός τις τῷ βίῳ omni M 14 faciet moram] καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει ποιήσει τὸ ἦθος non eadem enim] om E 16 pro tempore] κατακόρως sed A κατακορεῖ 17 quis enim] τίς δ' quae omnes] ἅπαντες 22 conformare] προσεπιπλήττειν 23 quidem non] μὴ 25 sicut et non] ἢ μὴ καὶ scrib. sint 27 latebit facies] λανθάνει ποιῶν 30 manifestare prolixe] φάναι οὐρανόμηκες

festare prolixe, aut immensum dicere. et cum habuerit iam auditores, et fecerit extra se invehi, aut laudibus aut vituperiis, aut ira aut amicitia; velut et Isocrates facit in festinali in fine; fama autem et sententia et qui perduraverint. loquuntur enim talia rapti. quare et acceptant videlicet similiter habentes. propter quod et poesi congruum. divinum enim poesis. aut ita sic oportet aut cum ironia, sicut Gorgias faciebat, et ea quae in Phaedro.

Cap. VIII.

Schema autem locutionis oportet neque metricum esse neque sine rhythmo; hoc quidem enim non persuasivum. fictum enim esse videtur simulque et distrahit. attendere enim facit adsimile, quando iterum veniet. sicut igitur praeconibus praeaccipiunt pueri, quem eligit procuratorem qui absolvitur, deonem. quod autem sine rhythmo, interminatum. oportet autem esse quidem terminatum, non metro autem. indelectabile enim et non scibile quod infinitum. terminantur autem numero omnia. numerus autem schematis elocutionis rhythmus enim, cuius et metra sunt decisiones. propter quod rhythmum oportet habere orationem, metrum autem non; poema enim esset; rhythmum autem non exquisite. hoc autem erit, si usque ad aliquid. bene rhythmizatorum autem quae quidem eroica venerabilis et locutionalis, et armonia indigens; quae autem iambica, ipsa est locutio quae multorum; propter quod maxime metrorum omnes iambica proferunt loquentes. oportet autem venerabilitatem fieri et extare. quae autem trochaeus turpius saltans; manifestat tetrametra. sunt autem rhythmus trochealis tetrametra. relinquitur autem palam, quo

---

3 in festinali] lac M *ἐν τῷ πανηγυρικῷ* 7 ita] *δὴ* i. e. itaque 14 deomonem E *Κλέωνα* 18 enim] scrib. est 20 esse E *ἔσται* 21 erit si usque] fuisset sed E *ἐὰν μέχρι τοῦ ᾖ* bene rhythmizatorum autem] *τῶν δὲ ῥυθμῶν* sed A quod Bekkerum fugit *εὐρύθμων* 24 omnes] *πάντων* 25 extare] ex cum lac. M *ἐκστῆσαι*, sed edd. vett. *ἐκστῆναι* 26 manifestat] *δηλοῖ δὲ* autem rhythmus om E *γὰρ* 27 palam] *παιάν* et sic infra

utebantur quidem a crisimeo incipientes. non habebant autem dicere, quis esset. est autem tertius palam et consequens dictis est. est enim tria ad duo. illorum autem . h. quidem unum ad unum . . h. autem duo ad unum. consequitur autem rationibus his quae emolia. ista autem est palam. alii quidem igitur propter ea quae dicta sunt, dimittendi, et quod metrici. palam autem sumendus. a solo enim non est metricare dictorum rhythmorum, ut et maxime lateat. nunc quidem igitur utuntur uno paiane incipientes. oportet autem differre finem a principio. sunt autem paeanis duae species, oppositae invicem, quarum una quidem principio congruit, sicut et utuntur; hic autem est, ubi incipit quidem longa, sequuntur autem tres breves, ramegenes et aureae capillaturae apollo puer Iovis. altera autem e contrario, ubi tres breves incipiunt, longa autem ultima: post terram aquosum oceanum dissipavit interea nox. iste autem finem facit. brevis enim quod imperfecta est facit colobum. sed oportet per longam abscidi, et evidentem esse ultimam, non propter scriptorem neque propter conscripturam, sed propter rhythmum. quod quidem igitur oportet bene rithmatam esse elocutionem, et non sine rhythmo, et qui rhythmi faciunt bene rithmizatam, et qui sunt hi, et qualiter habentes, dictum est.

Cap. IX.

Elocutionem autem necesse esse aut consuspensam et coniunctionibus unam, sicut quae in dityrambis suspensiones aut decisionalem et similem vicissitudinalibus antiquorum poetarum. consuspensa quidem igitur locutio antiqua est erodoti thuri historiae recitatio. hac enim prius quidem omnes, nunc

1 a crisimeo] asimatramiaco E *ἀπὸ Θρασυμάχου* 5 quae loca emolia M *ὁ ἡμιόλιος* 7 metricare] *μέτρον* 8 et] ex M Graecis deest 9 incipientes] *καὶ ἀρχόμενοι* 12 et om V sequuntur] *τελευτῶσι* 13 famegenos E *Δαλογενὲς εἴτε Λυκίαν καὶ χρυσεοκόμα Ἕκατε* 15 aquosum] *ὕδατά τ'* a quocunque MV 16 interea nox] *νύξ* 18 ultimam] *τελευτὴν* 21 et qui sunt hi] Graecis desunt 24 coniunctionibus] *συνδέσμῳ*

autem non multi utuntur. dico autem conspensam quae nullum habet finem secundum se si non negotium quod dicitur terminetur. est autem indelectabilis propter infinitatem. finem enim omnes volunt conspicere. propter quod quidem in opertuleris exsufflant et exsolvunt; providentes enim terminum non laborant prius. quae quidem igitur consuspensa locutionis haec est. decessionalis autem quae in clausis. dico autem clausuralem locutionem habentem principium et finem ipsam secundum se, et magnitudinem bene conspicabilem. delectabilis autem talis et facile addiscibilis; delectabilis quidem, quod contrarie se habet ad interminatam, et quod semper existimat aliquid habere auditor, eo quod semper terminatum aliquid sibi; nihil autem praevidere, aut nihil aspirari indelectabile. bene autem addiscibilis quod facile memorabilis. hoc autem quod numerum habet quae in clausulis locutio, quod omnium facillime memorabile est. propter quod et metra omnes memorantur magis quam quae non ligata. numerum enim habent quo messurantur. oportet enim processum et apud intellectum finitum esse, et non interrumpi, sicut quae Sophoclei iambica: Kalidonus vel ista terra Pelopeias regio. contrarium quidem est suscipere ei quod est dividi, sicut et in eo quod dictum est: Kalydonem esse Pelopi insulae. clausuralis autem haec quidem in kolis, haec autem apheles. est autem in kolis quidem elocutio quae perfecta et bene respirabilis, non in dividendo quemadmodum et quae clausuralis, sed tota. kolum autem est altera pars huius. apheleam autem dico eam quae unius solius koli. oportet autem et kola et clausulas neque abbreviatas esse neque longas. quod quidem enim perimit

---

4 opertu cum lac M opertulis V καμπτῆρσιν legit quod ex A ap. Gaisford. enotatum καλυπτῆρσιν id vertit operculis 7 clusis M 8 clausuralem] περίοδον 9 conspicabilem] concupiscibilem E 13 aut nihil] εἶναι μηδὲ aspirari] apperiri M aperire V ἀνύειν, sed A ἀνοίγειν 18 enim] δὲ 20 quidem] γὰρ 21 et in eo quod dictum est om MV 24 perfecta] τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη 25 quemadmodum et quae clausuralis] ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος sed participium deest in A, idem ὥσπερ καὶ 28 perimit] μικρὸν

offendere saepe facit auditorem. necesse enim cum adhuc motus ad id quod longe et mensuram, cuius habet in se ipso terminum, contrahatur cessante velut offensionem fieri circa pulsionem. quae autem longa deseri faciunt, sicut quia multum extrinseco recurvantes ab extremitate. deserunt enim et hi eos qui concludunt. similiter autem et clausulae longae existentes inproportionales fiunt et suspenŝionum simile. quare fit, quod inrisit Democritus Chius in eum qui poesim fecerat ad Melanippidem pro vicissitudinibus suspensiones: utputa sibi mala adipiscens vir alii mala adipiscens. longe autem suspensio ei qui poesim fecit pessima. congruit autem . h. dicere et ad eos qui longorum kolorum. quae vero brevium nimis colorum, non fiunt clausularis. praecipitem igitur ducit auditorem. eius autem quae in colis locutionis haec quidem divisa est, haec autem oppositionalis. divisa quidem; velut saepe miratus sum congregantium solennitates et statuentium luctativos agones. oppositionalis autem, in qua utrique colo aut respectum contrarii contrarium componitur, aut idem copulatur contrariis. utputa: ambos quidem appretiati sunt, et exspectantes et secutos; his quidem enim plus et his qui domi adiecerunt, his autem sufficientem eam quae domi dimiserunt. contraria exspectatio subsecutioni sufficiens plus. quare et pecunia indigentibus et assumere volentibus. consumptio acquisitioni opponitur. et adhuc, accidit saepe in his, et prudentes infortunari, et imprudentes dirigi. mox quidem virtuosis dignificati sunt, non multo autem posterius principatum maris acceperunt. navigare quidem per aridam, ambulare autem per mare, elespontum quidem coniungens, ipsum autem atho perfodiens. et natura cives existentes lege civitatis privari. hi quidem enim ipsorum male perierunt, hi autem turpiter salvati sunt. et seorsum quidem barbaris praeministris

---

3 fieri propter compulsionem V 6 concludunt] *συμπεριπατοῦντας* 7 inproportionales] *λόγος* (sed A *ἄλογος*) *γίνεται* 10 vir om MV 11 autem om M *γὰρ τὸ τοιοῦτον* 12 vero] *αἵ τε* 22 exspectatio subsecutioni] *ὑπομονὴ ἀκολούθησις* ex A, alii *ὑπομονῇ ἡ ἀκολουθία* 28 ipsum autem] *τὸν δὲ* 31 et] Graecis deest, sed vett. edd. exhibent *καὶ*

uti. communiter autem multos simul pugnatorum despicere servientes; aut viventes exaltare aut mortuos derelinquere. et quod ad Pitholaum aliquis dixit et ad Licofronem in praetorio: isti vos demi quidem sinentes vendebant; postquam autem venerunt ad nos empti sunt. omnia enim haec faciunt quod dictum est. coaequatio autem, si aequa sint cola; consonantia autem, si similia extrema habeat utrumque kolum. necesse autem aut in principio, aut in ultima habere. et principium quidem semper nomina; ultima autem extremas syllabas aut eiusdem nominis casus, aut idem nomen. in principio quidem talia; agrum accepit aridum ab ipso: lanceati divisi sunt abyso inciderunt. in ultima autem: putaverunt ipsum puerum genuisse, et ipsius causam exstitisse. in plurimis autem auxiliis rebus, et in paucissimis spebus. casus autem eiusdem. dignus resistens, non dignus ens aere. idem autem nomen: tu autem ipsum etiam viventem dicebas male, et nunc pingis male. assimila autem: quod utique patereris dirum, si virum videres otiosum. est autem simul omnia habere idem, et oppositionem esse idem et coaequatum, et similis terminationis. principia autem clausurarum fere in Theodectiis enumerata sunt. sunt autem et falsae oppositiones, velut Epickamus faciebat: dedimus felle omni, edimus de cibo meleo.

Cap. X.

Quoniam autem determinatum est de his, dicendum, unde dicuntur asteia incomplacentia. facere quidem igitur est apti nati aut exercitati; ostendere autem methodi huius. igitur et dinumeremus. principium autem sit nobis haec. addiscere quidem facile delectabile natura omnibus est. nomina autem

4 sinentes] servientes MV ὄντες, et YZ ἑῶντες 5 nos] ὑμᾶς ex A quod dictum est] post haec desunt quatuor versus in EMV 11 dimissi M abysso M 12 puerum om MV 13 et] scrib. set 15 resistere M δὲ σταθῆναι χαλκοῦς 17 assimilia M scrib. a syllaba autem, quid 20 Theodectis M 22 dedamus felleoni M dedimus felleon V melleo MV conf. graeca 24 incomplacentia] καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα 25 methodi . . autem om M igitur] εἴπωμεν οὖν 27 quidem] γὰρ

significant aliquid. quare quaecunque nominum faciunt nos addiscere, delectabilissima. linguae quidem igitur ignotae; quae autem propria scimus. metaphora autem facit hoc maxime. quando enim dixit senectutem calamum, facit disciplinam et notitiam per genus. ambo enim florem perdiderunt. faciunt quidem igitur et poetarum assimilationes idem, propter quod utique bene asteveri videtur. est enim assimilatio, sicut dictum est prius, metaphora differens a praepositione; propter quod minus delectabile quia longius, et non dicit ut haec illud. igitur neque quaerit hoc anima. necesse itaque elocutionem et enthymema haec esse asteia, quaecunque faciunt nos addiscere celeriter. propter quod neque superficialia enthymematum bene complacent; superficialia enim dicimus, quae omni manifesta, et quae nihil oportet exquirere; neque quaecunque dicta, ignorantur, sed quorumcunque aut simul cum .h. quod dicuntur notitia fit, si non prius exstiterit aut parum tardat intelligentiae. fit enim velut addiscere. illo autem modo neutrum. secundum intellectum quidem igitur eius quod dicitur talia complacent enthymematum; secundum elocutionem autem schemate quidem, si oppositionaliter dicantur, utputa aliis communem pacem reputantium suis propriis bellum; opponitur bellum paci. nominibus autem si habeant metaphoram; et hanc non extraneam. difficile enim conspicere; neque superficiale. nihil enim facit pati. adhuc si prae oculis facit. videre enim oportet quae proponuntur magis quam futura. oportet ergo coniectare tria haec: metaphora, oppositionem, efficaciam. metaphoris autem quatuor existentibus complacent maxime quae secundum analogiam; sicut Pericles ait iuventutem pereuntem in proelio ita extimatam esse a civitate, sicut si quis ver ab anno extrahat. et Leptines de Lacedaemoniis non sinere circumspicere elladem, monoculum factam. et Kefisodotus, festinante chare vindictas dare circa Olynthiacum

7 asteveri] lac M ἀστεῖον 8 appositione M 15 simul cum .h.] ĕ h' quidem M simili causa haec quae V 16 si] καὶ εἰ 17 scrib. intelligentia 25 quae proponuntur] τὰ πραττόμενα 26 tria haec] τριῶν 29 exercitatam M leg. exstinctam 32 festinante] lac M cheare E Χάρητος vindictas dare] vindictas teptare dare M mediis omissis

bellum, indignatur dicens in suffocationem populum habentem vindictas tentare dare. et consolans aliquando Athenienses, in euboiam depastos, oportere exire Melciadi sententiam. et Socrates praesentatis Atheniensibus ad Epidaurum et paraliam, indignabatur dicens ipsos accessus belli declinasse. et Pitholaus paron fustem medii; Sestum autem praedam pireci. et Perides autem Aeginam auferre praecepit pupillam pirei. et Mirocles nihil ait malignus esse, cum nominasset quandam epieikorum; illum quidem enim in tertiis partibus malignari, ipsum autem in decimis. et id Alexandrum labicum pro filiabus ad nuptias morantibus: super diurnales mihi nuptiarum virgines. et Poluecti ad popleticum quendam Speusippum, non posse quietam ducere a fortuna in egriditudine quinque siringarum cordali illigatum. et Kefisodotus triremes vocabat molares varios. okion autem tabernalia attica amicabilia. Aision autem, quia in Siciliam civitatem effunderunt. hoc enim metaphora et prae oculis. et vocent ellade. et hoc modo quodam metaphora, et prae oculis. et sicut Kefisodotus vereri praecepit, ne multas faciant concursales convocationes. et Isocrates ad currentes in solennitatibus. et velut in epitaphio, quia dignum erat super sepulchro eorum qui in Salamine mortui fuerunt decapillari elladem, quasi cum sepulta cum virtute ipsorum liberantes. si quidem enim dixit, quia dignum plorare cum sepulta virtute, metaphora et prae oculis; hoc autem virtute libertatis oppositionem habet quandam. et ut Isocrates dixit: via mihi sermonum per medium eorum quae a charete acta sunt; metaphora secundum analogiam et hoc per medium prae oculis facit. et dicere advocare pericula

---

2 consulatum M 4 ysacrates M *Ἰφικράτης* 5 belli om E indeclinasse M 6 paron] *πάραλον* sed A *πάρλον* sustis nendi V medi M *δήμου*, A *μήδμου*, vett. edd. *Μήδου* pireci] pui M *πειραιέως* 7 Perides autem] *Περικλῆς* 8 malignus] *πονηρότερος* 9 partibus] *τόκων* 10 Alexandrum] *Ἀναξανδρίδου* ex A labicum] *ἰαμβεῖον* lac. in M 12 popleticum] ita et V, politicum M *εἰς ἀποπληκτικὸν* 15 okion] *ὁ Κύων* asion MV 17 vocent] ut vocem M *ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα* 23 liberantes] *ἐλευθερίας* 26 *Ἰφικράτης*

periculis adiutura prae oculis metaphora. et Licoleon pro gabris: neque mysterium erubescentes ipsius imaginem aeream. metaphora enim quae praesenti, sed non semper, sed prae oculis. periclitantibus enim ipsis famulatur imago. inanimatum itaque animatum et memoratio civitatis operum. et secundum omnium modum parum sapere meditantes. meditari enim augere aliquid est. et quia intellectum deus lumen accendit in anima [deus lumen accendit in anima]. ambo enim significant aliquid. non enim dissolvimus bella, sed diffinimus. ambo enim sunt futura et dilatio et talis pax. et pacta cum dicere tropheum esse multo pulchrius quam ea quae in bellis fiunt. haec quidem enim pro modicis et una fortuna, haec autem pro toto bello. ambo enim victoriae signa. quia et civitates vituperio hominum multas vindictas dant. vindicta enim nocumentum quoddam iustum est. quod quidem igitur asteia ex metaphora proportionali dicantur, et ex eo quod est prae oculis facere, dictum est.

Cap. XI.

Dicendum autem, quid dicimus prae oculis, et quid facientibus hoc. dico itaque prae oculis haec facere, quaecunque operantia signant; utputa bonum virum dicere esse tetragonum, metaphora; ambo enim perfecta; sed non signant operationem. sed hoc: florentem habente statum, operatio. et hoc, te autem velut relinquendum, operationem. et hoc, libertatem autem Graeci attersientes pedibus; hoc attersive operatio. cito enim dicit. et ut usus est in multis Homerus inanimata animata [facere complacet, utputa in his: rursum super terram volutabatur lapis] per metaphoram. in omnibus

1 gabis M Χαβρίου 3 quae] qui M ἐν 4 periclitantibus] κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ ex A famulatur] ἱκετεύει 5 et memoratio] τὸ μνημόνευμα secundum omnium modum] πάντα τρόπον 8 deus . . anima om M 23 operationem] ἐνέργεια 24 libertatem autem] τοὐντεῦθεν οὖν, sed codd. τοὐλεύθερον accersientes MV pedibus hoc attersive om M τὸ ᾄξαντες 25 cito enim dicit] ταχὺ γὰρ λέγει desunt apud Bekkerum 26—27 facere . . lapis] λέγειν scrib. dicere

autem operationem facere complacet, utputa in his: rursum super terram voluntabatur lapes inverecundus; et: volabat sagitta; et: volare desiderans; et: in terra stabant desiderantes cor ore sanari; et: acumen lancea vigore pertransibat volens. in omnibus enim his, quod animata sunt, operantia videntur. inverecundari enim et velle et alia operatio. haec autem adaptavit per eam quae secundum analogiam metaphoram. sicut enim lapis ad sisufum qui inverecundus ad facile verecundabilem. poesim autem facit et in complacentibus assimilationibus de inanimatis . h.: gibbosa falerizantia; secundum autem quidem alia post vero alia. mota enim et viventia fingit omnia. operatio autem imitatio. oportet autem transferre, quemadmodum dictum est prius, a convenientibus et manifestis, velut et in philosophia similitudinem et in multum distantibus considerare bene conicecturantis. sicut Archytas dixit idem esse arbitrum et altare. ad ambo enim quod iniustum patitur refugit. aut si quis dicat, ancoram et suspensorium idem esse. ambo enim idem aliquid; sed differt per desuper et desubtus. et hoc inaequales fieri civitates in multum distantibus idem in superficie et potentis aequale. sunt autem et quae asteia plurima per metaphoram et ex eo quod est ad ipsum decipi. magis enim fit palam quod didicit penes idem quod est e contrario se habere, et videtur dicere anima; tanquam vere, ego autem peccabam. eloquiorum autem asteia sunt ex non dicere quod ait; utputa id quod Stesichori, quod cicadae sibi ipsis de subtus cantabunt, et quae bene aenigmatizata propter idem delectabilia. disciplinatur autem enim et dicuntur metaphora. et quod dicit Theodorus, nova dicere. fit autem, cum inopinatum fuerit, et ut ille dicit ad eam quae anterius opinionem. sed sicut qui in ridiculosis quae secus ficta. quod quidem valent et quae penes

2 rotabatur V 4 colare sanare M corare sanari V 7 enim adaptant M 8 sisufum] non sensum E ad facile verecundabilem] πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον 12 autem et V 14 similitudinem] multitudinem V 20 idem] nam E scrib. potentiis 27 disciplinatur autem enim] μάθησις γὰρ 29 et ut ille] καὶ μὴ ὡς ἐκεῖνος 31 secus] secuntur E παραπεποιημένα

scripturam irrisiones. decipiunt enim. et in metris; non enim sunt qui audit suspicabatur: stetit autem habens sub pedibus ulcera. hic autem putabat opercula dicere; . h. autem dicto simul oportet palam esse. quae autem penes literam faciunt, dicere non quod dicit, sed quod transsumit nomen; puta illud Theodori avichonem quod thechadarum trahisse . i. confide vel decipit se. fingit enim dicere trahesi idem decipit et aliud dicit enim. propter quod addiscenti delectabile; quum si non existimat, thracem esse, non videbitur asteium esse. et illud vult ipsum per se. oportet autem ambo convenienter dici. sic autem [asteia] etiam asteia; utputa dicere: Atheniensibus maris archen; noarchen esse malorum; civitati archen esse malorum; utroque enim modo, quod non utique putaret quis dicere, hoc dictum est, et cognitum est, quod verum est. ab arkehen arkehen dicere esse arkereen nihil sapiens. sed non ita dicit sed aliter. in omnibus autem his si convenienter nomen inferat aequivocatio aut metaphora, tunc bene, velut anaschetus non anaschetus aequivocationem enunciavit, sed convenienter si semper bis et: non utique fias magis, quam te oportet extraneus; extraneus autem non magis, quam te oportet idem. et non oportet extraneum esse semper esse. alienum enim et hoc. idem et id Anaxandriam quia laudatur: bonum enim mori aut morte dignum agere. idem enim est cum hoc dicere dignum mori, non entem dignum mori; aut dignum mori, non morte dignum entem, aut non facientem morte digna. species quidem igitur eadem elocutionis horum; sed quanto utique minori et

6 ad ῑchom̄ qd' charedum M εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδὸν chasisse M thrassisse V θράττει σε 7 .i. confide vel decipit se .. idem decipit et] καὶ ἐξαπατᾷ 8 enim] Graecis deest. 9 videbatur MV 10 vult om M per se] πέρσαι 11 asteia om M 12 scrib. non archen malorum] τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ. ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν ἀρχὴν 15 ab arkehen .. arkereen] archen M τότε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι 16 aliter] ἄλλως, καὶ ἀρχὴν οὐχ ὃ εἶπεν ἀπόφησιν ἀλλ' ἄλλως 18 velut] illud V anascetus non V ἄσχετος οὐκ ex A 19 si semper bis] MV siperbis E εἰ ἀηδὴς ex A, ceteri εἰ ἀεὶ δίς 20 fias] fiat M, fiant E extraneo extraneis M ξένος ἢ οὐ 23 Ἀναξανδρίδου enim] γε aut] πρὶν 25 dignum] ἄξιον γὰρ

oppositionaliter dicantur, tanto magis complacent. causa, quia addiscere propter opponi quidem magis, propterea autem quod in pauca citius fit. oportet semper adesse aut ad quem dicuntur, aut recte dici si quod dicitur verum, et non superficiale. est enim .h. separatum habere; utputa mori oportet nihil peccantem, sed non asteium. dignitatem oportet disponsare dignum; sed non asteium. et si simul ambo habeat; dignum mori, non dignum entem mori. quanto autem utique plura habeat, tanto magis astei non videtur, puta si et nomina metaphora sint, et metaphora talis et oppositio, et coaequivocatio et habeat efficaciam. sunt autem et assimilationes, sicut dictum est in his quae superius, semper complacentes modo quodam metaphorae. semper enim ex duobus dicuntur, sicut quae proportionalis metaphora. velut dicimus, scutum est phiala Martis; et arcus cithara sine chordis. sic igitur quidem dicentibus non simplex. dicere autem arcum citharam, aut scutum phialam simplex. assimilant autem et sic, puta simiae fistilantem, aut lucernae distillanti in plagam. ambo enim concluduntur. ipsum autem bene est, quando metaphora fuerit. est enim assimilare rapsodiam facientem scutum phialam Martis; et flabellum primo rupto domus; et dicere Niceratum filoctea esse morsum a pretio, sicut assimilavit Thrasymachus, videns Nikeratum victum a pretio, Komodiam autem dicentem et ridius adhuc. in quibus maxime ecidunt poetae, si non bene, et si non bene, complaceant. dico autem cum assignent sicut id: sicut apii sertum plagatas tibias geris; sicut Philamon sub iugo pugnans cum corico. et talia omnia assimilationes sunt. assimilationes autem quod sint metaphorae, dictum est saepe. et proverbia a specie metaphorae ad speciem sunt; puta si quis tanquam bonum suadens ipsum non ducat deinde ledit, ut Carpathius ait leporem. ambo enim quod dictum est passi sunt. unde

3 oportet] δεῖ δὲ 7 et] ἀλλὰ, sed A καὶ 9 astei non] asteion? 17 fistulante V fistula M 20 rapsodiam facientem] desunt Graecis filiam V φιάλη 21 pro V post M rapto M filotea V Φιλοκτήτην 22 pretio] Πράτυος 23 praetorio E Komodiam autem dicentem] κομῶντα δὲ 25 sicut id sicut] ὥσπερ 30 ipsum] αὐτὸς non ducat] ἐπαγάγηται ledit] laetatur E scrib. laedatur

quidem igitur asteia dicuntur, et propter quid, fere dicta est causa. sunt autem et placidae traiectiones metaphorae; utputa ad luminum ipopio; putatam fuit utique ipsum esse mororum chalatum. rubeum enim quidam ipopium. sed quod multum valde. hoc autem ut hoc et hoc yperbole locutione differens. sicut Philamon sub iugo pugnans Korico; putares autem utique ipsum filomonem esse pugnantem cum Korico. sicut apii sive plagatas tibias gerere. putaverint autem non tibias, sed serta apii habere sic plagata. sunt autem iperbolae pueriles. nimietatem enim significant. propter quod irati dicunt maxime: neque si mihi tanta dederis, quanta harenam pulvisque, puellam non traduco Agamemnonis Atridae, neque si aureae veneris pulchritudinem aequaverit, operam Palladis. utuntur autem maxime hoc attici rhetores, propterea quod seni dicere indecens.

Cap. XII.

Oportet autem non latere, quod unicuique generi alia congruit elocutio. non enim eadem scripturalis et agonistica, neque concionalis et iudicialis. ambo autem necesse scire, hoc quidem enim ellinizare, hoc autem non cogi conticere si quid velint tradere aliis; quod quidem patiuntur qui nesciunt scribere. est autem elocutio scripturalis quidem quae diligentissima; agonistica autem quae maxime ipocrita; huius autem duae species; haec quidem enim moralis, haec autem passionis illativa. propter quod et ipocritae talia operum persequuntur et poetae tales. adducuntur autem lectivi, velut Charemon. diligens enim, sicut logografos; et Likinius dithyramba facientium. et comparati qui quidem scripturarum instricti videntur; qui autem letorum non dictorum idiotikales

2 placitae? 3 limoipedio M ὑπωπιασμένον puta fuit E ᾠήθητε δὲ 8 putaverit M putaverunt V ᾠήθης sed A ᾠήθησαν 11 dederis] dixeris δοίη 13 opera quae M ἔργα δ' 20 tradere] credere M 25 adducantur V 26 lykinnius M Λικύμνιος dithirambam M 27 scripturarum] γραφικῶν, sed A γραφῶν instructi E ἐν τοῖς ἀγῶσι στενοί 28 letorum] iecorum E τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων A dictorum] deorum M decorum E ydioti tales M

in manibus. causa autem, quod in agone congruit. propter quod et ipocrita remotae ipocrisis non facientia suum opus, videntur frivola, velut quae inconiuncta; et saepe idem dicere in scripturali, recte reprobatur. in demonstrativa autem et rethores utuntur. sunt enim ipocrita. necesse autem idem transmutare idēm dicentes, quod quidem quasi viam facit ei quod est ipocrisim fieri. iste est qui depraedatus est nos. iste est qui seduxit. iste est qui tandem prodere conatus fuit; velut et Philemon ypocrite faciebat, in gerontum mania anaxandridi, quando dicit Rhadamanthis et Palamides, et in prologo eusebornm ipsum ego. si enim aliquis talia non ipocritaverit, fit trabem portans. et inconiuncta eodem modo. convenerunt, occurrerunt, depraedatus sum. necesse enim ipocrisim fieri, et non ut unum dicentem eodem more et tono dicere. adhuc habent proprium aliquid dicere quae inconiuncta. in aequali enim tempore multa videntur dicta esse. coniunctio enim unum facit quae multa. quare si removeatur, palam quod e contrario erit quod unum multa. habet igitur incrementum; veni, disputavi ministravi multa; videntur ostentari quaecunque dixit. hoc autem vult facere et Homerus: Nereus desyma; Nereus spiedictus. Nereus qui optimus. de quo enim saepe dictum est necesse et saepe dicta esse. si igitur et saepe, et multa videntur. quare augumentavit semel memoratus propter paralogismum, et memoriam fecit, nunquam posterius ipsius rationem faciens. concionalis quidem igitur locutio penitus assimilatur protracturae umbrae. quanto enim maior fuerit populus, remotus intellectus; propter quod quae exquisita superflua et deteriora videntur in ambobus.

---

2 remota ypocrisis M 6 quasi] quod M ὡς προοδοποιεῖ sed A ὥσπερ ὁδοποιεῖ 7 nos] ὑμῶν 9 ypocrite] ὁ ὑποκριτὴς sed A ὑποκριτικὸς ipocratus E gerenticomania M 13 occurrerunt] ἦλθον ἀπήντησα precatus? 15 dicere] Graecis deest, sed adhuc .. dicere om M 16 in equalia EM 19 videntur ostentari quaecunque dixit] δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν ὅσα εἶπον ὅσα φημί, sed A δοκεῖ ὑπεριδεῖν ὅσα εἶπεν . dixi E 21 spieditus M 22 saepe] πολλὰ 26 penitus] καὶ παντελῶς protractaturae M 27 populus] plus V πορρωτέρω ἡ θέα 28 determinatiora E

litigantium autem diligentius; et adhuc magis quae uni iudici. minimum enim est in rhetoricis. conspicabile autem magis quod proprium negotium, et quod alienum; et lixa abest. quare purum iudicium. propter quod non idem in omnibus his probantur rethores. sed ubi plurimum ipocriseos, hic minimum examinationis est. hoc autem, ubi vocis, et maxime ubi magnae. exclamativa quidem igitur elocutio maxime scripturalis. opus enim ipsius legere; secunda autem iudicialis. simul autem dividi elocutionem quod delectabile esse oportet et magnificum, superfluum. quid enim magis quam temperatam et liberalem et si qua alia moris virtus; delectabilem autem esse facient videlicet quae dicta sunt, si quidem recte diffinita est virtus elocutionis. cuius enim gratia oportet planam et non humilem sed decentem. si enim nugatio fiat, non plana, neque si abbreviata sed palam quia medium congruit. et id quod est esse delectabilem quae dicta sunt facient, si bene misceantur quod consuetum et extraneum, et rhythmus, et persuasibilitas ex decenti. de elocutione quidem igitur dictum est, et communiter de omnibus, et sigillatim circa unumquodque genus. reliquum autem de ordinatione dicere.

Cap. XIII.

Sunt autem orationis duae partes; necessarium enim negotium dicere de quo et hoc demonstrare. propter quod eum qui dicit non demonstrare, aut demonstrare eum qui non dixit impossibile. etenim qui demonstrat, aliquid demonstrat, et praedicens gratia demonstrationis praedicit. horum autem hoc quidem propositum est, hoc autem persuasio. quemadmodum utique si quis dividat quod hoc quidem problema, hoc autem demonstratio. nunc autem dividunt risibiliter. narratio enim iudicialis orationis solius est; exclamativae autem et con-

1 litigantium] δίκῃ et adhuc] ἔτι δὲ 3 negotium] τοῦ πράγματος 4 purum] parvum E 6 examinationis] ex dictis V ἀκρίβεια 8 lege M ἀνάγνωσις 12 autem] γὰρ, sed A δὲ 22 hoc] τότ' sed A τοῦτ' 23 non dixit] μὴ προειπόντα, sed Q εἰπόντα 29 enim] γάρ που

cionalis quomodo contingit esse narrationem qualem dicunt aut quae adversarium, aut epilogum demonstrativum. prooemium autem et econtra comparatio et replicatio in concionibus tunc fiunt, quando contradictio fuerit. etenim accusatio et defensio saepe, sed non deliberatio, sed epilogus. adhuc neque iudicialis omnibus, utputa si parva oratio aut negotium facile memorabile. accidit enim a longitudine auferri. necesse igitur partes, propositum et persuasio. propriae enim hae. quae autem plurime, prohemium, propositum, persuasio, epilogus. quae enim ad adversarium, de persuasionibus sunt; et contra comparatio augmentatio suorum; quare pars quaedam persuasionum; denumerat enim aliquid qui facit hoc. sed non prohemium neque epilogus, sed recordatur. erit igitur si quis dividat talia, quod quidem faciebant qui circa Theodorum, narratio altera et supernarratio, et praenarratio, et elenchus et postelenchus. oportet autem speciem aliquam dicentem differentiam et nomen aliquod ponere; si autem non, fit lane et delirum, velut Likimnus facit in arte, epoyrosim .i. post caudationem nominans, et apoplanesim .i. seductionem, et ramos.

Cap. XIV.

Prooemium quidem igitur est principium orationis, sicut in poesi prologus, et in fistulatione praeludium. omnia enim haec principia sunt, et velut praeviatio ad sequens. quod quidem igitur praeludium, est simile prooemio exclamativorum. etenim fistulatores, quodcumque bene habent fistulare .h. cum praeludiaverint, prosequuntur seriosum. et in exclamativis

2 demonstrativum] *τῶν ἀποδεικτικῶν* 6 omnibus] *παντός* 8 proprie enim haec MV *ἴδια μὲν οὖν ταῦτα* 10 de om M 11 quare pars quaedam persuasionum om V 12 scrib. demonstrat 15 et altera insuper narratio E *ἕτερον* 17 differentiam et] *καὶ διαφορὰν* nomen aliquod ponere] *ὄνομα τίθεσθαι*, sed A ap. Vict. *ὄνομά τι θέσθαι* lane et] latere M *κενὸν* scrib. inane 18 epoyrosin V epirosum E .i. post caudationem] est cum lac. M 21 sicut] *ὅπερ* 25 cum praeludiaverint] tñ praeludic (n supra) virtute M 26 persecuntur MV *συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ*

orationibus oportet ita describere. quodcunque enim voluerit mox cum dixerit prosequi et contingere, quod quidem omnes faciunt. exemplum illud Isocratis Elenes prooemium. nihil enim domesticum existit litigiosis et Eleni. simul autem et si digrediatur, congruit non totam orationem similis speciei esse. dicuntur autem quae exclamativorum prooemia ex laude aut vituperio, velut Gorgias quidem in oratione Olympica: a multis vult admirari, o viri Ellenes; laudat enim introducentes solemnius. Isocrates autem vituperat, quod corporum quidem virtutes donis honoraverunt; his autem qui bene sapiunt, nullum praemium fecerunt. et si a consilio, puta quod oportet bonos honorare; propter quod et ipse Aristides laudat tales qui neque complacent neque plani sunt, sed quicunque boni existentes inmanifesti sunt, ut Alexander qui Priami. iste enim consulit. adhuc autem ex iudicialibus prooemiis .h. autem est ex his quae ad auditorem, si de inopinato fit sermo, aut de difficili aut de tumultuoso multis, ut veniam habeat; velut Koirilus: nunc autem quando omnia donata sunt. prooemia quidem igitur exclamativarum orationum ex his; ex laude et vituperio, ex adhortatione, ex revocatione, ex his quae ad auditorem. oportet autem aut extranea, aut domestica esse quae introductoria orationi. quae autem iudicialis prooemia, oportet accipere, quod idem possunt quod quidem operum fictorum prologi et versuum prooemia. quae quidem enim tyramborum, similia sunt exclamativis: propter te et tua dona, sive praedas. in prologis autem et versibus ostensio est verbi, ut praevideant de quo sit sermo et non suspendatur mens. quod enim interminatum, errare facit. vias igitur, sicut ad manum inchoationem facit volenti intendere ora-

---

2 persequi V 4 elene M 8 vult] ἄξιοι solemnius] τὰς πανηγύρεις 11 et si a] καὶ ἀπὸ 12 Aristides] Ἀριστείδην ἐπαινεῖ ἢ 13 plani] planani E φαῦλοι 16 fit] Graecis deest 18 corilus M 19 exclamativa V et vituperio] ἐκ ψόγου 20 et ex adh. M et ex his E 25 tyramborum] διθυράμβων 26 sive] sunt V lac M huic verbo et praedas prologis] λόγοις 27 verba MV fit MV ἦν sed A ἦι 28 vias igitur] ὁ δοὺς οὖν 29 volenti intendere] ἐχόμενον ἀκολουθεῖν

tioni. propter hoc: iram pande mihi Musa, virum propone sermonem quaerere ab Asia regione venit in Europam bellum magnum. et tragici insimulant circa quod gestum, et si non mox sicut Euripides. sed in prologo alicubi insinuat, quemadmodum et Sophocles: mihi pater erat ḡeleus. et comoedia eodem modo. quod quidem igitur maxime necessarium opus prooemii et proprium .h. manifestarę, quis est finis, cuius gratia oratio. propter quod quidem si manifestum sit et parvum negotium, non utendum prooemio. aliae autem species quibus utuntur, de media et communes. dicuntur autem haec ex loquente et auditore, et negotio et contrario. de ipso quidem et de adversario, quaecunque circa solvere criminationem et facere. sunt autem non similiter. defendenti quidem enim primo quae ad criminationem; accusanti autem in epilogo. propter quod autem non inmanifestum. defendentem quidem enim, cum debeat introducere se ipsum, necessarium auferre prohibentia. quare solvendo primo criminationem. criminanti autem in epilogo criminandum, ut memorentur magis. quae autem ad auditorem ex eo quod est benivolum facere et ex provocare, et aliquando facere attentivum, aut contrarium. non enim semper prodest facere attentum. propter quod multi in risum tentant producere. in eumathiam autem omnia reducet, si quis voluerit. et videri epieika attendunt autem magis propriis mirabilibus, delectabilibus. propter quod oportet insinuare, tanquam de talibus sit oratio. si autem non attentos, quod parvum, quod nihil ad illos, quod contristans. oportet autem non latere, quod omnia talia sunt extra orationem. ad pravum enim auditorem, et quae extra negotium audientem; quum si non talis esset, nihil opus esset prooemio; nisi quantum negotium

---

1 propono M μοι ἔννεπε μοῦσα 2 sermonum M isya E 3 quod gestum] δρᾶμα 5 gūdens V genere deus M Πόλυβος 7 .h. om V 10 scrib. remedia 14 quae] quod V 16 se ipsum] αὑτὸν 17 solvendum? 20 ex provocare] ἐκ τοῦ ὀργίσαι aliquando facere attentivum] ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν sed A ἐνίοτε προσεκτικὸν 23 euthema M 24 in epieika M autem magis] γὰρ μᾶλλον τούτοις προσεκτικοὶ δὲ. scrib. autem magnis ut ante haec verba illa desint.

dicere summatim, ut habeat sicut corpus caput. adhuc attentos reddere omnium partium commune, si oporteat. in omni enim loco remittuntur magis quam in inchoatione. propter quod ridiculum in principio praecipere, quod maxime omnes attenti audiunt. quare ubi fuerit tempus, dicendum: et nihil adhibere intellectum. nihil enim magis meum, quam vestrum. dicam enim vobis, quale nunquam audistis dirum aut ita mirabile. hoc autem est, sicut ait Prodicus, cum dormiverint auditores, immittere quinquaginta dragmae inter ipsos. quod autem ad auditorem, non secundum quod auditor, palam. omnes enim aut commovent, aut timores solvunt in prooemiis: rex, dicam quidem, non quatenus a studio in aliquo informis. et qui malum negotium habent aut videntur; ubique enim melius morari quam in negotio. propter quod sed non quae interrogantur dicunt sed quae circa etiam proemizant. unde autem benevolos oportet facere, dictum est etiam aliorum unumquodque talium. quum autem bene dicitur: da mihi in amicum venire, hoc autem miserabile, haec duo oportet coniectare. in exclamativis autem putari oportet facere simul laudari auditorem, aut ipsum aut genus aut inventionem huius aut aliter qualiter. quod enim dicit Socrates in epitaphio, verum, quod non difficile Athenienses et carthenienses laudare, sed inter lacedonienses. quae autem concionativae ex his quae iudicialis orationis sunt. natura autem minime habent. etenim de quo sciunt. et nihil indiget negotium prooemio, nisi propter ipsum aut contradicentem, aut si non quantum voluerit, existimant, sed aut maius aut minus. propter quod aut criminari aut absolvi necesse et aut augere aut minuere. horum autem gratia prooemio opus est, aut ornatus gratia tanquam deficit

---

4 quod] ὅτε 5 nihil adhibere] μοι προσέχετε 7 dicam] καὶ ἐρῶ 9 dragme MV τῆς πεντηκονταδράχμου 12 in aliquo informis] in a quo a formis V τί φροιμιάζῃ 14 sed] scrib. servi 15 circa quae E τὰ κύκλῳ 17 mihi aīcū M μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν ἠδ' ἐλεεινόν 20 inventionem] ἐπιτηδεύματα 22 et charcenenses M ἐν Ἀθηναίοις 24 etenim] καὶ γὰρ καὶ 26 contradicentem] τοὺς ἀντιλέγοντας 29 deficit dicto uno om E una M ὡς αὐτοκάβδαλα

dicto uno videntur, si non habeant. tale enim Gorgiae commendatio ad elenis: nihil enim praedisponens neque praeexcitans, statim incipit Elis, civitas felix.

Cap. XV.

De criminatione autem unum quidem ex quibus utique quis existimationem depravaverit solvat. nihil enim differt, sive subexistente aliquo sive non. quare hoc universale. alius modus, ut obiecta obviare, aut quod non sunt, aut quod non nocivum, aut non huic, aut quod non tantum aut non iniustum aut non magnum, aut non turpe aut non habens magnitudinem. de talibus enim altercatio; sicut Iphicrates ad Nausicratem. aut enim fecisse quod dicebat, et nocuisse, sed non iniustum fecisse; aut contra variare iniusta facientem; si nocivum, sed honestum; si contristans, sed proficuum, aut aliquid aliud tale. alius modus, quod est peccatum, aut infortunium, aut necessarium; utputa Sophocles ait tremere, non ut criminatus ait, ut videatur senex, sed ex necessitate; non enim voluntarium aliquid esse circa annorum octoginta. et variare, quod cuius gratia; quia non nocere volebat; sed hoc et hoc quod culpatur fecisse accidit autem nocuisse. iustum autem odire, sed quatenus hoc fieret, fecisset. alius si in tali deprehensus est criminans aut nunc aut prius aut ipse aut propinquorum aliquis. alius, si alii in hoc deprehenduntur, quos confitentur non reos esse criminationi; puta quia si purus adulter et aliqua ego. alius si alios criminatur, aut alius ipsum, aut sine criminatione credebantur, sicut ipse nunc, qui apparebant non rei. alius ex econtra criminari cri-

1 videatur M videantur V 2 elenis] Ἠλείους 5 depravaverit] δυσχερῆ 6 subexistente] εἰπόντος 7 adiecta M πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα 11 aut] scrib. ait 12 narrare M ἀντικαταλλάττεσθαι 18 narrare M 19 et hoc] καὶ οὐ τοῦτο ὃ διεβάλλετο 20 sed] sed hoc M εἰ fecisse M ἐποίουν scrib. si . . fecissem in tali deprehensus] ἐμπεριείληπται 22 propinquorum aliquis] τῶν ἐγγύς 23 quod si V εἰ ὅτι 24 et aliqua ego] καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἄρα. scrib. ergo et A semel modo verba καὶ ὁ δεῖνα praebet 25 ipsum] αὐτούς sed vett. edd. αὐτόν

minantem. inconveniens enim, si ipse non credendus, huius sermones sint credendi. alius, si factum est iudicium, sicut Euripides ad convalescentem in Antidosei accusantem, quomodo ipsius qui fecit praecipiens deierare: lingua deieravit, mens autem impotens iurare. ait enim ipsum iniustum facere, contra iudicia ex Dionysiaco agone ad praetoria ducentem; ibi enim ipsum dedisse rationem aut daturum, si voluerit. alius ex criminatione accusare quantum et hoc quod alia iudicia facit. et quod non credit negotio. communis autem ambobus locus id quod est symbola dicere; velut in teucro Ulixes, quod domesticus Priamo celamen et quod non contradixit insidiatoribus. alius, criminanti, parvum laudantem, vituperare magnum, fortiter aut multa bona cum proposuerunt quod negotium facit unum vituperare. tales autem artificiosissimi et iniustissimi. bonis enim nocere tentant admiscentes ipsa malo. commune autem criminanti et ei qui absolvitur, quum idem contingit propter plura actum esse, criminanti quidem malignandum in deterius accipienti; ei autem qui absolvitur in melius, utputa quod Diomedes Ulixem praeelegit; huic quidem quod optimum existimavit Ulixem, huic autem, quod non; sed quod solus non contragonizator, tanquam pravum. et de criminatione quidem dicta sunt tanta.

Cap. XVI.

Narratio autem in exclamativis est non continuatim, sed secundum partem. oportet enim actiones pertransire, ex quibus oratio. componitur enim brevis oratio; hoc quidem inartificiale; nihil enim est causa actionum qui solvit; hoc autem ex arte. hoc autem est ostendere, aut quia est si sit incre-

---

1 ipse] ὁ αὐτὸς sed Q om ὁ 2 sint] om M sunt V ἔσονται 4 ipsius] scrib. impius 7 ipsum] αὐτῶν ex A 11 Priamo celamen] Πριάμῳ, ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή. ὁ δὲ ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ ὁ Τελαμών 13 autem M συντόμως ἤ 14 proposuerunt] προθέντα negotium facit] εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει 24 in exclamativis] ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς 26 brevis] b ñ M ἔχων 27 qui solvit] ὁ λέγων

dibile, aut quia quale, aut quia quantum, aut etiam omnia. propter hoc autem aliquando non continue oportet narrari omnia, quod difficulter memorabile ostendere sic. ex his quidem igitur fortis; ex his aut sapiens aut iustus ut simplicior oratio est illa aut varia et non evidens. oportet autem notos quidem rememorari; propter quod multi nihil indigent narratione; utputa si vis Achillem laudare. sciunt enim omnes actiones. sed oportet ipsis uti. sed si Critiam oportet. non enim multi sciunt. Est autem laus sermo elucidans magnitudinem virtutis. oportet igitur actiones ostendere quomodo tales. commendatio autem operum est, quae autem circa ad persuasionem; puta nobilitas et eruditio. verisimile enim ex bonis bonos et sic nutritum tale esse. propter quod et commendamus eos, qui egerunt; opera autem signa actionis sunt. et laudabimus utique et eum qui non egit, si crediderimus esse talem. beatificatio autem et felicitatio ipsis quidem eadem, his autem non eadem. sed quemadmodum felicitas virtutem, et felicitatio continet haec. habent autem quandam communem speciem laus et consilia. quae enim in consulendo supposueris utique, haec transposita locutione commendationes fiunt. quum igitur habemus quae oportet agere, et qualem quandam oportet esse haec tanquam supponens dicentem locutione transponere oportet et vertere; utputa quod non oportet magnum sapere in his quae propter fortunam, sed in his quae per se ipsum. quare quando laudare volueris, vide quod utique supponas; et quando supponas, vide quod utique laudabis. locutio autem opposita erit ex necessitate, quando hoc quidem obsistens, hoc autem non obsistens transponatur. nunc autem risibiliter aiunt narrationem oportere esse celerem. quamquam sicut pastam facienti quaerenti, si

---

4 ut] aut M καὶ 5 aut] scrib. autem 6 remorari M 9 Est autem — non obsistens transponatur] ex I, 9 repetita est autem] enim M 10 igitur] enim VM 12 persuasiones M 13 scrib. talem 15 et] ἐπεὶ δὲ 20 et commendationes V 22 quantum M scrib. quendam supponens dicentem] ὑποθήκας λέγοντα 25 sed in his] ἀλλὰ τοῖς per se ipsum] post haec exciderunt: οὕτω μὲν οὖν . . . ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν 26 supponas] ὑποθέσθαι

duram aut mollem pastabit; quid autem bene dicat impossibile? et sic similiter. oportet enim non prolixe narrare, sicut neque persuasiones dicere. neque enim hic est quod bene aut in eo quod cito, aut in eo quod breviter, sed in eo quod medie. hoc autem est in dicendo quaecunque manifestabunt negotium aut quaecunque facient opinari factum aut nocuisse aut iniusta fecisse, aut tanta quanta vult; adversario autem contraria. secus narrari autem quaecunque ad tuam virtutem faciunt, utputa: ego movebam semper iusta, dicens non pueros derelinquere; aut alterius malitiam. ille autem respondebat mihi quod cuiuscunque sint ipsi sed tanquam ab electione. ego autem volui et praeelegeravi enim hoc; sed et putabam melius; hoc quidem enim prudentis, hoc autem boni; prudentis quidem enim prudentis, hoc autem boni, prudentis quidem in eo quod est proficuum persequi; boni autem in eo quod honestum. si autem incredibile sit, tunc causam addendum; sicut Sophocles facit exemplum, quod ex Antigona quod magis de fratre curabat, quam de viro aut pueris; haec quidem enim forsan fierent adhuc perdita: matre enim apud inferos et patre cum vitam transegerint, non est frater quod exsurgat aliquando. si autem non habes causam, sed quod non ignoras incredibilia dicens, sed natura talis es. discredunt enim ad aliquid agere voluntarium, nisi conferens. adhuc ex passionis illativis narrans et sequentia, et quae sciunt, et propria aut sibi aut illi convenientia. hic autem residebat me inspiciens. et si est de Cratili ethima, quod discrepens et manus proiiciens; persuabilia enim; quod consona fiunt

---

1 quod EM 2 sic] om M *ἐνταῦθα* sicut neque] desunt *προοιμιάζεσθαι μακρῶς οὐδὲ* 5 in dicendo] *τὸ λέγειν* 7 vult] insit M *βούλει* 9 movebam] *δ' ἐνουθέτουν* i. e. monebam 11 cuiuscunque sint ipsi] *οὗ ἂν ᾖ αὐτός*, post haec desiderantur p. 1417, 5 *ἔσται* — 24 *οἷ νῦν* 12 p̃eligñto M sed et putabam] *ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην* 13 prudentis quidem] *φρονίμου μὲν γὰρ* 19 enim forsan om M *γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα* enim] *δ'* 20 quod] *ὅστις ἂν* 23 ad] quidem M *ἄλλο* 24 illatis V narras M *λέγειν διηγούμενον*, sed A *λέγε διηγούμενος* 25 propria] *τὰ ἰδίᾳ* residebat] *ᾤχετο* 26 si est] *ὡς* echina M *Αἰσχίνης* discrepens] *διασίζων καὶ τοῖν χεροῖν διασείων*

haec quae sciunt illis quae nesciunt. plurima autem talia est accipere ex Homero: ut ergo ait, vetusta autem continebat manibus faciem. qui enim lacrymari incipiunt, deprehenduntur in oculis. et mox introduc etiam te ipsum qualem quendam, ut tanquam talem considerent et adversarium; latens autem fac. quod aut facile, videre oportet ex nunciantibus. de quibus enim nihil scimus, tamen accipimus existimationem quandam. ubique autem oportet narrare et aliquando non in principio. in concione autem minime narratio est, quod de futuris nullus narrat. sed si quidem narratio fuerit, factorum erit, ut reminiscentes illorum melius consulant de his quae posterius, aut criminantes aut laudantes. sed tunc non consulentis facit opus. si autem sit incredibile, spondere et tamen dicere mox, et vadiare quibus volunt; velut Iocasta Calkini in oidipode semper spondet, sciscitans quaerentis filium. et Annon Sophoclei.

Cap. XVII.

Persuasiones autem oportet determinativas esse. demonstrari autem oportet, quum de quatuor elementis, de eo quod obiicitur ferentem denumerationem; utputa si quod non factum est, dubitatur, in iudicio oportet huius maxime demonstrationem ferre; deinde quod non nocuit .h. et quod tantum aut quod iuste. eodem modo et defectum esse hoc lis est. non lateat autem quod necessarium in hac litigatione sola, alterum esse malignum. non enim est ignorantia causa, sicut si aliqui de iusto litigarent. quare in hoc utendum; in aliis

4 etiam] et M deest Graecis, sed A habet καὶ 5 considerent .. fac om V 6 scrib. autem 7 enim] autem M 8 ubique] πολλαχοῦ 14 tamen] scrib. causam quibus] quilibet E 15 sciscitans] πυνθανομένου 16 Annon] Αἵμων 17 denumeratas E scrib. demonstrativas et sic ubique 18 elementis] ἡ ἀμφισβήτησις 19 detractionem M 21 deinde] εἰ δ' sed A εἶθ' tantum] οὐ τοσόνδε 22 et defectum] καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι, sed A εἰ om scrib. de factum 24 sicut] ὥσπερ ἂν 25 utendum] χρονιστέον sed A χρηστέον

autem non. in exclamativis autem, quod multum, quia honesta et proficua, augmentatio erit. acta enim oportet credi. raro enim et horum denumerationes ferunt, si incredibilia sunt si alius causam habeat. in concionativis autem, quomodo non erunt, dubitabit utique quis, aut quomodo erit quidem quae praecipit, sed non iusta aut non proficua, aut non tanta. oportet autem invidere, si quis mentitur ex tanto negotio. argumenta enim haec videntur et aliorum, quod mentitur. sunt autem exempla quidem magis concionalia; enthymemata autem magis iudicilia. haec quidem enim circa futurum, quare ex factis necesse exemplum dicere; haec autem de entibus aut non entibus, cuius magis demonstratio est et necessitas. habet enim quod factum est necessitatem. non oportet autem continue dicere enthymemata, sed intermisceri; si autem non, offendunt invicem. est enim et quanti terminus sui amicus, quum tot dixisti, quot utique sapiens vir. sed non talia. et non de omnibus enthymemata quaerere; si autem non, facies quod quidem quidam philosophantium faciunt, quod syllogizant notiora et credibiliora, quam ex quibus dicunt. et quando passionem feceris, ne dicas enthymema. aut enim expellet passionem, aut frustra dictum erit enthymema. expellunt enim motus invicem qui simul et aut exterminant, aut debiles faciunt; neque quando moralem sermonem, non oportet enthymematizare simul. non enim habet neque morem neque electionem demonstratio. sententiis autem utendum et in narrationibus et in persuasione; morale enim. et ego dedi et haec sciens quod non oportebat credere. si autem passibiliter; non poenitet me, quamvis iniuriam passum; huic quidem acquisi-

3 denumerationes] lac M determinationem V 4 sunt om E ἢ ἢ quomodo] quo M ἢ ὡς 7 invidere] καὶ ὁρᾶν quis mentitur ex tanto negotio] τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος, sed A τις . . ἐκ τοσούτου . . 9 magis concionalia] δημηγορικώτατα 11 exemplum] παραδείγματα 15 quanti terminus] lac. M, terminus om V sui amicus] ὦ φίλ᾽ 18 quod] οἳ 21 est MV enim om MV 23 enthymematisare V ἐνθύμημά τι ζητεῖν 25 autem] enim MV narrationibus] διηγήσει 27 quod om MV oportebat] δεῖ non] καὶ οὐ 28 quidem] μὲν γὰρ

tum est pulchrum, mihi autem iustitia. concionari autem difficilius quam iudicio contendere merito; quia circa futurum; ibi autem circa iam factum quod est scibile iam etiam divinatoribus, ut ait Epimenides ceres; ille enim de futuris non divinabat, sed de iam factis quidem, oculos autem. et lex suppositio in iudicialibus. habentem autem principium facile invenire demonstrationem; et non habet multas determinationes, puta ad adversarium, aut de ipso, aut passionale facere. sed minime enim si non digrediatur. oportet igitur egentem hoc facere, quod quidem apud Athenas rhetores et Isocrates. et enim consulens accusat, puta Lacedaemonios quidem in panegurico; Charetam autem in symmachico. in exclamativis autem oportet orationem interpolari laudibus, velut Isocrates facit. semper enim aliquem inducit; et quod dicebat Gorgias, quod non deficit sibi oratio, idem est; si Achillem dicens Peleum laudat, deinde Aeacum post ea dr̃a. similiter et fortitudinem; aut haec et haec facit aut tale est. habentem quidem igitur demonstrationes et moraliter loquendum et demonstrative. si autem non habeas enthymemata, moraliter; et magis epieiko competit bonam videri orationem examinata. enthymematum autem elentica magis complacent ostensivis, quia quanto elencum facit, magis palam, [quod syllogizatam] quia syllogizatum est. secus invicem enim magis contraria nota fiunt. quae autem adversarium, non altera aliqua species, sed persuasionum est. haec quidem solvere instantia, haec autem syllogismo. oportet autem et in deliberatione et diiudicatione inchoantem quidem dicere eas quae sui ipsius persuasiones prius,

---

1 pulchrum . . iustitia] κέρδος . . δίκαιον 3 circa iam factum] περὶ γεγονός 4 ceres] Κρής, A κράτης cetes M 5 de iam factis] περὶ τῶν γεγονότων μέν, ἀδήλων δέ. scrib. obscuris 6 facile] ῥᾷον 9 enim] lac. M πάντων si] sed M digrediar E ἐξίστηται sed A ἐξίστῃ 10 Socrates E 13 interpolari] lac. M 15 idem] τοῦτο dicens] λέγει sed libri λέγων 16 dr̃a] omĩ M τὴν θεὸν 17 aut tale est om E ὅ τοιόνδε ἐστίν sed A ἥ 20 orationi M ἣ τὸν λόγον 21 quanto] ὅσα 22 quod syllogizatam om MV 23 invicem] iudicio MV 24 scrib. ad advers. 26 et om MV

posterius autem ad contraria obviare solventem et praedissipantem. si autem multiplex fuerit contrariatio, prius contraria; quale facit Calistratus in meseniaca ecclesia. quod enim dicturi erant, praeinterimens ita tunc ipse dixit. posterius autem dicentem primo ad contrariam orationem dicendum solventem et syllogizantem, et maxime si bene complacuerint; quemadmodum enim hominem praeterminatum non recipit anima, eodem modo neque orationem, si contraria bene dicantur dicta esse. oportet igitur locum facere in auditorem futurae orationi. erit autem, si interemeris. propter quod aut ad omnia aut ad maxima aut ad complacentia, aut ad bene arguibilia qui oppugnaverit · sic quae sua credibilia faciendum: pro diis primo pugnator si autem ego enim affectatam. in his primum tetigit quod stultissimum. de persuasionibus quidem igitur haec. ad morem autem, quum quaedam de ipso dicere habet, aut invidiosum, aut prolixitatem aut contradictionem; et de alio aut maledictionem aut rusticitatem; alterum oportet dicentem facere, quod quidem Isocrates facit in Philippo, et in Antidosei. et ut Archilogus vituperat; facit enim patrem dicentem de filia in iambo. pecuniarum nihil est neque deieratum. et Charonem fabrum in iambo, cuius principium: non mihi quae tua. et ut Sophocles aemonem pro Antigona ad patrem, tanquam dicentibus aliis. oportet autem et transponere enthymemata, et sententias facere aliquando, utputa: oportet mercationes facere intellectum habentes bene fortunatos; si enim utique maxime abundabunt.

---

1 praedissipantem] προδιασύροντα prodissibilantem? 3 facit] ἐποίησε quod autem M ἃ γὰρ 4 ipse] prope M 5 primo ad] πρῶτον τὰ πρὸς sed A om τὰ 6 syllogizantem] ἀντισυλλογιζόμενον, sed A συλλογιζόμενον 7 praeterminatum] προδιαβεβλημένον 8 contraria] ὁ ἐναντίος . . εἰρηκέναι 10 interemeris] intraveris E 11 ad omnia] πρὸς πάντα ἢ τὰ μέγιστα ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα ἢ τὰ εὐέλεγκτα 13 si autem ego enim affectatam] ἐγὼ γὰρ Ἥραν 17 alio] aliis MV 18 Socrates E 20 pecuniarum] pecuniarum deficit una dictio V et M qui desuit. dictio illa quae deest est δ' ἄελπτον, pro quo A ἃ ἔλιπον 22 quae tua] est tua M τὰ Γύγεω

enthymematice autem. sed enim oportet, quando maxime proficuae fuerint, et maximi lucri mercationes, tunc commutationes fieri, bene fortunatos oportet commutationes tractare.

Cap. XVIII.

De interrogatione autem opportunum est fieri, maxime quidem, cum alterum dictum sit, ut uno cointerrogato accidat inconveniens; velut Pericles Iamponem interrogavit de ritu sacrorum Soteiras; et cum dixisset, quod non est possibile eum qui sine ritu est audire, interrogabat, si ipsi nosti? respondere autem quia et quomodo sine ritu existens. secundo autem, quando hoc quidem manifestum fuerit, hoc autem interroganti palam sit quod dabit. quaerentem enim unam propositionem oportet non cointerrogare quod maximum, sed conclusum dicere; velut Socrates velut non dicentem ipsum deos putare, dixit, ac si daemonium aliquid diceret, interrogabat, si non daemones aut deorum pueri erunt, aut divinum aliquid; et quum dixisset, est igitur, ait, deorum quidem pueros opinari esse, deos autem non. adhuc quando poterit ostendere aut contraria dicentem aut inopinabile. quarto autem, cum non insit, nisi sophistice, respondentem solvere. si enim sic respondeat, quod est quidem, est autem non, aut . h. quidem . h. autem non; aut quo quidem, quo autem non; turbantur velut deficientes. aliter autem non conari; si enim institerit, obtinere videtur. non enim possibile et multa interrogare propter imbecillitatem auditoris. propter quod et enthymemata quod maxime convertere oportet. respondere autem oportet ad amphibola quidem, dividentem sermone et

2 mox in lucem V mercationes] mutationes V tunc commutationes om M 5 dictum sit] *εἰρηκὼς ἦ* 6 *Λάμπωνα* 7 sotoreias M stoteiras V et cum dixisset] *εἰπόντος δὲ* 8 si ipsi nosti] h' ipse nosci M *εἰ αὐτὸς οἶδεν* respondere autem quia] *φάσκοντος δὲ* scr. respondente 12 maximum] scrib manifestum 13 velut] *Μελήτου* 14 ac si] *εἰ*, sed A *ὡς ἂν* interrogabat] *ὁμολογήσαντος δὲ ἤρετο* sed prima duo om A 17 opinari] *ὅστις . . οἴεται* 23 obtinere] *κεκρατῆσθαι* optinem̃ M

non breviter; ad ea autem quae videntur contraria solutionem ferentem mox cum responsione, antequam interroget superveniens, aut syllogizet. non enim difficile praevidere in quo oratio. manifestum autem nobis sit ex topicis et hoc et solutiones. et concludentem, si interrogationem fecerit ipsam conclusionem, causam dicere; velut si fodes interrogatus a Pisandro, si videbatur sicut et aliis proconsulibus, instituere quadringentos, ait quidem aut sine mala tibi . h. videbatur esse? ait: igitur tu haec egisti mala? utique ait. non enim erant sed meliora. et sicut Lacon correctus ab eforia interrogatus, si videntur sibi iuste periisse alii, ait: hic nonne tu his haec imposuisti? et ille ait: igitur iuste utique, ait, et tu perisses? nequaquam, inquit; hi quidem enim pecunias accipientes haec egerunt; ego autem non. sed sententia; propter quod neque interrogare oportet post conclusionem, neque conclusionem interrogare, si non multum circumsit veritatis. de risibilibus autem quum aliquem oportet usum habere in agonibus, et oportere ait Gorgias serium quidem dissipare contrarium risu; risum autem serio recte dicens, dictum est, quot species risibilium sunt in his, quae de poetica; quarum .h. quidem congruit libero .h. autem non; quatenus quod congruit, sibi sumat. est autem ironia liberalius quam bomolochia; hic quidem enim ipsius gratia facit risibile, bomolochus autem alterius.

Cap. XIX.

Epilogus autem componitur ex quatuor, ex praeparare bene auditorem ad se ipsum, et adversarium male; et ex augere et humiliare, et ex in passiones deducere auditorem, et

---

5 ipsam conclusionem] τὸ συμπέρασμα 6 sifodos M Σοφοκλῆς 7 videbatur] ἔδοξεν αὐτῷ 8 aut] ut M scrib. quid autem, non mala . . videbantur 10 sed] ἄλλα 11 hic om E ὁ δὲ 12 haec] ταὐτὰ 19 risui M τῶν ἐναντίων γέλωτι 21 quatenus quod] quod quidem MV ὅπως οὖν, sed A om οὖν 22 suma M 27 ducere MV

ex rememoratione natum est enim postquam ostenderit se quidem veracem, adversarium autem mendacem, sic laudare et vituperare et inculcare. duorum alterum oportet coniectare, aut quia his bonus, aut simpliciter. ex quibus autem oportet praeparare, dicti sunt loci, unde studiosos oportet praeparare et pravos. quod autem post hoc ostensum iam augere est secundum naturam aut humiliare. oportet enim acta confiteri, si debeat quantitatem dicere. etenim corporum augmentatio ex praeexistentibus est. unde autem oportet augere et humiliare expositi sunt loci prius. post hoc autem, manifestis existentibus, et qualia et quanta in passiones ducunt auditorem. haec autem sunt, timor, crudelitas, et ira et odium et invidia et zelus et contentio. dicti sunt autem et hi loci prius; quare restat rememorari praedicta. hoc autem congruit fieri ita sicut aiunt in prooemiis, non recte dictis. unde enim bene discibilis sit, praecipiunt saepe dicere. ibi quidem igitur oportet negotium dicere ut non lateat de quo iudicium . h. autem, per quae demonstratum est summatim. principium autem, quia quae promisit exsolvit. quare et quae et propter quod dicendum. dicitur autem ex contracomparatione contrarii. comparare autem, aut quaecunque circa idem ambo dicere, si non e regione. sed iste quidem .h. de .h. iusta autem et .h. aut ex ironia, puta: iste enim haec dixit, ego autem haec. et quod utique faciebat, si haec opinabatur, sed non haec? aut ex interrogatione: quid non demonstratum est; aut ita quid ostendit? aut itaque sic, aut ex comparatione aut secundum naturam, ut dictum est,

---

3 et inculcare om M incultare E   duorum] δυοῖν δὲ, sed om δὲ A   4 simpliciter] ὅτι ἁπλῶς, tum vero desunt ὁ δ' ὅτι κακὸς τούτοις ἢ ὅτι ἁπλῶς   ex quibus — studiosos oportet om MV   ex quibus autem] ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους   10 post hoc] μετὰ δὲ ταῦτα   12 timor] ἔλεος καὶ   14 hi loci] τούτων οἱ τόποι   prius om E   15 fieri] ποιεῖν   16 dictis] λέγοντες scrib. dicentes   bene discibilis] εὐμαθῆ, sed A εὐμαθὴς   22 dicere] εἶπον sed A εἰπεῖν   si non] ἢ μὴ   23 iusta autem et haec MV καὶ διὰ ταῦτα sed A καὶ ἃ δε καὶ   iuxta pro iusta E   24 quod] τί   25 opinatur MV ἔδειξεν   26 aut ita] ἢ οὗτος

itaque sua. et iterum, si velit, separatim quae contrariae orationis. finis autem locutionis congruit inconiunctus, quatenus epilogus, sed non oratio sit: dixi, audistis, habete, iudicate.

Explicit rhetorica Aristotelis translata a Graeco in Latinum.

---

1 scrib. ita quae si velit] sive licet M ἐὰν βούλῃ 3 ypologus M ex epilogiis E

INDEX.

Friederichs, Dr. K., Praxiteles und die Niobegruppe nebst Erklärung einiger Vasenbilder. Mit einer Kupfertafel. gr. 8. 1855. geh. 1 Thlr.

Friedländer, Ludovicus, Analecta Homerica. gr. 8. 1859. geh. 6 Ngr.

— **zwei Homerische Wörterverzeichnisse.** gr. 8. 1861. geh. 24 Ngr.

— **Mittheilungen aus Lobecks Briefwechsel** nebst einem literarischen Anhange und einer zur Feier seines Gedächtnisses gehaltenen Rede. 8. 1861. geh. 24 Ngr.

Giseke, Bernhard, Thrakisch-Pelasgische Stämme der Balkanhalbinsel und ihre Wanderungen in mythischer Zeit. gr. 8. 1858. geh. 1 Thlr.

— **Homerische Forschungen.** gr. 8. 1864. geh. 1 Thlr. 10 Ngr.

Gladstone's, W. E., Homerische Studien. Frei bearbeitet von Dr. Albert Schuster. gr. 8. 1863. geh. 3 Thlr.

Gomperz, Th., Herkulanische Studien. I. Heft. A. u. d. T.: Philodem über Induktionsschlüsse. gr. 8. 1865. geh. 16 Ngr. II. Heft. A. u. d. T.: Philodem über Frömmigkeit. gr. 8. 1866. geh. 1 Thlr. 20 Ngr.

Gottschick, A. F., Geschichte der Gründung und Blüthe des Hellenischen Staates in Kyrenaika. gr. 8. 1858. geh. 10 Ngr.

[Grote, Georg,] Griechische Mythologie und Antiquitäten nebst der Abhandlung über Homer und ausgewählten Abschnitten über die Chronologie, Litteratur, Kunst, Musik u. s. f. Uebersetzt aus Georg Grote's Griechischer Geschichte von Dr. Theodor Fischer. 4 Bände. gr. 8. 1856—1860. 9⅔ Thlr.

Gutschmid, Alfred von, Beiträge zur Geschichte des alten Orients. Zur Würdigung von Bunsens 'Aegypten' Band IV und V. gr. 8. 1858. geh. 1 Thlr.

Hanow, Fr., de Theophrasti characterum libello. gr. 8. 1858. geh. 6 Ngr.

— **in Theophrasti characteras symbolae criticae.** 4. 1860. geh. 10 Ngr.

— **in Theophrasti characteras symbolae criticae alterae.** 4. 1861. geh. 6 Ngr.

Heitz, Emil, die verlorenen Schriften des Aristoteles. gr. 8. 1865. geh. 2 Thlr.

Hennings, P. D. Ch., über die Telemachie, ihre ursprüngliche Form und ihre späteren Veränderungen. Ein Beitrag zur Kritik der Odyssee. gr. 8. 1858. geh. 20 Ngr.

Herbst, Ludwig, über C. G. Cobets Emendationen im Thukydides. gr. 8. 1857. geh. 12 Ngr.

Herbst, Wilhelm, das classische Alterthum in der Gegenwart. Eine geschichtliche Betrachtung. 8. 1852. geh. 1 Thlr.

— **zur Geschichte der auswärtigen Politik Spartas** im Zeitalter des peloponnesischen Kriegs. I. 8. 1853. geh. 12 Ngr.

Hercher, Rud., über die Glaubwürdigkeit der Neuen Geschichte des Ptolemaeus Chennus. gr. 8. 1856. geh. 7½ Ngr.

Hippolyti Romani quae feruntur omnia graece e recognitione Pauli Antonii de Lagarde. gr. 8. 1858. geh. 1 Thlr. 10 Ngr.

Hymni Homerici. Recens. apparatum criticum collegit adnotationem cum suam tum selectam variorum subiunxit Aug. Baumeister. gr. 8. 1860. geh. 2 Thlr. 12 Ngr.

Ἰωάννου γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως *[τοῦ Φιλοπόνου] εἰς τὸ πρῶτον τῆς Νικομάχου ἀριθμητικῆς εἰσαγογή.* Primum ed. R. Hoche. 4. 1864. geh. 20 Ngr.

Keil, Karl, epigraphische Excurse. gr. 8. 1857. geh. 9 Ngr.

— **zur Sylloge inscriptionum Boeoticarum.** gr. 8. 1864. geh. 1 Thlr.

Keller, Dr. Otto, Untersuchungen über die Geschichte der griechischen Fabel. gr. 8. 1862. geh. 24 Ngr.

Kleist, H., de Philoxeni Grammatici Alexandrini studiis etymologicis. gr. 8. 1865. geh. 10 Ngr.

Kock, Carl, die Vögel des Aristophanes. gr. 8. 1856. geh. 6 Ngr.

— **Aristophanes und die Götter des Volksglaubens.** gr. 8. 1857. geh. 6 Ngr.

Krüger, Gustavus, Theologumena Pausaniae. gr. 8. 1860. geh. 16 Ngr.

La-Roche, Paul, Charakteristik des Polybius. gr. 8. 1857. 20 Ngr.

La-Roche, J., die Homerische Textkritik im Alterthume. Nebst einem Anhang über die Homerhandschriften. gr. 8. 1866. geh. 3 Thlr. 10 Ngr.

Lehrs, K., populäre Aufsätze aus dem Alterthum, vorzugsweise zur Ethik und Religion der Griechen. gr. 8. 1856. geh. 1 Thlr. 14 Ngr.

Lugebil, Karl, über das wesen und die historische bedeutung des ostrakismos in Athen. gr. 8. 1861. geh. 12 Ngr.

Mommsen, Aug., Beiträge zur griechischen Zeitrechnung. gr. 8. 1856. geh. 15 Ngr.

— **zweiter Beitrag zur Zeitrechnung der Griechen und Römer.** gr. 8. 1859. geh. 24 Ngr.

— **Heortologie. Antiquarische Untersuchungen über die städtischen Feste der Athener.** Gekrönte Preisschrift. gr. 8. 1864. geh. 3 Thlr. 20 Ngr.

Müller, Dr. J. H. T., Beiträge zur Terminologie der Griechischen Mathematiker gr. 8. 1860. geh. 8 Ngr.

Nicandrea. Theriaca et Alexipharmaca, recensuit et emendavit, fragmenta collegit, commentationes addidit Otto Schneider. Accedunt scholia in Theriaca ex recensione Henrici Keil, scholia in Alexipharmaca ex recognitione Bussemakeri et R. Bentlei emendationes partim ineditae. gr. 8. 1856. geh. 3 Thlr.

Druck von B. G. Teubner in Leipzig.